

ديوانى لوتفى

شيخ له تيف شيخ رما بهر زنجى گله زمرده يى

دوا شاعيرى كلاسيكى كورد له كهركوك

۱۹۰۵ - ۱۹۸۹ ي زايىنى

ناماده كردنى: شيخ عوبيد شيخ له تيف بهر زنجى

چاپى سىيهم ۲۰۱۳

ناوى كتيب: ديوانى لوتفى

بابهت: شيعر

نووسينى: شيخ له تيف شيخ رما بهر زنجى (لوتفى)

ناماده كردنى: شيخ عوبيد شيخ له تيف بهر زنجى

پيتچين: رزگار جهسارى

زنجيره (۱۵۰) له بلاو كراوه كانى كۆمهله ي روناكبيرى و كۆمهلايه تى كهركوك

سهرپرشتى چاپ: نهوزاد عالى شيخانى

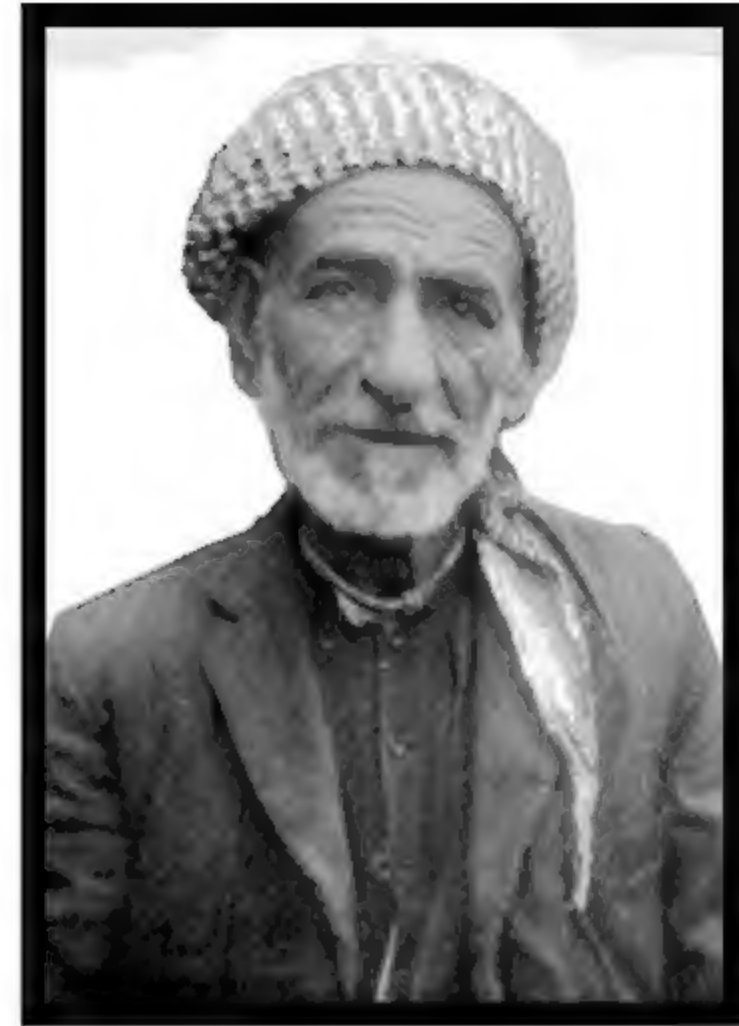
دهرمىنانى هونه ريسى: نه انجام سه عيد بابان

چاپخانه: كارو

تيراز: (۵۰۰) دانه

چاپ: چاپى سىيهم

سالى چاپ: ۲۰۱۳ - كهركوك

وینەى شیواوم با له دوای ژیان
تەماشای بکەن دۆست و برایان
دونیای بى به قا بۆ کەس نامینى
پینچ و دوو رۆژه گەدا یا سولتان

پيشه‌گى

نەتەرەى كورد وەك ھەموو نەتەرەىگە دىكەى ئەم سەر جىھانە
خاوەنى شىعرە ئەدەبىياتى خۆيەتى و ئەو ئەدەبىياتەشى بە گەلى بارو
قۇناغدا تىپەرپووە و شاعىر و نووسەرنامان ھەرىكە بەپىي بەھرەو
توانستى ئەدەبى خۆيان سەرۆچەند خشت و بەردىكى بقرەيان
خستووەتە سەر بنچىنە و دىوارى كۆشك و تەلارى رۆشنىرى
نەتەرەيمان و تا ھاتووە ئەو كۆشك و تەلارە بەرتر بووەتەرە تا بووە
بەو ئەدەبىياتەى ئەمروى كورد بووە بە كالای بالای ژيانى ئابورى و
كۆمەلەيەتى گەلەكەمان شاعىر رۆلەى كۆمەلگە و نەتەرەىگەى و
بەشىكى جودا نەكرەوہە لە دەرووبەرى ژيانى رۆژانەيدا، بۆيە بەپىي
بەرنامەى زانستىيانەى لىكۆلەنەرەى ئەدەبى تا بە چاكى لە ژيانى
شاعىر و چۆنىيەتى سەرەلەدان و پەرەردە بوون و پىگەيشتنى
نەكۆلەنەرە ناتوانىن لە شاعىرىيەتى بگەين و شىعرەكانى بەراست و
دروستى ھەلسەنگىنن و نرخى رەواى خۆيان پى بەدەين بۆيە نىمەش
بەر لە ھەموو شتىك دەمانەرەى ژياننامەى شاعىرمان بخەينە روو بە
جوانى لى و رد بىنەرە ئىنجا لەبەر رۆشنايدا شاعىرىيەتى و ھونەرى
شىعرەكانى بەپىي جۆرە مەبەست و بابەتەكانى ھەلسەنگىنن و نرخى
رەواى خۆيان پى بەدەين...

لوتفی کییه؟

لوتفی نازناوی شیعری شاعیری کلاسیکی کورد (شیخ له تیف) ی کوپی شیخ رهزا شیتته ی کوپی شیخ ماری قوله ی کوپی شیخ فه تاحی قوله ی کوپی شیخ حه سه نی قوله ی کوپی شیخ (محیدینی کهرکوک) کوپی شیخ حه سه نی گلە زهردیه. دایکی ناوی حه لاوه خانی کچی شیخ مەحمودی قوله یه.

لوتفی له سالێ ۱۹۰۵ دا له دینی (په لکانه) ی ناوچه ی (قهره حه سه ن) ی سه ر به کهرکوک له دایک بووه.

که ته مه نی گه یشتوو ته شه ش سالان له دینی (قوین په لک) له ناوچه ی (دووز) دا باوکی له لای مه لا سه عیدی ملبار خستوو یه تیه بهر خویندنی قورنانی پیوژ و چه ند کتیبیکی نایینی له لای خویندوو پاشان چوو ته شاری دووز له خزمه ت مه لا جه لاله دین خویندو یه تی دواتر بهر مو شاری کهرکوک چوو و چوو ته مزگه وتی (ناایب) له لای شیخ سه تاری شیخ محه مه دی کهرهدان خویندو یه تی و له دواییدا وهک خو ی ده لی له سه ر راسپارده ی خوالیخوش بوو (شیخ عه بدولکه ریمی داره خورما) له گه ل شیخ مسته فا که ناو داره به (شیخ کاکه) نیردراون بو (دیبه گه) ی سه ر به قه زای مه خمو رو نوو سال له لای (مه لا تاهیری عه للاً) یان خویندوو مو

له دواییدا گه رلو ته وه بو (له یلان) ی سه ر به کهرکوک و له لای (مه لا عه لاله دین) هه ندی کتیبی نایینی خویندوو له پاشان چوو ته دینی (خالۆ بازانی) و له لای (مه لا شه ریفی سیامه نسووری) چه ند سالیکی خویندوو دواتر گه رلو ته وه کهرکوک و له مزگه وتی (ئیمام قاسم) بووه به (موس ته عید) و له لای (مه لا محه مه دی هه ورامی) دا ماوه یه ک خویندو یه تی و له دواییدا چوو بو خان ه قای (سه ید شه حمه د) و له لای (مه لا سلیمان تورك) خویندو یه تی و که نه م مامۆ ستایه شی کوچی دوا یی ده کات له لای (مه لا عه لی شه فه ندی موده ریس دوا باب ته کانی نه م کتیبانه ی وهکو (فه ناری) و (سه عدوللاً) و (ئیعانه) ته لو ده کات.

کاتی باوکی به سه ردا کوچی دوا یی ده کات، خوشک و برا کانی به سه ر لوتفی دا مانه وه ناچار بوو ده ست به رداری خویندن ببی ت و ده ستی به مه لایه تی کرد، له گونده کانی ناوچه ی شوان و ساله یی و له سه ره تای سالانی شه سه تکه کان به هو ی تیکچوونی بارو نوخ له کوردستان ده ست به رداری مه لایه تیش بوو، رووی کرده شاری کهرکوک تا وه کو دوا هه ناسه ی لهو شاره به سه ر برد. له بهر نه م هو یانه ی ئاماژه مان پی دا، جینی داخه نه م هه موو خویندن و ته قه للاً و ماندووبوونه ی لوتفی له کاروانی خویندنی نایینی و مه لایه تیدا له بهر هه ندی هو ی تایبه تی ده ستی له خویندن هه لگرتوو هو ئیجازه ی مه لایه تی وه رنه گرتوو. تا له رۆژی سی شه مه ی ریکه وتی ۱۹۸۹/۵/۲۳ له نه خو شخانه ی نازادی شاری کهرکوک وه فاتی کرد، له گو پستانی ره حیم اوا به ئاماده بوونی کو په کانی و خه لکانی ره حیم اوا و دراو سی و خزم و که س و کار و شاعیرو پیا و ما قوولان و پیا وانی نایینی و به خاک سپیردرا.

پاش ئەوھى كە لوتفى لەو بەروارەى سەرھوھ وەفاتی كرد. شىخ عوبىد
 و شىخ عمرى كوپى لوتفى و ئەدىبان و شاعيران و نووسەرانى كەركوك،
 وەكو كاك شىخ ستار بەرزنجى و كاك ھەردەھوئل كاكەيى و كاك شىخ
 حوسىن بەرزنجى و خوالىخوشبوو محەمەد عەبدولرەحمان زەنگەنەو
 كاك رزگارى شوانى و كاك عەبدولستار جەبارى و زۆر كەسانى تر بە
 پەروەشەو بوون لە ھەولە ئەوھەبوون، كە كۆپىكى شایستەى بۆ بگێرن
 لەبەر ئەوھى لوتفى یان بە مولكى مىللەتەكەیان دانابوو. بەلام ئەو كاتە
 لە كەركوك هیچ دەرفەتێك نەبوو، تەنھا ئەوھ ئەبى پەنايان برده بەر
 چەند كەسانىكى كورد پەروەر لە شارى ھەولێر وەك: خوالىخوشبوو،
 شىخ لەتيف شىخ سادق ھەشەزىنى، شىخ عەبدوللای بابەعەلى، شىخ
 ئىسماعیل بەرزنجى و خوالىخوشبوو مامۇستا مەحمود زامدار.
 خوشبەختانە توانیان كۆپىكى شایستە بە لوتفى بگێرن، لە
 ۱۹۸۹/۷/۶ لە ھۆلى میدیای شارى ھەولێر. ئەم كۆرە دەنگدانەوھىەكى
 باشى ھەبوو، و لە دەزگا راگەیانندنەكانى وەكو: رادیۆ و تەلەفزیۆن و
 گوڤارو رۆژنامە كوردی و عەرەبىیەكانى ئەو سەردەمە، ھەر لەم كۆرەدا
 چەند شاعیرو ئەدىبێك شیعر و ئەدەبیاتی خۆیان خویندەوھ دەربارەى
 لوتفى شاعیر، ئەوانیش ئەم بەرپزانیە بوون:

۱- بەرپز خوالىخوشبوو مامۇستا مەحمود زامدار

۲- مامۇستا ئىسماعیل شىخ ئەنوەر بەرزنجى

۳- شاعیرى خوالىخوشبوو بورھان جامید.

۴- شاعیر و پیاوی ئاینى خوالىخوشبوو شىخ جەمال شىخ
 ئەحمەد بەرزنجى / كۆیە.

- ۵- مامۇستا مەلا شىخ حوسىن شىخ عومەر بەرزنجى.
- ۶- مامۇستای خوالىخوشبوو محەمەد عەبدولرەحمان زەنگەنە.
- ۷- مامۇستا مەدحەت بى خەو.
- ۸- مامۇستا ھەردەھوئل كاكەيى.
- ۹- مامۇستا حەسیب پشدرى (رانیه)
- ۱۰- مامۇستا شىخ ستار شىخ عەبدوللا بەرزنجى.
- ۱۱- مامۇستا شىخ قادر شىخ ئىسماعیل كەسنەزان.
- ۱۲- خاتوو پاکیزه عەبدولقادر (خاکی)
- ۱۳- شاعیر فاتح شەیدا بەرزنجى.
- ۱۴- ھونەرمانەدى گەرەى كورد مامۇستا حەمە عەلى خان.
- ۱۵- مامۇستا كەیفى كوردستانی.
- ۱۶- مامۇستا فەخرەدین گەرمیانی.
- ۱۷- مامۇستا مەلا ئەنوەر حەمەدی رحیمەوا.
- ۱۸- مامۇستا عاسى عەلى جاف.
- ۱۹- شىخ رەزا كوپى لوتفى شاعیر / لەجیاتى شىخ عوبیدی برای.
- ۲۰- شىخ عومەر كوپى لوتفى / وتەى بنەمالەى پێشكەشکرد.
- ۲۱- ی. پروفیسۆر ھێمن شىخ عومەر بەرزنجى.

سەرھەرای ئەمانە كۆمەلێك بروسكەش بەدەست گەیشتن و لە كۆرەكەدا
 خویندراوە.

ھەروھا لە سالى ۱۹۹۲ لەلایەن برای بەرپز مامۇستا رزگار غەفوورى لە
 تەلەفزیۆنى كەركوك بەشى ئەدەبیات، بەرنامەىەكى تایبەتى بۆ لوتفى
 شاعیر تەرخان كرد.

ھەر لەو كاتەو سالاڻە مەيدىكان بەھەموو جۆرەكانىيەو يادى لوتفى يان كىردووتەو.

ھەر ھەلە سالى ۱۹۹۸، تىپى ھاوپىيانى كەركوك بە سەرپەرشتى بەرپىز كاك ئىدرىس ھەفتەغارى و ھاوپىيانى بە بۆنەى دەرچوونى قوتابيانى پەيمانگاي تەكنىكى كەركوك توانيان كۆپىك بۆ لوتفى شاعىر ساز بكن، لە ھۆلى ئەندازيارانى كەركوك. لەو كۆپەدا زۆر لە شىعو ئەدەبىياتەكانى شاعىر شىكرانەموو خويندراڻەو. ھەرچەند لەو كاتەدا ئەم كۆپە گرنگى خۆى ھەبوو، لەبەر بارودۆخى سياسى ئەوكاتە.

لە سالى ۲۰۰۳ بەدواو ناو ناو كۆمەلەى رۆشنەرى كەركوك، كۆپى ئەدەبىيان بۆ ئەو كەلە شاعىر سازداو.

لوتفى خوالىخۆش بوو لە ژيانيدا سى ژنى ھەبوو بەم ناوانە:

۱- يەكەم ھاوسەرى لوتفى، (كەلسووم خان) بوو، ناوى تەواوى كەلسووم كچى سەيد محەمەدى كۆپى سەيد عەبدولپەرھمان بەرزنجى بوو. دايكى ناوى ناسيا خانى كچى محەمەد كە ناسراوبوو بە ھەمە دۆش. لە سالى ۱۹۰۷ لە دىنى (گۆلدەرە)ى نزيك دىنى (ھەسارى گەرە)ى سەر بە شارى كەركوك ھاتبوو دىناو. پىندەچى لە ناوھراستى سالەكانى سىيەكان، ھاوسەرگىرى لەگەل لوتفى شاعىر كىردىت، و لە بەروارى ۱۹۹۲/۳/۲ لە شارى كەركوك كۆچى دواى كىردو لە گۆرستانى رەھىم ئاوا لە تەنیشە مەزارگەى لوتفى شاعىر بە خاك سپىردراو.

كەلسووم خان، سى كۆپو سى كچى ھەبوو بەم ناوانەى خوارەو:

- ۱- شىخ نورەدىن
- ۲- شىخ عوبىد
- ۳- شىخ عومەر
- ۴- خاتوو شەرىخە خان / وەفاتی كىردو.
- ۵- خاتوو قەدرىخە خان / وەفاتی كىردو.
- ۶- خاتوو فەھىمە خان.

۲- دوو ھاوسەرى لوتفى شاعىر، (عەتىە خان) ناوى تەواوى عەتىەى كچى شىخ ھەسەن كۆپى شىخ محەمەدەمىن كۆپى شىخ ئىسماعىل دىلەزەمى. بە رەگەز لە سەيدەكانى گوندى دىلەزە بوون. (واتە بەرزنجى بوون)

دايكى ناوى خاتوو عاسىمەى كچى شىخ محەمەد بوو. لە سالى ۱۹۲۲ لە دىنى دىلەزەى سەر بە ناحىەى قەرەداخ لە سنوورى پارىزگاي سلىمانى ھاتبوو دىناو.

لە سەرەتاي سالانى چلەكانەو ھاوسەرگىرى لەگەل ئەو زاتە خوالىخۆش بوو كىردبوو.

خاتوو عەتىە لە كۆپەو كەى سالى ۱۹۹۱ لە شارى شىنۆى ئىران لە كۆمەلگاي ھەلەبجە، لە گوندى (بىمزورتى) لە شەوى ۱۹۹۱/۴/۲۲ كۆچى دواى كىردو ھەر لە گۆرستانى ھەمان ئاوايدا بە خاك سپىردرا. عەتىە خان-ىش، دوو كۆپو چوار كچى ھەبوو بەم ناوانەى خوارەو:

۱- شیخ فاتیح.

۲- شیخ رحما

۳- خاتوو سەبەری خان

۴- خاتوو لەعلی خان

۵- خاتوو مەهابات خان

۶- خاتوو پەیمان خان

۲- سییەم ھاوسەری شاعیری خوالیخۆش بوو: (قەدریە خان)، ناوی تەواوی قەدریە خانی کچی شیخ محەمەد کوپی شیخ محەمەد ئەمینى میرەکان بوو. ناوی دایکی مینا خانی کچی شیخ عەبدولکەریم بەرزنجی بوو. ئەم بئەمالەیه لە سەیدەکانی بەرزنجەن. لە ساڵی ۱۹۲۸ لە دینی میرەکانی سەر بە ناحیەى قوشتەپەى سنووری پارێزگای هەولێر ھاتوو تە دنیاو. لە ناوچەى سەستى ساڵى ۱۹۵۹ ھاوسەرگیری لەگەڵ ئەو زاتە کردبوو.

ئەم خوالیخۆش بوو، لە رۆژی ۸/۱۲/۲۰۰۸ لە شارى هەولێر کۆچى دواى کردوو و بە ئامادەبوونی کەسوکارو جەماوەریکی زۆر لە گۆرستانی دارەتوو بە خاک سپێردرا.

قەدریە خانیش، سى کوپو سى کچی هەبوو بەم ناوانەى خوارو:

۱- شیخ محەمەد.

۲- شیخ جەلال.

۳- شیخ جەمال

۴- زمینەبە خان.

۵- گەلاویژ خان.

۶- شوکری خان.

وھکو ئاماژەمان بۆ کرد شیخ لەتیف لەم سى ھاوسەرە، ۱۰ کچ و ۸ کوری لە پاش بەجیماو ئەوێ جى بەبیرھێنانەوھیه، لەم ۱۸ براو خوشکانە دوو لە خوشکەکانیان کۆچى دوايان کردوو. ئەوانى تر تا ئەمڕۆ لە ژياندا ماون، سەرچەم بەم براو خوشکانە. لوتفى شاعیر (۱۲۸) ئەوێ هەیه. (۷۴) یان کوپو (۵۴) یش کچن.

بەلام زۆر بەداخووە یەکیك لە شیرە گەرەکانى ئەوھەى بە ناوی (ئەردەلان شیخ عوبید بەرزنجی)، ئەفسەری یاساناس (ملازمى یەك)، لە هیزەکانى ناوخۆی پۆلیسی کەرکوک بوو، لە ۲۰/۵/۲۰۱۱، بە دەستی چەپەلى تیرۆریستان شەھید کراو چوو. میژووی کاروانى شەھیدانى کوردو کوردستان، لە پاش شەھیدبوونیشى (۴) مندالى چاوگەشى بە ناوھەکانى: ۱- مەرۆ، ۲- محەمەد، ۳- مستەفا، ۴- مەریەم. بۆ گەلەگەى بەجێھێشت.

لوتفى بەدریژایی تەمەنى سى جار بوو بە مووچەخۆرى میرى جارى یەكەم لە ساڵى ۱۹۲۹ى زاینیدا لە کاتى دروستکردنى رینگای سەرەکی نێوان هەولێرو رەواندووزدا کراو بە چاودێرى کرێکاران لە ئیشغالو ماوھیکیش لە کۆمپانیای ئەوتى باکوور کارى کردوو، بەلام پاشان وازی لى هیناوە. جارى سییەمیش لە ساڵى ۱۹۵۹دا بۆ ماوھى دوو سال لە شارى کەرکوک کراو بە چاودێرى شارھوانى و جارجاریش لە گوندەکانى سەلەبیدا مەلایەتى کردوو. سەرھپای ئەمانەش لوتفى خواھنى مەرۆ مالات بوو. ئارەزووی چاندنى دەغل دانیشى هەبوو.

ھەرودھا لە دىنى زھردك ئاسىياو (ئاش)ى ھەبوو ۋە لەو كاتەدا
ئۆتۆمبىلى ھەبوو .

لوتفى گەرچى رۆيى ۋ ئەم جىھانەى بەجىھىشت، بەلام كۆمەلى يادگارى
زۆر خوش و شىعرى پرسۆزۇ بەتامى لەپاش بەجىماۋە ھەمىشە لە
يادى ئەدەب دۆستاندا بە زىننووئى دەمىنئەۋە.

لوتفی و ئەدەبیات:

لوتفی لە کاروانی ژبانی خویندنیدا، جگە لە زمانی کوردی کە زمانی زگمماکی خۆیەتی زمانەکانی عەرەبی و فارسی و تورکی زۆر بە چاکی فێر بووە. سەبارەت بە زانینی ئێو چوار زمانە، لە بواری مەیدانی رۆشنبیرییدا گەلی کاری زانیاری و ئەدەبی باشی لە دەست هاتوو، تا رادەیهکی باش خزمەتی ئەدەبی کوردی و رۆشنبیری ئیسلامی کردوو، وەک لە م کارانە ی خوارمەیدا دەردەکەوی:

۱- دیوانێکی گەورە ی شیعەر، کە ئەم کۆمەڵەیە و لە بەر دەستماندا یە.

۲- کتێبی (السادات البرزنجیه) ی شیخ عەبدولقادر شیخ محەمەدی لە زمانی عەرەبییەوە کردوو بە کوردی.

۳- مەلودنامە یەکی پێغەمبەر (د.خ) ی لە زمانی عەرەبییەوە بە شیعەر کردوو بە کوردی.

۴- کتێبی (فتح الیمن) ی ئاودار بە (رأس الغول) ی لە عەرەبییەوە کردوو بە کوردی و لەدوتویی چوار سەد لاپەرە.

۵- کتێبی (فتح ملك قطريف) ی لە عەرەبییەوە کردوو بە کوردی بە شیعەر.

۶- کتێبی (قصص الانبياء) ی لە عەرەبییەوە کردوو بە زمانی کوردی.

۷- سەرگۆزەشتە ی چەند زانایەکی کۆکردۆتەوه و نووسیویەتەوه.

لەم بەرەمانەشی ئەم کۆمەڵە شیعەرە ی نەبی دەنا ئەوانی تری هەمووی دەسنووسن و چاومروانی چاپ کردن دەکەن.

لوتفی جگە لەم بەرەمانە ی توانستیکی بەمیزیشی بوو لە شیعەر لەبەرکردن، بۆیە دەتوانم بڵێم زۆربە ی شیعەرەکانی خۆی لەبەر بوو، لەگەڵ چەند شیعەریکی (ئیمامی عەلی) و زۆربە ی شیعەرەکانی (ئیمامی شافعی) و (سەعدی شیرازی) و (نالی) لەبەر بوو.

لوتفى و پياوۋە ئاۋدارەكانى كورد :-

لە سالانى چەلەكاندا كاتى كە جەنابى شىخ مەحمۇدى نەمر لەلايەن رۇيى ئەو كاتەدا لە بەغدا دەستبەسەر دەبى، لوتفى دەچى بۇ دىدەنى لە دواى ئەو كە شىخى نەمر گويى لە گفتوگوى لوتفى دەبى و زۆر دەچىتە دلىيەو و رىزى لىدەنى بۇ ماوۋە سى رۆژ بە زۆر لەلاى خۇى گلى دەداتەو، لە سالى ۱۹۴۱دا، كە ھەراكەى رەشىد عالى گەيلان بەرپابوۋ بەو ھۆيەو بارودۇخى ئاۋشارى بەغدا ئالۆز بوو بە يارمەتى چەند كوردىكى دلسۆزەو تۈانىيان شىخ مەحمۇد دەرباز بكن و بىگەينەو دىيەكەى خۇى (دارى كەلى) لە پاش ماۋىيەك جەنابى شىخ مەحمۇدى نەمر نامەيەكى تايبەتى بە پياۋىكى خۇيدا بۇ لوتفى ئاردبوو تىيدا داۋاى چاۋپىكەوتنى لوتفى كوردبوو، كە ئەوسا مالى لە دىنى (كەللۈپى) ئاۋچەى سالەيى بوو، (لوتفى)ش زۆر بەرپەزەو ئەم داۋاكارييەى قەبۇل دەكات و دەستبەجى دەكاتە خزمەتى شىخى نەمر، لە دواى چوار رۆژ ئىنجا داۋاى روخسەت لە شىخ دەكات و ئەويش بە ئۆتۈمبىلى تايبەتى خۇى دەينىرەتەو بۇ سلىمانى و لەويشەو دەگەرەتەو بۇ كەركوك. لەم دوو سەفەرەدا گفتوگوى زۆر لەنيوان جەنابى شىخ مەحمۇد و لوتفى دا بوو، بەلام ئىمە لىرەدا نامانەوى بەدرىزايى باسى لىوۋە بكن.

ھەرۋەھا لوتفى زۆر بە گەرمى ھاتۇچۇى جەنابى سەيد ئەحمەدى خانەقاي كوردوۋە و دۇستايەتى بەھىزى لەگەل ئاۋبراۋدا ھەبوۋە، بەتايبەتى لەگەل شىخ حوسەينى كورى سەيد ئەحمەد، چونكە ھاۋپى سەرۋەختى فەقىيەتى بوو.

لوتفى بە ھۆى كۆچى دوايى جەنابى سەيد ئەحمەدەو، كە لە ئابى ۱۹۵۲دا بوو. پارچە شىعەرىكى بەسۆز و جوانى ھۆنىۋەتەو، كە لەئاو زانايانى ئەو سەردەمەدا دەنگى داۋەتەو.

دىسانەو لوتفى دۇستايەتى گەرمى لەگەل گەلى لە ئاۋداران و پياۋە ئاينىيەكانى عەشیرەتى شوان و شىخ بىزىنى و سالەيى و بەتايبەتى بىنەمالەى شىخەكانى سالەيى و بەشىك لە عەشیرەتى دزەيى و ھەموو سادات و ئاۋدارەكانى بەرزنجەدا ھەبوۋە و ھەمىشە جىگەى رىزى ھەموولايەك بوو.

لوتفى پەيوەندى و دۇستايەتى لەگەل زۆرەى شاعىرەكانى ھاۋچەرخى خۇى دابوۋە، لەوانە خوالىخۇشبوو (شىخ نەجمەدىن) سايرى و (شىخ عەبدولخالق) ئەسىرى و (جاھىد)ى شاعىر لە كەركوك زۆر دىدەنى لوتفى كوردوۋە.

لوتفی و شیعری گوردی؛

ئیمه وهك سهرنجماندا له ژيانی تایبه تی (لوتفی) و کاروانی ئهدهبو
رۆشنییری بۆمان دهرکهوت، که لهناو دهوروبهریکی ئایینی پهرهرده
بووه و به زۆری ههر گوتی به شیعری غهزهل و قهسیدهی ئایینی
راهاتوو و لهناو جیهانی شیعری کلاسیکی کوردیدا سوورلوتهوه و
گهلی ئاگاداری شیعره پر هونهرمکانی (نالی) و (سالم) و (گوردی) و
(مهحوی) و (ئهحمده حمدهی ساحیب قران) و (تاهیر بهگی جاف) بووهو
له دنیای نهواندا ژیاوه.

شاعیریکیش نهوه جیهان و دهوروبهری ژيانی ئهدهبی بووبی، ههر
ئهووی لی رهچاو دهکری و ببی به شاعیریکی کلاسیکی کورد، بهلام
لیزهدا سهرکهوتن و سهرنهکهوتنی شاعیر له خولقاندنی وینهی شیعری
جوانی پر هونهردا دهردمهوی و خوی له کهلینی داهینانی ناوهڕۆکی
بههیزی هونراوهکانیدا دهوینتی.

لوتفی له سهرهتای شاعیریتهیدا وهك عاشقیکی ئاسایی ئافرهت
مامهلهی لهگهڵ عیشتی مهجازیدا کردوو، وهك شاعیره
کلاسیکییهکانی کورد، کۆمهله هونراوهیهکی دلداری ریکوپیتکمان
پیشکەش دهکات و ههمان وشهێ فرههنگی شیعری نهوان زولفی
یارهکهی بهشهوێ تاریک دهچوینتی و روومهتی رهنگ ئالی به چهرخی
خپ و گهردنی به سوورهییای پرشنگذار و روخساری جوانی به
ئهستیرهێ رابهری رینگهی بیابانی خوی دهچوینتی و لهمباریهوه دهلی؛

له تاریکی شهوی زولفی له دهستم چوو خهزینهی دل
به چهرخی روومهتی ئالی نه سیری چهرخی دهورانم

سوورهییای گهردنی نهو بوو چرای دلمی کهوا کز کرد
تریشقهی تیری جادووی بوو که خانهی سهبری روخانم

که نهستیرهێ روخی ون بوو بزر بوو لیم ههسوو رینگه
به نه جمی روومهتی نهو بوو دهلیلی رنی بیابانم

وه یاخود وهك شاعیره به دهستهلاتهکانی تری کلاسیکیمان، یارهکهی
دهکات به زۆر داریکی زهبر بهدهستی دلرفین و نیم نیگای چاوهمکانی
دهکات به تیرو نیوهی خهک له ترسی زۆرداری تیری نهو نیگایهێ
چاوی رادهکهن و له دوایدا دلهکهی دهکات به تهیری (پهپوله
سلیمان)ی ههزهرتی سولهیمان و بۆلای خاتوو بهلقیسی دولبهری
دهنیری تاکو نامه و کارتێ نهو یاره نازدارهێ بۆ بینتی و دهلی؛

دلرفینه چاوهمکانی نیم نیگاهی چهشنی تیر
نیوهی عالهه له داخی زولمی نهو فیراری کرد
دل و مکوو تهیری (سلیمان) لیم بزر بوو هاتهوه
کارتی بهلقیسی له لایه ههر نه دوور هاواری کرد

لوتفی ھەر لە جیھانی غەزەلی کوردیدا گەلی نموونەى جوان و
سەرکەوتووی ترمان پێشکەش دەکات و ئەویش وەک شاعیرمکانی پێش
خۆى یارە دلداریەکی دەکاتە خاوەن زەبر و زەنگ و حوکمران و تیغى
ئەبرۆى دەکات بە ھۆى ئەمىشتنى خۆراك و خەوى و بە سەد پزىشكى
پسپۆر دەرمانى دلە زامدارەکی بۆ ناکرێ، بەلام بە يەك دیدەنى ئەو
یارەى ھەموو زام و برینى جەرگ و ناوێکی تێمار دەرکێ ھەر وەک
دەلی:

چاومکانت بۆتە باعيسى ئەشكى روونی چاومکەم
تیغى ئەبرۆت باعيسە بۆ مەنەى خۆردو خاومکەم
سەد وەکوو (لوقمان) کە بێتو کوا دەرمانى دل
دیدەنى ئەو کافيیە بۆ زامى جەرگ و ناومکەم

دیسان ھەر لە بواری و مەیدانى شیعری دلدارییەو لوتفی داھێنانىكى
نوی و دەست دینى، کە شاعیرە کۆنەکان و دەستیان ئەمىناوە،
خولقاندنە نوێیەكەشى خۆى لەو وینە شیعرییەدا دەرەخات، کە بە
ھۆى چەند وتەيەکی شیرینی یارە نازەنینەكەى، دلى وەکو کنىرى ناو
شاخان و گۆلى باخان دەگەشیتمەو و دەگەرپیتەو سەردەمى لاوینى و
دەلی:

بۆ کاتى لاوى دل گەرايەو
وەکوو کنىرە گۆل گەشايەو
چونکە رووبەرووی یارى نازەنین
وەك گۆلى خۆنچە دەم بە پێكەنین
بە نوکته گەوتە گفتوگۆو کە لام
شەگەر شکانن ئەغمەى وا بە تام

لوتفی لە گۆشەى شیعری عیشتى مەجازییەو وردە وردە خۆى
دەخزینیتە ناو دونیای ھەستى دەروون و دەردى دل دەربەرىن و
وەسفىكى زۆر ورد و ناسكى بارى دل و دەروونى خۆى دەکات و چەند
وینەيەکی شیعریى جوانان دەخاتە بەردەست و دەتوانم بڵێم لە شیعەرە
ھەرە سەرکەوتووکانیەتى، چونکە بە سەرھات و تاقیکردنەوێ تايبەتى
ژیانى خۆیەتى لە مێشك و دەروونیدا پەنگى خواردووەتەو، وەك
شیعریكى ناسك رشتویەتیه سەر رووی لاپەرەى دیوانى شیعەرەکانى
ھەر وەك لەم ھۆنرلەویەیدا دەلی:

رەنگى زەرد و ئەشكى چاوم دەردەكەم زۆر گارییە
ھەر وەکوو سىروان لە چاوم سەیلی ئەشكەم جاريیە
زانین و عەقل و کیتابەت سوودىكى بۆ من نەبوو
رەنجەكەم گشت چوو بە بادا بە ختەكەم ھەر خوارىیە
باخەوانى باغى گۆل بووم سەردەمى خوش رامبارد
ماویەکی كورت و كەم بوو داخەكەم یەكجاريیە

لوتقى لە زۆر شويىنى ترى ھۇنراۋەكانىدا گەلى راستگۇيانە لە دەردى
دەروونى خۇيەۋە كە لەم جىھانەدا بە ئاۋاتەۋە بۈۋە خودا لەم
دۇنيادە تەنھا يەك سەھەت شادى و خوشى پى بدات، چونكە ۋەك
لەمبەر گوتمان ھەمىشە بە دەستكورتى ژياۋە و ژيانىكى ھەژارانەى
بەسەر بربۈۋە، ھەروەك لەم دىپرە شىعرەيدا ئەم ھىۋاۋ ئاۋاتەى دلى
خۇى دەردەبىرى ۋەلى:

چەندەم ئاۋاتە ئەگەر سەھەتى
خودا لە دۇنيا شادىم بداتى
ھىچ قايدەى نىيە دايم لە غەمدا
دايم بىھۇش و سەرسام و شەيدام

ياخود لەم كاتەى كە ئامۇزگارى خەلكەكە دەكات و پىيان رادەگەيەنى
خۇشى و شادى بۇ ئادەمىزاد تاسەر نابى و خوشى بوھارى شادومانى
گەرماى بەجۇشى ھاۋىنى بەدۋاۋەيە و دەۋلەمەندىش ھەژارى و
نەبوونى بەرانبەرە، بۆيە پىۋىستە مۇۋە لە ژيانى خۇيدا زۆر ئاگادارى
خۇشى و ناخۇشى و ھەبوونى و نەبوونى خۇى بى ھەروەكە لە
ھۇنراۋەكەيدا دەلى:

مەلى بوھارە دۇنيا زۆر خوشە
ھاۋىن ئە دۋايە يەگجەر بەجۇشە
مەلى من ھەمە روتبەى ئەمىرى
بەرانبەرىتى دەردى فەقىرى

لوتقى ھەر لە گۆشەى دەروونىيەۋە دەچىتە ناۋ دۇنيای خودا
پەرسىتى و پەشىمان بوۋنەۋە لە كارو كردەۋەكانى پىشۋوى خۇى و
دەست لە عىشقى مەجازى ئادەمىزاد ھەلدەگىرى و روو دەكاتە عىشقى
حەقىقى، عىشقى خودايى و روو دەكاتە دەركاى پىغەمبەرى
خۇشەويستى خودا و خوشەويستى خۇى تاكو لە تەنگانەدا بە ھاناي
بى ۋە لە ناخۇشىدا رىزگارى بكات و لە گوناھەكانى خوش بى ۋەلى:

ئەى ئەسىرى تەۋقۇ ۋەلىدى نەفسى بەد ئەممارە خۇم
بى كەس و بى موونس و بى ھەمدەم و غەمخوارە خۇم
رامبۋارد عومرى غەزىزم گشت ئەكارى ناشىرىن
روو سىياۋ شەرمەزارو سەركزو پەتیارە خۇم
رۇژو شەۋ نالەى دەروونم خەلكى بىزاركردوۋە
يا رەسۋلە ئالا دەخىلەك روو رەش و بى چارە خۇم

شاعىرى خودا پەرىستمان زۆر بە دلپاكى و دلسۆزى بۇ خوداى تاكو
تەنىاي، رەفتار دەكات و لۆمەى چاۋەكانى خۇى دەكات، چونكە
سەردەمىك تەماشاي رەنگو روخسارى دولبەرەكەى پى كرىۋە و پىنى
دەلى:

ئەۋا دۋايى تەمەنى ژيانتمە، يادى بەزمى عاشقان لەبىر خۇت بىۋە و
رووت لە دەركانەى خوداى گەرە بكە و ھەر زىكرى ئەۋت لەسەر زمان
بى ۋەلى:

ئەي چاۋ بەتوۋ چى روخسارى دولبەر
 دوايى عومرتە ھەي خاكت بەسەر
 بە توۋ چى شادى بەزمى دلداران
 بەتوۋ چى سەيرى باخو گونزاران
 لە يادت دەرگە بەزمى عاشقان
 ئە مچا وەرە سەر زىكرى يارەحمان

لە دوايى ئەم سەرەتايەدا (لوتفى) دواي باسى خەرمانى تەمەنى
 بابردوى ديتە سەر عيشقە حەقىقەتەي بۇ خوداي پەروردىگارى و
 دالوا لە دلەكەي خۇي دەكات واز لە خۇشەويستى و عيشقى سەر دوتيا
 بېنى و لە جياتى ئەمانە با ھەر ناۋى خوداي گەرە بېنى، ھەرەك
 دەلى:

خەرمانى عومرت مەعلوم با بردى
 ئەم چەرخە چى ويست ئەوا پېنى كردى
 رۇژو شەو دايم زىكرى خودا كە
 تەركى زىنەت و حوىيى دوتيا كە

لوتفى وەنەبى ھەر لە بازى و چىۋەي غەزەلو، ھەستى دەروون و
 خوداپەرستىيەو بەھرەي شىعەرى سەرى ھەلدابى، بەلكو وەكو
 شاعىرىكى نىشتەمانپەرور و. دلسۆزىكى نەتەۋەي كورد، ھاتوۋەتە
 مەيدانى شىعەرى نەتەۋەيى و گەلى نەمۇنەي جوان جوانى لە شىعەرى
 كوردايەتى و ۋەسفى كوردستان داناو.

ھەرەكو لەم چەند نەمۇنەي خوارەمىدا بۆمان دەردەكەي و با
 بزانين لەم چوارىنەيەدا چۇن دلاۋى راپەرېنى مىللەتەكەي دەكات لەم
 سەردەم و رۇڭگارى ئازادى و رزگارى گەلانى جىھاندا و دەلى:
 دەسا غىرەتى ئەي مىللەتى كورد
 ئەستىرەي بەختت و تلوۋى كرد
 ئەمروپە رۇژى ئازادى گەلان
 راپەرە وەك مەرد ئەتۇش دەستۇرد

ھەر لە بوۋارى شىعەرى كوردايەتتەيەو شاعىرمان لەبارەي ژيانى
 نەتەۋەكەيەو دەدوى بەلام نەك وەكو شاعىرىكى نۇسخوازي ئەم
 سەردەمەمان، بەلكو ھەرەكو شاعىرە كلاسيكىيەكانى پېشورمان تەنيا
 دەردى گىروگرفتى مىللەتەكەي دەردەخات، بەبى ئەۋەي چارەو،
 دەرمانىك و رىگەي رزگارېۋونى لەو دەردانە بۇ دەستنىشان بكات و
 ئامۇڭگارى رۇلەكانى نەتەۋەكەي بكات، تا پەمپەۋى بكەن و
 گىروگرفتەكانى چارەسەر بكەن ھەرەك لەم چوارىنەيەدا دەلى:

ھەر چەن سەيرەكەم حاتم شىۋاۋە
 بۇ مىللەتى كورد ئەژنۇم شكاۋە
 وەك ئاسكى غەرىب لە دەشتىكى چۇن
 رەشە راۋچىيەكان دەورىان داۋە

لوتفی ھەر لە بواری کوردپەروریه کەیهو، دھکەوێتە وەسفی
 کوردستان و دھیکات بە بینایی چاوی و بە دل و بە گیانی و بە ھۆی
 گورج و گۆلی بەسەرچاوەی ژیانی و بەم جۆرە ی لای خوارمە ئەم
 وەسفەمان لەم چوارینەیدا بۆ دەرەبیری و دەلی:

کوردستانە کەم نیشتمانی من
 بینای چاوانم دل و گیانی من
 سەیری دیمەنی رەنگا و رەنگی تۆ
 ھۆی نەشائە و ھەم زمانی من

شاعیر ناچی وەک ھەندێ شاعیرەکانی پیشووتر ئافرەت لە مەیدانی
 ژیاندا لە پیاو دا بپری و بیخاتە ژێر پەردە نادیاریی، بە لکو لە لای
 شاعیر، ئافرەت مایە شائەزی پتووەکردن و سەربەرزى میلیەتی کورد
 بوو، چونکە ئافرەتانی شائەبەشانی پیاوکان دینە مەیدانی چالاکی
 نواندن کۆمەلایەتی و ئابووری و قارەمانیتی نواندن، ھەر وەک لەم
 چوارینەیدا دەلی:

لەبەرکە خانەم کورد بەرگی کوردی
 بەلە نچە و لار و ناز و سەر بلندی
 چ چالاک و دلیر و خان و مانی
 بە ئاویانگی لە عالەمدا بە مەردی

زۆر لە رەخنەگرانی ئەدەب دەلێن، ھونەری شاعیر و بەھرەى شاعیر و
 خولقاندن لە وەسفکردندا سەر ھەڵدەدەن و وەسفی سەرچاوەی ھەموو
 وێنەیکە شاعیر شاعیری لێھاتوو، بۆیە تا شاعیر وەسفەکانی وردتر
 و ئاسکتربێ، لە بواری و چۆنەى شاعیر و ھۆنەیدا سەرکەوتوو تر
 دەبێ. جا لێرەدا دەبینین (لوتفی) ی شاعیر ھونەرەکی لە وەسفی
 خاکی نیشتمانی کەیدا لە وەرزى بوھارەدا دەرەبیری، بۆیە دەبینین
 زۆر بە وردی وەسفی دەشت و دەرو گۆل و گۆلزار و خونچە و بۆلبول و
 یارەکی دھکات ئەمانەش خۆیان لەخۆیاندا و شەى شاعیر ئاسک و
 ھەویتی ھونراوەى جوان و بەرز ھەر وەک لەم چوارینەیدا دەلی:

گیانە وەرە دەشت ئەوا بوھارە
 وەعدەى سەیرانی گۆل و گۆلزارە
 خونچە بە شەوقە بۆلبول لە زارە
 وەختی دیدەنی یاری دلدارە

لە دواى ئەم چوارینەیدا، دھکەوێتە باسی رازانەوێ سڕوشتی
 دەشت و دەری نیشتمانی کەى و شادیی مەل و بالندەکان و سەر دەرھینانی
 گۆل و رەیحان، کەچی ھینشتا دلی خۆی ھەر زامداری خەم و قالی ژیاانی
 گەلەکەمەتی، ھەر وەک لەم چوارینەیدا دەلی:

دوینا خەملیو بە گۆلی زەرد و شین
 مەلان بە شادی دەم بە پیکەنین
 سەریان دەرھینا رەیحان و نەسرین
 نیمرو دلی من بۆچی زامارە

شاعیری ھونەر مەندمان ھەر لە سەر وەسفی رازانەوێ دەشت و دەری
خاکە کە ی دەروات و ئەو مان بۆ دەردەبێ، کە چۆن (با) یاریی بە بالای
عەرعر دەکات و ھەموو شتێک تاجی وەرزی نوێ بوھار لە سەر دەنی
ئەو ھەموو رازاندنەو و خوشی و شادییە بۆچیە و لەبەر چی؟

ھەمووی لە خوشی بوھاری رەنگینە ھەروەک دەلی:

فەرشی رەنگینی پۆشی دەشت و دەرو

با یاری دەکا بە بالای عەرعر

تاجی بوھاری گشتی نایە سەر سەر

ھەمووی لە خوشی جوانی بوھارە

تێبینی:

ئەگەر ئەم چاپەدا کە چاپی سێھەمە، بە ئاگاداری بەرێز شیخ عەبدوللّا
بابەعەلی، کە پێشەکییەکی ئە سالی ١٩٨٢ دا نووسیوە بە باشمان زانی
ھەندێ گۆرانکاری ئەم چاپە ی سێھەم دا بکەین و زانیاری زیاتر بێخەینە ڕوو.

٢٠١٢/١٢/١٢

خوینەری بەرێز.... ئەمە بوو پێشەکییەکی کورتی دیوانە رەنگینە کە ی
شاعیری کورد (لوتفی) ویستمان بەر لە خویندەنەوێ شیعەرەکانی شتێک
لەبارە ی ژبانی شاعیر و دەرووبەری سەرھەلدان و پەر وەردە بوونی و
شاعیری بزانێ، بۆت روونبیتەو لە دەرگای چەند ھونەری شیعری
کوردی داوێ؟ یاخود لە چەند جوو مەبەست و بوارد خۆی لە زبانی
ئەدەبی کوردی داوێ تا چ رادەیک سەرکەوتوانە لێیان پەریتەو،
ئێنجا ئیستاش با پێکەو بگەینە سەر خویندەنەوێ ھۆنراوەکانی ئەم
دیوانە رەنگینە.

شیخ

عەبدوللّا شیخ بابەعەلی بەرزنجی

ھەولێر: ١٥/١٠/١٩٨٢

بەشىك لە بنەمالەي لوتقى لە چلەكەيدا لە ١٩٨٩/٦/٧

{ بهائی } ئایینی

وینہی لوتفی شاعر له ۱۹۸۵/۱۱/۱

له ته کيږه که یې خوړید!

وای پدشیمانم

وای په شیمانم له داخی کړدوهی نه حس و خراب
دل نه نالیني له ترسسا هرو هکوه جهنگو روباو
جیسم و جانم تیک شکاوه تاقهت و شوقم نه ما (۱)
روو له ناخیر واپه پوم و نریکه روژی حیساب
مزرده هی گوناهی من حیدو حیسابی قهت نییه
کاکه چی بکه له تاوی مه حشرو روژی عذاب
هه لسه زووبه تا کوو ماوه پینج و دوو روژی عومر
توبه میی راستی بکه هم روو کمره دهرگهی سهواب
پشت له دونیا که هه ژار تازه به توو چی مولک و مال
پارمیکی بو نه کرد نه سکه ندمو نه فراسیاب
چون بهی باکی و سه فاهت راتبوارد عومری عزیز
تازه روئی چوو له دهست عومری گهنجی و شه باب
(لوتفی) ته قواکه به راستی کونجی خه لووت بگره دمس
به لکوو شافع بی له بو توو سهیدی عالی جه ناب

✱

★

*

^۱ له چایی په کمدا نور سړاوه: تاقمې وا لي بړا، له دمنور سينکې هم شينويه نور سړاوه.

تیری نه بروی (۱)

تیری نه بروی و ا لـه ناوی جهرگو دلدای کاری کرد
 ههروهکوو دوژمن له من دهستی وهشانو غاری کرد
 رووی له مالی غهیره کردو بی خه بهر له حالی من
 شووشه ی دلمی به جاری تووشی به سهنگ و خاری کرد
 ساغو بی عیلهت به خووم بووم وهك ته بیبی حالزان(۱)
 زهره یی رووی خوئی نیشاندام به وهره نوو چاری کرد
 دل رفینه چاوه کانی نیم نیگامی چه شنی تیر
 نیوه ی عالهه له داخی زولمی نهو فیراری کرد
 شوقی روخساری به دهرکوت و رووناك بوو مولکی دل
 پارچه یی هه وری غه زه ب هات و به سهه پیاواری کرد
 دل وهکوو تهیری (سوله یمان) لیم بزر بوو هاتهوه
 کارت ی به لقیسی له لایه هه له نوور هاواری کرد
 چی نه که ی (لوتفی) نهوا چووو توئی به جیهیشت و نه سهف
 وهك کهوی وه حشی به جاری عهزمی سهه چناری کرد

* * *

^۱ نهم شیعره له گۆفاری نیرگز ژماره (۱) ی سالی ۱۹۸۵ بلوکراوه تهوه و کراوه به پینچ خشته کی له لایمن ماموستا جاهیدوه.

^۲ له چاپی یه کهم له جیاتی حالیزان به ههله خانیان نووسراوه.

نه ی چاو بریزه

نه ی چاو بریزه نه شکی خه فته بار
 فرمیستکت بابی وهك سهیلی بوهار
 قافلای ره فیقان هه ردهم به پیه من
 له به پیه به حر له دهشت و له شار
 هه رگیز ناوهستی وهخت بی وهخت
 نوپه ی هات نه پروات بی خه و خه مبار
 هه ر چه ن نیش و کار خه یالی زور بی
 نه بی جیی بیلی کهس ناییی رزگار
 هیچ مۆلهت نییه هه ر چه ن رجا که ی
 لیم گه ری ماوه توژی نیش و کار
 شووشه ی عومره کهت و ا به دهسته وه
 شه قه ی لی هه لسان دای له سهنگی خار
 (لوتفی) بزانه زورت نه ماوه
 روو له خودا که هه ر بلایی هاوار

* * *

ئىلاھى ھەرتۆۋى (۱)

ئىلاھى ھەرتۆۋى ھەردى فرىاد رەس
ھەرتۆۋى بۇ بىنكەس و پىشت و پەناو كەس
ھەرتۆۋى شارھزاي لە ھالى ئىنسان
لە ئەھل عومرى تا ئاخىر ئەفەس
خودايە شەكوام بگاتە دەرگات
يەكجار پەشئوم بى شەوق و ھەمەس
رۇڭو شەو پىشەم شىن و گرىانە
دايم مەرزونم وەك تەيرى قەفەس
لەو رۇڭەي بوومە تاكوو ئەم كاتەم
ھىچ خۇشەم نەدى غەيرەز دەرئو بەس
دائىم لارە خوار بى جىنى و سەرگەردان
ئالەي دەرئونم وەك دەرگى جەرەس
ئەرۇم بەرئوۋە ئەزئوم ئەلەرزى
جەرگەو ھەناوم بوو بە قەقنەس
خودا بۇ خاتەر سىيى جزمەي قورئان
ئەو عومرەي ماوۋ نەروا بە عەبەس
(لوتفى) بە تاعەت بشۇ ژەنگى دل
رۇڭو شەو رووگە بارەگاي ئەقدەس

^۱ ئەم پارچە شىعرە لە چاچى يەكەمدا بىلەنەكراۋەتەرە.

يا رەسوولەللا دەخىلە

يا رەسوولەللا دەخىلەك مالى ويران بى منم
چاو بە ئەشك و دل بە ئاھو غەرقى عوسيان بى منم
روو رەشى دۇنيا و قىامەت تويشەي راھم نىيە
ئا ئومىدى كەردەھى خۇم رەنج بە خەسران بى منم
دەردەكەم دەردى گرانە زۇر لە مېژە تووش بووم
ئەوگەسەي نووچارى دەرئو نوورى دەرمان بى منم
بۇچ ئەگرىم من بە دايم شىوھنى بەرپا ئەكەم
دووكەلى ئاھى دەرئونم روو لە ئاسمان بى منم
سەد پەشيمانى و ئەدامەت وا لە ئاۋ دل ھەلئەسى
يا رەسوولەللا دەخىلەك خاك بە دامان بى منم
بارەكەم يەكجار گرانە كەس نىيە دەس بارىدا
دەستى ئاۋ كەشتى بە دەرخە غەرقى توفان بى منم
خۇتى چارەي دەردى (لوتفى) يا شەفىعول موزنبن
بى ئەلوو بى عىلاجى و چاو بە گريان بى منم

* * *

لايهقى زولم و جەفا خۇم (۱)

لايهقى زولم جەفا خۇم، غەرقى دەرياي خەتا خۇم
مائىلى ئەھلى فەنا خۇم، تالايى زومەردى شەقا خۇم
دەستە ئەزىز قور بەسەر خۇم، مالىيران و رەنج خەسار خۇم
عومرى گەنجى بى سەمەر خۇم، روو رەشى دارول بەقا خۇم
چىم نەكرد من بۇ قىيامەت، كەوتمە ئاھو نەدامەت
چارو بە ئاوو دل بە خەسرەت، ژىنى بى سوو بو ھەبا خۇم
عومرەكەم چوو بە تالان، مەحكومى نەفسو شەيتان
مائىل بە ئەھلى عوسيان، روو زەرد روژى جەزا خۇم
روژى جەزا مەسنوولم، بۇيە ئەومند مەلوولم
كردمەردى بى مىوولم، مل لە داوى بەلا خۇم
ئەسسىرى داوى بەلام، تالايى نەفسو ھەوام
زور رووشو بى ھىيام، روو لە ئەھلى فەنا خۇم
(لوتفى) دوور لە تەقوا بوو، عاسى لە ئەمرى خوا بوو
لە مەغرورى ئەغوا بوو، ساعى بۇ پىشەوا خۇم

* * *

(۱) ئەم پارچە شیعەرە سى بەيتى يەكەمى شانزە برگەيىيە، بەلام چوار بەيتى ئولايى چواردە برگەيىيە.

واي كە روو زەردو زەليل

واي كە روو زەردو زەليل و مال ويران بەدخالە خۇم
بى سەمەر عومرى عەزىزى تەلخى ترشو تالە خۇم
دايما ھەروەك سەماوەر جوش ئەخوا دلى ھەزىن
بۇ ھەناوى زور سوتاوى ئاگرو زووخالە خۇم
سەيلى ئەشك ھاتە خوارى تىكى دا بيناي دل
ھىترشى مردن كە ھات و من لەسەر كەندالە خۇم
گەرچى ئەو دل حورمەت و ئىقبالىكى چاك ھەبوو
عاقىبەت رووت و قەلەندەر بى كەسو ھەبدالە خۇم
موودەتى مانەندى قومرى نەشنەو شەوقم ھەبوو
گەرچى ئيمرو لارە خوارو ھەيىنى ھەروەك دالە خۇم
خاومنى نووتقو زەكابووم دەنگى خوشو چاوى گەش
ئيمرو ئەمبىنى كە كوئرو كەپو گىزو لالە خۇم
حاصلى گشت جەستەكەم پر دەرەسەر تاكوو قەدەم^۱
چى بەيان كەم زور پەريشانم لە ناو ئەم چالە خۇم
بە سەفامەت راتبوارد عومرى عەزىز ئەى ھەزار
ھەر بلنى وا خەسرەتا داماوى روژ سونالە خۇم
چى ئەكەى (لوتفى) لەتەگىر ھاتە پىش حوكمى جەزا
چارەيى بۇ خوت بىدۆزە تەوبەيى لەم حالە خۇم

^۱ ئەم دېرە لە چاپى يەكەمدا بلونەكراو تەرد.

روو رهشی دهرگاهی تۆم (۱)

یا رهسوله‌لا دهخيله روو رهشی نامه سیام
غەیری توو هیچ کەس نییه بۆ من ببی پشتو په‌نام
روو رهشی دهرگاهی تۆم هاتوومه بهر دهرگانه‌که‌ت
عاجزو ریسوای گوناھم خاکه‌ساری رووی جه‌زام
زۆر په‌شییمانم ئەگەرچی پارە ناکا دادو شین
عومری گەنجیم رابوارد گشتی به‌بی هۆشی و نه‌فام
تازە چی بکەم روو له‌کوی کەم کی به‌یادکەم غەیری تو
چاوهرتی لوتفت ئەکەم، وەستاومه هەروەك خەدام^۱)
سەری خۆم هەلگرت و هاتم بۆ دەرڤالەت بۆ رجا
ملکەچ و روو زەرد و مەنیوسم ئەتووی خەیرول ئەنام
تەرکی فەرزو سووننەتم زۆرە چ فایده چوو له دەس
خۆم به نەسلی تو ئەزانم ئەی حەبیبی لایەنام
(لوتفی) دەردي زۆر گرانه ئەی شەفیعیول موزنبین
رووی لوتفت سا نیشاندە زۆر زەلیل و بی ئەوام

^۱ له ساڵی ۱۹۶۷ی زایینی کاتی که چوو بۆ مەدینەئە منورە بۆ ئەوان کەعبەئە پیرۆز له
خزمەت پێغەمبەردا درودی خۆدای لی بی ئەم غەزەلەئە بەو مۆیەو لەو سەفەرەدا وتوو.

^۲ له شوێنێکی تر بەم شێوەیە نووسراوه:

چاوهرتی لوتفت ئەکەم ئەی خاومنی روتبەر مقام.

گەر نه‌بیسن دهنگی گریان

ئەو کەسەئە مەحکوومی دەستی نەفس و شەیتان بی منم
فاسق و عاسی له ئومەت شاهی جیهان بی منم
رامبوارد عومری شەباییم به هەوای نەفسی دەنی
دل به داخ و مال و یرانی رۆژی مەیدان بی منم
بی موعین و دەستگیر و بی رفیق بی عەمەل
تووشی سەحرای عەدەم چۆل و بیابان بی منم
کەوتنە رینگەئە حەق و رینگەئە سەلامەت خزمەکان
تەوبە بی یارەب ئەوەی هەر کۆل به عوسیان بی منم
با له لایان ئاشکرا بی عەلەمی سەر رووی زەمین
با بزاتن زیاد له خەلکی ئەهلی ئیران بی منم
گەر نه‌بیسن دهنگی گریان وەختی شەو نیوە‌شەو
ئەو کەسەئە بۆ حالی قەبری زۆر پەڕیشان بی منم
موسڵەحەقە ژەنگی دل بۆ قەترەئە رحمة خدا
رۆژو شەو هەر چاوهرانی رحمی یەزدان بی منم
رووم نییه هەرگیز بلیم من نەسلی ئەو پێغەمبەرەم
نور له باسی شەرع و عیلم و دین و ئیمان بی منم
مەیلی نەفسم حازرە هەر دايمە بۆ لای گوناھ

يا رهسوله لالا دهخيله دوس به دامان بى منم
 خاك و خولكه م جا به سهردا سهر له بۆ كوى ههنگرم
 لايهقى گريهان و شين و دابو شهفغان بى منم
 (لوتفى) بۆچى وا نويسى دل بده رحمتى خودا
 هه بلى ههردم ئومىدى عهفوى رحمان بى منم

* * *

ئەي برادەر چى بگەم

ئەي برادەر چى بگەم دلم پر بووه له غەم
 شادى له دلدا نيه گەر نه پرسى زۆرو گەم
 خيالى فيكرى دونيا دل شهفري له هوا
 فكرى ناخيرهت به جارى چووته دهرجهى عەدم
 عەجب عهقلو شعوررت له لا نه ماوه كاكه
 قەت فكرى ناكەى نهتوو له نهمرى خوداي شه عزم
 به سه تو يىرى بگە ئەي روو رهشى رووسيا
 چەندى مەغرور و بيهوش ناترسى له جهەنم
 حەياكه له خودايه بى هاوتاو بى شەريكه
 خالقى نەرزو ناسمان به ههشت و باخى ئيرەم
 تەوبەكه زوو فرسەته شهجەل دايم حازره
 له بن گوى هەموومانە به زوجەلالى قەسەم
 (لوتفى) تو دهخالت كه به دەرگاھى ئه كەسە
 كه خۆى خەيرونه بيه ئومەتى خەيرونه ئومە

* * *

نەي نەسیری تەوق و قەیدی

نەي نەسیری تەوق و قەیدی نەفسی بەد نەممارە خۆم
 بیکەس و بی موونس و بی هەمدەم و خەمخوارە خۆم
 دوور لە خزمان و وەتەن مۆلکی عەشیرەت کەوتووم
 ساکنی مۆلکی غەریبی بی کەس و ئاوارە خۆم
 رامبوارد عومری عەزیزم گشت لە کاری ناشیرین
 رووسیاھو شەرمەزارو سەرکزو پەتیارە خۆم
 دل وەکوو راوچی لە نوای مامزی حیرس و تەمەع
 رۆژو شەو هەلپەو بلۆق دۆنیای عەززارە خۆم
 کەوتە پینشەم رینگە ی دوور بی تەدارەک بی نەساس
 بی و لاخ و بی زەخیرەو زاد و پوول و پارە خۆم
 قەت نەکەوتە فیکری من رۆژی کە تۆ نەمری و نەپۆی
 وای کە بی عەقل و شەعوورو بی نەواو عارە خۆم
 بی ئەمەل رۆیم لە دۆنیا رەنج خەسار و دەس بە قال
 کردمووی چاکەم نەکرد وای لە خۆم هەزارە خۆم
 کەوتە پینشەم رینی بیابان تەملوکە ی بی زاد و ئاو

وای غەریبی دەشتی مەحشەر بیکەس و بی یارە خۆم
 سواری ئەسپی جەهل بوومە روو لەشاخ و دەشت ئەکا
 بی لغاوی زین و رەشەمە بی دەس و هەوسارە خۆم
 پینی شەل و قۆناخی دوور سەر جەسری سیراتم ئەمن
 کۆتەرە ی نیو سەووتی قەرە ی جەحیم و نارە خۆم
 قای تەرازووی لای گوناھم زۆر گرانە نەي نەسەف
 روو رەش و ریسوا لەبەر دەس سەیدول ئەبرارە خۆم
 دەس بە زنجیرو عەزاب گیرۆدە ی دەستی مەلەک
 رام ئەکینش بۆ جەھەننەم ئەوجا زەھری مارە خۆم
 دەستی یەئسەم دانەناوہ گەرچی ترسم زۆر هەیه
 بۆ تەمای حواری و بە هەشت و میوو گولزارە خۆم
 چونکە (نەھی) داوہ حەق دەرچەق بەئەھلی تانیبان
 تەوبە بی یارەب تەمەننای تەوبە ی یەکجارە خۆم
 قەترمی رحیمەت بڕێژە دەرچەق بەندە ی هەژار
 بیکە یە باعیس رووناکی ئەم دڵە ی ژەنگدارە خۆم
 رۆژو شەو نالە ی دەروونم خەلکی بیزار کردووە
 یا رەسوولە للā دەخیلە روو رەش و بی چارە خۆم
 (لوتفی) غەرقی بەحری عوسیان تەبەکە ی کردە ی نەفام
 دەس بەر کەشتی نەجات و هەر بلێی هاوار خۆم

* * *

ئەي دىل بېزاري لە ژين

ئەي دىل بېزاري لە ژين، ھەموو دەم مەشغولى شين
بەسىيە تەسكەي ھەر گرین، جاري ئاو جاريكى خوين
دىل بريندارى زەمانم، خەرمەنى عومرى سووتانم
دەربەدەر تالە ژيانم، جەرگە دىل بۆتە برين
وھكو خوين ئاوى چاوم، خۆم وھكو كەشتى سەرئاوم
تابو تاقەت لى برلوم، مردنم چاتر لە ژين
چاترە مەرگ لەم ژيانە بوومە جىي تانەي بىنگانە
وام لە زومرەي فاسقانە، روسيای بەر دەستى دين
شەرمەزاري لای رەسوولم، بۆيە غەمگین و مەلوولم
لە كەردەي خۆم ناقەبوولم، سەد دەخيل شای مۆرسەلین
شاھى جەمەي ئەنبيايى، خوشەويستى زاتى خوايى
شافىيەي رۆژى جەزايى، ھاوارە شاھى مەدين
ھەرتوو شاھى ئىنس و جانى، خاتەمى پىنقەمبەران
جىي مۆرادى عاسيانى، خەلقەتت ئايەي موبىين
مەدحى تۆ ئايەتى قورئان، خاوەنى موعجىزە بۆرھان^(۱)
ئەي ئەشەرەي ھەردوو جىھان، خۆتى رووناكى سەرزەمىن
ئاوى توو ياسين و تاھە، بۆ ئوممەت پشت و پەناھە
(لوتفى) كە خاوەن گوناھە، تووى شەفيەول مۆزئىين

^۱ ئەم تەكە دېرە لە چاپى يەكەمدا بۆلۈنكەراۋەتتە.

ئەم دوو كەسە عاليمن (۱)

ئىمىرۇ لەگەل چەن كەسى چووبووينە (ئالى بەيان)^(۲)
بۆ تەعزىي محەمەد ئەمىن و دىدەنى خزمەكان
وختى چووين و دابەزىن كۆبووينە ھە چەن عەشرەت
عالم گشت كۆمەل بوو دەرو ژورو ديوەخان
وھكوو ھىلانەي مىش ھەنگ بە يەكدا دەھات زەلام
كەس ئاگاي لە كەس نەما وھك رۆژى ئاخىر زەمان
عاليمن دانىشتىبوون لەگەل كوئىخاۋ ئاغاكان
جەدىسيان دەخويندە ھە بارەي دين و قورئان
بەلام نووتقى دوو كەسيان غايەتەن بە نەشئەبوو
يەككى مەلاي (قولى بەگ)^(۳) ئەوى دى (مەلاي كىزان)^(۴)
قورئانىكى دانابوو مەلا كىزان كە ئەي خويند
دەستوورى شارى كەركوك ئەي خويند لەسەر قەبران
ئەو رۆژە زانىوومە من ئەم دوو كەسە عاليمن

^۱ ئەم پارچە شىعرەي بە ھۆي پەرسەي دۆستىكى محەمەد ئەمىن ئاوى خۇيەو ۋەتوۋە. لە

سالى ۱۹۴۶ دا بوو وھكو خەلىفە عوبىدى كۆپى خوا لىخۇش بوو پىي راگەياندم.

^۲ ئالى بەيان، گوندىكە لە ئاۋچەي شوان - كەركوك

^۳ قولى بەگ، دىسانەو گوندىك بوو لە ئاۋچەي شوان - كەركوك

^۴ مەلا كىزان، مەلاي دىنى ئالى بەيان بوو لەو كاتەدا.

ئەوانىش ۋا لە دەس چوون كەوتنە عەشیرەتى شوان
 جارجارى دەنگى ئەمەت زاتىكى خاۋەن ھىمەت (۱)
 گەر ئايناسى پىت بلىم مەشھورە مام رەمەزان
 (لوتقى) تۆ خەرىكى چىت شىعرەكانت زۆر جوانە
 بەلام مەنىش زانىۋومە خۆتىش يەككى لوان

* * *

ئەي برادەر بۇزۋىرى

ئەي برادەر بۇزۋىرى خەم مەخۇ دۇنيای دۈۈن
 رزق و عومرو ئەجەلت نووسراۋە بەينى كاف و نوون (۱)
 بۇچ ئەۋەندە بە پەرۋشى پارە ئاكا راكە راك
 نە دلت شادىي بە بوۋون و نە خەمت بى بە نەبوۋون
 گشتى تەقدىرى خودايە خالقي ئەرزو سەما
 ئاگەدارى خۇت بە گىيانە خۇت مەخەرە چەندۈ چوۋون
 خەم بخۇ تۇ ئەي برادەر كاكى خۇم ئەي بى خەبەر
 چۇن ئەزانى تا ئىۋارە ساغ ئەبى يا سەرنگوۋون
 چەن كەسانىك ۋا ئەبىنم زۆر غرورۈ حال ئەزان
 ۋەك ترى لەو رۇژمدا كوژراۋە فەۋتاۋە زەبوۋون
 چۇن لە مەكرى خوات ئەمبىنى ۋا بى باكى ئەۋى
 ۋا دەمى تر تۇ ئەبىنم دوۋچارى ناۋ چاك و خوۋون
 (لوتقى) دەردى خۇت دەۋاكە مال ۋىرانى بى خەبەر
 چەن ھەزارانى ۋەكوۋو توو كەۋتە داۋى ھات و چوۋون

* * *

۵ مام رەمەزان دەۋىنىش (شىيخ ھەسەنى قەرجىۋار) بوۋە خاۋەن دەنگى ئاۋازىكى زۆر
 خۇش بوۋە.

۱ كاف و نوون- نىشارەيە بۇ نايەتى ۸۲ لە سۈرەتى ياسىن كە دەفەرمۇي: "انما امره اذا
 اراد شيئا ان يقول له كن فيكون".

دڭە شىيۈەن كە

دڭە شىيۈەن كە شىن بىكەرە بىر
خۇت بىكە بە خاك خاك بىكە بەسىر
بۇ خۇت بىنالى ھەتاكوو ماوى
لە مالو لە چۆل لە دەشتو لە دەر
بىگرىبە بۇ خۇت دۇنيات لە دەس چوو
كاتى مردن ھات وای ئەينەل مەفەر
نازانى داوى مەرگىت چ جۆرە
وەك تەيرى ھەژار لە دلو بى خەبەر
ئايا بە سووتان و يا خۇ خىنكان
وھيا بە ناحەق كۆزىلوى بى سەر
ئەبى ھەر بېۋىيى چارت ناچارە
تەمەنى جوانى ئەوا چوۋە سەر
ئەمجا بە پاستى رووبىكە خودات
ھاواركە دەخىل خالقى ئەكبەر
جىيى ھاناو ھاوار لە ھەردوۋ دۇنيا
بەپاستى ھەر توۋى بىنايى دادىگەر
رۇژو شەو بە تاۋ مردن دى بۇ لام

يەكجار ئەترىسم لە رىيى پىر خەتەر
تازە من چى بىكەم چىم دەسەلاتە
پەنا بە دەرگاى سەيدى سەرۋەر
ئەزىنۆم شىكاۋە لە ژىر بارى خەم
لە ترسو دەھشەت لەرۋژى مەھشەر
لە پرسىياري حەق وەلام چىيە
ھەر خۇت عالىمى لە حالى بەشەر
نەمامى تەوبە لە دل بېروينە
بەناۋى خوداى گەرە دىتەبەر
(لوتفى) ئەزانى بارت گرانە
خووبى دۇنيايى لە دل دەرگەدەر

* * *

سەربەرزو دل خۆش لە ھەردوو جیھان
 مەن مەل ھاوێش زۆر ھاوێش
 لە ئەمرو ئەمە زۆر ھەن ئوقسان
 (لوتفی) بگەرێ مەخەو رۆژو شەو
 بئالە بۆ خۆت شەو ھەتا بەیان

رەمەزانی ١٩٦٥ و تراوہ

* * *

ئەوا کۆچی کرد

ئەوا کۆچی کرد مانگی رەمەزان
 ئەو کەسە خواردی ئەو بوو پەشیمان
 بێبەش لە خەیری رۆژو بوو ئەو کەس
 ئەو رەنج خەسار بوو لە ھەردوو جیھان
 جەژنە ئەوا ھايات بە خۆشی و شادی
 یاخوای بە خێری جەژنی موسلمان
 خواپە بە شەرف حەزەرتی رەسوول
 ئەمەن و ئاسایش بۆمان کە ئیشتان
 ئەمەندە ئوانیم ھەولم تیا داوہ
 بە وێردو ئوێژو خۆیندنی قورئان
 گەرچی گونام وەك چیا وایە
 بەلام رەحمی تۆ بێ جەدو و پایان
 دەستەلات لە دەس بەندە چی ھەبە
 غەیر رجا کردن لە دەرگە ئیشتان
 خۆزگەم بەو کەسە ئەکەوێتە بەر
 شفاعەتی ئەم مانگە رەمەزان
 مەغپیرەت بۆ ئەو دیتە خواروہ

فکر له کردەى (١)

فکر له کردەى خالقى یەزدان
 بکەرەوه تۆ هەى خانە وێران
 بزانە چى بوو ئەمسال له دونیا
 تەنھا یەك مانگی تەنخیر بوو باران
 گیان لەبەر بى خوین تاقەتى برا
 دل عالەم باى خوارد وەکوو ژنی کەوان
 میلەت دل تەنگ بوو بە جارى شیاوا
 هەموو ئەسووپان چاوپر لە گریان
 زهوى وشك بوو درەخت و گیای
 بۆنى خوین ئەهات لە ئەرزو ئاسمان
 لە تاو برسیتى هەموو حیوانات
 سیس و لاواز بوون مردن لە برسان
 گوناه خۆمانە هەموو دووچارین
 تەئسیری کردووە لە گشت بەستەزمان
 لە بەحرى کەرەم خودایى کەریم
 کراسى تازەى کردە بەر جیهان
 بارانى رەحمەت لە هەر چوار کنار
 هینای بە جارى بەسەریا رزان

کوردینه توو خوا قەت غافل مەین
 لە شوکرو زیکری خالیقى یەزدان
 شەموو رۆژ بە دل زیکری خوداکەن
 قەت تەواو نابى نىعمەتى رەحمان
 هەر کەس ئەمىن بى لە مەکرى خودا
 مەعلوومە هەر ئەو لە قەلبى شەیتان
 لە هەردوو دونیا بێبەشو روو رەش
 لە مەیدانى حەق ئەو مال وێران
 ئەدەس بەردار بە تۆ لە رەحمەتى
 نە ئەمنیش بە لە کەیدى جیهان
 (لوتفى) بنالە بۆ خۆت رۆژو شەو
 بەلکوعەفوت کا پادشای مەنان

* * *

^١ لە سالى ١٩٦٤دا مارەيمكى گەلى زۆر دنيا وشكو بى بارانى بوو هەموو شتى بەرهو
 گرانی نەچوو مەرو مالات بى لەومر.... نەغلۆ دان سیس و کز بوو هەموو کەس دل
 تەنگ و خەمگین بوو (لوتفى)ش بەو هۆیەرە نەم پارچە شیعەرى سەرەوى وتووە.

لە تاو جەووری زەمانە (۱)

لە تاو جەووری زەمانە ھەر لـە زارم یا رەسولّ اللہ
 وەکوو پەروانە ھەردەم بێ قەرارم یا رەسولّ اللہ
 لە غەیری تۆ بەرھەو لای کێ بچم ئەو خۆشەویستی خوا
 لە کۆمەڵ دوورو دائیم دەر کەنارم یا رەسولّ اللہ
 روو رەش و عاسیم ھەمیشە من لە ئەمری زاتی حەق
 خەسارەت مەندو بێ مایەو ھەژارم یا رەسولّ اللہ
 موودەییکی زۆر بەبێ ھەستی و نەفامی رامبوارد
 بەفیرۆ چوو لە دەس من نەوبوھارم یارەسولّ اللہ
 بەسەر چوو رۆژگاری من لە ناو دەریای نەزانیدا
 لە راست ئەعمالی کۆنم شەرمەزارم یا رەسولّ اللہ
 لە تاریکی شەوی غەفلەت ھەتاکە ی گۆشەگیری کەم
 لە ناو جەیشی خەفەت بێ نۆست و یارم یارەسولّ اللہ
 بە رۆژو شەو لە قاپی ئەو وەرە (لوتفی) بنالینە
 ھەموودەم تۆ بلی خزمەتگوزارم یا رەسولّ اللہ

* * *

لە گویم دی (۱)

بیسستوو مە کە غەو غایێ پەیدا بوو لەولایە
 پرسیم لە موسلمان چییە ئەم دەنگ و سەدایە
 لە گویم دی دەنگی دەف و تەپل و سەلاوات
 شین و گریان و فیغان ئەلێ رۆژی جەزایە
 کەچووم چاوم پێ کەوت دووسەد وەجبە مەخلوقات
 ھەمووی وا دی بەریدا بە سواری ھەم بە پایە
 ھەندێ بە سواری مایین بەعزێ ئەسپی لەبن دا
 بەعزێ سواری نێرە کەر ھەندیکیشیان بە پایە
 یەکی ھەگبە ی لە تەرکی کاو و جۆی لەناو
 نان و خورمایان پێیە ئەسپابییان موھەبایە
 سەفیکیان شمشیر بە دەس لە پێشی ئەو عالەمە
 بەیداغ بە دەستیان لەگەڵ ئەلێ رۆژی جەزایە

۱ پایزی سالی ۱۳۹۲ هجری شمسی شیخ عبدولکەریم شیخ مستەفا شیخ ئەحمەدی
 بەرزنجی لە دینی (دارەخووما) وە نەجیّت بۆ ناوچەی قادر کەرەم بە مەبەستی تەریقەتدان و
 نامۆزگاری کردنی موسلمانان و خەڵکی ئەو ناوچەیە لا ئەداتە دینی (کەلۆ) ی ناوچەی
 بیبانی کۆمەڵێکی گەلی زۆریش پیاو ماقوول و خەلیفە و دەرویشی لە خزمەتدا ئەبێ
 (لوتفی) ئەم غەزەلە ی سەرھەدی بەر ھۆبەر و تەوہ

۱ ئەم پارچە شیعەرە لە چاپی یەكەمدا بۆلەنەكراوەتەوہ

دەرویشى (شىيخ ھەسەن) (پىرى قادىر كەرەمە)
 رەئىسىيان ەبىدولكەرىم شىيخى (دارە خورما) يە
 تەبلىغ ئەكەبە خەلىكى تەوبە بىكەن فرسەتە
 دۇنيا زۆر بى ۋەفائە نىعمەتى بى بەقائە
 ھىچ پىشتى بى مەبەستە بەم عومرەكەم و كورتە^(۱)
 پىتى خوشحال مەبە ھەرگىز چونكە روو لە فەئائە
 ساخودائە دەخىلە بە دەرگامى بەرزى تۇ
 تەوبەم لى قەبوول بىكەى يەكجارى رووم سىيائە
 بەسە (لوتفى) مەگىرە گىرئانى تۇ بى سوودە
 لە مەودوا سەرفى بىكە عومرى خۇت لە تەقوائە

* * *

ئەى خودائە

ئەى خودائە روو لە كوى كەم غەيرى تۇ قەت كەس نىيە
 شىوھن و گىرئان و ئاھم بۇ گوناھم بەس نىيە
 گەر ئەبىسەن ئەى رەفىقان ئالەى پىش سەھەر
 دەنگى ھاۋارى مەنە دى ئاقووس و جەرەس نىيە
 نەوعە ئىنسانى ھەيە لۇمەم ئەكەبە بى دەلىل
 گەر خەبەردار بى ئەزانى رەنجەكەم ەبەس نىيە
 لازمە بۇ مەن كە فىكرى كەم لە كىردەى خواى مەزەن
 تەگىرى ئەو رۇزە كە كەس بۇ كەس قەت كەس نىيە
 عالەمى وردو درشت گىشتى لە شىن و زارىيە
 رۇزى كە ئەو رۇزە لاي كەس قەتەين ھەۋەس نىيە
 دەشتى مەحشەر جۇش ئەخواتن ھەر لە تاۋى گەرمى رۇز
 ۋەى خودا ھاۋارە رەھمى كە رىگەى نەفەس نىيە
 (لوتفى) غەيرى فەخرى عالەم روو لە دەرگاي كى ئەكەى
 غەيرى ئەو لە رۇزى مەحشەر كەس فرىادەس نىيە

* * *

^۱ ئەم تەكە دىرە لە چاپى يەكەمدا چاپ ئەكراۋە.

ئەي رەئىسى جەمەي مەخلۇق

ئەي رەئىسى جەمەي مەخلۇق شاھى شاھانم وەرە
ئەي ئەمىرى ھەرىبو دۇنيا ھەردى مەيدانم وەرە
زۆر زەلەل و دال پەشىوم غەرقى بەحرى مېحنەتم^۱
رەبەرى رېنگەي نەجات و ماھى درەخشانم وەرە
من گوناھبارو خەجالەت روو رەشى رۆژى جەزام
خاوەنى عزو شەرف تۆى روح بە قوربانم وەرە
خاترى روخسارى نورىنى جەنابت خوائ مەن
نەرزو ئاسمانى دروست کرد چاو بە گریانم وەرە
من ئەزانم کردمەي چاکەم نىيە ساچى بکەم
رەحمەتى فەرەو گەدام بۆ مالى ويرانم وەرە
من ئەومندە ھەول ئەدەم نەفسم لە دەستم دەرچوو
چى لە مەيلى نەفسى بەد کەم جانى جانانم وەرە
گەر لە مەولا خوا بە خوى رەحمى بکاتە حالى من
نەفسى بەدکارم ئەکوژى دل بە قوربانم وەرە
ھەرومکوو سىروان لە چاوم ئاو ئەچۆرى بى وچان
روو رەشى دۇنياو قىامەت دەستەدامانم وەرە
(لوتفى) بەس شىوہن بکە بۆت ناگىرى نەفسى بەدەت
شاھى لەولاک بىتە ئىمداد نوورى ئيمانم وەرە

^۱ ئەم ئاگە دېرە لە چاپى يەكەمدا بۆلۈنەكراوۋەتمە.

ئەي رەئىقى خۆشەويستم

ئەي رەئىقى خۆشەويستم مالى خۆت ويران مەكە
ھەر بەگوفتى ھىچ و پوچپىش بارى خۆت گران مەكەم
والەسەر رېنگايەكى راست و بەرىنى چاوەكەم
ئاگادارو باخەبەر بە روو لە كەندەلان مەكە
چونكە نەفسى توو بەدائىم مائىلى كارى خراب
دەورى ئيمانەت زەئىفە خۆت تووشى شەيتان مەكە
بۆچى مەغرورى عزىزم سەد ھەزارى وەكوو تو
ھات و رۆيى بە رەزىلى تو دلت خەندان مەكە
فېكرى حالى قەبرى تەنگو مردن و كفى سې
والە رېتە بىنە يادت قەتەين غەران مەكە
دل بە زۆر راكىشە بۆ لاي قاعەتى يەزدانى خۆت
نەفس دائىم دل فريبە بە قسەي پەيمان مەكە
بۆچى وا داماوى (لوتفى) عومرەكەت چووبى سەمەر
ھەلسە ئىتر پەيەرەوى خاسان بکەو گریان مەكە

* * *

خەيالنامە ۋا ئەللى ئىمىرۇ

خەيالنامە ۋا ئەللى ئىمىرۇ خەمى ئونىيا لە دل دەرکە
تەماعى حورى و غيلمان شەرابى نەھرى کەوسەرکە
هەتاکەى ۋا لە غەفلەتدا خەرىكى بەزمى ئونىيى^۱)
ئىتر بەس وەسفى روخسارو قەدو بالاي دولبەرکە
لە جىيى (فاسونى جەرمانى لە ناو عالەم لەبۇ دەغىيە
کراسىكى سىپى (چادر) لەبەر کەوتف لە مەخمەرکە
مەللى چەتفەس عەگال چاکە جەمەدانى لەگەل هەورى
کالوئىكى دېراو شىر پەياکەو توو لەسەر سەرکە
هەتا ئەتوانى سەر هەلگىر بېرۇ بۇ خوت لە ئونىيادا
تەماشاي سونعى باري کە بە دائىم زکرى ئەکبەر کە
هەزاران عادت و تەرتىب و تەنزیماتى دا ناوہ
ئەبىنى سەنئەتى يەزدان دل و دىنت بەرانبەرکە
مەللى مال و منال و ژن بە جى بىلەم چە کارىکە
هەموو کەس ھەربەجى دىللى ئەتوش نەفست مەکەدەرکە
بە رۆژو شەو بلى يارەب دەخالەت روسىياھ من
بە روو زەردى لە قاپى خوا گەدايى رۆژى مەحشەرکە
هەتا ئىمىرۇ ئەوھى چوو پارە ناکا قەت لە بۆت (لوتفى)
لەمەولا ئەشكى چاوانت بەسەنگى ئووپو گەوھەر کە

^۱ ئەم تەكە بەيتە شىعرە لە چاپى يەكەمدا بىلەنەكرائەتە.

لەسەر جى ناساغ

لەسەر جى ناساغ وەعدى سەفەرە
سەفەر يەكجارى روو لە خەتەرە
دەردى مردنە ۋا جەستەمى گرت
ئەللى ناگەرەو لە ناو جەگەرە
ئەغزام ئەسۋوتى وەك كاورەى ئاگر
ھەواى عزرائيل وەكوو سىبەرە
ھىچ گوى نادەمە گريانى مندا
چونكە خەفەتى مردن لەبەرە
ئەزانم ئەمەرم رزگارم نىيە
ۋەكوو چۆلەكەى چىنگى سەقەرە
ژن بۇ مەرھىيى نووكە نووك دەكەن^۱)
مەلا بە تەماي كەولو مېزەرە
كوپەكان ھەموو ئەللىن باوكەپۇ^۲)
جازرە بۇ بەش مەپرو گاو كەرە
كوئىرو شەل بىستىيان ھەموويان ھاتن
ئىسقات ئەكرى بۆى بەم گەرماو گەرە

^۱ - ۲ - ئەم دوو دىرە شىعرە لە چاپى يەكەمدا بىلەنەكرائەتە.

سەگۈ پشیلە كەوتنە ھات وچۇ
 بۇ كەرتى ئىسقان يا پارچەى چەرمە
 منىش داخىل بووم بە ژىر ئەو خاكە
 ساخودا ئاوت وئىردى سەھەرمە
 (لوتفى) تا ماوى خاك بەسەر داكە
 بلىنى پەنای حەق خەيرون مەقەرمە

بە فرىام كەۋە (۱)

بە فرىام كەۋە ئەى يەزدانى تاك
 لەم ژىنە گەلى پەشەيۇم خەمناك
 ھەموو شت لاي تۇ بە كونفەيەكون
 دەتوانى جىھان بكەى بان و بن
 ھەزاران ھەزار جۇرە روح لەبەر
 دروستت كر دووہ لە بەحرۇ لەبەر
 منىش عەبدى تۆم ھەزارو داماو
 تىمار كە دەردەم ئەى بىنای چاو
 تاكەى بەم جۇرە ئەم ژىنە تالە
 ئازار بچىژم ئەمن بەم حالە
 سەبرى ئەيۇبم لە كوى بوو قوربان
 ھىچ شتى لاي تۆ خۇ نىيە پەنھان
 پىمان عەتساكە قەترەيى رەحمەت
 (لوتفى) دەنالى ئاو بەحرى مىحنەت

* * *

^۱ ئەم پارچە شىعرە لە چاپى يەكەمدە بۆلۈنەكرادەتەرە.

پەنا بە دەرگات (۱)

پەنا بە دەرگات شای خەیرول بە شەر
لە دونیاو عوقبەتا ھەر خۆتى رابەر
نەگەرچی زۆرە جورم و گوناھام
لە خزمەت بارى من رووسىياھم
ھەتا گەردنم ناو بەحرى عوسیان
رجام قەبوول کە دەستم بە دامان
خۆت شەفیعم بە ئەى عالى مەقام
چونکە سەرتاپا من غەرقى خەتام
بەلکۆ لە سایەت ئەى نوورى بەسەر
بگەم بە مەرام لە رۆژى مەحشەر
بارى سەرشانم گەلى گرانە
دەردم کوشندە بەبى دەرمانە
گوناھام زۆرە بى حەدو ئەژمار
گەلى مەلوولم بۇ رۆژى پرسىيار

^۱ ئەم پارچە شیعەرە لە چاپى يەكەمدا بلۆنەكرالوتەرە.

وھا شىئولو شىعوورو ھەستم
دەبينى دائىم وەك گىژو مەستم
دەفتەرم سىياھ زۆر شەرەزەزارم
چاوھرى رحىمى پەرۋەردگارم
مەگەر ھەر بە خۆى رحىمى بنوینى
رزگارم بكاو خەم نەمىنى
نەگینا (لوتفى) زۆر پەرىشانە
بۇ جالى زارى ھەر لە گریانە

* * *

خاکی رهگوزمر

ئەي دل راپەرە شىنى بەرپاڪە
خاکی رهگوزمر بەسەر خوتاکە
هەتا ئەتوانى بە رۆژو بە شەو
رێى چاڪە بگرە لە دەرگانی ئەو
گوناهەت زۆرە لەحەد چووہ دەر
پەنا هەر ئەتووی بینای دادگەر
پشتت ببەستە بە رحمی خودا
روو بمالە خاک بە ترسو و رجا
بە خواردن و خەو رۆژ مەبەرە سەر
عومر بچوینە بە ترسو و خەتەر
خاک بەسەر داکە وەك برا مردوو
دوونیا نامینى نە بو من نە توو
زیکرو عیبادهت مایەى ئیمانە
تەرکی حەرام و درۆو بوختانە
سەرف کە عومر لە کردەى شیرین
قەت مەکە هاوڕێی پیاوی کەم دین
چاو چنۆک مەبە تەماع کار رەزێل

بۆ جیفەى دوونیا خوت مەکە زەلیل
بەرگی قەناعەت بکەرە بەرت
تاجى سەربەستى بنى سەر سەرت
(لوتفى) دەرەمکەت زوو بکە دەرمان
با لە قیامەت نەبى دل گەران

* * *

بارم گرانە

بارم گرانە قۇناغم دورە
بىكەس و بى دەس كارم زەروورە
دەخىل بە دەرگات پادشاى جىهان
قەترەيى رحمت بۇ من كەى رەوان
لە كۈنجى بى كەس تاريكى مەزار
لە خالى عالم ھەر تۆى ئاگادار
رەبى بۇ خاترى رەسوولى سەرورە
ھەم بۇ خاترى ئەنبىاكان يەك سەر
ھەم بۇ خاترى ئەولياى كىرام
لە خوشەويستت لە خاس و لە عام
دلوپى رحمت لە بەحرى رحمان
بىخەشە يارەب بە دلەى بوريان
تاكە جورەى جام مەينەت بىنۆشم
تاكەى بەرگ سىياى نەزىت بىنۆشم
تاكەى گىرفتار دەردى غەرىبى
تاكەى دەردەدار بەبى تەبىبى
تاكەى ھەر بەخەم رۇڭگار بەرمەسەر
تاكەى شەرابم لە خوینى جگەر
تاكەى بە سۆبى زامى دەروونم

تاكەى دل زامار دىدە پر خوونم
تاكەى حال پەشئو زارو زویر بم
لەناوى سوپاى خەم تاكەى ئەسىرم
تاكەى دلەكەم پر لە خەيال بى
خەيالى لەلەى ویرانە مال بى
ھاوارە بۇ خۇم ھاوار سەد ھاوار
بى خەبەر لە حال دلەى برىندار
بى ئاگا لە خۇم بۇ خالى دەردم
بۇ گریه زارى ھەناسەى سەردم
(لوتقى) بىنالە بۇ رۇڭى مردن
بۇ كزەى دەروون لە دۇنياى رۇشن

* * *

ياران دهردهكه م (۱)

ياران دهردهكه م دهردي گرانه
به شـم هميشه شين و گريانه
سهيـري دونيا كه چون شهله زلوه
هر كهس به جور دهردي داماره
همندي كهس هيه ويل و سهرگردان
دادو بيداي له چهرخي زهمان
هنديكيـش هيه بـو حيرسي دونيا
هر و هـكوو سهرخوش خوي به تاشادا
فهرمودهـي رهـسول شاهي حهرمهـين
كه وهـعهـدي دلوه نهـوانه نيـمهـين
بهـرگي برسـيهـتي خـهـفـهـت و مـاـتم
پوشـيـيه بهـرمان هـهـوو خـاـتر جـهـم
نهـمـهـش نشـيـانهـي غـهـزهبـي خـوايـه
رهـحمي نـيـسـلامـهـت لاي كهس نهـمايـه
خويـني هـهـزاران گـهـدا نهـريـزي

^۱ نهـم پارچه شيعرهـي له سالـي ۱۹۶۶ دا وتووـه له چاپـي يهـكهـدا بـلاونهـكـراوهـتمـوه

نيـسـقـاني نهـشـكي ميـشـكي نهـپـزي
گـشـت برـاي دينـن يهـكـتر نهـكووـن
بو جـيـفهـي دونيا خويـن يهـك نهـمـن
له ياد كهس نيه مهـيداني خودا
له رـوـزي حـهـشـر چـوـن وهـلام نهـدا
بوچي كوژراوي كوشتت لهـسـهـر چي
چون وهـلام نهـدهـي نهـوجـا نهـليـي چي
دهشت و كينو شاخ بهـخويـن بووه سوور
تير گوشت و رـوـن بوو مهـلو مارو مور
كهـسي كه دوو كهس له نهـو بـترسي
له رـوـزي حـيـسـاب خـوايـي نـاـپـرسي
جيـگهـي جـهـهـنـهـم زور باش بـزانـه
نهـويـش فهرمودهـي فهـخري جـيـهـانه
نه رـوـز نه سـهـعـات نه دهـقيـقه و نان
بـزانـه غـهـزهب نهـباري بـوـمان
قهـنـاعـهـت نهـما رهـحم نـوقـم بوو
ريـگهـي شهـريـعـهـت به جاري گوم بوو
بدعهـت روو نهـدا هر رـوـزي نهـوعـي
سوونهـتي رهـسول سا بو كوي نهـچي
بهـسـيهـتي توخـوا نهـري برا گيان
تـوـزي بيركـهـوه چي ديته سهرمان
دونيا هـيـج نـيـيه مهـعلـووم بي لهـلـات

پېنچ و دوو رۆژە ھەر چۆن بى ئەرۋات
 بەسە ھەتتا كەي كۆردۈمەي خراب
 رووبكە خۇداو ھەم رېڭەي سەواب
 (لوتفى) توو ھەستەو خاك بەسەرداكە
 لە جىياتى ھەمووان شىۋەن بەرپاكە

* * *

دەلە شىۋەن كە

دەلە شىۋەن كە شىن بۇ تۇ چاكە
 ھاپىڭكەنى توو دىلى ژىر خاكە
 قەت دامەنىشە غافل بى خەبەر
 كاتى لە ناكەو مەرگەت دىتە سەر
 خۇت موو ھەياكە جازر بە دائىم
 بۇ ۋەلامى خۇت پىشت بەستە قائىم
 خەرىكى فېكرو زىكرى خۇدابه
 لە كۆردەي خراب دل تەمۇللا بە
 زىكرى خۇدا كە ھەتا ئەتەتەنى
 لە دەس تۇ دەرىچىو ئەم دۇنيای فانى
 ۋا ھەنگەو ئەننى تۇ بەرمۇ پىرى
 بەرمۇ دەۋرەنى خەم ۋە زویرى
 پەشیمان بە تۇ لە كارى خراب
 بگرە رېڭەي راست رەسول ۋە سحاب
 پەيرەمۇ رېڭەي خاسەنى خۇاكە
 بە دل بۇ ئيمان تۇ تەمەنناكە
 ئەگەر بى ۋ تەربە نەكەي لە گوناھ

مەلۇوم روو زەردى بى پىشتو پەناھ
ئەلنى ھەى ھاوار مالى ويرانم
لە کردارى کۆن زۆر پەشيمانم
(لوتفى) بەسىيەتى گریان و ھاوار
روو بکە دەرگەى زاتى کردگار

* * *

بۇ شارى خامۇش

سەفەر سەفەر سەفەر سەفەر سەفەر يەكجارى
بۇ شارى خامۇش نەدىى و نەدىارى
يەكجار بىزارم پەشيمانم
روو زەرد بى خۇم ھەرس بە مالم
دەفتەرى سىيام بۇ دىتە مەيدان
ئەوجا چەن خۇشە شيوەن و نالان
کردمەى چاگەم كەمە لە دوتيا
ئەمەيش كرابى زۆرى بۇ رىيا
تاوەكوو بلىن فلان كەس باشە
تا شىووشەى عومرت ئەدا بە تاشە
فرىاي خۇت كەو روو لە مەولاكە
داواى لى خۇش بوون لەلاى خوداكە
بەحرى كەرمى زۆر بى پايانە
رەحمى ئەو لايەق گوناھ كارانە
منىش گوناھبار روو زەردو زوير
چوار پەل بەستراو بە وينەى ئەسىر
گىرۇدەى داوى جەورى ئەختيارى
خوسوس چەن دەردى نەدى و نەدىارى

تازە مەن چى بىكەم چىم دەسسەلاتە
 چە جىڭگە ئەگىرى ئەم مووناجاتە
 ۋەختى مردنمە خاننەم ويرانە
 بارى گوناھم يەكجار گرانە
 (لوتفى) دلەكەت زۆر بى قەرارە
 رەھىمى خوداۋەند بۇ گوناھبارە

* * *

برای خوشه‌ویست (۱)

يەكەم بەناۋى خوداى لامەكان
 دووهم سەلاۋات لە فەخرى ئەكوان
 براى خوشه‌ويست مەلا برايم
 حاجى و مودەرىس دىسانەت قايم
 ئومىدەم وايە لە دەرگای يەزدان
 بە دريژى عومرنەبى دل گران
 سىحەت و وجوود نىعەتى دونيا
 دوور بى لە بەلای خوداى بى ھەمقا
 رەنگت ھەرگەش بى چاۋت رووناك بى
 دەفتەرى خەتات دائىمە پاك بى
 جەرگت نەسۋوتى لەجەفا دوربى
 ھەرگىز لە باخى شادى و سروور بى
 عەيش و نۆشەكەت دائىم شىرىن بى
 دوژمنت ھەردەم دلى خەمگىن بى
 ئەۋەندە سەلام بۇ رەۋان ئەكەم
 كزەى دەرۋونم نوورى دىدەكەم

^۱ ئەم شىئەردى لە سالى ۱۹۵۴د لە دىنى كارىزى ناۋچەى شۋانى كەركوك بۇ جەنابى
 حاجى مەلا نىبراھىم كە دانىشتۋوى دىنى (شىخانى) ناۋچەى قوشتەپەى ھەلىئە بوۋە
 وتۈۋە.

لە (كارىزە) ۋە ھەتتا دىنى (شىيخان)
 بە قەد گىيالى بوھار سەلام بىي لىتقان
 بە رۇژو بە شەھەر فېكىرم والاي توو
 زۇر ئارەزوومە دىدارى رووى توو
 دائىمە وىنەت والەبەر چاوم
 ۋەكۈۋ پەرۋانە ھەلگۈزۈم
 لە رووى لوتفە ۋە ئەپسى ئەحوال
 سوپاس بۇ خوداي گەورەي لايەزال
 زۇر لە سىيەت داين ھەموو زۇرچاكىن
 لە لۈمەي پىياۋى رەزىل بىي باكىن
 ئىدارە سىيەت بە دل نۇستاقانە
 ئىشمان ھەر كەيف ۋە ھەر شادومانە
 ئىتر ھەر بىزى بە خۇشى ۋە شادى
 دوور بىي لە ھەم ۋە لە نامرادى
 بە گوپىرەي زانين خۇم كەوتۈۋە
 گەر كەم ۋە كورە لىم مەكە لۈمە
 (لوتفى) ئەللى چى شىعەرت زۇر جوانە
 بۇ پىياۋى ھۆشەند قوتى ژيانە^(۱)

^۱ ئەم دىزە لە چاپى يەككەم لە ياد كراۋە.

ناسك نازداران

ئەي چاۋ بە توو چى روخسارى بولبەر
 بولايى عومرتە ھەي خاكت بەسەر
 بە تۇ چى شادى بەزىمى دلداران
 بە تۇ چى سەيران باخ ۋە گۈلزاران
 بە تۇ چى گەشتى چىمەن ۋە گۈلزار^(۱)
 كە تۇ گىرۈدەي بە داۋى رۇزگار
 بە تۇ چى روخسار رووى مەھجەبىنان
 قامەت ۋەك غەرر شۇخى شىرىنان
 بەتۇ چى شايى ۋە سەيران ۋە سوحبەت^(۲)
 بۇ خۇت بىنالى لە كۈنجى خەلۋەت
 بە تۇ چى گۈل گەشت فەسلى بوھاران
 غەمزە نەزاكەت ناسك ۋە نازداران
 بە تۇ چى سەيران كانى ۋە كانى ئاۋ
 بىستان ۋە باخات سەر شەت ۋە شەتاۋ
 ئەي دل ھەتاكەي تۇ خەيال ئەكەي
 لە سوخمەي ئال ۋە مەمكى زەرد ۋەك بەي
 لە يىادت دەرگە بەزىمى عاشقان

^۱ -- ئەم دىزە لە چاپى يەككەمدا بۆلۈنمەكتە.

ئەمجا وەرە سەر زىكرى يا رحمان
 تازە زىننەتى دۇنيات لە دەس چوو
 مەيخەرە يادەت عومرەكەي پيشوو
 لە خەو ھەلسەتە بى خەبەر ماوى
 لە ھاوپرېيەكانت زۆر بەجى ماوى
 چاوت ھەلپەرە دامماوى ھەزار
 بىكە بەسەردا خاكي رەھگوزار
 خەرماني عومرت مەعلووم بابردى
 ئەم چەرخە چى ويست ئەوا پىتى كردى
 رۆژو شەو دائىم زىكرى خوداكە
 تەركى زىننەت و حوبى دۇنياكە
 سەجدە گاهەكەت تەپكە بە خويناو
 بگريپە لە داخ عومرەكەي فەوتاو
 دل وەك ئاوينە پاك بىكە لە غەمش
 غەيرەن زاتى خوا تى ئەكەوى بەش
 (لەوتقى) ھىچ ئىشى بە خۇرا نابى
 ھەتا شەرەكەن گشت نەيتە جىنى

* * *

^۲ - ئەم دىرە لە چاپى يەكەمدا بلانەكرامتەورە.

موناچات

ئەي دل دە ھەلسە زىكرى خوداكە
 بە رۆژو بە شەو روو لە مەولاكە
 دامىنى شەرع بگرە بە دوو دەس
 زىكرى خوا بىكە دائىم بە ھەوس
 نەوەك بە سەستى و بە دل گرانى
 نەوەك وەك ناچار بە سوغرمزاني
 عىبادەت بە دل ئەكەي بۆ خودا
 زۆر زەحمەتە خوا پاداشتت بدا
 ئەگر بۆ دۇنيا و ھىيا بۆ رىايى
 ھىلاكى كەي تۆ ئەپوا خۇپايى
 يارەب بۆ خاترى شاي فەخرى عالەم
 بىخە خەتام لە زۆر ھەتا كەم
 بىكە بە خاترى ئادەمى سەفى
 ھەزرىتى شىيس و ھەم نووحى نەبى
 بۆ خاترى دانيال ھەزرىتى يەعقوب
 ھوودو يوشەعو جەنابى ئەيىوب
 بۆ خاترى عيساۋ ھەزرىتى سالىح
 نەفسى عاسسى من بىكەي بە سالىح
 بۆ خاترى ئىسحاق لەگەل ئىبراھىم

نوورى ئيمانم لــە دل كەى قايم
 بۇ خاتىرى خدر لەگەل ئەسكەندەر
 شىن بۇ من چاكە ھەى خاكىم بەسەر
 ھەم بۇ خاتىرى غوزەيرو قالوت
 جەستەيى بى تىن نەخۇش و نابوت
 بۇ خاتىرى لوقمان لەگەل ئىسماعىل
 خەستەى پەشەيۇم سەركىز و زەلىل
 بە عەشقى يوسف ھەم لەگەل شوعەيب
 دەخالت بە تىق داناي سېرى غەيب
 بــە خويىنى يەحيا ھەم بە زەكەريا
 لــە دەرگاي رحىمەت نەبىم رووسيا
 ھەم بۇ شەرەف موسا و ھارون
 داوود سولەيمان ئەلياس و شەمعوون
 ديسان بۇ خاتىرى ئەلەيسە و ئەسبەت^(۱)
 رىگارم بىكەى لە پردى سىرات
 يارەب بۇ خاتىرى يونس و ئىدريس^(۲)
 ھەم بۇ شەرەفەت ھەزرىتى جەرجىس
 ديسان بۇ خاتىرى زولكىفل و عىمران^(۳)
 بە نالەى سىزى پىرەكەى كەنعان

^۱ ۲-۳-۴- ئەم دىئرانە لە چاپى يەكەمدا بۆلۈ نەكرامەتەرە.

ھەم بۇ خاتىرى ھەزرىتى شوعەيا^(۱)
 بەســىزى دەرۋون جەمەى ئەوليا
 بە نوورى ئيمان دلەم روناك كەى
 ۋەكوو ئاۋىنە لــە پىسى پاك كەى
 ھەم بۇ خاتىرى ئەبىووبەكرو عومەر
 عوسمان زونورەين ئىمامى ھەيدەر
 ھەم بۇ خاتىرى سەھابەى كىرام
 لىيان بى رحىمەت خوداى لايەنام
 ھەم بۇ خاتىرى گىشت پىاۋچاكانت
 رىجام قەبىول كەى دەستم دامانت
 بىم بەخشە مەلووم من غەرقى خەتام
 روو زەردو مەھتووك مەيدانى خودام
 (لوتفى) تا ماۋى بىكە شىن و زار
 روو بىكە دەرگاي زاتى كەردگار

* * *

خەمى دونيا (۱)

دالم پر بووه له خەمى دونيا
سەرخۆش ئەگەریم لە دەشت و چیا
نازانم بوچی وابى خەبەرم
بى عەقل و بىھوش ھەى خاك بەسەرم
ھەر من بە تەنھا وا پەرىشانم
يا عالەم وايەو ئەمن نازانم
عالەم خەوتووو كەس نىيە بىدار
بى ھوش لە ئەمرى زاتى كردگار
دائىم خەرىكن بە ئىشى دونيا
لە جووت و درو گىرھو شەنەبا
ئىشى دەشت و شار خزمەت گاوگەر

^۱ لە زەمانى رژىمى پاشايەتى لە عىراق و لەو كاتەدا كە (لاىن) حاكىمى سىياسى بووه لە ساى ۱۹۳۴دا نەچىت بۆ تەسوييەى زەوى و زار بۆ ناوچەى سالىي بۆ كىشەى نىوان دانىشتوانى دىنى (بىبانى) و جەناب شىخ باباەلى زەردك، بەو ھۆيەو خەلكىكى زۆر كۆ نەيتەو. ھەندىكىيان بە روالەت پياو خواناس و بە دىن و چاك.

۲- كەچى لە بەردەم حاكىمى سىياسى (لاىن) دەكەوئە سوئند خواردن و پارانەرە لە (لاىن) ەو لە دژى يەكترى چى خراپە نەيلن (لوتفى) ىش ئەم شىعەرەى سەرھەى بەو ھۆيەو و توو لە ساى ۱۹۳۴دا بەلام ەو ەى جى داخە بەشى زۆر فەوتاوو بە دەستمان نەكەوت كە نزيكەى سەت و بىست دىرە شىعەر بوو.

ەومەرى نا ەزىز ئەوا چوو ەسەر
چۆن لە روتان دى كە بچنە مەيدان
گفتوگۆ بکەن لەبەر پای دیوان
دەفتەرى ئەعمال ەردو بە جووتە
سەينات پر خەت ەسەنات روتە
سووئى زەن واقع يەكجار خراپە
بەلام لە داخان جەرگم کەبابە
مىن جووملە زۆر کەس بۆ تەماع دونيا
يەك بۆ يەك تەرى بىرى لى ئەدا
چەندى خەليفەو چەن دەرويشى چاک
بە رۆژ لە ئەزدا بەشەو لە ئەفلاك
بە ريشى سىپى و مېزەرى بەيىزا
لەبەر دەس (لاىن) () كەوتنە سەما
گشت بۆ شاھىدى وەك تيفى دەبان
لە پيشان ئەسحاب ئەيان كرد جەولان
و سقاون تەمام ەمووم بە قەتار
لەبەر دەس حاکم ئەكەن ئىنتىزار
يەك ئەلى حاکم دەخيل ئامانت
من قسە ناکەم خۆت و وىزدانت
يەك ئەلى حاکم من زۆر فەقىرم
ئەم ەردە ئىرسە بۆم لە باپىرم
يەك ئەلى حاکم قسە بى سوودە

شاهید عەردی من دەرویش مەحمودە
 وای دەرویش مەحمود دەخیلە ئامان
 خۆت و یەکی بوی لە ئەولیاکان
 راست بلی خودا زۆری پی خوشە
 هەرچی ئەزانی هیچ دای مەپۆشە
 وازم لی بێنە بـهـرۆکم بەردە
 ئەم عەردە عەردی سالتە کوردە
 هیچ هی تـوـ نییە من خۆم بە تەمام
 شایەدی بدەم بۆ قـالەـی زلوم
 کوپە کوردینە مەکەن ئەم حالە
 ئەم عەقڵە غایەت عەقڵی بە تـالە
 عەزیزی خوا کەس نایکا زەلیل
 زەلیلی خوایش کەس نایکا جەلیل
 هەر مـن بزانم چەند خاوەن ئەملاک
 عموومی فەوتان گشت چوونە ژێر خاک
 هی وەك ئەسکەندەر وەکوو سولەیمان
 وەکوو کەس کاوس هەم نەوشیروان
 هی وەکوو دارا وەکوو کەس خوسرو
 کوا ئەفرسیاب کوا زالی پینشەر
 ئەمانە هەموو سـهـرپاکیان فەوتان
 تەخت و تاجی وان خواکردی وێران
 کۆشـكـو تەلاریان تـهـواو روخواوە

گۆشت و ئیسـقـانیان لە خاک رزاوە
 فیرعەون و نەمرود شـهـدادو هـامان
 سەبەب بەسەرەت گشت بوون مـالـوـیران
 تۆ ئەبی چی بکـهـی دامادی هەژار
 خاوەن کەریـكـو دوو بزن و دوو کار
 فاتمە خـاتـە دوو مەرو گـایـی
 ئەـمـانە هیچن هیچ بەکـار نایـی
 عەیبە بۆ ئیوه ئوممەتی موختار
 بی دینی مەکـهـن بۆ جیفە ی مردار
 کردووی چاکە یەك تا بە حوسەت
 جەزای چاکـهـیە نیعمەتی بەهەشت
 لوقمەیی نانـهـ بۆ لات و هـهـژار
 زۆری پی خوشە زاتی کردگار
 ئەگەر یەك سـهـعات زاهیر بن زەلیل
 چی مـالـتـان هەیه ئەیدەن بە بەرتیل
 بەلام گەر گیسکی بدەن لە ریی خوا
 لەو ناوچەیدا ئەهی کەن ناشکرا
 ئەوەندە ئەلین گیسکی زۆر جـوانە
 تووکهکە ی وەکوو رەشـهـ رەیحانە
 خۆی قووالـهـ هەمس گویکانی کورتە
 چوار پەلی وەکوو کار ئاسـکـه رووتە
 تا ئەهی شـوـنـهـو بە ئاوی مننەت

بە زايەح ئاھپوا بەبى بەرەمكەت
 مەزگەوت بى جەسىر مەلا زۆر رووتە
 مەلاژن ئەللى سەره بزووتە
 گەر دەستەتتان پەروا دونيا ئەسەينن
 تۆوى ئازاومو نىفاق ئەسەچىنن
 (لوتقى) كۆتاكە نەزمو ئەشەعارت
 بۇ ئىمرو سوودى نىيە گوڤتەارت

* * *

چوارخستەكى كام خاك بەسەرگەم

بۆچ شەيەن نەكەم كاكە فەوتاووم
 لە بەحرى خەفەت وا غەرق ماووم
 ھەر لە پەنجەى پىم تا ھەربو چاووم
 بى پشەت و پەنا لە قوپ دا ماووم

لەبەر بى عەقلى لەسەر رووى دونيا
 لە كاتى گەنجىم وەكوو جوانەگا
 ھەر ھوولەم ئەھات لە دەشت و چيا
 ھەلميانساند بەشەق لەشەرىن خاووم^۱

چاوم ھەلپى ھەر خۆم مال ويران
 فەكرم كەرد لە بەين ئەرزو ئاسمان
 خاومنى ھەيە ئەم كەون و مەكان
 تەارىكى ھىنا نايە سەسەر چاوم

^۱ - خاووم: خەرم لەبەر وەزنى شەعرەكە و تراوە.

تازە دیتە ھۆش دلەي پېر دەردەم
 ھېچ پارە ئاكا ھەناسەي سەردەم
 روو رەشتی مەيیدان و احیدول فەردەم
 تازە بیرەكەم لە خەو ھەلساوم

قەرزى پەنجا سال رۆژى يەك درەم
 لە ناو سەندووقى ئەگەر بیکەي جەم
 و مەختى بیهێنە سەر حیساب قەلەم
 ملیۆن و ملیارەم من قەرزەر ماوم

تازە لە دەس چوو کام خاک بەسەر کەم
 دەخالت دەرگای خەیرول بەشەر کەم
 درەختى تاعەت پېر لە سەمەر کەم
 ئەگەرچی تەواو گیرى قویدراوم

(لوئى) گوناھت ملیۆن گەر ملیار
 لە نەزەر رحیمی پادشای غەفار
 بێتە سەر کەرەم زاتى کردگار
 قەت مەلئ تازە من وا خنکاوم

* * *

چوار خشته‌گی مووی روخسار سپی

مووی روخسار سپی عومرم تەواوە
 چاوان کەم بێنا پشتەم چەماوە
 ئەژنۆم ئەلەرزى ھیزیش نەماوە
 خانەي شادیش يەك سەر روخواوە

دەبا شـیـو من کەم ھەتا کوو ماوم
 خویـن وەك رۆخانە بپروا لە چاوم
 رەفیقم رۆیشـت من بە جیـعـاوم
 ئایـا چ داویك بـۆم دانراوە

بارى گوناھم لە خۆم کردووە بار
 نالەي دەروونم وەك ھەوری بوھار
 بئى ئاكا لە چەرخ گەردوونی رۆژگار
 نازانم چى بکەم چیم لئى قەوماوە

لەتاو تەماع و حیرسی دنیای دوون
قەت رازی نابێ بە بوون و نەبوون
بێ خەبەر ماووم لەکردهی گەردوون
سینەم بۆ هەدەف بە دەس بە لاوه

یەكجار نزیکە هەنگاوی مەرگم
قوولایی ئەجەل سەركاته جەرگم
كفن بالا پۆش بپیته بەرگم
عومریش لە جەفتا ئەپوا بە لاوه

خودا قەترەیی لە بەخری رحمت
بە شەرافەتی شەفیعی ئوممەت
بباریته سەر بەندە یی قیمەت
بەلکو دەرگاز یم من لەم قوراره

(لوتفی) تۆ ئیتر روو لە خودا که
تەرکی عینوان و نەفس و هەواکه
عومر سەرف که لە کردە ی چاکه
ئومید قایم که بە رحمی خوولوه

چوار خشتەکی لەناو سوپای خەم

ئە ی دل هەتاکە ی مات و زویری
هەتاکە ی حیرسی زیندان و بیر
سەراپا سیاه بەخت وەکوو قیری
لە ناو سوپای خەم بۆچ وا ئەسیری

دەسەر هەلپەرە هە ی بەخت خەوتوو
سەیری دنیا که چۆن هاتوچۆن چوو
بە خەفەت رۆیی هەزاران وەك تۆ
توو ئەبێ چی بکە ی بۆچ وا لەقیری

خەم فایدە ی نییه دنیایا میحەتە
لە چل رۆژ رۆژی عوشرەتە
باقی هەر خەم و دەرد و مەینەتە
نییه دل شادی کەیف و سروری

بەدەس مەن ئىيىقە خالقى يەزدان
ئەو رۇژەي كە خۇي دۇنيای دامەززان
ھەيىنى ئىيىقەش بەم جۆرە رزان
ھەر ئەبىۋابى تا ئەفخى سوورى

ئومىد بە دەرگاى رەھمان و رەھىم
لە بەجىرى كەرەم خوداى كەرىم
شاد بىن بەرەسلى جەنناتونەيم
دانىشنىن لە ناو قەسروو قسوورى

ئەويش زۆر دۈور لە گويىرەي ەمەل
ئىمان دەر بەرىن لە كاتى ئەجەل
دەخىل بە دەرگات سەيدى موورسەل
ساخودا ھەر خۇت بەدى سەبوورى

(لوتقى) خۇت ھەلگە زۆرت نەماوە
جەيات و عومرت ھاكە تەواوە
سەد كەندەلانى وەك توو رووخاوە
ئومىدى ەفەسوى پاشاى غەفوورى

{په‌شی نیشتمانی}

وینه‌ی لوتفی شاعیر له سالی ۱۹۸۸

روو له کوی کهم (۱)

روو له کوی کهم کاکی کوردم دهردی دله کهم ناشکار
 دل همسوو کاتی دهمسووتی هه‌روه‌کوو کورپه‌ی نار
 چاو به ناوو دل به هه‌سره‌ت خواردنم زوخواوو خوین
 سهیلی نه‌شکم وا به خوڤ دی چه‌شنی بارانی بوهار
 سهیر نه‌که‌م زور پیاوی دانا خواردنی خوینی دله
 عاجزو زه‌لیل له ده‌ستی چه‌رخ‌ی ده‌وری ناله‌بار
 هه‌روه‌کوو شیران له پیشه‌ی روو له ده‌شت و کێوه‌که‌ن
 نیسته‌ی پووت و گێژ و برسی سه‌رکزی کولانی شار
 به‌عه‌زه‌ نینسانی ده‌بینم غه‌درو ته‌عدات لی ده‌که‌ن
 دین به ته‌کتا راده‌بوورن لاچۆ کابرا توی چه‌کار
 هه‌ر که‌سی وا هات له‌لاوه ئیم‌پرو گشتیان پی گه‌یین
 بوونه به‌گژاده‌و نه‌فه‌ندی پیت نه‌لین تووی خزمه‌تکار
 چه‌ن که‌سانیک‌ی نه‌بینم تیره‌یان مه‌علووم نییه
 وه‌ک تری ئیسته‌تا نه‌وه‌ ده‌م سپی کوردی هه‌ژار
 میله‌له‌تی کوردی خو‌ خو‌ر بو‌یه‌کت‌ری نابین به‌هیچ
 پیشه‌مان هه‌ر بو‌ ته‌ما‌عه‌ روژو شه‌رو وه‌ک گورگی هار
 نه‌ی خودایه‌ تابه‌که‌ی نه‌م په‌ستییه‌ بو‌ من نه‌بی
 (لوتفی) توو حه‌قت چیه‌ دا نیشه‌ بو‌ خو‌ت ده‌رکنار

^۱ نه‌م پارچه‌ شیع‌ره‌ی له سالی ۱۹۴۱ وتوو.

كوردە بۇچ (۱)

كوردە بۇچ دايم دهناليتنى لى چەرخى رۇڭگار
گشت كزو داماوو عاجز رەنگ زەردو لىئوبەبار
كوردە دەردت زۇر گرانە بى دەواو ھەم بى تەبیب
چارەى خۇت گەر نەكەى زوو مال ويرانى رەنج خەسار
خاومنى چەن ھۇزو تيرەى مولكى چاك و رزقى زۇر
كەچى ھەر تووى بى كەس و برسى و بى جىگەو ديار
سەيرى مېژوو گەر بكەى ئەى كورد مەسومى فەقىر
چاك ئەزانى چۇن بوو شىزى كوردى نامدار
نەنگە بۇ توو چاوەكەم سەيرى خالى خۇت بکە
چەن پەرىشان و زەبوونى تابەكەى گریان و زار
عالمى غەيرە بە جارى پى گەمى ھەر تۆ نەبى
مايتەو بۇ ژىر چەپۆكە وەك ھەتيونكى ھەزار
بەسىە خۇ خۇرى لە ناو بەن تۆيى ئازلوو نىفاق
وەك براين رۇژى تەنگانە لە ھەر گۆشەو كەنار
راپەن گشتان بە جارى بۇ شكۆمى قەومى كورد
دەسخەنە ناودەستى يەكتر خەلكى لادى و ئەھلى شار
بۇ فیدای خاكى وەتەن (لوتفى) وەرە مەيدانەو
سەد شوكر چاوى ھەلئنا ئيمرو كوردى ھۇشيار

ھېرشى خەم

كوردە وەرە قور بېنوين رۇژو شەو سوبى و ئىوار
كوردەى شىوون بە جۇش دەين با بنالين پر بە زار
ھېرشى خەم وا بە جارى دەشت و دونياى دايە بەر
ھا بەلا وەك تەرزە بارى بۇ گەلى كوردى ھەزار
زيرەى مندال و ژن دى و لى ئەو جىي ھوتەمين
زەرمىي رحىم نەما دەرھەق منال و ئەختيار
ھەر چەمى رووى تى ئەكەى ھەر كۆيرە شىوى بۆپەنا
مەيتى كوردى تيا رزلوو كەوتوو گشت بە قەتار
روو لە ھەر كەس گەر بکەى بۇ رىگەى رزگارى خۇت
لېت ئەداو ئەتپىكى ھەروەك مارى چىنگى خوينخوا
ماومىەكى زۇر درىزە كوردە تۆ وا رەنج ئەدەى
وا بى بەش بووى تۆ لە گشتى داخەكەم بۇ كوردەوار
(لوتفى) جەرگى گشت برينە ناوى چاوى جارىيە
دەروونم پر لە ئاھوو خەم داخى دلمە سەد ھەزار

^۱ ئەم پارچە شىعرە لە چاپى يەكەمدا بۆلۈنەكرالەتەو.

كوردستان شەرتە (۱)

كوردستان شەرتە تاكوو بىنىم
تازى بىارى تۆم نابى بىشكىنم
هەتاكوو ماوم لەسەر رووى دونيا
دەردو خەمى تۆلە دىل دەربىنم
لە يادم ناچى تا رۆژى مەرگم
كەزى جەرگم دى هەتا ئەمىنم
خاك و خۆلەكەم ئاو درا بە خوين
بەو خوينە لالەو ئەسرىن ئەپوينم
چەن ئەوجەوانان خويان بەخت كرد
دەك لە دواى ئەوان ياخوا ئەمىنم
دەخىلم دەخىل ئەى لاوى وەتەن
بۆ كەزى ئىو دىل پەر لە خوينم
يەك پارچە يەك دىل يەك دەس يەك زمان
مەنىش لەگەلتان شەرت و بەلەنم
هەموو وەك برا راوەستىن يەك صەف
رووبەرووى دوژمن خوينم بېرىنم
(لوتفى) زەلىلە ئىمىر قەومى كورد
كەوا دەواى دەردى خاك بە دامىنم

^۱ ئەم پارچە شىعرە لە ۱۹۶۲ دا و تراو و لە چاپى يەكەمدا بۆلۆنەكراوەتەو

دەس گەرن گەورەو بچووك (۱)

ئەى وەتەن ئىمىرۆ لەداخت جەرگى خۆم بوريان ئەكەم
بۆ كەزى و شىواوى تۆيە شىوون و گريان ئەكەم
ئەى وەتەن سەرگەشتەو ويرانە ئىمىرۆ شارو دىت
مەن لە داخى دەردى توو وا روو لەسەر كىوان ئەكەم
ئەى وەتەن ئىمىرۆ كە مات و زۆر كەساس و بى دەسى
بىتە رۆژى خۆى سەرو مەلەم هەموو قوربان ئەكەم
ئەى وەتەن دەرمەنى دەردى زامى تۆ يەكگەرتە
دەسگەرن گەورەو بچووك هەم بادىنى وسۆران ئەكەم
ئەى وەتەن دووچارى داوى دەستى بىگەنەى لەئىم
بۆ نەجاتت حازم هەردەم بە مال و گيان ئەكەم
ئەى وەتەن عەلەم هەموو خۆش بەختە ئىمىرۆ تۆ نەبى
بۆيە هەر شەو تا سەحەر مەن نالەو ئەفغان ئەكەم
ئەى وەتەن هەر ئەمرى بى (لوتفى) لە خزمەت حازرە
بى گومان راست و دروستە وەى بەسەر چاوان ئەكەم

^۱ ئەم پارچە شىعرە لە چاپى يەكەمدا بۆلۆنەكراوەتەو، بەلام لە گۆنارى مەلۇن ژمارە (۱۹۷۲ دا چەن دىنكى لەگەل كورە باسنىك لە ژيانى شاعىر بۆلۆنەكراوەتەو لەلايەن نامادەكەرى ئەم ديوانەو.

ئىمىرۇچ رۇژە (۱)

ئىمىرۇچ رۇژە كە بەختى كوردان
لە نوئى ئەسپى خۇي ھىنايە مەيدان
تالەي كوردان لە خەم مەلساۋە
چىراي ئازادى ۋا بۇ داگىرسان
ئاۋى ئازايى ۋ مەردى ۋ غىرەتت
دونيائى داگىر كەرد قەدر ۋ حورمەتت
ئەستىرەي بەختت گەش ۋ شوۋەلەدار
رووناكى خستە سەرانسەر جىهان
ئەمجا ئەي كوردە دەستەم دامانت
پشتى يەك بگرن بە دل ۋ بە گيان
لە دواي دە سالى تەۋاۋ بە عەزاب
ئەم قەۋمى كوردە لە زوۋل ۋ گريان
چەن جوانى كورد لەم رىگەدا چوون
بۇ سەربەخۇيى خويىنى خۇي رزان
ئەمجا دەخالەت رۆلەي ئەبەردەم

^۱ ئەم پارچە شىئەرى لە دواي بىلەن كوردنەۋى بىيەننامەي يانزەي تازارى مىژۋىيى لە سالى
۱۹۷۰ دا وتۈرۈلەن چاچى يەكەمى دىۋانەكەيدا تۆمار نەكراۋە.

مىن بۇ رىزگاريت چاۋ پر لە گريان
رىنگەي راست بگرە رىنگەي شەرىعت
ئىتر نور ئەبى لە دەردى دەوران
شوكرى خوا بکە بۇ ئەم نىعمەتە
كەۋا سەربەرزى ئىمىرۇ لە جىهان
بوغزو رق ۋ كىن لە دلدا دەرکەن
با بىتە سەمەر درەختى ژيان
(لوتفى) سەد شوكر بۇ زاتى بارى
كوردى رىزگار كەرد لە زەبرو زىندان

* * *

گوردە بنواریه (۱)

گوردە بنواریه له کردارو له ئەوزامی زەمان
خاکی تۆ ئیمرو سەرانیسەر پڕ لەجەوری دوژمنان
ئاگری زۆردار بە جاری کوردستان وێران ئەکات
هەر لەدەشت و شیو هەردە تاکوو لووتکە ی شاخەکان
رۆژو شەو لێشاوی مەینەت دەشت و دۆنیای گرتوو
ئەم گەلە هەردەم پەڕیشانە لە ژێر باری گران
باخ و باخاتی سووتا، وێران بوو دینەت هەمووی
کەوتنە شیوەن بە جاری ئاسمان و قودسیان
روو لەهەر شوینی ئەکە ی هەر شیوەن و گریان و خەم
عالمی کورد گشت ئەنالینی بە جاری پێو جوان
گەر کەسی گوی راگری جەرگی کون و لەت لەت ئەبی
ولگی زیندوویەتی خۆی ئەداتە بەربادی زەمان
(لوتفی) هەردەم چاوەڕوانە بۆ تەرەقی قەومی خۆی
رۆژی بی کوردیش نەجاتی بی وەکوو باقی گەلان

^۱ لە حوزەیرانی ساڵی ۱۹۶۲دا هێرشێکی گەورە کرایە سەر کوردستان زۆر گوندی کوردەواری وێران کراو دەغل و دان و باخ و باخاتی هەموو سووتاو خەڵکیکی گەلی زۆر گیراو رەوانە ی بەندیخانەکانی باشووری ولایت کران، رۆژگارێکی زۆر ناخۆش و تەنگ بوو ئەمە زۆر کاری کردە سەر هەست و دەروونی (لوتفی) کەوا چەندین پارچە شیعری لەم جۆرە وتوو بەلام، بەدڵخەو زۆری لە کاتی خۆی فەوت لەبەر سەختی یاروئۆخی ئەو وەختە ئەم شیعەرەش لە چاپی یەكەمدا بۆنەکرادەتەرە.

هاوار هاوارە (۱)

هاوار هاوارە خەلکی موسڵمان
یەك پارچە هەلسن روو کەنە مەیدان
ئە ی گەلی کوردی مەردی بەغیرەت
هەلسن بەجاری گەورەو بچووکتان
غەزای جوولەکە فەرزه لەسەر گشت
بە پیتی شەریعت شای ناخیر زەمان
زۆرەیبە ئیمە ئیمرو کەیف خوشبین
چونکە وا دیارە بەشی موسڵمان
ئەسیرە بە دەس یەهوودی زۆردار
وێرانە مال و دانی پەڕیشان
جیگەو رینگەیان لی زەوت کراوە
ئەگەرین لە چۆل دەشت و بیابان
بی نان و بی ئاو بی خواردن و خەو
لە بەحری میحنەت ئەکەن مەلەوان

^۱ ئەم شیعەری بە هۆی ئەو هێرشە ی جوولەکەکان کردیانە سەر عەرەبەکانی فەلەستین لە ساڵی ۱۹۶۷دا وتوو.

تۆزى غىرەت كەن ئەي بىرەي دىنى
 نەۋەك بەلەي ۋا بىگاتە سەرمەن
 ئەي كورد تەئرىخى ئىۋە شاھىدە
 ھەلسەن ئەمجارەش بىكەنە جەۋلان
 چۈن ئىۋە ئەۋلاد سەلاھەدىن
 راپەن ۋەك ئەۋ ۋەكۈۋ پالەۋان
 زىندۈۋ كەنەۋە دىنى ئىسلامى
 ھەۋەك شىئىرى نەپ بچنە مەيدان
 شان بىدەنە شان بىرەي مۇسلمان
 مەۋەۋە خۇدا ئەدا تەفەققان
 ئالەي غەزا ھەلەكەن لە ھەۋلا
 لە پىنەۋى دىن ۋەن ھەۋەۋەتان
 (لوتقى) ئەمجارە ھەلسە ۋەكۈۋ مەرد
 بۇ دىن ۋەتەن خۇت بىكە قوربان
 * * *

لاۋى كورد (۱)

لاۋى كورد ئىمپۇكە رۇڭى تىكۇشان ۋە ھىمەتە
 كوردستان ۋەك بەھەشت بوۋ ئىمپۇ غەرقى زىللەتە
 چەن زەممانە كورد زەلىل ۋە مال ۋەيران ۋە كۆلەۋار
 نەگبەت ۋە دەردى مۇھىبەت گىرتىۋىيە ئەم مىللەتە
 ئەم ۋلاتە چەن شىرىن بوۋ ئىستاقى ەيىنى دۆزەخە
 بۇ نەجاتى راپەن لەم ەسەرە ۋەختى فرسەتە
 پىۋاۋ ۋەن ھەم پىرو جۋانتان رامەۋەستىن رۇڭ شەۋ
 ھەۋل بىدەن بۇ دىن ۋەن دۇنيا تابەكەي لەم غەۋلەتە
 بۇ مەرام ۋە سوۋدى مىللەت لە ھەيى غافل مەن
 چۈنكە خاكى نىشتەمانت پىر لە خۇشى ۋە سەۋەتە
 پىر لە كانگەي زىۋە دىۋە بەردى گەۋەۋە
 گىشتى مىرگەۋ مىرخوزارە چەشنى باخى جەننەتە
 (لوتقى) بەسىيە شىن ۋە گىران سەد شۈكر بۇ زاتى ھەق
 قەۋمى كوردى تۇ بە جارى ۋەن لە رىگەي نەسەرەتە

* * *

^۱ ئەم پارچە شىئىرە لە چاپى يەكەمدا بىلەن كىرگەن.

هەوری میحنەت (۱)

هەوری میحنەت زۆر بە تاو دەرژینی بارانی غەزەب
 کوردی مەزلوومی هەزار رۆژی رووناکی بۆتە شەب
 بێ کەس و بێ شوێن و جێگە مال و یران و دەر بە دەر
 بۆچی بەم جۆرە زەلیلی ئەمە بۆی بۆی عالی نەسەب
 حالی کورد گەر تۆ ئەپرسی ئیمرو چۆنە چاوەکەم
 وەك منالینکی هەتیو بێ کەس و بێ یار و ئەب
 بێ ئەوەی ئەم میللەتە هیچ جورم و تاوانی هەبێ
 کوشتن و گرتن لە هەر چوارلای ئیمرو بێ سەبەب
 قەومەکان توخوا وەرن با پێکەو شێوەن بکەین
 ناگری جەرگم بێتسە هەر وەکوو ناری جەتەب
 رۆژ لە کەل دەرچوو عەزیزم تیشکی دۆنیای گرتوو
 بۆچی تووش بەم شێوەیە دڵگیری بێ شەوق و تەرەب
 هەستە رۆژی هێمەتە خۆت گیان فیدای ئەم خاکە کە
 نەك وەکوو (لوتفی) خەریکی شووهرەت و ناو لەقەب

* * *

^۱ ئەم پارچە شیعری کە لە سەرەتای شەستەکان و تۆو و لە چاپی یەکەمی دیوانەکەیدا
 بۆلۆنەکراوەتەوه.

وێکوو بیستوو مە ئیمروکە (۱)

وێکوو بیستوو مە ئیمرو کە ئەلێن کوردی مودیرمانە
 سەد شوکر ئەلحەمدولیلە کە نەوبەت و سەریرمانە
 هەزار حەمدو سەنا یارەب کە من دیتم بەچاوی خۆم
 منالی کوردە ئیمرو کە لەسەر جێگە ئەمیرمانە
 زەمانیکە هەزاری کورد لە ژێر باری رەزەلەتەدان
 فڕێدەن ئێوە بەرگی (چاو) ئیتر نەوبە ی حەریرمانە
 دە کوردە ئێوە شادی کەن تەکا کارین لە زاتی جەق^۲
 تەمی زۆلمەت لەسەر لاچوو نۆرە ی بەدری مۆنیرمانە
 چەن عەیمامی ملکەچ و ژێردەس وەکوو عەبدو خەدەم^۳
 خەم و نازاری ئەو عەسەر بە هەموو دەم و لە بیرمانە
 هەتا ئەمروکە (نورپاج) بۆین زەلیلی دەس هەموو عەلەم
 لەسایە ی عیلمە (شاهین) بۆین ئیتر نەوبە ی نیچیرمانە
 زەمستان ساردی با بڕوا بۆهاری شادی پەیدایی

^۱ لە سالی ۱۹۲۹دا کە رێگەی نێوان هەولێر و هەژاندوزدروست نەکرا جەنابی لوتفی
 مورتقایی کرێکاران بۆو لەوی مودیرێکی کوردیان بۆ دی کە ناوی قادری نایشە خان بۆو
 بەو ھۆیە ئەم غەزەلە ی لە دینی (گەلەك) و تۆو.
^۲ ئەم بەیتە لە چاپی یەکەمدا بۆلۆنەکراوەتەوه
^۳ ئەم بەیتە لە چاپی یەکەمدا بۆلۆنەکراوەتەوه

غوبارى خەم دەبا لاچى^۱ كە وەعدەى ماستو شىرمانە
زەمانىكە ولاتى^۲ ما وەككو سىجەنە لە بۇ كوردان
ئومىد واپە لەمەولا خوشە وەك دەشتى ھەرىمانە
دوعاى چاكە ئەكا (لوتقى) لە بۇ مەئمورەكانى كورد^۳
كە نەسلى كورد ئىمرو كە لە حالەتدا ھەزىرمانە

* * *

كاكى كوردەم (۱)

كاكى كوردەم وا ديارە زھوق و شادىت ديار نىيە
جەژنەكەى تۆ جەژنى گشتە ھەرقى دەشت و شار نىيە
پەر بە دەم ھاوار كە بۇ خوت جەژنە ئەى كوردى دلىر
جىگەى ترسو خەم و يا جىگە ھەيب و عار نىيە
رۆژى تىكۆشان و ھەول و ھىمەتە ئەى لاوى كورد
ئىمرو مىللەت شادومانە رۆژى شىن و زار نىيە
سەف بېسەتن رابوھەستىن وەك برا گەرھو بچووك
چى بکەى ئىمرو بۇ خوتە زالىمى خوين خوار نىيە
رەھمەتى ھەق ھاتە جۈنبش دوکەلى كفرى رفاند
كەس لە مەكرى زاتى ھەق يەك زەرھىي بىدار نىيە
مال و سەرھەت روھى شىرىن بۆچىيە ئەى كاكى خۆم
گشتى قوربانى ھەتەن بى دەردەكەى توو ديارى نىيە
سوغرىيى ئاغساو بەگ يا زالمە خوين خورەكان
بىتە يادەت وا بزانە سالەكەت وەك پار نىيە
ھەروەكوو ئەسپىي بىگانە رۆژوشەو خوينتى ئەخوارد
ملکەچ و رازى بەگشت ئەتووت كەوا ھىچ چارى نىيە
ئىمرو گورزى پىاوھەتى كەوتۆتە دەستى (لوتقى) تۆ
بۆ ھەتەن خوت جان فىداكە چاترى ھىچ كە نىيە

^۱ لام واپى مەبەستى لە جەنابى ئەمىن زەكى بەگ بوو كە لەو كاتەدا ھەزىرى ئىشغال بوو.

^۲ لە ھەوى روخاندەى رۆژى پاشايەتى لە عىراق و بەربابوونى شۆرشى ۱۴ى تەمبوز سالى ۱۹۵۸دا
لوتقى) ئەم شىعەرەى وتوو.

چاوهكانم وادياره (۱)

چاوهكانم وادياره فيكري گرياني ههيه
دل و جهرگم وا نه سووتی بونی بوریانی ههيه
ههوري ميچنهت گرمه گرمی مولکی دلمی دانه گرت
وا رزانوويه تي به سه رمه مایلی توفانی ههيه
رۆژو شهو دهنگی غه زه ب دی وا له بهر نهوجی سه ما
میلله تي کوردم که ئیمرو شین و گريانی ههيه
من له ژیر باری سیاسهت دل حهزین و پر له خه
کاکیشم زۆر بی ده ماخه که یفی سهیرانی ههيه
شیوهنی سه ختم له پيشه رینگه که م نوورو خه تهر
دل نه نالی زۆر به سوژ ئازاری هیجیرانی ههيه
خۆم له خۆم حهیران نه مینم یه ک وجووو سه د میزاج
چاو له گریان دل حهزین و مایلی فالانی ههيه
(لوتفی) بهس ورد به له تهقدیری حهق و زاتی خودا
کوللی حوکمیکی بزانه سه پرپی نیهانی ههيه

* * *

^۱ له دواي تینکچوونی کۆماری مههاباد و ناواری بوونی خه لکی کوردستانی نهودیو، (لوتفی)
شاعیر نه م غه زه له ی له سالی ۱۹۴۷ د و توه.

کوردستان مژده (۱)

کوردستان مژده بهیانی داوه
خۆر له سه ر شاخت گوینچه کی شاره
سهیری دونیا که له خوارو له ژور
هه موو به یه کجار له خه هه لساوه
هه ر کهس له م رۆژه سست بی بزانه
نه و له کاروانی میلله تی جیماره
رۆژ رووناک شه موقیدا له کوردستان
دوو که لی خه م و غه دری پی چاوه
چه ن ساله که تو هه ول و رهنج نه ده ی
به جهرو خه فته دهر دو سز لوه
داری به خته که ت وا هاتوه ته بهر
شه نه شنیتی به ده م سه بهاره
زۆر ئاگادار به نوژمنی ئا کهس
تیکی نه شکینی و بیخاته لوه
پشتی یه ک بگرن نه ی میلله تی کورد
له هه ر کوی هه ن له رووی دونیاوه
له بیر تان نه چی ده ستم به دامان

^۱ (لوتفی) نه م پارچه شیعه ی به هوی بلوکردنه ی بهیانه م گرنه که ی ۱۱ ی نازاری
سالی ۱۹۷۰ و توه.

ئەمۇ غەدرەي كەمۇا لە كورد كرلوه
 خزمەت يىگانە زۆربى بەقايە
 مەعلووم خزمەت كار ھەر دەر كرلوه
 (لوتفى) بىنە ياد كردهوي پيشوو
 دەر جەق بە كوردان كەچى كرلوه

* * *

ئەي كوردى كاگم (۱)

ئەي كوردى كاگم ھەلسەرە پاوھ
 رۇژى روناكت وا شوعلەي داوھ
 روناكى بەخت تەولو دۇنياي گرت
 لە شەرق و غەرب وا دەنگى داوھ
 ئەستىرەي بەخت نوقم و بزر بوو
 ئىستا وا تىشكى لە دۇنياي داوھ
 تۆ ھەستە ئەمۇ ئەي شىرى ۋەتەن
 نووستن ھەتاكەي كورد بەجى ماوھ
 ئەمجا نۆرەتە نەوي كورد زمان
 ئىش و كارى خۆت مەخەرە دولوھ
 مىللەت بە جارى گشت نامادىيە
 شان بە شانى يەك حەق رلوھ ستاوھ
 ئەمۇ بانگ ئەكا (جىن) ھەتا مەلەك
 باسى كورد ئەكا بە رووى سەماوھ
 توو سەيرى بكة ئەقوامى جىھان
 ھىچ كەسى ۋەكوو تۆ نەفەوتاوھ
 (لوتفى) چاۋەرى رۇژى شادىكە
 فەلەك وا بەلاي كوردا بايدلوھ

^۱ ئەم شىعرەي بەمۇي بىياننامەي يانزەي تازارەوھ لە سالى ۱۹۷۰د وتورە لە چاپى
 يەكەمدا پلاۋنەكراۋەتەرە.

بارانی میخنتا^(۱)

دیسان وا جەژنە چەژنی قوربانە
لای موسلمانان شادی و سەیرانە
بارانی میخنت زۆر توند ئەباری
بەسەر چیاو چۆل خاکی کوردانە
حەجاج لە (مینا) حەیان بەختەکن
کوردیش قوربانی پیرو لاوانە
چەن نەوجەوانان خۆنیان رژلە
لە ھەر چوار لاوە وەک قەسەبخانە
دیسان سەر لە نوێ فتوا درلە
کوشتنی کوردان خەیر و ئیحسانە
ناسمان لیل و تار خۆین ئەبارین
بۆ حالی کوردان و لە گریانە
روو لە کوی ئەکە ی ناسایش نییە
چیاو دەشت و دەر شاگر بارانە

گشت پەراگەندە بی مال و جیگەن
و مەکوو جانەمەر وان لەو کێوانە
گەرچی ئیمروکە کورد زۆر زەلیلە
ھەرگیز نافەوتی مەردی مەیدانە
رۆژی ھەر ئەبی وەک شیر راپەڕی
گەرمو بچووکێ ئەم کوردنوبانە
(لوتفی) لە شکری دۆژمن شکاوە
تاریکی گوزەشت بەرمو بەیانە

* * *

^۱ ئەم شیعەرە لە رۆژی جەژنی قوربانی ساڵی ۱۹۶۲دا و توویتی لە چاپی یەکەمدا
بلاونەکراوەتەوە.

كورده ده هه ئسه (۱)

كورده ده هه ئسه وەك شيرى لانه
خوت دەرکە لە ژير چە پۆك بىنگانە
هەتاکەى مەستى جەهل و غەفلەتى
سەيرى حالت كە چەن پەريشانە
لە خەو راپەرە وەك شيرى مەيدان
پەياكە دەواى دەردت مەردانە
يەك بگرن هەموو گەورە تا بچووك
بەسووكى سەيرى يەك مەكەن گيانە
وەك برا وابىن بۆ يەك پشتيوان
لە رۆژى تەنگى و شەپو مەيدانە
پشتى يەك بگرن هەتا نەتوانن
يەك راو يەك فيكر مەردو پياوانە
بەسە هەتاکەى خۆ خۆرى و نىفاق
هەول و تىكۆشىن بۆ تۆ دەرمەمانە
لە هەموو بارى تۆ بە جىماوى
ئەگەر هەول نەدەى مالت ويرانە
(لوتفى) بى هوودە جەوھەر مەنوینە
بۆ خوت بنالە شىتتى زەمانە

^۱ نەم پارچە شیعەرە لە چاپى يەكەمدا بۆلۆنەكرائەتمە. لە سالى ۱۹۶۵دا وتراوە.

دلەكەم هيندە گوشادە (۱)

دلەكەم هيندە گوشادە بەزم و سەيرانى ئەوى
هەروەكوو بولبول ئەخوينى گۆلى باخانى ئەوى
چاوەكانى هەلەيناو سەيرى لای ژورو ئەكا
پەر بەدەم هاوار ئەكات و كەيفى كوردانى ئەوى
لاوى كوردانم بە جارى رووبەرووى خائىنان
حازرو ئامادە وەستان بەس كە فەرمانى ئەوى
من بزانم لاوى كوردان هەر لە ژور تاكوو خوار
گيان فیدای كوردى زەمانە رۆژى مەيدانى ئەوى
تاكە ميريكى زەمانە هەر بژى شيرى وەتەن
پایەدار بى ئەو ئەميرە رحىمى رحمانى ئەوى
رۆژو شەو واتىكۆشاو بۆ ئىدارەى ميللەتى
پەپرەوى عيلم و حەقىقەت لوتفى يەزدانى ئەوى
(لوتفى) دائىم هەر هەزارو بەش براوو دەربەدەر
سايەى حوكمى عدالت لوقمەيى نانى ئەوى

* * *

^۱ نەم پارچە شیعەرەى لە دواى شۆرشى چواردەى گەلاوێژى سالى ۱۹۵۸دا بە هۆى گۆپانى
رژىمى پاشايەتى و پەيداىبوونى رژىمى كۆمارى لە ولاتى عىراقدا وتوو.

گيانە بوھارە (۱)

گيانە بوھارە بوھارى شادە
قەسمى كورد ئيمىرۇ زۆر نامرادە
گەشتى ناو گولزار سەيران و خوشى
بە يادى خەفەت ھەموى داپۇشى
لە جيگەي بەرگى ئال و سوورو زەرد
خوينى كوردانە تىكەل شاخ و ھەرد
لەجياتى شايى و سوحبەت و سەيران
دەنگى باوكەپۇو شىوھن و گريان
چەم و دارو شاخ لە شين و زارن
بۆكزى كوردان زۆر بى قەرارن
عالم گشت خەرىك شايى و سەيرانە
كوردىش ئاوارەي دەشت و كىوانە
ئاگرى غەزەب لە ھەر چوار كنار
دائىم ئەبارى وەك سەيلى بوھار
ئەي خودا رەھمى لە كوردى فەقىر
رزگارى بكەي لە كۆت و زنجير

^۱ نەم شىعەرە لە سالى ۱۹۶۲دا و تراوھو لە چاپى يەكەمدا پلۇنەكراوئەتەرە.

مەحرۇم و بېبەش لە خوشى ژيان
ئالەي دەروونى دەگاتە ئاسمان
زۆر پەرىشمانە بى وەزەو بى حال
وەك تەيىرى وايە نىو دلوى مندال
(لوتفى) بە تەنھا ھەر توو لە زارى
بۆ كزى وەتەن زۆر بى قەرارى

* * *

كورده راپەرە (۱)

كورده راپەرە بەرگت لە بەركە
خۆت لە ژێر چەپۆك بېگانە دەرکە
هەموو يەك گەرن وەك بەرەي گيانی
لە رووداوی كۆن سەرفی نەزەرکە
چەن زەمانیکە هەر بەش خورلوی
بەس بە خۆپایە خوینتە هەدەرکە
خۆت موهمياكە وەك مەردی مەیدان
لەم رینگە دوورە خیرا گوزەرکە
زۆر ئاگادار بە لە كەیدی دوژمن
بە رۆژو بەشەو هەردەم حەزەرکە
هەتاكوو بگەي بە مەرامی خۆت
تاجی ئازادی وەك شیر لەسەرکە
باسی رابردوو قەت مەهینە یاد
بۆغزو رقیو کین لە دل دادەرکە
رۆیی بەسەر چوو دەوری ماتەمی
نیتري هەر شوکری زاتی ئەكبەرکە
(لوتفی) وا دەرکەوت رۆژی رووناکی
ئەتووش تەمەننای عومری خدرکە

^۱ نەم پارچە شیعەرە بە ھۆی بەیاننامە ١١ ی ئادار ھەو لە ساڵی ١٩٧٠ دا وتراوە، لە چاپی
یەكەمدا بۆلەنەكراوەتەرە.

نەورۆز ئەوا ھا (١)

نەورۆز ئەوا ھا ت دوتیا رازاوە
بەفرو زقووم و شەختە تۆواوە
رووبارو کانی گشت کەوتە خرۆش
بولبول ئەخوینی دلی پر لە جۆش
دارو درەختی گوی چەم ژیاوە
چیاو دەشت و دەر بە گۆل رازاوە
نیرگزو بەیبون، کئیرەو نەسرین
یاسەمەن لەگەل وەنەوشەي رەنگین
دارو دەوینی سەر شاخ و کینوان
جوان و رازاوە وەك باخی ریزوان
لەم رۆژە خۆشە لەم فەسلە جوانە
کە رۆژی جەژنی پیرۆ لاوانە
عالم گشت مەستی سەیران و شادی
نوور لە جەورو خەم ھەم نامرادی
یادی نەورۆزەو شایي و سەیرانە
رۆژی شادییەو جەژنی کوردانە

^۱ نەم پارچە شیعەرە ١١ ی نەورۆزی ١٩٥٩ دا وتوو و بۆ یەكەمجار لە گۆڤاری نووسەری کورد
ژمارە (٤) ساڵی ١٩٨٦ دا بۆلەنەكراوەتەرە.

رۇڭى تەنگانە دەك شىئىرى ژيان
 ھەموو چاۋمىيىن بۇ ئەمرو فەرمان
 لاۋانى ۋەتەن ئەمىرۇ ھۆشيارىن
 بۇ سەربەرزى كورد گىشت فېداكارىن
 (لوتقى) ئەگەرچى عالەم مەسرورە
 بەلام دلى تۇلە شادى دورە

* * *

كوردە نازانى

كوردە نازانى كەچى روى دلوە
 بونىيا بە جارى چۇن شىلەزلوە
 گەورە تا بچووك گىشت دەردەدارە
 ھەريەك بە جۇرى بە خەم دووچارە
 ەقلۇ شعورت داخووا چۇن ماوۋە
 فرمىسكى چاوت ۋەكوو خويناۋە
 لە ھەندى جىگە بلىسەي ئاگر^۱
 ئاگرى زۇردار لە ئاگر زىاتر
 لە ھەندى جىگە خوین ۋەك لافاۋە
 چەن نەوجەۋانان بەبى گيان ماۋە
 لە ھەندى جىگە ھەرقوپ پىۋانە^۲
 مەلەك بۇ حالت ۋا لە گىرانە
 ئەۋەي ھەزارە يەك جار خوراۋە
 بونىيادى بى رۇوح بە پاۋە ماۋە
 چەپۇكى نوزمىن ۋەك تەزرى بۇھار
 لە ھەموو لاۋە بۇ كوردى ھەزار
 دەخىل بە دەرگات ئەي خوداى گەورە

^۱ ۲- ئەم نوز بەيتە لە چاپى يەكەمدا بۆلۈنمەكتەمە.

پەنامان بىدەي لەم چەرخ و دەورە
 بە شەھەر غەزەبى گورگى نادىار
 بە رۇژ گىرۇدەي چىنگى سەگى ھار
 رىگەي رىزگارى لە ھىچ لائىيە
 ئەي خودا ھاوار چارمەن چىيە
 خۇت رەھمى بىكە تەنىيى فرىادېمى
 چۇن بۇ بىكەسان ھەر تۆمان ھەي ھەس
 رەببى بۇ خاترى فەخرى ئەننىيا
 رىزگارمەن بىكەي لە شۇمى سىيا
 (لوتفى) با بەس بى گىريانى بى سود
 رازى بە تەقىد خالقى مەعبود

ئەي وەتەن

ئەي وەتەن بۇچى كىزۇ دامماوى
 بۇچ وا ئەسسىرى بۇچ بەند كرلوى
 بۇچ نەما زھوق و شەوقەكەي جاران
 بۇچى رەش پۇشە دىھات و شاران
 بۇچى بى نازە ھەردەو شاخەكەت
 بى گەلاو روتە چەم و باخەكەت
 بى دەنگو چۆلە مەگەوت و دىوان
 بە پەنجەي زولم ژىرو ژور كران
 بۇچى نەگىرىم بۇچ نە ئالتىم
 لە داخ ئەم چەرخە بۇچى بىمىنم
 بۇ قەسمى كوردە شىن و ھاوارم
 پىر ئىش و دەردە دلەي بىمىارم
 كوا دىھاتەكەم ئىمام و موختار
 كوا رلور سەيران سەداي ئەسپ سوار
 كوا گەورە كچان گەردن مرلوى

ھا تووچۇي بىناز لە رىنى كانىاوى
 كوا دىنگى فەقى قەسىدەو ئەشعار
 ئەيان خويىندەو سەبەي تا ئىوار
 كوا خۇشى و نەشنى فەسلى بوھاران
 كوپو كچ ھەموو دەچوون بۇ سەيران
 كوا رەننەي خەرمەن سى چوار بەقەتار
 شىمالى شوان ھۇ ھۇي جوتيار
 كوا دىنگى سەپان لە چىللەي ھاوين^۱
 كوانى تىلەكىش كوا شەغرى بەستىن
 كوا لاوكانت وەك يوسىفى كەنعان
 ھەرىك بە جۇرى خويىان ئەنوان
 ئىستا رەنگ زەرىو گىشت لىو بەبارن
 ھەموو بە دەرىو خەفەت دوچارن
 ئەختيارەكانمان روت و رەزىلن
 ھەموو لىو بەبار بە وىنەي دىلن
 كراس و كورتەگ درلو دەپۇشن
 دائىم خوين جەرگ خويان ئەنۇشن
 (لوتفى) زووخاوى جەرگت بنۇشە

^۱ ئەم تەكە دېرە لە چاپى يەكەمدا بىلەنەكرامەتە.

لەمەدوا بەرگى سىياھ بپۇشە
 ھەتاكوو چراي كوردان روون ئەبى
 دوژمن لەبر چاو تووناو توون ئەبى

* * *

کوا سەلاحەدین

دەلە تۇ دائىم بۇچ ۋا بى ھۇشى
بۇچى ۋەدالى بۇچ تى ئەكۈشى
بۇچى رەنگە كەت دائىم ۋا زەردە
بۇچى دەروونت ۋا پەرلە دەردە
بۇچى شىۋىلوى بۇچ پەشۈكاۋى
ۋەك گۈلى بى ۋا ھەل بىزكاۋى
بۇچى ۋىل بويىتە لەدەشت ۋا كۆسار^(۱)
بۇچ رۇڭى روونت بۇتە شەۋى تار
بۇچى بۇتەماع ۋا ھەر بە تاۋى
بۇچ ۋا گىڭز ۋىڭز ۋا شىت ۋا شىۋىلوى
بۇچ سەيرى ئاكەى لە ئەرزو ئاسمان
بۇچ فېكىرى ئاكەى لە كەون ۋا مەكان
بۇچ ئەۋەند خەرىك نىعمەتى دۇنيای
بۇچ ئەۋەند موشقاق بازارى فەناى
بۇچ ئەۋەند ئومىد سەمەرى دۇنيای
بۇچ ئەۋەند دايم لە رەنج ۋا جەفاى

^۱ - ۲ ئەم دۇو دېرە لە چاپى يەكەمدا بىلۈنەكرامەتە.

چاۋات ھەلپە سەيرى دۇنياكە
سەيرى كىرەۋەى زاتى خۇداكە
ھەرچى كە ھەيە لە زۇر ھەتتا كەم
گەشتى رائەكا لە بوون بۇ ۋەدەم
ھەرچى كۇ ئەكەى بۇ بە جىمانە
جەسەرەتە بۇ تۇ مالت ۋىرانە
دەلە سەيرى كە ئاسارى قەدىم
لەمە پىش شاھان ۋا زەرلو ئەدىم
كوا سەلاحەدین خاۋەن روتبەو شان
كوانى ئادر شاھ كوان كەرىم خان
كوا ئەسەندىار چى لىھات رۇستەم
كوا ئەفراسىياب كوا سىفرەى حاتەم
كوانى كەيخوسرەو كوانى كەيقوباد^(۲)
كوا ئالەى مەجنۇن كواسۆزى فەرھاد
كوا جىگەو رىگە كوا خان ۋا مانىان
كوانى خزمەت كار كوا ئاش ۋا نانىان
كوا شىرو تىرى دەستى شۆرە سوار
كوانى زولم ۋا زۇر سوپاى بى شومار
يەك يەكە ئەجەل بە بەرپالى دان
بۇ ژىر ئەم خاكا رەۋانە كران
خەم ۋا خەفەتى زۇريان جىماۋە
لە ھەربو دۇنيا مالىيان روخاۋە

ھەتا ھەزار بى فەكرى خوات زۆرە
 لەبەر كە كەوا رەشە يا بۆرە
 زانەت گەر وشكەو ئەگەر شۆرباىە
 ئەمەش چەن رۆژەو روو لە فەناىە
 شوكرى خوداكە بە رۆژو بە شەو
 بۆ مالى دۇنيا مەكە شەين و كەو
 (لوتفى) رجاكە ھەتاكەو ماوى
 چەندى كرژ ئەكرى ئەتۆ ھەر خاوى

* * *

چەندىم ئاواتە

چەندىم ئاواتە ئەگەر سەعاتى
 خودا لە دۇنيا شادىم بداتى
 ھىچ فايىدەى نىيە دائىم لە خەمدام
 دائىم بى ھۆش و سەرسام و شەيدام
 ئىمرو كە گەنجىم سەبەينى پىرم
 ئىمروكە ئاغام سەبەى فەقىرم
 ئىمرو لە ۋەتەن سەبەى غەرىبىم
 رەزىل و نەخۇش موحىتاج تەبىبىم
 ئەبىنەم ھەندى تىر چىشت و تەعام
 بى خەبەر لە چەرخ گەردىۋونى ئەيام
 ھەندىكىش ھەيە ۋا لە زىندانە
 بى مال ۋ بى كەس حال پەرىشانە
 يەكى لە غەربەت ۋا ئەسىر ماۋە
 مىدالى وردى لى بەجىماۋە
 يەكىكىش پىرە ئەپوا بە گۆچان
 قامەت چەمىدە دىدە بە گریان
 يەكى ئاۋارە بى جىگە ماۋە
 بىرسى و رەش و رووت پىشتى شكاۋە
 يەكىكىش زەلىل ژىر دەستى زالم

كەيف لە كۆي بىنم ھاوار بە مالم
 تۆش و مكوو ئەوان مەعلووم بە شەرى
 بۆچ لە حالى خۆت و ابى خەبەرى
 سەنەت لە لای خولە ھىناو
 كە ھەروا بژى لە رووى دۇنياو
 چۆن تۆ ئەمىنى لە مەكرى خودات
 لە مانە زياتر كە سزات پەت
 گەرچى تۆ رۆژى گەنجىكەت شادە
 بۆ دەردى پىرى خۆت كە نامادە
 مەلى بوھارە دۇنيا زۆر خۆشە
 ھاوین لە نوایى يەكجار بە جۆشە
 مەلى من ھەمە روتبەى ئەمىرى
 بەرامبەر يەتتى دەردى فەقىرى
 مەلى من ئىستەت و جودم ساغە
 نوایى مەعلوومە دل پەر لە داغە
 گول و گولزارى بوھار زۆر خۆشە
 نىزگىز و مەھمان لالە و مەنوشە
 تۆزۇ باى ھاوین لە گەل گەردەلوول
 وەك پۆش و پەلاش ھەموى ئەكا لول
 (لوتفى) تۆ بۆ خۆت خاك بە سەرداكە
 روو بكە لە خواو پىشت لە دۇنياكە

نەكەيف نەشادى (۱)

دلە توو بۆچى شىت و شىلووى
 دائىم بى سەبر و ئارام پىرواى
 دلە تۆ بۆچى دائىم خەمبارى
 بۆچ لە حالى خۆت ئەمەن بىزارى
 دلە بۆ شىيوەن ئەكەى رۆژو شەو
 نەكەيف نەشادى نەخواردن نەخەو
 دلە بۆ ھەر تۆ و دەردەدارى
 عومىرت تەواو كەرد بە خاكەسارى
 ھاتەو وەلام دلەى پەر لە دەرد
 پەى پەى ھەلەتتى ھەناسانى سەرد
 ئەلەى من لەداخ كوردى رەنج خەسار
 نالەى دەروونم وەك ھەورى بوھار
 شەو ھەتا سەحەر لەشىن و زارم
 جىي لۆمەو تانەى نۆست و ئەغيارم
 ئەم چەن سەلە ئەم كوردى ھەزار
 خەو و خۆراكى بۆتە زەھرى مار
 ھەردەم گەرفتار دەردى رۆژگارە

خانەى ئابادى گشت يەختەسارە
 سەرلى شىۋالوۋ داماوو زەلىل
 روو لە ھەندىرە بى ھاۋرى و دەلىل
 ئەس-ووپىتەرە بى ئىدراك و ھۆش
 شەپۋالى پىشۋوى كىرۋوۋ فەرامۆش
 چەن ئەلىم رۆلى ھەى كوردەم بزانە
 بويىتە جىنى تانەى ئەم سەر جىھانە
 ئەلىنى تۆ لاچىۋ تەگبىر بۆ خۆت كە
 لەمەس دوا ئىتر دەمى خۆت كۆت كە
 بەسەمە ۋەلام ئەگەر بىفامم
 دوايى تى ئەگەى تۆ لە مەرامم
 (لوتقى) بەس بىكە شەرحى بى سەمەر
 ھەر چىت وتوۋە ئەپوا بە ھەدەر

بۆچى نەگىم (۱)

بۆچى نەگىم سەرلى شىۋاووم
 لى بەحرى خەمدا گىرۋدە ماوم
 ھەرچەن سەير ئەكەم ھەناسەى دەروون
 ئاگر بەر ئەدا لە چەرخى گەردوون
 بۆ سەر كرى خۆم رەزىلى ھۆزم
 بۆ مىللەتى كورد دەروون پىرسۆزم
 ھەموو دەربەدەر بى جى و سەرگەردان
 وىلۋ بى مەنۋا لە كوۋچەى شاران
 دوزمىن ۋا لە سەر جىگەم مەكانى
 خويشى ۋەك مەرگە ژىن و ژيانى
 مىندالى بىكەس خۆى پەرا گەندە
 رەنگە زەردى بى ئاز لىنۋ بەبى خەندە
 پىرسىم لە بەردى دارى كوردستان
 بۆچ ۋا پەشىۋون داماوو ھەيران
 بۆچ ۋا مەلىۋول ۋا ھال پەشۋكاۋون
 بۆچ ۋا ئەلىرى كەلەپچەم دلون
 بۆچ ۋا گىرۋدەى چەرخى رۆڭگارن

^۱ - ئەم شىعرەى لە سانى ۱۹۶۶دا لە ئەنجامى مۇئەللىھىيەت وتوۋە لە چاپى يەكەمدا
 بىلۋنەكرادەتەرە.

^۱ ئەم شىعرەى لە سانى ۱۹۶۲دا وتوۋەم لە چاپى يەكەمدا بىلۋنەكرادەتەرە.

بۇچ وا به جارى و له ژين بى زارن
 بۇچ وا بى شەوق و زهوق و شىواون
 بۇچ وا بى ھەوقس كزو دامـاـون
 گشت ھاتنە گوڤتار بەزمانى حال
 وەلاميان دلوه بـەـ دەنگى زووال
 ووتيان توو سەيركە ئىمىرۇ خالى كورد
 گشت پەرىشانە درشت ھەتا ورد
 لە كەژو لە كىوو لە دەشت ولە چۆل
 خويىنى كوردانە تىكەل خاك و خۆل
 دەردى كـورد زۆرە نايىتە بەيان
 گشت مەتەم زەدەو خالى پەرىشان
 بۇيە بەم جـۆرە ئىمە خەمبارىن
 لە داخ ئەم دەورە دل پر لە زارىن
 پىويستە ئىمىرۇ ھەر وەك براين
 گشت بۇ يەك ترى پىشت و پەناين
 (لوتقى) بەس بلى خەستەى مال ويران
 بۇ بىكەسى كورد ھەر بىكە گريان

* * *

كوردە توو بۇچى (۱)

كوردە توو بۇچى وا لىت شىواو
 بۇ دەرگاى شادىت لى داخرو
 كوردە توو بۇچى دائىم رەنگ زەردى
 ھەردەم خەمگىن و ھەناسە سەردى
 كوردە توو بۇچى وا پەشـۆـكاوى
 وەك گولى بى ئاـو سىس و ژاكاوى
 كوردە توو بۇچى دائىم لە خەمدای
 لە بەرگى سىياى شىن و مەتەمدای
 كوردە توو بۇچى دەردت گرانە
 تەنھا دەردى تـۆـ بەبى دەرمانە
 كوردە توو بۇچى دىلى رۆزگارى
 بى شەوق و زینەت لە خۆت بىزارى
 كوردە توو بۇچى دائىم ژىر دەسسى
 بى پىشت و پەنا بى ھىز بى كەسى
 كوردە توو بۇچى ھەربەش خواروى

له ناو خاکی خۆت بۆ دهرکړلوی
 وهلامم دموه دهردم گـرانه
 دل بۆ بـی کهسـیت زۆر پـه ریشـانه
 وهلامی داوه کوردی خاک به سهر
 له چی نه پرسی له حال بـی خـه بهر
 چیت بۆ شهرح کهم له حالـی کوردان
 به کاغـه زو قهـلهم نایـیتـه بهیـان
 نه مه چهن سـالـه لادینـی و شاری من
 ویرانه به دهم به دکراری دوزمن
 تو سهیری بکه شاخی کوردستان
 له هه موو لاهه ناگر تی به مردان
 لهم خاکه نییه یهک بسته شوینـی
 که ناو نه درابی به قهـتره خوینـی
 روو له کوی نه که ی شین و گریانـه
 بارخانـه ی خه فـهت لهوی میوانـه
 له هیچ جینگهیی شادی نه ماوه
 سهیری کی نه که ی دل پر خویناوه
 (لوتفی) هه تاکه ی ههر شیومن نه که ی
 دهستی ده خالهت بۆلای کی نه به ی

* * *

١- نهم پەرچه شیعری له سالی ١٩٦٣، به هۆی وێرانکردنی چه ئه دنیه کی کوردنشین له ناوچه ی دووبزی
 (سهر به پلریزگای گهرکووک و ناوهره کردنی خه ئه که که یه وه و تراوه له چاپی یه که منا بلاونه کراوه ته وه)

یادی شاعیران (١)

دل ئیمـرو ئه کـا یادی شاعیران
 شاعیرانی کـورد مهردانی زهمان
 یه کهم شیخ مه عرووف نه ولادی حهیدهر
 قوتبی زهمان بوو زاتی مونسـهر
 پاشان جهزیری و نه حمه دی خانی
 شیعیریان به نرخه وهک هی قانی
 یهک بابا تاهیر مه شهوور به عوریان
 سهر قافله ی هه موو شوهرای کوردان
 شیعری گشت پهنـو نامـوژگاریه
 من بـلیم یـان نا بهرزمو دیاریه
 مه لای باتهیی و ههم فهقی تهیران
 ناوییان نه مینـی تا ناخر زهمان
 به یتیان زۆر جوانه وهک خونچه ی بوهار
 مایه ی شـانـازین بۆ کوردی هه ژار
 عهلی ههریری له گهـل بهرده شان

١- نهم پەرچه شیعری له سالی ١٩٦٠، و تـووه ههر چهنده له چاپی یه که مـدا
 بلاونه کراوه ته وه، به لام له لایهن به پریز کاک تالیب مهردوین کاکه ییسه وه له گهـل
 لیکۆلینه وه یه کی دوورو دریزدا، دهرباره ی شیعری بلاونه کراوه ی (لوتفی) بلاونه کراوه ته وه له
 ژماره ی ١٢٢٤ ی رۆژی ٢٢/٤/١٩٩١ له رۆژنامه ی هاوکاری نازیزدا.

شاعیری چاک بوون له دهوری خویان
 مه عرووف رهسافی له گهل زه ماوی
 خو به من وهسفیان ناکری ته ماوی
 مه لانا خالید شای نه قشبهندی
 شیعیری ئه تاکه ناو شیعیری کوردی
 شیخ عه بدوره حمان ته خه للوس خالیس
 مورشییدی کامیل گولی مه جالیس
 یهک مه لا عومهر رهنجووری مه شهوور
 لای گشت دیاره له خوارو له ژور
 هم عه بدوللا بهگ مه شهوور به نه دهب
 بهیتی شیرینه ههروه کوو رووتهب
 کوا نه حمه دی کور عه شقی پیروزی
 گشت مونا جاته شیعیری پرسووی
 داخی دهروونم بۆ مه لای کوی
 بۆ دین قهلا بوو له دهسمان رۆی
 مه لا خدر ناو نالی شاره زوور
 فخره بۆ کوردان ههتا نه فخی سوور
 شیعیری وهک شیعیری حافزو خه یام
 پر ره مزو مه عنا شیرینو به تام
 یهک شیخ مه حمه د به مه حووی ناودار
 مانه نندی کهم بوو له رووی رۆژگار
 خو مه دخی سافی قهت ته ماو نابی

ههزار دهفته رو قهله مت لابی
 غه زهلی خه یلی خو ش و رهوانه
 لای شهوعه رای کورد ته ماو عه یانه
 یهک میرزا رحیم یه عنی وه فایی
 هم پیای دین بوو مه ردی دونیایی
 کوا حاجی قادر خه مخوری کوردان
 گهلی ههولی دا وهک مه ردی مه یدان
 کوا سووی حه ریق کوا بیسارانی
 کوانی مه وله وی مه ردی نوورانی
 یهک مسته فا بهگ مه شهوور به کوردی
 جهنابی سالم هم له گهل حه مدی
 نه م سیانه نه وهی ساحیب قرانن
 بناغه ی شیعیری کوردی سوورانن
 نه خته رو که یفی مانه ندیان کهم بوو
 ئوستادی شیعیرو غه زهل بوون ها افردوو
 یهک مه لا مه حموود به بیخود ناسرلو
 فه یله سووفی بوو زور به رزو ته ماو
 شیخ نه جمه دینو مه لای جهباری
 نه شاعارییان جوانه پر ورده کاری
 کوانی نه سیری خو ش نوتق و گوفتار
 شیعیری ههروه کوو تیغی جهوه ردار
 یهک عهلی باپیر له قهه که مالی

ولاتیان سووتان چهن فه قیریان کوشت
 چهن مزگهوت ویران ئیمامیان نه کوشت
 چهن قورئان سووتا یا درا به با
 پهره پهره بوو به دهم ره شه با
 شارو دینیاتیان هه موو کرد ویران
 عالم به جاری گشت بوو سرگردان
 سهه هزار نه فهر هه مووی بی خه تا
 به رۆژی رهوان (موسسه یه ب) کرا
 باوک له وه زعی ئه ولاد بی خه بهر
 مندالیش په راگه ندهو دهر به دهر
 دایک به ته نهها ویلی دهشت و شاخ
 هه هاوار نه کا دلی پر له داخ
 چهن لاوی کوژراو جیما به بی کهس
 بوو به خوراکي شه مین و کهرگهس
 چهن ئاواره بوو له م شار بو ئهو شار
 دهر وون پر له ژان مل کهچ و هه ژار
 چهن د پیریزنان چاو پر له گریان
 گره ی دهر وونیان نه گه ییه ئاسمان
 چهن جهنازه کهوت له دهشت و له شیو
 چهن دی نازداران گشت بوونه هه تیو
 چهن ئافره تی جوان له شاخ و نه شکوهت
 میردی کوژراوه به ییوه ژن کهوت

هاواری مندال هه ژن و نهختیار
 نه مات هه وه کوو بوقی زار مار
 ناله ی بریندار له دهشت و له چۆل
 گریانت نه مات بو کوردی کلۆل
 مهر چوو به تالان مال هه مووی ویران
 بایه قوش نه یخویند له سهه که لاوان
 دای به سهه کوردا له هه چوار کنار
 به لا نه باری وهك ته زده ی بوهار
 بوچ پرس یار ناکه ی له وه ی جیماوه
 نهوانه مه علوم گشتی کوژراوه
 چه پوکی نوژمن له ناو شانی کورد
 وهك نه قشی سهه سهنگ نه قشی تیدا کرد
 رووی زه مین سووربوو به خوینی کوردان
 هه زاران دهر وون نه مات هه گریان
 چوار دهرت ناگر کوردی بی خه بهر
 نه مجاچی نه که ی هه ی خاکت به سهه
 دارو دارستان سهه رتاپای ولات
 هه مووی لق له نه رز له بهر میوه مات
 ته باره ی گه نم هه وه کوو دیوار
 گشت به جیماوه له کوردی هه ژار
 پووش و پاوه نو هه م خه له و خه رمان
 باخ و دارو ره ز له شاخ و کیوان

مەكىنەو زەرعات لە دەشتو لە چەم
 ئاگرى زۆردار سووتانى سەرچەم
 مايىنو ھىستەر مانگاۋ بىزنو مەر
 ھەمووى بە تالان بران سەرانسەر
 ئەم زولمەي ئەمىرو لە كورد كرلە
 يەقىن شىتى واقەت رووى نەدولە
 ئەو كەسەي ھەيىي تۆزى بىرو ھۆش
 ئەم غەدرە ھەرگىز ناكە فەرامۆش
 ھەتاكوو ماوہ لە چەرخى رۆژگار
 دلى قەت فارخ نەبى لە نازار
 فرمىسىكى چاۋى وەك رىژنەي باران
 دائىم دىتتە خوار بۇ كىزى كوردان
 ئەمجا ھەر شىن كەو بۇ خۆت بىنالە
 لە دەست ئەم چەرخو ئەم ژىنە تالە
 قوپ و خىاك و خۆل بىكە بە سەردا
 خەم بخۆ لەگەل خوينى جگەردا
 ئىلاھى ھەر خۆت جىگەي ھاۋارى
 رىزگارمان بىكەي لە شىن و زارى
 ئەمجا روو لە خوار سەرمای زىستانە
 نۆرەي بوھارى قەۋمى كوردانە
 ئومىدە لى زات خوداي بى ھەمقا
 كە دەردىكى دا دەرمانىش بىدا

رىزگارمان بىكە لى بەحرى مىحنەت
 ھەمووى بىگۆپى بە رەزاي رەحمەت
 (لوتفى) ئەم دەورەش ھەتا سەرنىيە
 لە دىۋاي تەنگانە مەعلۇوم خوشىيە

* * *

چوار خشته کی
خودا په نام دهی (۱)

خودا په نام دهی له شهرو به لا
دوچارم نه کسې وک شای کربه لا
دهورانی گهلی سه خلت و توو شه
ره حمی به حالنم کسې موبته لا

نم عومره هه موی خه مو بیزاری
رؤو شو پره له گیانه هاری
خوشی و شادی گهلی کم بووه
له هه موو لاره مینت و زاری

نم غه دره کی کوا ده کری نه مړو
خه لکی خستووه ته ناو شین و روبرو
روو له کوی ده کسې شین و فیغانه
هه وروک دهورای روم و هولاکو

هه رچن ههول نه دهی نییه رووناکی
ژیانی هه موی دهریو خه مناکی
شادی هه نییه نه زورو نه کم
دهوریکه پر له جهورو ناپاکی

چن پیاوی گه وره ی ژیرو هوشیار
گیروده ی جهنگی چرخي رورگار
کس لینی ناپرسی بوا دامای
دهستمو په خه یه ناو دهریو نازار

بگره و به ردیو هه رکه و بوا خویه
روو له کوی ده کسې هه باوکه رویه
هه رچی ده بیینی دوچاره ی خه مه
نم خه لکه غه رقی ناوشین و رویه

(لوتفی) تو پشتت به سته به باری
چونکه لای نموه چاره و تیماری
په نا گه هه بی هه پهنای نموه
دهرگای نمو بگره نه گه ر هوشیاری

^۱ نم پارچه شیعری کهله شسته کان و توره له چاپی په کمدا بلاونه کراوه توره.

ته گبير كه ن ره فبقانم

ته گبير كه ن ره فبقانم، وام له گيژي دهريادا
 دهنكي نالو فيقانم، وا له نهوجي سه مادا
 پهرچهمو نه گريچه ي يار، لي يريم سه برو قهرار
 دل دهسووتي چه شني نار، عومره كم به ه بادا
 رهمي بكه ته بيبم، گوي مه دهره ره قيبم
 وا بي كهس و غه ريبم، سرورم به جه فادا
 ناسكه ي خوته ني چيني، نادري روي زه ميني
 له نه مسال بي فريني، دله ي من له سزادا
 نه مسالي تو شيرين بوو، فهرهاديش له گرين بوو
 ساكني بيس توون بوو، روو له كي نو چيادا
 ديوانه بووم له داخا، روو دا به دهشت و شاخا
 له تاو نهو گوله باخا، كرده ودي من به بادا
 چه نده مه جبووه بولبول، له بو هلمزيني گول
 پهروانه له بو وصول روحى خو ي به چرادا
 بو نهو شوخه نازداره، جه رگو دل پر فيگار^۱
 همردهم له گريمو زاره، به داوي زوله يخادا
 (لوتفي) چيه نه حاله، نه خه مه نه خيال
 ته مه ننا كه مه حاله، حياقت به فنادا

^۱ نهم تاكه ديژه له چاپي يه كمدا بلاونه كراوه تهره.

{ به شي دلداري }

وينه ي لوتفي شاعير له سالي ۱۹۳۳

تیری غەمزەى

تیری غەمزەى والە ناوی جەرگی من دا کاری کرد
هەروەکوو دوژمن لە پێ دەستی وەشان و غاری کرد
خەرمەى عومری عەزیزم وا سەوتانی بێ ئەمەل
بەختی عەقل و ھۆشی تێکدا روو لەسەحرا تاری کرد
مالیکی مولک و عەقل بوو حاکی ئەنکاری خۆی
ھەر بە یەک لە حەزە لە ناکاو بە بەلا دووچاری کرد
والە ناو تۆفانی خەم زستانی ساردە بە خەفەت
گیرو پابەندم ئەمن ئەو عەزەمی رووی گۆلزاری کرد
هەروەکوو شیرین لە رەشمال روو لە ناوی ئەلومەنە
بێ خەبەر لە دەردی فەرھاد فیکری ئەو بوھاری کرد
چۆن لەناکاو غەمزەکەت رێکەوت و دای لە جەرگەکەم
دل بەمیحنەت دائیمە ھەر شیوەن و ھاواری کرد
(لوتفی) یاری تازە روویی تۆ بە جیماوی ئەى ھەزار
هەروەکوو بۆلبول لە بەندا مەیلی سەر کۆساری کرد

* * *

چاوەکانی بۆتە باعیس

چاوەکانی بۆتە باعیس ئەشکی روونی چاوەکەم
تیغی ئەبرۆی باعیسە بۆ مەنەى خورد و خاوەکەم
غەمزەکانی ھەروەکوو تیرە لە دل تەئسیری کرد
بۆتە مەنەى خواردن و خەو ژین و نان و ئاوەکەم
دل وەکوو رلوچی ئەویش وا بۆتە کار ئاسکی خەتا
من خەتابارم لە بۆیە بۆتە مانع رلوکەم
بێخەبەر وەك وەحشی و ابووم ھەرئەسوپام دەشت و دەر
هەروەکوو تەیری لە نکاو تووشی دان و داوەکەم
پەیرەمۆی (قەیسى) بێ چارە لازمە بۆ من ئیتر
ھەر رەفییقی وەحشی دەشتی دووری دایک و باوەکەم
سەد وەکوو (لوقمان) کە بێت و کوا ئەکا دەرمانی دل
دیدەنی ئەو کافییە بۆ زامی جەرگ و ناوەکەم
بەس تەمەع (لوتفی) بکە دۆنیای دوون باقی نییە
خەم بخۆ بۆ مردنی خۆت کوانی تۆپی چاوەکەم

* * *

زەمانىكە ئەللىم يارەب

زەمانىكە ئەللىم يارەب بە دەرخەي شۇخى جانانم
كە يىتو دەرکەيى بۇ من ھىلالى جەزنى قورىانم
رجام وايە ئەمن خالق لە بۇ دەرمان دەردى دل
جەكىمى حازقى خۇم بى و بكا دەرمانى دەردانم
بە شمشىرى دوو ئەبرۆي خۇي رزاندى خويىنى جەرگودل
بە جەردەي پەرچەم و زولفى ئەمن وا خانە ويرانم
لە تارىكى شەوي زولفى لە دەستەم چو خەزىنەي ھۇش
بە چەرخى روومەتى ئالى ئەسىرى چەرخى دەورانم
سورەيى گەردنى ئەو بوو چىراي دلى كەوا كز کرد
ترىشقەي تىرى جادووي بوو كە خانەي سەبرى روخانم
كە ئەستىرەي روخى ون بوو بزر بوو لىم ھەموو ريگە
بە نەجمى روومەتى ئەو بوو دەلىلى رىي بىابانم
بە غەمزە پىي وتم (لوتفى) بەسە تاكەي جەفای بىسوود
جەوابى يەئسى دا دەستەم كەوا فرمىسكە بارانم

* * *

غەمبارو دەردەدارم

غەمبارو دەردەدارم، رەنگ زەردو لىو بەبارم
دىوانەي زولفى يارم، جىي لۆمەي لۆمە كارم
عاجزو دل بورىانم، دايم خەرىك گرىانم
دوور لە خۇشى ژيانم، ھەمىشە شىنە كارم
دەردەكەم زۆر گرانە، وىلىم لەو سەر كىوانە
ئەحوالىم پەرىشانە، خۇمىش لە خۇم بىزارم
بىزارى ئەتواری خۇم، عاشقى دووچاوى تۆم
دايمە ھەر رەنجەپۆم، بى سەبرو بى قەرارم
بى سەبرو بى سكوونم، والە ھالى مەجنوونم
جەرگ و دل پەر لە خوونم، دولبەر نايىتە دىارم
دولبەرى بى وەفابوو، بۇ من خەم و جەفابوو
وەك دارى بى گەلا بوو، لە راست بەختى ھەژارم
بەختىكى نەحس و چەتوون، دامام كزوزەبوون(۱)
گىرۆدەي چەرخى گەردوون، رۆژو شەو ھەر لەزارم
بەشم ھەر زار و شىنە، لە دوورى ئەو شىنە(۲)
دەواي زام و برىنە، زۆر ھەزىن و بىمارم
(لوتفى) تاكەي ھەزىنى، دل شىكستە و برىنى
بەسە خەلوەت نشىنى، ھەرە سەبرى گولزارم

^{۱-۲} ئەم دوو دىرە لە چاپى يەكەمدا بلۆنەكرىوتەو.

تا بىيىنمەن بە قوربان

تا بىيىنمەن بە قوربان سەر فېداي سەر تۇ ئەكەم
وھىتى رووى تووم لى بىز بى دائىما رۇپۇ ئەكەم
گەر بە شەرتى دەس كەوى چاوم لە تۇبى و نانى جۇ
لەزەتى سەر ئەرزى خوا قوربانى نانى جۇ ئەكەم
نامەيىكى دەستى خۇي گەر بۇم بىرى يارەكەم
مەرۈكۈ مەجنۇن لە كەيىفا روو لە شاخ و كۇ ئەكەم
گەر خوا ھەزكا بىم بە باخەوان سىئو ھەنار
دائەبەستىم كەپرى شادى رۇژو شەو ھۇمۇ ئەكەم
دائىمەن ھەر خەرىكى سەيرى گولزارى ئەبىم
خۇشە ئەوجا ھاكىمى بىم ھوكىمى سەربەخۇ ئەكەم
وا بە خوردى ئاوى چاوم ھەر لە نوورى چاوى كال
عەكسى ئاوى شىيوە سوورو جۇي بىكرە جۇ ئەكەم
نامەوى بونىاو لە زەت شەرتى شوانىت دەس كەوى
مەرۈكۈ موسا مەنىش ھەشت سال شوانى تۇ ئەكەم
سەد كەرەت بىتۇ جىنۇم پى بەدى فەخرە لەلام^۱
شەرتە تاكوو ماوۋ روو ھەر لە قاپى تۇ ئەكەم
تابەكەي توو ھەر ئەلنى (لوتفى) كەس گوى لى نىيە
تۇزى فېكرت بى بلىنى ئەم حالەتەنە بۇ ئەكەم

^۱ ئەم تاكە دېرە لە چاپى يەكەمدا بۆلۈنەكراۋەتەرە.

ۋەرە يارى خۇنچە دەم (۱)

ۋەرە يارى خۇنچە دەم، ئەي جوانى شىيرىن قەدەم
دل ئەنەلى، ھەمىو دەم، لە پىناۋت روو ئەدەم
روو ئەكەم بە قوربانىت، بۇ زولفى لوولى جوانىت
دەستى مەن و داماننىت، تىماركە دەردى زەدەم
تىماركە دەردى دەروون، جەرگە دلم بوو بەخوون
كەوتوومە كزۇ زەبوون، تۇ شازادەم مەن خەدەم
توۋ ۋەك شازادەي چىنى، قامەت شەنگە شىرىنى
دەۋاي زامو بىرىنى، رووناكى ھەردوۋ دىدەم
دل پىر دەردى ئازارم، ۋەك فەرھادى ھەزارم
بى خەون و بى قەرارم، لە مەغرىب تا سوبخەم
رۇژو شەم جەفایە، لە نوورى ئەو لەيلايە
گەرچى زۇر بى ۋەفایە، لىم نەدى غەيرى نەدەم
(لوتفى) تاكەي خەمبارى، ھەردەم لە شىن و زارى
لە گىيانى خۇت بىزارى، وىلى سەھراي عەدەم

* * *

^۱ ئەم پارچە شىعرە لە چاپى يەكەمدا بۆلۈنەكراۋەتەرە.

دل داگیرساوه

دل داگیرساوه ئەسووتی وەك مۆم
مەگەر ھەر بە خۆم شیوون كەم بۆ خۆم
توویش لە ئەحوالە ئاپرسی جاری
مەعلووم بریندار تیغی ئەبروی تۆم
خەیاڵی رووی توو و لەبەر چاوم
لە مال یا لە دەر لە شاخ یا لە چۆم
تەمەننا ئەكەم لە خودای گەرە
ئارەزوومەندی دیداری رووی تۆم
ئارام نییە زۆر پەشیو حالەم
دائیم پەر ئیشە زامەكەیی بەسۆم
لەسەر تا بە پیتی گشت تێك شكاو
نەماوە تاقەت لە ھەردوو ئەژنۆم
چەن سالە وەك شیت گەڕیدەیی سەحرام
بە قسەیی عالەم بوومە جینگەیی لۆم
بە غەمزەیی چەشمەت و پیتی كراوم
بە سزا بژیم تا ئەو رۆژەیی ئەپۆم
(لوتفی) واز بێنە چیت لەم خەیاڵە
مەحالە بۆ تۆ بێتە بەروبۆم

ئەم شەو لە خەودا

ئەمشەو لە خەودا یاری شیرینم
ھاتبوو بۆ لام گیانی دیرینم
سبەینی ھەلسام كەس نییە دیار
وامزانی راستەو خەو نییە بینم
بۆیە و ماتو پەشیو سەرسام
خەریکی ئاھی سەردو گرینم
تۆزی ساكین بوو برینی دەردم
تازەیی كردەو زامو برینم
لەسەردا وادی سیلاوی ئەشكەم
گیانە وەرە سەر ئەشكی خوینینم
بە رۆژو بەشەو ھەر وەكوو فەرھاد
نەقش و نیگاری بالایی شیرینم
دائیم لە شین و گریانم ئەمن
مەلوول و ماتم خەستە و غەمگینم
دە تەبەكەیی تۆ ھەر بە تەمای
لە دەستی تۆ چوو بزانی یەقینم
(لوتفی) ئەم فیکرە لە دل دەركەدەر
بەس وەكوو فەرھاد بلیی شیرینم

سەر خېلى نازدار ناھووى مشكىن ناف
 من بۇ گرتنت لەگەل جىماوم
 ئەمجا بە رووى رووت دىلم رووناك كە
 دەردم دەرمەن كە شىت و شىولوم
 (لوتفى) تۆ تازە چىت لە دلدارى
 منىش نازانم بۆچ خەرىك ماوم

* * *

تىماركە دەردم

گيانە نەماوم دىدەم نەماوم
 وەك برا كوژراو جىگەر برژاوم
 لە دوورى تۆيە ئەي چەھرە پەرى
 بى سەبرو قەرار بى خوردو خام
 لە جەسرەت بالات ھەروەكوو مەجنوون
 بە شىتتى مەجنوون دەرچووە ناوم
 وەك دارى خەزان وشكەم بەپاوە
 شەوق و زەوقم چو شەنگ لى بروام
 بىكەو ھەرىام سەر خېلى نازدار
 تىماركە دەردم ھەتاكوو ماوم
 پەنجەي خەناويت سوورە بە خوينم
 ئەسسىرو پابەند دوو زولفى خام
 ئاگرى دوورى تۆ ئاگرى تى بەردام
 سەراپا جەستەم وەك يەك سووتاوم
 چاۋ وەك گەلاۋىژ ھەلدىنى بەناز
 بە يەك تەماشىا پۆپى خورلوم

نه له يل نه شيرين

روژي چوومه دهر به عمزمي گهړان
كهوته بهرچاوم شوخيكي جوان
ناسكي خالو كوولمه ئاله كهي
نه له يل و نه شيرين نه وهك خهرامان
له ناكاو كه ديم عقل و هوښي برد
دل و دهر و نسي كردمه بوريان
په نجا سال عومرم هه بوو تهواوي
هات گهرايموه بو چوارده سالان
پيري و زويري خوي ليم شاردموه
چوومه سهر بيري گه نجيبه كهي جاران
كردمو عيبادهت له دهر و چل سال
به يهك دهقيقه گشت چوو به تالان
به فيكرو عقل زورم ليك دلوه
شوخي وام نهدي له دهر و دهوران
قهو قامهتي وهك سووره چنار
رهنكو روخساري سهولي خهرامان
دوو چاوي هه بوو زوهرمو موشتيري
جهرگي عاشقيان نه كرد به بوريان

له گفتم وگوي نهو خيال نه فري
ددان و هكوو نور ليو و هكوو مهر جان
له به دبسته خستي من پيري بي تاقهت
موبته لاي كردم به شين و گريان
حه سهرتي دل و هه ناسه ي سهر دم
به سه رما رڼا دهردي بي دهر مان
كهوتمه ناو گيڙي به حريكي بيپهي
نوميدي نه جات نيبه له جيهان
چونكه نازاني (لوتفي) چه كاره
هر خهفت بخوا تا ناخير زه مان

* * *

باخهوانی باخی گول بووم

رهنگی زهردو نه شکی چاوم دهردهکه م زور کارییه
ههروهکوو سیروان له چاوم سهیلی نه شکم جارییه
گهر نه لینی توژی نه ژیم ههروهک سه فیهی بی خه بهر
دهردی عیشقه وای لی کردم مانهرم بی عارییه
عارو عه بیم لی مه بینه گهر له ناکهس روو نه کهم
بارمه کهم یه کجار گرانه عیلله تی ناچاریه
زانین و عه قل و کیتابه ت سوودینکی بو من نه بوو
رهنجه کهم گشت چوو به بادا به خته کهم هه خواریه
بی سه مهر بوو داری به ختم توولی عومرم رابوارد
روژ به دائیم دهردو زیلله ت هم شهوم بی دارییه
باخهوانی باخی گول بووم سهردهمی خوشی رامبوارد
ماوهینکی کورت و کهم بوو داخه کهم یه کجاریه
(لوتفی) خوشی چاک نه زانی ناخیره ت هه رووت نه بی
بویه هه رووت و رمزیلی کووچه و ناو شاریه

* * *

ههروهکوو لاله ی بوهاران

وا خه یال و عه قل و هوشم راسته پرتی ون کردوو
ههروهکوو کرمی (سوله یمان) جه رنگمی کون کردوو
خوین له بونیادم نه ماوه سیس و ژاکاوم نه من
هه لگیروو خواردن و خه نه شکمی روون کردوو
ههروهکوو لاله ی بوهاران دائیما نه شنه م هه بوو
فیرقه تی یاری و مفادارم منی دوون کردوو
جهرده می زولفی که هات تاراجی دل می وا رفاند
نهو سوپا و سالاره نیمه ی تووشی گهردوون کردوو
نه ی ره فیکان وا مه زانن نالیم بی حیکمه ته
تیری نه برویه که جهرگو ناوی پرخوون کردوو
له خهوی غه فله ت به دائیم شکلی نهو نازداره خو
دیته بهرچاوم له بویه منی مه جنوون کردوو
ههروهکوو داری له پایز (لوتفی) وای بی زینه تی
یادی سیوهیل هات و اینیدا منی زه بوون کردوو

* * *

سەيرى بوھار چەن جوانە

سەيرى بوھار چەن جوانە، كاتى كەيفو سەيرانە
گولان لەسەر چلان، كانى ئاۋ لە جەريانە
ئاۋنگ ساف لەسەر گولان، بولبول ۋا، لەسەر چلان
باي ۋەدە لەگەل زولفان، بە يەكدا دىن شەريانە
شەپرى ئەوان نەگبەتە، سەبەب دەردو مەينەتە
بۇ عاشقان زەخمەتە، تا تاي ئەو زولفانە
بە تاتاي زولفى يار، بۆتە كۆتى پىنى ھەزار
بۆم مايەۋە خاكەسار، لەمەولا ۋەك دىۋانە
دىۋانەى نووچاۋى تۆم، نەماۋە ھىزلە ئەزىزۆم
با ھەر بگىرىم بۇ خۆم، بەشى من ھەر گريانە
بەشى من ھەر گرینە، جەرگىم دلىم برينە
لە دوورى ئەو شىرىنە، ۋەك فەرھادى زەمانە
ۋەك فەرھادى بىستون، جەرگو ھەناۋ بوو بە خوون
شاگردى مەنە مەجنون، سەيرى بەزى دىۋانە
دىۋانەى بالاي يارم، من ھىچ نىيە قەرام

خۆمىش لە خۆم بىزارم، لەبەر لۆمەى بىگانە
لۆمە ئەكەن قەومو خوينش، بوومە سەيباح و دەرويش
برينم ۋا ھاتە ئىش، دەردەكەم زور گرانە
يەكجار گرانە دەردم، شاھىدە رەنگى زەردم
لە جىگەى قەومو فەردم، جارى ۋەرە ئىرانە
(لوتقى) لىت بوو بە ھەسرەت، چاۋ لەرىنى دل لەمىحنەت
بەلكوۋ بكا مەرحەمەت، تەشرىفى بە جەژنانە

* * *

به پهيكاني تير

گيانه نازاني دلم زاماره
برينه كهي من له دووري ياره
پار بوو نه گهرام له دهشت و له دهر
له مانگي نيسان نهو هل بوهاره
گهلي نازداران هاتبوون بؤ گهشت
نه گهران له ناو گول و گولزاره
يهك يهكيان دياربوو رووخساري نهواند
به غه مزهي نه برو كهوتنه نيشاره
به پهيكاني تير دوو نه بروي هلال
دل و جهرگ سووتا بوو سهه پاره
وهك هيكه ل بي روح ماوم به پاوه
جي تييري نهوه دل برينداره
نيستقا نه نوشم شهرابي ميحنهت
(لوتفي) چي نهكهي چارت ناچاره

* * *

فيكرو نارمزووم

خه يالم له سهر كڼوي سه فينه
گهر باومر ناكهي وهره بم بينه
فيكرو نارمزووم ههروه كوو فهرهاد
به روژو به شهو خالي شيرينه
نيمرو له شاديم دهم به پيكنهين
وام له ناو باخي گول و نه سرينه
ويردى زمانم چيروكي له يلا
له دل من وايه ناوينهي ژينه
گهر بيت و چاوم له تو بپري
به شم هر مهينهت زارو گرينه
خه م لام باري كرد شاديم گه شاوه
باخچه ي گولاله ي دهورم پهرژينه
(لوتفي) خه م مه خو زورت نه ماوه
نيمروكهت وهكوو روژي پيشينه

* * *

مژده

مژدهيان دلوه ئيمرو بوهاره
چيم لىو مژدهيه بو من زينهاره
له جيگه شادي و بهرمو پيگهين
به شي من هر خه مهنه تو قاره
گهلى نازيز بووم لاي دوستاني زووم
نيستكه بي عيب گشت ليم بيزاره
چه پسم به تنها له كونجى تاريك
قسىو گفتوگووم لاي عالم عاره
دل وا خوشه كه دانيشتوي شارب
شارو دى بو من كونجى موغاره
چياو دهشت و دهر به گول رازاره
چريكه بولبول نه غمه لى دلداره
من پيرو زوير له خه لوته خه
دل بريندارى تيرى رۆزگار
عالم له خوشى و كهيفو سهيرانه^(۱)
تهنها من نه بي هر بارم خواره
(لوتفى) گشت نهروا خوشى گهر تالى^(۲)
هر كرده چاكه نه مينى و دياره

نيگاي نهو شوخه عه ياره (۱)

نيگاي نهو شوخه عه ياره، دلى كر دووم به سهه پار
دروونم پر له نازاره، له تاو نهو ليوه گولناره
له عه شقى نهو پهرى زاده، بروى وهك شيرى جهللاه
دل غه مگين و بهرباده، كه زولفى چه شنى ره شماره
دهمى خونچه بوهارستان، له دوورى يارى چاومهستان
هميشه پايزو زستان، كه پيشه شين و هاواره
گرانه دهردى دل به خوا، وهكوو مهجنونى بي پهروا
به دائيم ويل و بي مهتوا، هميشه شيت و پهستياره
سهرم سوپماوه له بهخته، برينى دهرده كه م سهخته
زيانم تاله له وهخته، چ شوخى نه حس و غه داره
نه شوخه شيرين قهدهمه، بو من كه مايه لى ماته مه
دائيم له جهروو ناله مه، له بو نهو چاوه به خوماره
نه ماوه خواردن هم خوم، بي راحته رۆژو شهوم
هر باسى تالى نه نهوم، (لوتفى) له زينه بيزاره

* * *

^۱ نهو پارچه شيعره له چاپى يه كه مدا بآونكه راوه تهوه.

^{۱-۲} نهو دوو ديژه شيعره له چاپى يه كه م بآونكه راوه تهوه

گەردنى نەقشى بلوورە

گەردنى نەقشى بلوورە سەنئەتى حەق ۋا ئەبى
 ھەر لەگۆشت ۋ خويىنى ئىنسان شەوچرا پەيدا ئەبى
 گەرچى مەوصوفى عەقلى مەشھورى عليم ۋ ئەدەبە
 يەك نەزەر بەسىيە لە بۇ عاشق لەژىن ريسوا ئەبى
 تۆ بزانە پىت بلىم گەر يەك ئىشارەت بۇ بکات
 تووشى عىللەت سارىيە ۋ دەردىكى بى ھەمتا ئەبى
 چاۋەكانى ھەلھەناۋە ۋەك شەھىنى دۋاى نىچىر
 دل ۋەكوو دوۋراجى مەسكىنە لە ترسا ۋا ئەبى
 من لە دەستى خۇم نىيە دل تەيرە ۋا كەوتۈتە داۋ
 ھەر كەسى تر بى ئەۋىش ۋەك من لەرتى سەۋدا ئەبى
 روۋ لە ھەر شوينى بكا ۋەك شىرىنى ئەرەن نشىنى
 عالەمى وردو درشت پىر شۆرش ۋ غەمغا ئەبى
 چارەى دەردى دلت ناكىرى بە من (لوتفى) بەخوا
 رۆژى ئەۋەل بەختەكەت چۆن بوۋە ئىستاش ۋا ئەبى

كەركوك لە سالى ۱۹۴۳ ۋ تراۋە

* * *

دلم پىر لە خەيالە

دلم پىر لە خەيالە، خودا ھاۋار لەم حالە
 عالەم سىرموتى نىيە، لە تاۋ ئەم ئاھو ئالە
 ئالەى منە لە تاۋى، ۋەكوو بازە دوو چاۋى
 ياخۋا ھىچ كەس ۋەكوو من نەكەۋىتە نىۋ داۋى
 ئەۋ داۋە ئەۋ داينىۋە، بە خۇى لە ھەردوۋلاۋە
 بىخەم لە دەردى خەلكى، كە ماۋە يا ئەماۋە
 چۆن نەبم من بەزۋخال، لە ھەسرەت دوو چاۋى كال
 شەرتە لە داخى بالاي، ئەمەۋى من مولىك ۋ مال
 روۋمەت گول ۋ گولزارە، قامەتى ۋەك چنارە
 عەجايىب جوۋتە سىۋە، نەسبە لە قەد ئەۋدارە
 نەمدىۋە ئەۋ سىۋانە، بە مولىكى دل ھەرزانە
 قىمەتى كۋا لە ئەسلا، ئەۋ مولىكى خۇپاسانە
 لىۋى چەن جوان ۋ ئالە، كۆلمى پىر وردە خالە
 عەجەب شۆخ ۋ نەجىيە، گەرچى ھىشتا مندالە
 بىردوۋىيە عەقلى ۋ ھۆشم، بۆيە دل بە پەرۋشم
 كاتى كە چاۋ ھەلدىنى، بەبى مەى من سەرخۆشم
 ددان ئەللى مەرجانە، ئەبىروى ۋەكوو قەيتانە
 (لوتفى) چىت لە دلدارى، دانىشە بى دەخلانە

نەغمەى وا بەتام

دەلە تۇ پىر بووى چىت لە دلدارى
بۇچ وابى شەرمو شەوورو عارى
تەمەنى پىرى و دلدارى و ئەتۇ
مەى مالىوران بىكەس رەنچەپۇ
بە مەزاران دەرد لە تۇ رووى داوہ (۱)
جەستەكەت بى ھىز پىشتت چەماوہ
دەستت دەلەرزى چاوت كەم بىنە (۲)
شەو روژ مەينەت لەناو ئەم ژينە
ئەگەرچى خۇتیش كەوا نەماوى
خەيالت داوہ لە زولفى خاوى
بۇ كاتى لاوى دل گەپرايموہ
وہكوو كنيرەو گول گەشايموہ
چونكە رووبەپووى يارى نازەنين
وہك گولى خونچە دەم بە پىكەنين
بە نوكتە كەوتە گفەت وگۇو كەلام
شەكەر شكاندن نەغمەى وا بەتام
(لوتقى) ئومىدى وەصلى بەخشىوہ
دلى تۇ خۇشى واى قەت نەديووہ

^۱ - ۲ - ئەم دور بەيتە شىعرە لە چاپى يەكەمدا بۇلۇ نەكرامەتەوہ.

سىروانى ئەشكەم

بىرىنى جەرگەم ئەم شەو كارىيە
ژين و ژيانم ھەر خەمخوارىيە
يادى دۇستقانى كۆنەم كەوتە سەر
گەپىەى دەروونم ھەروەكوو فەنەر
سىروانى ئەشكەم بە لىلاوى ھات
رۇژى نىشاندام وەك رۇژى مەمات
جارى خەيالى گفەتوگۇى شىرىن
بالاى وەك چنار شۇخى نازەنين
جارى گوفتارى وەك شەكەر واپوو
وہك مامز ھەلات لە دەستەم دەرچوو
جارى لەنچەولار وەك كۆترى ياھوو
بە نازو عىششەو نەمات و ئەچوو
ھەر رۇژى نەوعى مەكرو نازى بوو
ھەر سات بۇ يەكى ھامپرازى بوو
نازدارو ناسكە شەوچراى شەو بوو
لىو ئالو چاو رەش مانەندى كەو بوو
(لوتقى) بىئالە توو لە دوورى لەيل
بەمىسلى مەجنون لەسەحراى دووجىل

درەختى بە ختم

دل لـە دوورى تۆ شىت و شىتو
خواردنى مىخىت خەم و زووخاوه
لە رەشى چاوت رەشە بەختى من
وا لـە قوپ دەرچوو تالعى دوژمن
دۆستاتم خەمخوار دوژمن شادە
دەختى بە ختم زۆر نامرادە
ئەمەند رەنجەم دا لە دۇنيای رۆشن
قەت نەبـوو جارى فرسەتیک بۆ من
دەستەم بگاتە پەنجەى شمشالت
بە دل بگوشەم دوو لىمۆى کالت
بە دەستە شادىم يارى شىرىنەم
ببى بە شىيفای زام و برىنەم
دەردى دوورى تۆ لـە دلەم دايە
گىمانى شىرىنەم لاوەك بە لایە
يەك دیدەمنى تۆ کارى کرد لە دل
دەرنەچى تازە هەتا رۆژى گل
ئەى شوخی شىرىن ئەى گۆلى بەيان
لە پەرى جوان تر ناسکەى بیابان

سوورى روومەتت شىتو لوى کردم
لە خەسەرەت بالات من ئەموا مردم
ئیشیارەى چاوت وا جەرگى برىم
جلوبەرگى خۆم هەموو دا درىم
گەردنى زەردت رووى وا زەردکردم
ئەى پەرى روخسار بالā ئەمەنەمام
لە کونجى خەسەرەت بە تالەو تەنىام
هەر چاوەروانم بە رۆژو بە شەو^(۱)
لە دوورى بالات دەکەم شىن و کەو
(لوتفى) چاوەرێتى چى ئەکەى هەژار^(۲)
بى سوودە نالەت بەس بکە هاوار

^{۱-۲} ئەم دوو بەیتەى لە چاپى يەكەمدا بلاونەکراوەتەرە.

گولۋى مەھجەبىن

دىسان چ رۇژە لى دەورانى من
ئەشەك بە خور دى لى چىوانى من
دىسان لەبەر چى دلىم پىر دەردە
ئامى دەروونم ھەناسەم سەردە
دىسان گىراۋە شەش دەرى نەردم
دىسان گىرۋدە ھەزاران دەردم
دىسان چ باسەو چىم لى قەوماۋە
بەندى جەرگى من لەت لەت كرلۋە
دىسان لى جەورو دلىم پىر دەردم
بۇ ئىش و خەفەت بۇ رەنگى زەردم
دىسان ھەورەكەى مىحنەت بەباى خەم
بارى بەسەرما مەينەت و ماتەم
دىسان لىم بۇتە مىندالى شىر خۇر
ۈپك دەگرى لىم رۇژى بە سەد جۇر
دىسان ئاۋارەى دەشتت و چىابم
لە شىن و زارى لى ۋاۋەيلا بىم
دىسان بارى خەم كەوتە سەر شانم
كوۋلاۋە زامى دلىم پىر دەردم
دىسان زامەكەى كۆنم ھاتەسۇ

بۇ بەدى بەختىم كەوتە ھاتەسۇ
دىسان گىرۋدەى ھەشقى لەيلا بوو^(۱)
دوۋچارى ھەزار دەردى بەلا بوو
دىسان روۋى كىردە ھەردەو كۆھەسار^(۲)
ماتە پەشەيۋە لى دەورى دلىدار
دىسان چاۋى كەوت بە گول مەھجەبىن
كەوتە زايەلەو ھاۋارو ئالىين
روۋى روناكى يار كەلىنى بەدەر كەوت
بلىسەى ھەلسا ۋەك ئاگرو نەوت
بەتيرى ئەبرۋى نولبەرى خويىن خوار
زامم ھاتە ئىش ۋەكوۋ گەستە مار
بە داۋى زولفى شىرىنى زەمان
دەست و پىۋ ەقلۋ گشت لەكۆت دران
(لوتفى) بالاي يار لىت بوۋە سەد دەرد
لە گرىەى دەروون ھەناسەنى سەرد

* * *

^۱ - ۲ - نەم نوو دىرە لى چاپى يەكەمدا بلۋنەكرلۋەتەرە.

دېيەكى زۇر خۇش (۱)

رېم كە وتە دېيى رۇزى لى رۇزان
دېيىكى زۇر خۇش دارو دارىستان
ھېچ كەس نەيدىوۋە جىگەي وادلىگر
شاخى بەرزو سەوز بى وينەو نەزىر
چەم و باخى زۇر كانى و كانى ئاو
ھەتا سەيرى كەي قەت تىر نابى چاو
ئاوازى بولبول خورەي ئاوى شاخ
بەبى چەندو چوون تىر ئەكا دەماخ
لام دا بى نىيازى تىزى ئاو بخۇم
ئەمجا رى بگرم لى بۇ خۇم بېرۇم
تەمەنم چەندە ھەندە سالاۋە
جوان و بالابەرزىك و لاوانە
جلو بەرگى چاك شىخانە دەستور
لەدور شەوق ئەدا ھەروەكوو بلور
قۇندەرەي بىلاد كەواي جەپمانم

^۱ لى سانى ۱۹۳۵ دا لى سەفەرىكى بۇ ئاۋچەي قەردەخ بىو ھۆدەي نەم پارچە شىعرەي لى تەمەنى لاويداۋ لى سەرەتاي شىعر دانانىدا بوۋە وتوۋە.

عەباي چۇغەي رەش وا لەسەر شانم
شانى سۈورمەدار دەستورى موسى
لە دور دىيار ھەروەك تۇپى گول
دەمانچەي ھەوتىر خەنجەرى دەبان
سەعات و زنجىر دەستورى كرمان
سوارم لەسەر پىشت ئەسپى وەك غەزال
پەناھم ھەر تۇي داناي زولجەلال
چوار پەلى سىپى ئاۋچەوانى قەش
وەك ئاسكەي بەرپى ئەپوا بەبى غەش
سەر زىن ئاورىشم گولەنگو سەجاغ
رەشمەو لغاۋ رىك سەر كەلەو چەناغ
لەلاي خۇم وايى لى زىر ئاسمانا
كەس نىيە وەك من لى رووى جىھانا
بەمەر حالى بوو رىم بىردە مالى
داۋاي ئىلوم كرد بە ھەر ئەحوالى
دېتم نازدارى لى مىال ھاتە دور
رووى شوعەي ئەدا وەك مانگى ئەنوم
بالاي وەك نەمام چەمى شەقلاۋە
ھەتا سەيرى كەي عەيبى نەماۋە
دەس ھەل بىزىرى يەزدانى تاكە
سەد ماشائەللا چەندە بى باكە
لەشى سويند ئەخۇي يەك پارچە زىوۋە

بە تـوولى عومـرم ھى وام نەدىوہ
 رھنگ سـوورو سىپى تەواو خەملاوہ
 ئەلنى شىرىنەو لـە ئەلۈمەن ماوہ
 دوو شاھ زولفى شۆپ مۇرەلە خەنە
 دەم دوپ بى يا قسوت بە گەوھەر بەنە
 تەختى ناوچەوان چوار پەنجەپانە
 ئەبرۆى سويند ئەخوى ھەروەك كەوانە
 چاۋ وەك گـەلاويژ ھەلدىنى بەناز
 رووحى مردۇكان دىننىتە پـەروان
 (پەوشىن) سـورمەدار قەزاز كراوہ
 مەشكى گولەنگى لى ھەلبەسراوہ
 كراسى خامەك كەواى گول باتمان
 كەمەرە لە پىشت زۆر شىرىن و جوان
 دل دىننىتە جۆش زېرى لـەرزانە
 لاگىرەو كرمەك ھەم لـووتەوانە
 بەو لەنجەولارە ئـاوى بۇ ھىنام
 نە خەيالى ئـاو نە فەكرى بونىام
 ما ھەر سەير بىكەم بى قسەو بى باس
 لەسەر پىشت ولاخ وەكوو گىژو كاس
 ئاوى راگىر كـرد دل بى خەبەرە
 كەوتەم گىژو لوول شىن و مەخسەرە
 ئەوجا پىتى و تـم ئەى براى رىبوار

بۆچ وا پەشـيوى عاجـزو خەمبار
 و تـم ئەى ئـازدار خەمى زەمانە
 لـە لای مـن نەبوو لە ھىچ دەورانە
 تا گەيىمە ئىـرە ھىچ بەلام نەبوو
 بەلام ئىستـا كە عەقلم لە دەس چوو
 نازانم چىيە بۆچ وام بەسەرھات
 دووچارى دەرد بووم نىيە رىتى نەجات
 وتى ئەى مـيوان دابەزە تاوى
 دونيا زۆر گەرمە تەكلىفى ناوى
 پشـووى بدە تاوى لـە لامان
 دانىشـە بە دل لەسەر دوو چاوان
 نەمجا دابەزىم جىگەى بۇ دانام
 كەوتەم گەتوگۇ بە شىرىن كەلام
 تاكاتى عەسـر زۆر بە كەيف و شاد
 خەمى زەمانەم ئەدايە بەرباد
 ناچار سوار بووم روو لە رىگەى خۇم
 خەمى سەد سـالە گەپايەوہ بۇم
 وتى ئەى مـيوان دەستىم بەدامان
 ئەبى جارى تـرتۇ بىتى بۇ لامان
 و تـم مـن چى بىكەم بەھانەم نىيە
 ئىـرە زۆر نوورە ھاتـووچۇ نىيە
 وتى چەن مەپى يا دوو پىرە گا

رهوان كه ئيره با لهوهر بخوا
 نه مجا هر ههفته بيهانوت نهبي
 بهو واسيتهوه سات وچوت نهبي
 ههتا باسي كه دم دهر دم گرانه
 بيري لي بكه چاو له گريانه
 ههروكهو مهجنون رووم كرده ههرد
 نه دا بهسهردا وهك برا مرده
 روژو شهو له داخ تا ماوهي يهك سال
 له داخا دائيم سهرخوش و عهدال
 چهن بيته يادم ههناسهي دهروون
 ناگر بهر نه دا له چهرخي گهر دوون
 نارامم نه ما ههروكهو فهرهاد
 شهو روژ پيشهه هه دادو فرياد
 (لوتفي) با بهس بي كوولانهوهي برين
 دهر دت گرانه پرژينه نه سرين

داخ له دهس جهوری زهمانه

داخ له دهس جهوری زهمانه وهك فليمی ســــینما
 جار به جار خوی لیم شه گۆږی ههروهكو شاپوری شا
 رۆژی نهیکه بـــــه وهزیرو رۆژی گـــــیژو بی نهوا
 رۆژی فاســـــوونی له بهرکرد رۆژی رووت و بی کهوا
 رۆژی بی شهوق و زهلیل، دانهنیشی دل به غم
 رۆژی شهوقی سهرو سیمای ههروهکوو نهجمی سهما
 رۆژی روخساری نهبینم ســـــیس و بی خواردن و خمو
 جارنیکیش ههروهکو کساسه رووی وهکو رۆژ شهوقه دا
 جاری ژهنگاووی وهکو ناســـــن له ناوی زیل و خۆل
 رۆژی نهیبینم به شهـــــوقه روومهتی ههروهکو چـــــرا
 دوینی خزمهتچی و نوکـــــه بوو له دهرگای حاکمی
 نیمرۆ روتبهی وا له شـــــانا بۆته سهـــــرکردی سوپا
 دوینی کهناســـــی کۆلان بوو نیمرۆکه بۆته نهـــــمیر
 پی له سهـــــر پی دانهنیشی رووبهرووی سهـــــرهنگو شا
 دوینی رووت و بی کـــــراس بوو پیم نهوت مامه خله
 نیمرۆ پۆشـــــتمو پاره داره پینی نهـــــلی خـــــدره شاغا
 پارهکه پیاوی زهریف بوو چونکه پارهی زۆر ههبوو
 (لوتفی) نهـــــمیرۆ بی فلوســـــی لاچۆ لـــــیره تو خودا

{بهشی ئامۆژگاری}

وینەی لوتفی شاعیر له ساڵی ۱۹۵۸

بەسىيە ۋاز بېنىئە

بەسىيە ۋاز بېنىئە لە كىردەي ناسىرىن خاۋەن كەمال
تابەكەي بىي ھەسەت ۋە ھۇشى ۋەك منالى خور دە سەل
موبتەلاي دۇنيىسى دىۋىنى رۇزۇ شەۋ دىيى ۋە ھەجى
بىي خەبەر ماۋى لە ئەمىرى زاتى پاكى زول جەلال
تۇزى يادى خوا بىكە تا ماۋە زىنەت خاك بەسىر
دوایی سىۋىدىكى نىيە يەك زەپرىي سىمامان ۋە مال
كاتىكت زانى لە ناكىۋ توۋشىسى داۋى مەرگى ئەبى
جى ئەمىنى گەشەت بە جارى پاشى خوت مال ۋە مال
گەنجى قىارونى ھەبىي ھىشەتاكە داماو گەداي
گەشتى قوربانى سىۋەعاتى، تاعەت ۋە ناننى خەلال
ئاگاداربە توۋشىسى چاكت ھەبىي بۇ ئاخىرەت
نەكەۋىيە رى بىي زەخىرەي تاعەت ۋە دەستى بەتال
سىۋەروەتى دۇنيا ئەگەر ھى توۋ بىي جىي شادى نىيە
چونكە لەم كەۋنە ھەمىۋ شەت ھەر ئەبى رۇزى زەۋال
چاۋى غەفلەت ھەلپەر زوۋ روۋكە دەرگاھى خودا
ئەم زىانە فانىيە تىپەر ئىۋەبى ۋەك باي شەمال
(لوتقى) تۇش عومرت بەسىرچوۋ ۋاى لە نوا قۇناغى زىن
ھەسەتە خوت ئامادە كە بەسىيە ئىتر فەكر ۋە خەيال

بۇ كۆچى دوایی

(لوتقى) باۋگەم (۱)

ماۋەي چەند رۇز لە نوا نازار دەر دەتلامەۋە
دايمە بىي راحەت ۋە خەۋ ۋەك تەشى دەخولامەۋە
رۇزى دىكتۇر ھەت ۋەتى توۋ باشى فەرموۋ زوۋ بېر
ھاتمەۋە مال لىنى دىرر بوم گىان بىۋە دەرۋ زامەۋە
عالمەي زۇر دەۋرى لى دابىۋوم زىن ۋە پىۋو منال
زۇر بە شەۋادى ۋە زەۋق ۋە خۇشى گەتوگۇي بەتامەۋە
لەھزەيى زۇر خۇش ۋە دىگىر بوۋ قەسەۋ گەفتارى خۇش
دۇست ۋە بىگانە لەگەل خەۋ ۋە برۋو مامەۋە
ۋەختى بىنىم چىرە چىرەۋ ھىچ منىش خالى نەبوم
چاۋ دەگىر كەس نەۋە ھەر خۇم بە تەنھا مامەۋە
ما فەكر كەم ئەي خەۋدايە بۇچى چۆل بوۋ ژوۋرو دەر
دىم منالى ھاتە ژوۋرى دانىشەت لەلەيەن پامەۋە
ۋەختى پىرسىم رۇلە بۇچى ئىرە چۆل بوۋ كەس نەما
پىي ۋەم باپىرە ۋە مرد دەپپىچەنە كەۋن ۋە خامەۋە
ئەمە ھەۋالەم بىسەت شەۋرو عەقل ۋە ھۇش لا ئەما
يەك تەزۋويى ھات بەسىرما دەرچوۋ لەۋوۋكى پامەۋە
فەكرى پىشەۋوى دەۋرى مندالى ھەمۋویم ھاتە ياد
ھەۋەكو بەفرى بوھار بىي ئىختىار تەۋامەۋە

گریه و زاریم پهیا بوو هاته جۆش ســــــۆزی دهررون
خۆم له قور نۆم بۆ فیراقتی هەر له ســــــهر تا پامهوه
بۆ کۆچی زاتیکتی وەك لوتفی دهرسووتا جهرگو دل
ههروهکو بولبول دهنالم چیم به لۆمــــــه ی عامهوه
شادی که ی رووحتی به جهننت یا ئیلاهی لعاله مین
من له دهرگات رۆژو شهو دهرستو دوعا پارامهوه
لوتفی پیاوی دین و دنیا بوو له دهرس چوو داخه کهم
وهرکو گۆلی گهش بوو له ناو نهم عاله می ئیسلامهوه
نهم نه جاتی بوو له دنیا گهیبه خزمهت زاتی جهرق
قور به سهر من پاشی نهم بی یارو بی کهس مامهوه
(ههوری) تۆ بۆ خۆت بناله تاکو ماوی قور به سهر
گۆشه گهر دهرسته نهرنۆ بهی دلای پهر زامهوه

(١) کاتی له نهخۆشخانهی نازاندی ئیستا، نهشتهرگهری ریخه لۆکه کونره کرابووم، له ههمانکاتدا
بارکمر باجیم عهتیخان، نهخۆش بوون و له ههمان نهخۆشخانهدا خهوتبوون، له نوای
دهرچوونم له نهخۆشخانهی ناوبراو له ١٩٨٩/٥/٢١ بارکمر لوتفی شاعیر، به هۆی نهمی مالی من
کهمی له مالی بارکمهوه دهر بوو، ههرالی کۆچی نوایی نهم زاتم پاش چهند سهعاتی بیست
نهریش لهبر نهمی که من نهساغ بووم بۆیه به منیان خهوتبوو، بۆ نهمی غههگین تر نهم.
بهراستی به بیستنی نهم ههراله برینهکه زياتر هاته ئیش و نوئیای رووناکو بهرینم لی بوو به
شهره زهنگو زیندان، ههرچهنده من عومرم کرابوو، خاوهرن مان و مان و ژن بووم، بهلام ههر
خۆم وەك منالی نهیبینی. فریاسکی چاوهر دهاته خوار، چهند یانگارییهکی دهری مندالی
دههاتهوه یادم. ئیتر خۆم بۆ نهگراو بۆیه بهم چهند نهره شیعهر بهسۆزه کهمی سهههوری نلی
خۆم پی دلیهر. بهلام تاههرن نهم خهمم له دل دهرناچی که نهتوانی له پرسهکهی ناماده بم .
بۆیه نهم پارچه شیعهرم لهسهر جیگا کهم نووسیهوه بۆ یانگاری له رۆژی سێ شههممه
١٩٨٩/٥/٢٣.

وا خهیاڵم سواری نه سپی

وا خهیاڵم سواری نه سپی سههرهقی بهد غار نهکا
روو له شاخ و دهشت و کینو جۆم و بهردو دار نهکا
لاقی زل زل لی نه دات و ههروهکو ئاغای روت
هیچ له مالی دانییه داوای سوپا و سالار نهکا
حاکمی حوکه له سههر تهخت و تاراجی نه گبهتی سههر بهخۆ
کهچی ئیدیعیای تهخت و قهسری زهر نیگار نهکا
تیفی نه گبهت مالی پهله دوه فرهیی دوه له دور
بی خه بهر له مالی خۆی داوای سهماو تهیار نهکا
باری بی عهقی گهرانه و له ژیر یا نووچ نهدا
گهرچی لهو حاله یشه هیشتا ئیدیعیای سههر بار نهکا
رووت و بی بهرگو کهراسه سههر به قال و پی پهتی
سهعهلهی یا قووت و دورو سههنگی گهوههر بار نهکا
بهسیه (لوتفی) زهحمهته بۆت ناگیرێ نهفسی بهدت
سهه ههزارانی وهرکوو تۆو پر جههفا ههوار نهکا

* * *

ھەر بە مسكینیش ئەگەر لیرە نەبى جىگەى نىيە
 داخەكەم لاق ئەمىرى شارى كرماشان ئەكا
 تەعقىبى رىگەى عەقل كە (لوتفى) تاكەى وا عەزاب
 بارى بى عەقلى گرانە خەلكى بى سامان ئەكا

* * *

گەرچى خۇم رووت و رەزىلەم

گەرچى خۇم رووت و رەزىلەم دل ھەوای جاران ئەكا
 ھەروەكو ئەو دل لە شەوقە ئارەزووى سەيران ئەكا
 گەرچى نۆر پىرو زویرە تاقەتى ھالى نىيە
 ئىدىعەى قوربو وىسالى وەسلى رووى جانان ئەكا
 وا لە دەشتا كەوتوو بى ناز لەشى پەزىل و خۇل
 فىكرى بازارو ئوتىل و قەيسەرى شاران ئەكا
 پىرى دارى دایە دەستى پای كە نوو بوو بەسى^۱
 گەرچى ھالىشى و ھەمەى ئارەزووى گەران ئەكا
 وا لە توینى كراسى خام و كىچ و ئەسپىدا رەزىل
 باسى چوڭەى (لاجىوھرد^۲) فاسوونى جەپمان ئەكا
 خۇى لە سەھرايەكى بى ئاوو كەوتوو مات و مەلوول
 ئىدىعەى ئاوى شەت و باغ و گول و رەيحان ئەكا
 شەش گەزى چاوى نىيە لەمولك و سەرەت ئەى ھەژار
 سەر گوزەشتەى بەرگى چىن و ئارموش و كەتان ئەكا

^۱ پای كەندىر بوو بۆتە سى. واتە كە پىر بوو چوۋە ئار سالو گۇچان مەلۇمەتلىرى پاى رۇيتى لىمىتە سى.

^۲ لاجىوھرد، جۆرە قوماشىكى گرانىھا بوۋە.

عومرىكت وا رابوارد (۱)

عومرىكت وا رابوارد مام ئەخمەدى بى خەبەر
جەياتى خوت تەولو كىرد لە خزمەتى گاوكەر
چەندى رەنج و جەفات دى شېرى و رووتى و رەزىلى
چەندى لە دونىاي رۇشن بە خەم و بە دەردەسىر
چەندىكت لە دونىا دى ئەومەندەى تر نايىنى
لە ژۇر بارى رەزالەت ھەتاكەى وا قور بەسىر
ھىچ سىبەرىكت نەبوو نە بۇ خوت و نە بۇ كەس
عاقىبەت وا تەولو وەكوو دارى بى سەمەر
مىشكت چەن بەتالە بەسە تاكەى ئەم حالە
ئەمجارە روو كە دەرگاى خالقى جەيى ئەكبەر
تۆزى عەقلىت بى ھەزار بەس بدە رەنجى ھەبا
گشتى بەجى ئەمىنى وختى ھەنگامەى گوزەر
پىنج ھەرزە نوپۇت بکە زۆر بە شەرت و بە ئەركان
ئاوڭ دەو بە راستى دەرچەق جىران و ھەمسەر
بۆچى گىانت گرانە بۇ تاعەتى خودلومند
ھەربۇ پارەى جامى ماست لووت ئەدەيتە باى سەحەر

^۱ لوتفى ئەم پارچە شىعرەى وەكوو نامۇزگارى بۇ ناسىاوتكى خوشەرىستى خۇى لە سالى
۱۹۵۶ى زاینى وتووه.

گەر تەوبە ئەكەى ئەمەن پىت ئەلیم راست و رەوان
رۆژى ئەبى ئەگرى ئەلنى واى ئەینەل مەفەر
مەئىووس و بى بەش ئەبىى لە مېوہى باخى جىنان
بە سەد ئاخ و ولەيلا رەوان ئەكرى بۇ سەقەر
نەسىحەت بکە مندا، ژن و خوشك و كوڭر و كچ
با ئەوانىش وەكوو تۇ ھىلاك نەبن رەنج خەسار
رېگەى دىن و عدالەت حەق و ھەلال و ھەرام
پىيان تەعلیم كە زیاد نەفعە بۇ تۇ ئەك زەمر
(لوتفى) ئەتوو ئەلنى چى سووچەتى بە قسەت دى
گىسكىكى پىنى چاترە لە ھەدىسى پىفەمبەر

* * *

چەرخی گەردوون (۱)

با لەداخی چەرخی گەردوون دەس بکەینە شینوزار
زووخی زامی جەرگی خۆم نۆش کەم بنالم بێ قەرار
قەدر و حورمەت گشتی هەلسا عەیب و عارە کەوتە لا
هەرچی جۆری بێ شەریفە دەولەمەند خاوەن دینار
حورمەت و عیلم و زەکاوت خانەدانی زۆر گیرام
گشتی کەوتە پێچی دیوار عالییە ئەمەلی قوماز
پارە ناکا هەقلی کۆنە ئیمڕۆ رۆژی مۆدەییە
هەر شتی ئێمە بڵین بێ رەغبەتە بێ ئیعتیبار
ئەم نەوعە ئیشە کە ئێمە زۆر بە عەیبە ی تی دەگەین
لای عەیامی عەسری تازە بۆتە جینگە ی ئیفتیخار
حوبی دین و مەزەب و مزگەوت و رحمی ئەقربا
گشتی یەك پارچە بەجاری رووی کردە توپە ی دینار
چەن پیاوی خانەدانی ناو عەشیرەت وەك چرا
تیکەلی گورگو چەقەل ئومیدی لاکی دەردەدار
سەد عوبەییە و لە ژێر باری گران شانی رزا
توو وەرە سەیری کە ریش کەوا لە ناو بەزمی بوهار
(لوتقی) چارەت هەر کنارە بەس بکە شەرحی هەبا
سەد هەزارانی وەکوو تۆ کەوتوو بە خەم گوسار

^۱ ئەم پارچە شیعە ی لە ساڵی ۱۹۲۷ ی زاینی وتوو.

وەرە سەر باسی (۱)

وەرە سەر باسی دەولەمەندی شەر
دەرگای حەساری کلیل داوێ خەر
ناوێری غەریب وە یا رێبوازی
روو کاتە مانی لەبەر سەگی دەر
سەر و پێ پەتی بە رۆژو بە شو
بە تووی کراس و دەرپێکی شەر
هەر چەندە ی هەبێ قەت رازی نابێ
عەرد خۆی تەلوکرد کەوتە چرگەو خەر
کە بێتە باسی یەك درەم تەماع
ئەیکاتە گالەو چەقەو مشت و مەر
گەر بە دلی نەبێ قسە ی هەزاری
تاوی لی ئەدا ناکاو کوو و پەر
ئەلی ئە ی کابرا هەلسە لەم ناو
بەرۆ رینگە ی خۆت زووبە کپ و کر
بۆ خۆت دانیشە بێ هۆشی نەفام
من کە ی هاوڕیتی تووم لاتی گێژی وەر
(لوتقی) بە ئێشە دەردی دەروونت
بۆ خۆت بنالە هەردەم سەر و مەر

^۱ ئەم پارچە شیعە لە چاپی یەكەمدا بۆنەکراوەتەر.

زەمانە ئىشت (۱)

زەمانە ئىشت گىشت چەت و بەدەپ
كردەت ھەموو پەر لە فیتنە شەر
ھەزار شازادەت توو كرده خادەم
بەگىزىك ئەدەي تەختەكەي قەيسەر
ھەندى گىرۋەدەي دەردى ھەزاري
ھەندىكىش غەرقە لە ناو سىم و زەر
ھەندى نەخۇش و گىزۇ دەردەدار
ھەندى بە شەرقە دەماخى لەسەر
ھەندى كەوتوو لە دەشتىكى چۆل
ھەندى ناو باخى پەر ميوە سەمەر
ھەندى ھاواری لە دەستى زۆردار
ھەندى مەسرورە شادى بەختەر
ھەندى روت و قووت بەتاي كراسى
ھەندىكىش چۇغە فاسۇنى لەبەر
ھەندى زۆر بەناز بەخىوي دەكەي
ھەندى ئەگرىي بى دايىك و پەر
(لوتقى) ھەر كەسە بەجۆرى ئەزى
ئەتۇش بنۇشە خويىناوى جگەر

^۱ ئەم پارچە شىعرە لە چاپى يەكەمدا بىلەن كراۋەتە.

چەن سالى ئەمەن

چەن سالى ئەمەن ۋەك بولبول باغ
ئەسىرم لە بەين قەل و بووم و زاغ
گىرۋەدەي دلوي ئەم چەرخە پىرەم
ھەمىشە سىنەم پەر لە دەردى داغ
چەن خۇشە تىكەل ئەم دىنيا ئەبى
زۆر بىرۋى تيا دەرخى بى و جاغ
قەت رۆزى نەبوو كەمى شادومان
يەك لە حەزە دىل لە خەم بى فىراغ
رۆزى ئەمىنى گىزۇ كزى مات
رۆزىكىش گەشم بە شەرق و دەماغ
رۆزى جەستەكەم ھەروەك پۇلايە
رۆزىكىش نەخۇش لەسەر جىي ناساغ
(لوتقى) بەس بلىي لە جەورى رۆزگار
ھەزار ۋەك تۇ چو بى سەرو سۇراغ

* * *

نەي براى نازيز (۱)

نەي براى نازيز نوورى چاوانم
گەر پرسىار ئەكەي وەزعو ژيانم
هەر ئەومەندەيە ھەناسەم ماوە
ئەگىنا وەك مەربوو نوور لە ژيانم
بە دەس دەردەمەو ھالەم پەشەتو
جەورى دنياي دوون پىشتى شكانم
گەلى بىزارم لە جەورى رۆزگار
لە داخان ھەردەم دل پر لە ژانم
بى جىگەو مەنوا بى ئىش دەس بە قال
پەراگەندەي ناو كووچەو كۆلانم
ھەر ساتى دەردى ھەر تاو نازارى
نووچارو شىواو زۆر پەرىشانم
ھەمىشە لە ناو بەحرى خەم و دەرد
موبتەلاي ھەزار بارى گرانم
وەك دارى سەر يال كزو بى گەلام
پابەندى دوى چەرخى دەورانم
(لوتفى) مژدە بى سوپاي خەم شكەست
سەد شوكر بۇ خوا كە شادومانم

نەي فەلەك بەسيە

نەي فەلەك بەسيە خەيلى فەوتام
لە ئىنسان ناچم ئەوەن شىواوم
لەخەم و چەپۆك دەورانى بەدبەخت
دەروون پر لەئىش زووخ و زووخاوم
دل پر لە دەرد ھەناسەم سەردە
وەك گولى بى ناو سىس و ژاكاوم
ھەروەكوو ھەيكەل زەمانەي قەدىم
وجوودى بى رووح بە پاوە ماوم
ئىمشەو زامەكەم يەكجار كارىيە
خەم لە چوار لاو دەورى لىنداوم
كەوتوومەتە گىز بەحرى خەم و تەم
بەدەس دەردەمەو گرفتار ماوم
دل وەك تەيرىكى ئەسپرو غەريب
(لوتفى) بى خەبەر مەبتەلاي دلوم

* * *

^۱ نەم پارچە شیعەرە لە چاپى يەكەمدا بۆلۆنەكراوەتەرە.

بارکراوی باری خەم

بارکراوی باری خەم تاکە ی لە ژێر ئەم دەردە بێ
هەروەکوو مەجنوون لە داخان روو لە کێوو هەر دەبم
من لە دەشتی چۆلی حەسرەتدا غەریب و بێ کەسم
دل وەکوو کەشتی ئەسیری ئاهی گەرم و سەردەبم
من گەلی مەحزون و غەمگین و جگەر سووتاومە
لێو بەبارو چاو بە ئەشک و رەنگ و رۆمای زەردەبم
رۆژی مەشغولم بەئیشی نابەجێ و کاری خراپ
تابەکە ی تەوبە ئەکەم من دائەم هەر جەردەبم
چاک و دلوین و هەلکراو و مەجبوری رەنج و پێ جەفا
ئە ی خودا هاوارە تاکە ی ئەم دلە ی وەک بەردەبم
دل لە داخی بەعزی ئینسان دائیما پێ دەردو خەم
تا بەکە ی حیرس و خەفەت ئەم زیدو مەئولو عەردەبم
(لوتفی) چشتی بکری سەد سویندی گرانت بۆ ئەخوا
حازرە بۆ دەس بێن ناحەق نییە ئازوور دەبم

* * *

لە ستایشی عەشیرەتی شوان^(۱)

ئەوێندە گەڕام لەسەر رووی جیهان
داوودم بەیات چوار کۆمە ی شیخان
زەنگنەو جەباری هەمەوێند تەواو
جاف و گەلباخی، گەلانی و گۆران
پشەدمو مەنگور هەم دەشتی بێوین
شارمژوور هەمووی هەتاکو بازیان
زۆر شوین گەڕاوم لە کوردستان (۲)
نەمدی خاکێکی وەک خاکی شوان
ئاوی سازگار مەناخی زۆر خوش (۳)
هەوای دڵگیر بێ بۆ دانیششتوان
قەلەم لە وەسفی حەیران دەمی (۴)
دەک ئاوەدان بێ بە هەشتی کوردان
پێر لە ئەنواعی میوه میوهجات (۵)
ئەرازی بێ عەیب جینگە ی دەغل و دان
هەروەک بەهەشتە سەرچاوە ی باخی
مێرگەو و مەوشە نێزگەزو رەیحان
زۆربە ی دیهاتی هەمووی چەماوە
زەرعات و میوه دارو دارستان

مەرعاي يەك تايە بۆ مەرو مالات
 چەم و ئاوى زۆر وەك باخى جىنان
 لەگەل (سەگرمە) عەداوەت دەكەن
 بەرانبەرىيەتى چىاي (خالخالان)
 كارووش و بىچىك زەل و زەنەكاو
 ئەمەندە زۆرە نىيە حىسابيان
 ژىيان وەك حۆرى چاوكەش و رووخوش
 پىاويان بى عەيبە ھەروەكوو سولتان
 سەخى و دل گوشاد بە ھەموو دەمى
 ھىچ وەختى خەفەت نىيە لەلايان
 ھەزار بار مىحنەت ئەگەر بارت بى
 رۆژى لەلايان ببىت بە مىوان
 بەسوحبەتى خوش نوكتەى زۆر لەتيف
 دىيەتە پىكەنەن لە خوشىي ئىوان
 خەمى زەمانەت ھەرگىز نامىنى
 كە مەجلىس ئەگەرن وەعدەى ئىواران
 ئەختيارەكانيان گشت كۆ ئەبنەو
 بۆ قاوہ خواردن لەلاى ديوەخان
 بە گالتەو سووحبەت قسە لەگەل يەك
 باسى يەكتەرى جنىو بە يەك دان
 كەسى گوى لى بى با زۆر خەمبار بى
 ئەكەويتە سەر ماجەراى ئىوان

سەخى و دل فەرەح لە ھەموو وەختى
 بە تايبەت لەگشت دىي (ئالى بەيان)
 چاوتىر دل رووناك لە ھەموو جىگە
 ئەگەر نەبىيتىش لە ناو مالىان نان
 نەترسو ئازا لە مەيدانى جەنگ
 وەختى بىنەدەس وەك شىرى ھەيجان
 من رجام وایە لە خزمەت بارى
 دائىم مەحفوزىن لە بەلاى جىهان
 دووربىن لە خەم و دەردى مووسىبەت
 بژىن بەختەوەر شادوو كامەران
 (لوتفى) گەر راستە ئەم قسانەى توو
 بۆچى بەجىت ھىشت راتکرد لە ناويان

* * *

- ۱- ئەم پارچە شیعەرى لە وەسفى ھۆزى شوان لە سالى ۱۹۵۹دا وتووہ كە لەر دەمەدا خىزانىكى لە ناوچەى شوان بوو.
- ۲- ۲-۴-۵: ئەم چوار دىئە لە چاپى يەكەمدا بلۆنەكراوەتەوہ

رۇژى لى تەقدىر (۱)

رۇژى لى تەقدىر بىناي لامەكان
رىنگەم كەوتە ناو غەشىرەتى شوان
رىم كەوتە دىنى ناو (جەۋجەۋە)
ئەۋشەۋ لى دىنە بىۋوۋىن بە مىۋان
ناۋى خانەخۇيى كاكا شىنخ غەلى
ئاگادارى بىى خەزەتى يەزدان
نەۋەك لى ھاۋىن نەۋەك لى بوھارى
فەسل چ وەعدە لى چىلەي زىستان
ۋەختى دابەزىن ئىمە دوو سوار
لەشمان تەپ بىۋو لى بەرى باران
ئافەرىن بۇ تۇ ئولادى خەيدەر
ۋەكۈۋ بەچكە شىر دەرپەرى لەلان
مايىنى ۋەرگىرت ئاگرى ھەلكرت
دەس بەجى چايەي ھىنايە مەيدان

^۱ نەم پارچە شىعەرەي بۇ خىزمىتى خۇي لى سالى ۱۹۲۸ يى زايىنى وتوۋە،
نەۋىش خوا لىيخۇشېۋ جەنابى كاكا شىنخ غەلى شىنخ نەمىن بەرزىجىيە كە نەسا مالى لى
ناۋچەي شوان لى دىنى (جەۋجەۋە) بوۋە. لى چاپى يەكەمدا بىلۈنەكراۋەتەۋە.

ئەۋشەۋ لىۋى بوۋىن بەكەمىف و غوشرەت
سۈبجەينى سەحەر لەدەمەۋ بەيان
دىستان ئاگرى كىردەۋە دەرھال
ھىنايە مەيدان پىالە ئىستىكان
سەماۋەر جۇشا چا ئامادە بوو
ھىلكەي بىرژلوۋ لەگەل ماستو نان
لە پاش نان خواردن تەۋدىعى كىردىن
گەپلىنەۋە دوا غايەت شادىۋمان
باقى ئەحوالات ئەۋەل تا ئاخىر
سەرانسەر بۇ تۇ گىشىتم كىرد بەيان
غەزى سىلۋى بە سۆزم ھەيە
لە خىزمەت خۇت و جوۋتە حورىيەكان
(لوتقى) مىۋان بوۋى يەك تاقە شەۋى
رىزو خىزمەتى بىى خەۋو پايان

دل له داخی جهوری دونیا

دل له داخی جهوری دونیا پر له نازارو خهमे
نهشکی چاوانم به خور دی هروهکوه سهیلی چهमे
سهیری رووی دونیا نهکهه گهرچی لهلای عالم روناك
وهك تری گهر سهیری نهکهی توو وا لهبهر چاوم تهमे
هر بنالم به دایم قور بهسهر خوم دابكهه
دهرحهقی بهختی به دوو یاتالعی رهش هر کهمه
توولی عومرم رابوارد گشتی خهمو دهردو خهفدت
هیچ سهرم خالی نهبوو له موسیبهتو سهدمه
لازمه نهجاره من سهر ههلگرم بق خوم برؤم
بهلکو رهمی کا خوداوهند هر نهوی جی کهرهمه
نامهی لیباسی چاك و خواردن و تهعمی لهزیز
چونکه لهو روزهی که بوومه بهرگی من هر ماتهمه
گلهیی بوچی نهکهی (لوتفی) له تهقدیری خودا
شوگری زاتی حهق بکه بق دهردی دل وهك مهرهم

* * *

مامه خله سواره

مامه خله سواره لهسهر کهریکی دیزه
مهعلوومه له کهرکهکی خوی زیاتر بههیزه
ههگبهیکی بچووی وا له بندایه دیساره
به عهقلی من وهمایه ههگبهکی پر له گوئزه
بهلاو نیوی سوار بووه کهلاوی داناوهلار
لهلای خوی وایه عهینهن حاکمهکی تهوریزه
جاریهجاری به لهقه لینی نهخوری به توندی
نهلینی روستهمی زاله سوار بووه له شو دیزه
کهوایی (چادر) لهبهر (کولهبالیکی) دپاو
دهرپینی (جاوه) مهعلووم کراسی ساغولیزه
که دیته سهر گفتوگو نهوهن توندو مهغروره
وهکوو تفهنگه رهشکه دهرمانی لهسهر تیزه
جهستهی تهرتیب دراوه به نهنواعی حههاقت
له دوو دونیا بی خهبر لهگهل کهری نامیزه
وا نهزانی کهس نییه له ژیر ناسمانی خودا
که مهجلیس بگری خوی و فاتهی ژنی بهریزه
(لوتفی) نهگهرپینی بلینی ریگهی حهق و عدالت
وهك ماری مانگی نیسان حازرو شهرهنگیزه

شەۋى دانىشتەم

شەۋى دانىشتەم بە تەكۋ تەنیاۋە
خەيالم گەپرا بە روۋى ئونىياۋە
دەيتى چەن نازدار ماۋە بىۋى مراد
چەندىكىش لە ناۋ نىعمەت خەملاۋە
چەن كەس مەيخەنەتبار چەرخى زەمانە
چەن كەس بەبىۋى كەس مەلۇپران ماۋە
چەن كەس ئەسەرە لە نوۋرى ۋەتەن
بۇ جىگەمىۋى نوۋر رەۋان كراۋە
چەن كەس ئەبىننى ھىلانىۋە ۋازە
بە دەست خۇيەۋە سەرى سۈپماۋە
چەن كەس لە گىزلاۋ بەحرى بىۋى عەقلى
ئەبىنم بىۋى ھەۋش تەۋاۋ خەنكاۋە
(لوتقى) ۋاز بىنە تەگبىر ئەم كارە
لە ۋۆزى ئەزەل ۋا دانراۋە

* * *

ئەي دىل ساكن بە

ئەي دىل ساكن بە تازە چىت ماۋە
ۋەك دارى خەزان ۋىشكى بە پاۋە
چاۋان بىۋى ھۆكم جەستەي لارۋ خوار
پىنستى ۋىۋودت سىس ۋاكاۋە
بەس بىكە خەيال لەزەت ئونىيائى نوۋن
ھەلسۈكەت ئەكەي بە باي فەناۋە
تازە بە تۈچى روۋى نەۋجەۋانان
شۇخ ۋ نازداران ۋەك گول خەملاۋە
بازاپو جادەۋ باخات ۋ گولزار
بەتۈچىي بەھەشت ھەر سەيرى چاۋە
ھەتاكوۋ گەنج بوۋى زەمانت ۋابوۋ
جۋانى تۈۋىۋىي بە دەم سزاۋە
تازە ۋاپىر بوۋى ئونىيات لە دەست چوۋ
كفن ۋ گۈپەكەت حازر كراۋە
ھەلسە فرسەتە روۋ لە تاعەت كە
ئەم ھەشت نۇۋ ۋۆزەي عومرت كە ماۋە
(لوتقى) خەم مەخۇۋ دۇنيا ھەروايە
زۆر كەس لەم ۋۆزە جگەر بىرزاۋە

سینەم پیر لە خەم

سینەم پیر لە خەم چاو پیر لە ئاوه
هەر من گیرۆدەم بە دەس بە ئاوه
لە دواي پەنجا سال عومری رابوارد
ئێستا بۆ تەماع زیاتر بە ئاوه
کەوتۆتە گێژی ناو بە حەری حیرس
مەلەوان ئەکا لە ناو قوڤاوه
چاوی داوێتە زینەتی دوتیا
رۆژی مردنی بە پشت گۆی داوه
رۆژی سەد دەفە دەماری جەرگی
با ئەدا گەردوون هێشتا هەر خاوه
حەیران و مەدھۆش لەم سەر جیھانە
ناترسی روو رەش ئەبی لەولاوه
ئەگاتە سەری چنگی لی ئەدات
وەك قەل تالیبی جیگەي خویناوه
بۆچ وا هەلاکی هەژاری نەزان
ئەوێ کە هەتە بزان جیماوه
(لوتفی) بەس بلی وتن بی سوودە
پشت لە دوتیا کە روو لە خوداوه

هەلسە وەکوو مەرد

دڵە شایەن کە کەرت تەواوه
رەگی حەیاتت وا بە دەم باوه
خەرمانی عومرت هەلگرت تەواوی
هەلسە وەکوو مەرد ئەوێ کە ماوه
ئێتر دڵ مەدە بە ئیشی دوتیا
تازە لە دەس چوو زۆرت نەماوه
رەونەقی چاوم تەم و تۆز ئەکا
دەماری گیانم سیس و ژاکاوه
خۆمیش هەمیشە بێزارم لە خۆم
دەردی بی دەرمان دەوری لێم داوه
کەوتۆتە پێشم بە حەریکی بی پەي
هەزاران وەك من تێیدا خنکاوه
هەر خۆم مال کاول لە داری دوتیا
دوولام لەکیس چوو دڵ خەریک ماوه
ئیمرو دوا رۆژی ژینی دوتیا مە
کونجی گۆرستان بۆم دانراوه
دەردو مەرارەت جووملە بۆ من بوو

بۆيە وجوودم زەرد ھەلگەراوہ
 بارم گرانە رینگەم زۆر دوورہ
 دل لە ھەسرەتا شووشەى شکاوہ
 خواردنم زارە خەونم گریانە
 نازانم چۆنم چیم لە بار ماوہ
 دەفتەرم سیاھ گونام زۆرہ
 خودا خۆی دەلیل ھەموو داماوہ
 منیش پەشیمان بى چارەو بیرم
 رووی بى دەستی خۆم بۆ تۆ ھیناوہ
 رەحمى کە لە حال بەندەى بار گران
 رزگارم بکەى رۆژى جەزائوہ
 (لوتفى) خەم مەخۇرەسوولى جیھان
 مژدەى بە رجا بۆ ئالى داوہ

ئەى خودا چى بکەم

ئەى خودا چى بکەم ەقلم شىواوہ
 بوھارى عومرم وشک و بى ئاوہ
 جارى روو لە خوار جارى لە ژوورہ
 گاهى لە سىبەر گاه لە ھەتاوہ
 خوشى نازانى خەرىک چ کارہ
 بە دەست خۆيموھ سەرى سوپماوہ
 پى ئەلیم ھەزار بۆ وا زویرى
 راستیم پى بلى چیت لى قەوماوہ
 بەلکو دەس کەوى دەرمانى دەردت
 دلەى بيمارت وا بى ھۆش ماوہ
 بۆ خۆت بگەپى بە کەيفو سەيران
 بى شک ناشووبیت وا بە دواوہ
 ئىسقا نازانى مانەندى ھەيوان
 سەر بېرنەکەت لە دواوہ ماوہ
 چونکە نازانى تۆ بۆچى ھاتى
 نەگەپى بى ھۆش لەرووى دونياوہ
 خودا تۆى بۆچى بۆ ئەم دونيا نارد

ئىستى تۇ ئەمەرت بەپشت گوى داوه
 ئەبى بزانى بى سىر ئەمەلى
 بە خۇپا ھىچ كەس خەلق ئەكرلوه
 دەرمانت نىيە شىئىتى بى خەبەر
 (لوتفى) بزانە زۆرت ئەمانە

* * *

ھەزارانى ۋەكۈۋ تۇ^۱

دەخىلم ئەى دلى غەمگىن چىيە دىسان كە شىۋاۋى
 زەمانى بوو كەمى شاد بوۋى كەچى دووبارە داماۋى
 ۋەكۈۋ تەيرىكى زامارى ئەسىرى ژىر دەسى واشەى
 نىيە رىزگارى تۇ ھەرگىز ئەبى بتخاتە نىۋ داۋى
 زەمانەش ھەر لەگەل تۇدا بەدائىم بوژمنى خويندخوار
 لە پاشانىش ۋەكۈۋ راۋچى ئەكا راۋت لە ئاكاۋى
 ھەزارانى ۋەكۈۋ تۇ ۋا ئەسىرى چەرخى گەردوۋنە
 ئەبى تۇ تازەچى بىكەى توو بە وىنەى قىمە چىراۋى
 ۋەرە ئەمجارە بۇ خۇت گۆشەگىر بەو تۇ لەعالم دور
 لەسەر ئەم فىكرە بى مەعلۇوم بزانە رۇژى فەوتاۋى
 ھەتا ماۋى لە دۇنيادا موتىعى ئەمىرى بارى بە
 كە عومرىكى كەم ۋ كورتە ھەمىۋى دانە لەپىناۋى
 ۋەرە (لوتفى) بە مەردانە موقىمى كۈنجى خەلۋەت بە
 لە بازاپى فەلەك دور بە مىسالى بە ھەرە گىژاۋى

* * *

^۱ ئەم پارچە شىعرە لە چاپى يەكەمدا بۆلۈنەكرالەتەرە.

نازانم مامە خەمە

نازانم مامە خەمە بۆچی وابى خەبەرى
تەدارەكت حازرە مەعلووم لەسەر سەفەرى
سەفەرەكت زۆر دوورە بۆچی رینگە نازانى
ئەحوالىش ھىچ ناپرسى خۆتیش وابى خەبەرى
شەو روژ را ناوەستى لە كەسىبى دونىايى دون
سەعاتى عافىل نابى لە خەم و دەردە سەرى
بۆ تەماع زۆر گویت سووكە چونكە زەرەرتە كاكە
بەلام زۆر كەپو بى گوئى لە قسەى پىغەمبەرى
نيمرو سبەينى ئەپۆى بۆ رینگەى ئاخىرەت
روو لە گوڤرستان ئەكەى بى كەسو قەلەندەرى
چارەو دەرمەنت ناكەى بە مال و مندال و ژن
ئەوجا پەشيمان ئەبى ئەلنى خاكە بەسەرى
عومەرت وا لە خەفتايە پات لە ھەشتا داناوە
تازە دوكان دا ئەننى تەماي ميوەو سەمەرى
دونيات لە دەس چوو مەعلووم خەفەت بۆ ئەولا بخۆ
لە سەر ئەم ئەحوالە بى يەقین ئەھلى سەقەرى
ئەم قسانە تۆ ئەيكەى (لوتفى) بۆ مامە خەمە
وا ئەزانى كە بايە ئەدا لە تەوقى سەرى

دە ئيمرو تۆ

دە ئيمرو تۆ بۆچ وا خەيرانى
زەدەى زامارو چەرخى دەورانى
بىرەكەى لە چى داماوى ھەژار
بى خەبەر لە حال چەن مال و پىرانى
عومەرت رابوارد بە خەم و خەفەت
تازە بە تەماي كامى جىھانى
زىنەتى دونيات تازە لە دەس چوو
روو زەردو ريسواي دەورو جىرانى
چاوت ھەلپە زۆرت نەماوە
لە ھەر ئو دونيا تۆ پەشيمانى
ئەمجارە ھەلسە وەك مەردى مەيدان
لە رینگەى خەقدا خۆت كە قوربانى
ھەر كاتى زانیت ھەنگامى مەردن
لە ناكاوئى ھات بوو بە ميوانى
قولا بى ئەجەل لە رووح قائىم بوو
ھىچ پارە ناكە شىن و گرانى
(لوتفى) تا بەكەى خەيالت خاوە
بى عەقلى بى ھۆش خانە و پىران

لالۇ ھەمەي ريش دريژ

لالۇ ھەمەي ريش دريژ، ئەگەر ئىيى ۋەك مەرى گىژ
عومرت ۋا روو لە خوۋارە، ۋەكوو گىلۇلەي لاليز
لە ھەمەنسە ھىچ نەزان، بىي خەبەرى مال ۋىران
روو لە دەرگەي خوداگە، دوايى ئەبى پەشىمان
ئەمەندە تەماع كارى، لە عومرى خۇت بىزارى
لە قىامەت ناتىرسى، ئەمەندە شەرمەزارى
تەركى سەيرو سەفاگە، دەردى دالت دھاگە
ئەم چوار رۇزەت كە ماۋە، پەيىرھوى ئەمەرى خواگە
نە بىزىت ھەيە نەمەپ، مەشغۇلى چىت ئاخىر شەپ
تاگەي لەم حالەتە بىي، جەفا كارو رەنج خەسەر
ھىچ ئاگات لە خۇت نىيە، كىرەمەت بۇ دىن نىيە
چاوت ھەلپە تۈزى، سەيىرى رابوردووت چىيە
(لوتقى) خەمى خۇت بخۇ، با تۇش نەبى رەنجەپۇ
ئەۋەي تۇ ئەلىي راستە، سوودىكى نىيە بۇ تۇ

* * *

بۇچ ناپىرسى تۇ

بۇچ ناپىرسى تۇ لە ھالى دەردم
لە ئەشكى چاۋو ھەناسەي سەردم
دل بىرىندارە ۋەك ھىلانەي ھەنگ
رووى ئەرز لەبەر چاۋ بۇتە شەمەزەنگ
شىۋىمنى گەرە كەوتۇتە پىشىم
ئۇقرەي نىيە دلەي پىرىشىم
دانىم بىي ئارام ۋەك شىت ۋەبىدال
لە مەسافەي مانگ بە دريژى سال
ئەسۋورپىمەۋ ھىچ ھۇشم نىيە
خواردن نەماۋە ھەم نۇشم نىيە
دەردى بىي دھا كەوتۇتە سەرم
ئازانم ھاۋار بۇ لاي كى بەرم
رىگەي راستىم بۇ بكا دىيارى
رزگارم بىي لە خاكەسارى
ئاسۋودە بىم لە دەردى بونىا
باشىۋەن بىكەم ھەر خۇم بە تەنيا

خودايە دەخيل لە بەحرى كەرەم
 قەترەيى رەجمەت بە من كەى كەرەم
 كۆگای گوناهم وەك چيا بەرزە
 لە تاوا دەروون كەوتۆتە لەرزە
 (لوتفى) مەگريه خودا كەريه
 بۆ ئوممەت ئەجمەد لوتفى عەمىمە

* * *

داخ لە دەس ئەهلى (۱)

داخ لە دەس ئەهلى ئەم دەورو چەرخە
 كە پياوى ھۆشمەند ئيمرو بى فرخە
 ئينسانى راستگۆ ئيمرو بەدحاله
 خەو خۆراكى وەك زەھرى تالە
 فیلۆ دەس برین درۆو چاوو رلو
 پەرەى سەندوو ئيمروكە تەولو
 ئەهلى ئەم عەسەرە زۆرى بى بارە
 كاتى تەنگانە ھەر وەك ئەغيارە
 كە ئيشى پیت بوو ئەبیتە برات
 رۆژى سەد كەرەت دیتە خاك و پات
 بە زمانى لووس قسەى زۆر شیرین
 بەرھو پیریت دیت دەم بە پیکەنین
 تاكوو ئيشەكەى بە ئەنجام ئەگات
 ئيتراپرسى و روو ناكاتە لات
 زۆر كەس ئەبينى لە ئينسانى وا
 نوورە لە چاكەو لە كەردەى رھوا
 دوورە لە فەزلۆ ئەخلاق و ھونەر

^۱ ئەم پارچە شیعەرە لە چاپى يەكەمدا بۆلۆنەكراوەتەرە.

و ەك داری بێبەر بێ میوهو سههەر
ئەم جورە كەسە بێ ریزو قەدرن
موبتەلای خەمن هەتاكوو دەمرن
(لوتفی) هەر راستی رێگەى نەجاتە
بۆ دنیاو عوقبا پشتو پەنايە

✻ ✻ ✻

هەر چەن سەیر ئەکەم

هەر چەن سەهیر ئەکەم لەوەزەو حەلەم
بە دەس دەردەم وەك ئەهێ ئەنەم
تەن لارو لاواز بێ حوكمە چاوم
بێ هێزو تاقت زەرد هەلگەراوم
تەمەنم ئەوارەت بوو لە پەنجە
یەك رۆژی بێ خەم نەبووم لە دۆنیا
یادەردەداری یا خەمی نەبوون
هەناسەئێ سەردەم دەگاتە گەردوون
ئەهێ خودا دەخیل بۆشەمۆ نەم
خۆت رەحمی بکە بەم ژینە تەم
هەروەك بۆلبۆلی گێڕدەئێ قەفەس
دەو دەروونم بوو بە قەقنەس
دائیم وەك فەرهاد نالینە کارم
لەم ژینە تەم پەست و بێزارم
رۆژو شەو خەفەت لەجیاتێ شادی^(١)
بوور بووم لە خوشی بەزمی گۆشادی
شپێزەو مەندووی ژێر باری گران^(٢)
(لوتفی) شەکوای حال بەس بکە بەیان

۱-۲- ئەم ئۇ دېرە لە چاپى يەكەمدا قىيىرىيۇمۇ تۇمار ئەكرام.

دەروونم پر خەم (۱)

دەروونم پر خەم ھەناسەم سوارە
دۆستو ئەحبابم لە من بیزارە
ئەژنۆم ئەلەرزى جەرگم بپارە
یەك زەرە ھیزو توانام ئەماوە
ھەر کاتى زانیت قولا ب لە جەرگم
ئەكەویتە کار بۆ حالى مەرگم
ئەرزو ئاسمان ئەبن بە دەستار
من لە مابەینی بۆ خۆم سەد ھاوار
کە حالى نەزەم ھاتە کوتایى
سەرچاوم ئەگرى تەواو لایى
گەر لەو کاتەدا بە قسەم کا زوبان
دەنگى ھاوارم ئەگاتە ئاسمان
چوار پەلم ئەشكى ئەکەوم بى حال
دەخيل بە دەرگات دا ناوى زولجەلال
ھیچ پارە ناکا گریان و نالین

^۱ ئەم پارچە شیعەرە لە چاپى یەكەمدا بۆنەکرانەتەرە.

ئیمە ھەموومان بۆ مردن ئەژین
بۆ خۆم بنالم ھەى خاکم بەسەر
بى پشتو پەنا بى سايەو سىبەر
بە غەفلەت رۆیى عومرى رابردووم
تازە بیدارم لە کردەموى شووم
(لوتفى) زارى کە ھەى خانە ويران
پینچ و دوو رۆژى کە ماوە ژيان

* * *

بۆچى خەمبارى (۱)

بۆچى خەمبارى رەخمى خوا زۆرە
بۆچى وا پەشايوى دائىم بەم جۆرە
بۆچى ئەمەندە تۇبى ئارامى
بۆچى ژىئانت وا پەرلە ئاكامى
بۆچى ھەمىشە لە خۇت بىزارى
بۆچى پەراگەندە كۈچە بازارى
بۆچى ئاشىناتە جەورى زەمانە
بۆچى خەمى دۇنيات گىشت لەسەر شانە
بۆچى گىرۋەدى بارى گرانى
بۆچى ھەر تۇلە ناو دەردى دەورانى
بۆچى ئەسسىرى ناو دەردى بەلەي
بۆچى وا ئارمىزوى مەينەتى دۇنياي
بۆچى كەننەفتى چەرخى رۇڭگارى

^۱ ئەم پارچە شىعرە لە چاپى يەكەمدا بىلۈنەكراۋەتمە.

بۆچى وابى بەشى سەيرى گولزارى
بۆچى گىرۋەدى چىنگى دەورانى
بۆچى ھەتتاكى خاھىشەيرانى
بۆچى لە بىزەم خەندەي يار دەورى
بۆچى موبتەلاي كارى زەورى
بۆچى زەلىلى ژىربارى خەمى
بۆچى بەم جۆرە كىزە ماتەمى
بۆچى بى جىگەي ۋەك بەردى سەرى
بۆچى ھەر رۇڭى گىرۋەدى دەردى
بۆچى ئىقبالت بەم چەشەنە چەوتە
بۆچى ئەم غومرە بەم ھەشت و ھەوتە
بۆچى پەيدا نابى دەرمانى زامەت
بۆچى نەھاتە بەردارى مەرەمەت
بۆچى روخسارت داي پۇشى مەينەت
بۆچى جارى دەستت نەگەيى فرسەت
بۆچى رەنگەت زەردە ۋەك گەلەي پايىز
بۆچى بى نازى ۋەك لالۇ بايىز^۱

^۱ ئەم لالۇ بايىزە پىاۋىكى زۆر ژىرو بەرئىز بوو لە گەراجى خۇي و دوو كوپى بە تەنھاۋ بى كەس دەريان.

بۇچى ستارەى بەختت ئاوا بوو
 بۇچ دەنالىنى بە تەنيا ھەر توو
 (لوتفى) بەم جۆرە بۇ پەرىشانى
 لى تەقدىرى خوا بۇ دل گرانى

* * *

گزەى دەروون

خەم لى بانى خەم دەردم كارىيە
 خورىدو خواردنم لى بى عارىيە
 گىرۇدەى داوى بەلۇ نەگبەتى
 تووشى سزاو ئىش و دەردو مەينەتى
 سەرتاپا ئەندام ئەسىرى دەردە
 گىرۇدى بەلۇ ھەناسەم سەردە
 بە شەو لە شىندام تاكوو بەيانى
 كاتى ھەل ئەستىم بەدل گرانى
 لە خەمى خۇم و نەخۇشى و پىرى
 كزەى دەروون و حوزنو زوىرى
 عەقلم نەماو شەوور نازانم
 دائىم دل شىواو زۆر پەرىشانم
 ئەوھن خەمگىن و دەروون پىر دەردم
 ئەوھىە باعىس گرىبانى سەردم
 لەلايى خەفەت بۇ ژىن و مەرگم
 لايى قرچەى دىنى ھەناو جەرگم
 (لوتفى) مەخەمە مەخۇ قور بەسەر
 روو كە بارەگای شای خەيرول بەشەر

ئەي دىل ھەتاكەي

ئەي دىل ھەتاكەي ھەپسى لە خەلوەت
تاكەي لە ژىر بار نەبووى و نەگبەت
لە ئەمەل عومر ھەر خەمخواری بوو
نەبوونی و نەخوۆش دەردەداری بوو
دايم دووچارى دەردى بى دەوا
دەرد لـ ھە بانى دەرد دەھات بەسەردا
يا نەخوۆشى خۆم يا منال يا ئن
كىشەي دونيايى جەرگو دىل كۆن كۆن
لەبەر دەس كورتى و ھەم ئاخىر شەپى
سەگى كائىنات گشت بە من وھى
بە تۆي بەرگى شەپ ھەناسەم سوارە
ئىش و دەردو خەم لـ دىدا بارە
نە بە روژ خواردن نە خەوتن بە شەو
ھەر تەھكان ئەدەم بە دەوانى دەو
خودا با بەس بى كراسى نەگبەت
لە بەرمان بکەي كەواي عىزەت

تاوى بە شادى لە دونيا بژين^۱
دووربين لـ جەورو پەژارەو گرین
لە جياتى مەينەت شادى پەيدا بى^۲
خەم بۆ يەكجاری روو لە فەنايى
(لوتفى) بەتوو چى زۆرت نەماوە
وەك پووشى سەر يال وای بەدەم باوہ

* * *

^{۱-۲} - نەم دوو بەیتە لە چاپى يەكەمدا بۆلۆنەكرارەتمە.

ناشووقته جائی

ئەي دل نازانم تۆ بۆچ داماي
بۆشكەستەي حال بۆچ پەشوكاي
رەنگ زەردى لاواز وەك دارى خەزان
بە سەر يالەو گەلەي ھەلەوران
بى لوق بى چرو بى سايەو سىنەر
بە دەم دەردەو وىلەو دەرىدەر
تاوى ھەيرانى دەردى دەروونم
تاوى بى كاري و رووت و نەبوونم
گاھ دەردى پىرى گاھ خەمى دونيا
لە ھەر چوار لاو شالەوى ھىنا
نەخۆشى و پىرى بى ھوكمى چاوان
نرکەونالەو سەخت شەو ھەتا بەيان
ئەم دىو ئەو دىو بە دەم دەردەو
بە نالەي ھەزىن ئاھى سەردەو
فرمىسكى چاوم بە خۆر دىتە خوار
تەمەنناي مەرگم رۆژى ھەزارجار
لەسەر سەفەرم زۆرم نەماو

لاپەرەي ژىنم وا بە دەم باو
بۆ مەيدانى خوا بە دەستى خالى
ھەردوولا عەزاب ئاشووقتە خالى
(لوتفى) بىنالەو خاك بە سەردا كە
پەنا بە دەرگاي غەوسى بە غداكە

* * *

ژيانىكى تال

ئەرى برادەر ئەپرسى حال
ۋەك تەيرى زامان شىكستە بال
عاجزو پەشايو داماو خەمبار
مردن لام خوشە لە ژينىم بىزار
رۇژو شەو دائىم وام لە مەينەتدا
لە ژىر بارى خەم لە رەزالەتدا
فرمىسكى چاوم ۋەك جۇگەي رەوان
ئەبارىتە سەر ئەم دالەي بوريان
خەم لە مەر چوارلا دەورى لىدلوم
نەماۋە تاقەت تواناۋ تاوم
عومرى پر خەفەت ژيانىكى تالە
جەرگو ھەناۋوم بۆتە كۆي زوخال
مەخرووم بى بەش لەپشت و جەرگم
رۇژى ھەزار جار تەمەنناي مەرگم
گىرۇدەو زەليل ژىر بارى نەگبەت
رۇژى بە چەن جۇر ئەكەمە زىللەت
ساخودا بەسە ئەي پەرۋەردگار

لە حالى عالم ھەر تۆي ئاگادار
قەترەيى رحىمەت لە بەحرى بى پەي
بە بەندەي ھەزار ساتوۋ غەتاكەي
دەربازكە (لوتفى) لە ناۋ بەحرى خەم
با بەس بى ئىتر ھەناسەي ماتەم

* * *

كاكى بازارگان (۱)

گویم لی راگره كاكی بازارگان
رۆژیکت ههیه بچیت ههیدان
رۆژیکت ههیه له ههیدانی خوا
کردو کردووت ئه بی ئاشکرا
رۆژیکت ههیه وهك نهی ئهلهزی
بی سوئال ئهکری بهقهدهک دهرزی
رۆژیکت ههیه له ههیدانی حهق
مهلهك حازره به گورزو مهترهق
بهس خوت روو زهردهكه بۆتهماح دونیا
گشتی جی مینی ئهپوا به ههبا
بهیان تا ئیوار لهسهه دوکانی
ئهحوالی عالم چاکه بزانی
چهن ئافرهتی دین رۆژ ههتا ئیوار
گهر خهلکی لادیی و نهگهر خهلکی شار
بی ئیزنی میردی و بهبی خهبهری
لهگهل جهنابت بۆته موشتمری
قۆلی ئهپری بهسووک و ئاسمان

^۱ ئهم پارچه شیعری بۆ ئاسیایکی خۆی کهبازرگان بووه له ساڵی ۱۹۷۰دا وتوووه.

رهوانه ی نهکهی به شیرین زوبان
بۆ ناگات نییه له رۆژی حیساب
خالق ئهپرسی له عهیب و عیتاب
ههردهم وریابه له مهکری شهیتان
له رینیت لانهدا ئهیی مال ویران
له کردهی خراپ دووربهو ئاگادار
دوایی له پاشان ئهبی شههرمهزار
(لوتفی) نهسیحهت لهسهه رهقی بهرد
هیچ تهئسیر ناکا له ناو دلی سهرد

* * *

جەۋرى رۇڭگار

داخ ئيمرو لى دەس دەولەمەندى شې
دەرگاۋ قەنتەرەدى كىلىل داۋە خې
جەسارەت ناكى غەرىب يا ھەزار
رو كاتە مالى لى بۇ ئىش و كار
ھەردەم بۇ تەمەع زۇر بى قەرارە
بەتاي كىراسى ۋەك شىت و ھارە
تەمەع يەك درھەم گەر بىتە مەيدان
ئەيكاتە گالە لى ناۋ دىۋەخان
جووت و فەللاخى يا دوو يا سىانە
ھىشتا پىي كەمە ئەم مال ويرانە
گەر قىسەيى حق بىي لى مەيدان
دەست بە خەنجەرە ھەستايە پىيان
مىن وىلاشى تۆم ھەي لاتى برسى
تۆ زۇر بى عەقلى لى مىن ئاتىرسى
مىن دەولەمەندىم خاۋمىن مولك و مال
خوئىنى تۆ دەغلم ئەۋا ھا لى چال
سى حوققە رۇن و كاۋپىكى گەر
ئەبەم بۇ (قۇمىسىر) ئەرى ئاخىر شېر
رەزىلت ئەكا لى پىش چاۋى عام

نەۋىرى دەنگ كەي تا رۇڭى قىام
جەپس و رەزالەت جىنىۋ تى ھەلەدان
لە پىش چاۋ خەلكى ئەيكا پەرىشان
ئەمجا ئەي ھەزار ھەر بىكە ھاۋار
ھەر بىنالىنە لى جەۋرى رۇڭگار
(لوتقى) تابەكەي تۆ ھەر خەم ئەخۋى
لە نەزەر عالەم ۋەكۋو دەنگە جۋى

لە سالى ۱۹۴۳ دا ۋتراۋە

* * *

دل زور غەمبارە (۱)

دل زور خەمبارە عاجزو بى كەس
كزو دامام بى شەوق و ھەمەس
رۆژو شەو كارم بۆتە شىن و زار
زور پەرىشانم لە جەورى رۆژگار
پەنام ھەر بە تۆ بىناى بانى سەر
رژگارم بکەى لە رۆژى مەحشەر
ناگرى خەفەت سوتانى جەرگم
گىرۆدەى بەلام نزيكە مەرگم
بى ھاوپى و ياوەر بى پشيتوانم
بە خەفەت رۆيى عومرو ژيانم
ئەى براى نازيز روو بکەنە خوا
قەت دلشاد مەكەن بە مالى دونيا
ھەرچى كەھىيە نامىنى و ئەروات
دونىاي بى بەقا لە ناوى ئەبات
زور بى وەفایە بۆ كەس نامىنى
تەنها ھەر چاکە ناوى ئەمىنى
(لوتفى) بەسىيەتى دونيا پەرستى
رووبکە خودا تاكەى بى ھەستى

^۱ ئەم پارچە شیعەرە لە چاپى يەكەمدا بىلەنەكرائەتەو.

دەبا بنۆشم

لیم گەرى تۆ خوا ئەرى برا گيان
عاجز دانیشم دامارو ھەيران
دەبا بنۆشم جورعەى جامى تال
دەبا نىو دەروون بىتە كۆى زوخال
دەبا شىوون كەم ھەتاكوو مام
وەك سەيل با خوين بى لەھەردوو چاوم
ژينى ھەر بە خەم دىلى رۆژگارم
لە راست ھەموو كەس من شەرمەزارم
بى تىن و تاقەت ناشووفتە حالم
لە بەدبەختیدا ويرانە مالم
عەيبى شك نابەم بەغەيرى پىرى
دامىنگىرم بوون لەگەل فەقىرى
ھەردووکی رىكەوت بەرگى خەم و تەم
پوشايە بەرم عىللەتى ماتەم
وجوود وەك فەنەر لەسەر تا بە پام
خۆمىش نازانم بۆ چوا تىك شكام
تازە بە من چى دىدەنى نۆستان

دۆستو ھاوپى من وان لە گۆڤستان
 بە من چى سەيرى روخسارى ئولبەر
 بە من چى بادھو شەرابى كەوسەر
 بئالە (لوتفى) مانەندى مەجنون
 تا ئاوى دىدەت تىكەل بى بە خوون

* * *

رۆڤە گۆي بگرە (۱)

رۆڤە گۆي بگرە بزانە چى لىم
 عومىرى رابردوو چەن دەردى دا پىم
 ئەمەل منال بووم بى ڤاك گەرە بووم
 لاى ھىچ كەس نەبوو خۆشەويستى رووم
 كە بووم بە ھەوت سال ناميانە خويئەن
 دائىم رووت و قووت ناو دۆست و دوژمن
 رەنگ زەردو پەشەنيو كزو خەفەتبار^(۱)
 بى نازو نىعمەت دوور لە كەس و كار
 دل پەر لە ئەلەم دەروون پەر لە ژان
 بە ھەر حالى بوو رامبوارد ژيان
 ئىستاقا وا لەسەر ئاسوگەي مەرگم
 وەسىيەت ئەكەم پۆت تو خوا جەرگم
 لە ئاوى مەن بژين بە ژيانى پاك
 دلى كەس مەكەن زەويرو خەمناك
 كەس عاجز مەكەن لەسەر رووى دونيا
 ھەر بە نەجا بەت دۆستتەن زياد ئەكا

^۱ وا ديارە شاعىر لەم پارچە شیعەرە لە پىشان باسى ژيانى دەورى فەقیيەتى خۆى دەكاو
 پاشان نامۆزگارى كۆرەكانى دەكا.

^۲ ئەم ڤاكە بىيەتى لە چاپى يەكەمدا بۆلۆنەكراوەتەرە

لى كۆيىرى تاقىت كەرم كىردار بىن
 با لى ناو خەلىكى ھەمىشە دىيارىن
 رووخۇش بىن لەگەل ھەموو موسلمان
 رووگەش نىشانە بۇ ئەھلى ئىمان
 ھەتتا ئەتوانن روو لى خۇدا كەن
 بە رۇتو بە شەو زىكرى مەولا كەن
 ھەر كەس كەم دىن بى رۇلە بزانە
 لى ھەردو جىھان بارى گرانە
 رەزىلى پىسە قەت مەبىن رەزىل
 مەيكەن بە پىشە تا نەبىن زەلىل
 سەر شۆپە ئەۋەدى كىردارى وابى
 روو زەردە بۇ ھىچ فەرمىانى نابى
 (لوتفى) تۇ خەمى خۇت بخۇ ھەزار
 كەرا گىرۋەدى بە داۋى رۇزگار

بارى خەمناك

كاكە وامەزان كە زۇر بە باۋى
 لى ناو عالەمدا بەدەنگو ناۋى
 خۇت لى خۇتەۋە بە گەرە مەزان
 ئەمە باعىسە بۇ كەمى و نەزان
 ھەر كەس لەمال خۇى پىاۋى تەۋاۋە
 بە قىسەى مەنالى خۇى خەلەتاۋە
 پىاۋ ئەۋ پىاۋەيە ۋەك دارى بەردار
 سەمەرى ھەبى بۇ ھەموو ھەزار
 دەلىل بى بۇ ۋەدى رىگە نەزانە
 سىبەر بى بۇ ۋەدى حال پەرىشانە
 لەسەر رىگەى خەق ھەرگىز لانەدا
 بەرانبەر لى راست پاشاھو گەدا
 قەدرى گىشت كەسى تەۋاۋ بزانى
 حورمەت عام بگرى ھەتا ئەتوانى
 قەت مەغرور نەبى بە كىردەۋەى چاك
 دىۋاىى بۇى دەبى بە يارى خەمناك
 نەلىنى من بەگم و يا خۇ تاغام
 يا قازى يا شىخ وەيا خۇ مەلام
 نەلىنى من ھەمە زىپرو مولىك و مال

كۆشكۈ تەلارو زەخىرەي چەن سال
 ئەمانە ھەم مەھسۇلەي ھەتاي مەولايە
 چ جۆرە فەكرى لەسەر تۇدايە
 شوكرانە بىكە لە دەركاي بارى
 كەردەتسى بە بەشەر بەناو ديارى
 (لوتقى) بەس بىوي لە كارى عالەم
 پەي پەي ھەل كىشە ھەناسەي ماتەم

* * *

دەل پەرلە ئاۋات

دەلە تۇ دائىم بۇچ ۋا خەمبارى
 پەرئىش ۋ ئازار زۇر بى قەرارى
 دەلە بۇ دائىم خەم مەيۋانقە
 بارى دەردو خەم لەسەر شانقە
 دەلە بۇ دائىم چاۋ لە گىرمانى
 دائىم زويرو حال پەريشانى
 دەلە بۇ دائىم سەرلى شىۋاۋى
 ۋەك تەيىرى زامان ۋاشە لىنى داۋى
 دەلە بۇچ ئىمروەن مات ۋ زەبوۋنى
 ۋەك دارى سەر يال دائىم ھەر توۋنى
 دەلە ئازانى دۇنيا فانيە
 ھەرچى كە رۆيى ھاتنەۋەي نىيە
 دەلە ئازانى دۇنيا بە تالە
 پەر ۋەسۋەسەر خەم ۋەھم ۋ خەيالە
 دەلە ئازانى ھەزاران ۋەك توۋ
 لە بەحرى خەمدا ھەمۋى نوقم بوۋ
 دەلە ئازانى ھاۋرى تۇ زۇرە
 نوۋچارى دەردن ھەمۋو بەم جۆرە
 دەلە ئازانى سەيرى دۇنياكە

سەيرى مىحنەت و دەردو بەلاکە
 يەككى رەزىلى ژىر دەستى نەبوون
 يەككى تەنگە تاو لەسەر دونىايى نوون
 يەككى بى دەسسەو يەككى بى پايە
 يەك غەرقى بەجرى نىعمەتى خوايە
 يەككى بى چاوە يەككى بى مالا
 يەككى ئىشى وەك نوکان بەقالە
 يەككى بى دەرىپى يەك بى کەوايە
 يەككى گيانى خوۋى لەلا بەلايە
 يەككى بى پارە يەك بى کراسە
 يەككى عاقل يەككى كەساسە
 يەككى كەوتوو لە نوورى ولات
 حالى پەرىشان دل پر لە ئاوات
 يەككى سەخىيە يەك تەماعکارە
 يەك پەرەگەندەى كوچەو بازارە
 هەتاكوو بلىم قەت تەولو نابى
 تەقدىر و مەسايە ھەر ئەبى وابى
 (لوتفى) ئەم شىعرە بۇ پياوى ھىلاک
 لىت و مرناگرى سەرانسەر بە خاک

* * *

تووش جىرانى باش (۱)

تووش جىرانى باش سەخى و پاك دىن
 بۆم رەوانە كەى رەبـول عالمين
 چەن سالا لە داخ چەرخى رۆژگار
 خوین لـە چاوانم بە تاو دیتە خوار
 رۆژو شەو خەفەت وەك رىژنەى باران
 ئەباریتە سـەر ئەم دلەى بوریان
 نەقسەى خووش نە فکرىكى حەق
 ناشنەوى لە كەس ئەبەدى مۆتلەق
 يا باسى عەردە يا مەر يا گايە
 يا باسى بڕنەو ئەحمەد ئاغايە
 يا ژن ھىنانە يا كەسەر فروشتن
 يا موشاومەرى پارىزى دوزمن
 باسى دىن ھەرگىز نىيە لە بىرى
 ھەر بۆ سەگىيە فیکرو تەگبىرى
 عومرى لە دەورى ھەشتا سالانە
 لەلاى خوۋى واىە كوۋرى مالانە

^۱ ئەم شىعرەى لە سالى ۱۹۴۱ دا وتوو.

ئەرى ھۆكۈمران بى ھۆشى سەر شىت
 رۆژو شەو دائىم مەن ۋا ئەلەم پىت
 دۇنيات تەولو كەرد روو بىكە خودات
 تۆزى پەرسە لە رۆژى جەزات
 ھىچ گوى ناداتى بى خەم ۋە خەيال
 ھەل ئەستى لەلام روو ئەكەتە مال
 ھەرچى مەن ئەلەم ھىچ سوۋدى نىيە
 دەردى ئەخمەقى قەت دەۋاي نىيە
 (لوتقى) بابىس بى گەفتوگوى خۇرا
 ھەرچىت وتوۋە بەھەبا ئەۋرا

* * *

ۋەسىيەت بۇ كۆرەمكەنەم (۱)

رۆلە مەن زۆرەم نەمەلە دۇنيا
 ھەر كاتى زانەت بارخانىم پىچا
 ۋەسىيەت ئەكەم بۇتان كۆپى خۇم
 لە دەۋاي مەردىنىش خەمخوارى ئەنگۇم
 ھەتە ئەتەۋان لەسەر روۋى دۇنيا
 روۋتان بەشۋوش بى ھەرومكۈۋ چىرا
 روۋگەز نىشانە لە بۇ ئەھلى نار
 لەسەر روۋى دۇنيا ئەبى ئاشكار
 دائىم روۋ گەش بىن لەگەل گەشت عوام
 روۋ گەشى شەرتە بۇ گەلى ئىسلام
 رەفەقى پىۋاي بەخىل قەت مەكەن
 غەيبەتى پىۋاي جەلەل قەت مەكەن
 سەخا سەيفەتى زاتى خودايە
 ئەۋى سەخى بى دۈستى گەشت لايە
 ئەھلى بەھەشتىش نىشانەى ديارە
 سەخى ۋ روۋخۇشە لەگەل ئەغيارە

۱. سالى ۱۹۷۱ دا توۋشى ئەخۇشەيەك بوۋە، مەرە يەك پىۋەى ئەتەتەرە لە پەشان ئەم شىعەرى ۋەكۈر.

ئامۇزگارەيەك بۇ كۆرەمكەنى وتوۋە.

ۋەكىۋو گۈلۈۋابن بۇتقان با بېروا
 لە ناۋ عالەمدا ديار بن ۋەك چرا
 حورمەتەتى عالەم ھەزارو ھەتيو
 شەلو كوئىرو پىر ئەختىيارى رزىو
 لازىمە بگرن بە قەدەر ئەجىۋال
 زۇرى پى خۇشە زاتى زولجەلال
 شىرىن بن رۇلە ۋەك شىرى بى گەرد
 بىن بە شىفا قەت مەبىن بە دەرد
 رۇلە مەن ئەپۇم زۇرم نەماۋە
 قىسەى دوايمە كىۋا نووسىراۋە
 مەبىن بە ژالە تالۋ بى سەمەر
 شىرىن بن توخوا ۋەك شەھىد شەكەر
 خىيانەت نەكەن لە قەۋمى خۇتان
 سەر شۇپرى دىنى لە ھەرىۋو جىھان
 كەلامى كوردى ھەيىمە مەتلەبە^۱
 گەر ئابى بە گۈل دېركىش مەبە
 رۇلە مەن لەسەر ۋادەى سەفەر
 مال كاۋل خۇم مەى خاك بەسەر
 ئەۋەى نووسىۋمە بە گۈيۈم كەن توخوا
 سەرتان بەرز دەبى لە مەيدانى خوا
 ئىۋەش جىاروبار يادى مەن بىكەن

^۱ ئەم نىۋە بەيتەى لەر پەندە كوردىيە ۋەركرتۋە كە نەلى: نەگەر گۈل نىت دېركىش مەبە

لە خىرو خىرات بى بەشەم مەكەن
 (لوتقى) تەماى چىت ئەتۈ لەدۋاى خۇت
 خىرى ئەۋلادت بەپى كىرى بۇت

* * *

نەي بىراي ھەژار

گويى لى من بگره نەي بىراي ھەژار
 بەعزى ھەكايەت بۆت ئەكەم ئىزھار
 قەت خەفەت مەخۇ بۇ مالى دۇنيا
 نەبوون چاترە بۇ حىسساب ئەولا
 ئەگەر رازى بى بەۋەى دلويە پىت
 رۆژى قىيامەت ھەمموى دىتە رىت
 پىنچ سەد سال تەولو سالى قىيامەت
 لە پىش دەولە مەند ئەچىتە جەننەت
 يەكەم لە بارەى دىنەرە بەدحال
 دوۋەم جىي دىلن گشت سەرۋەتو مال
 ئەوجا تى ئەگەن كىردەۋەى خويان
 خەفەت ھەردو لا مايەرە بۆيان
 ھەژار گەر بىرى ھىچ خەمى نىيە
 رىزگارى لى دەس ئەم نەبوونىيە
 گەرچى ھەژارى دەردى گرانە
 بەلام ئەجرەكەى زۆر بى پايانە
 لە دۇنياي رۆشن بە داخو ھەسرەت

ھەر بە خەمخوارى ھەر بە رەزالەت
 بە تايىبەت نەبوون لە ئەم زەمانە
 تانەى لى ئەدەن خىزم و بىگانە
 ۋەكۈر گەرۋ گول خۆى لى لا ئەدەن
 بەچاۋىكى سۈك تەماشاي ئەكەن
 يا ئەلەين كابررا جىي غەزەب خوايە
 بۆيە ھەمىشە ھالى ۋەھايە
 يا ئەلەين كابررا يەكجار سەر چەۋتە
 ھەربۇ دەس بىرىن روو لە مزگەۋتە
 يا ئەلەين كابررا زۆر ھەرام خۆرە
 بۆيە ھەژارە دائىم بەم جۆرە
 يا ئەلەين كابررا زۆر ھىچ نەزانە
 سەبەب ئەۋەيە دەردى گرانە
 ئەرى كاكە گيان وا نىيە بەخوا
 تەقسىمى ئەزەل بەشى خۆى ئەخوا
 خەلقى كىردوۋە چەن دەردو زىللەت
 لى بەرانبەرى چەن نازو نىعمەت
 ئەگەر نەبوايە خەمى فەقىرى
 بەچى دەرنەكەۋت پايەى ئەمىرى
 ئەگەر نەبوايە سەرمەي زىستانان
 بەچى دەر ئەكەۋت لەزەت بوھاران
 ئەگەر نەبوايە پىرى مىحنەتى

به چي دهرئـه كهوت گهنجی له زمـتی
نه گـهـر نه بـوایه بی عه قل و جا هیل
هیچ تامی نه بوو زانـاو عاقل
(لوتفی) هـزارى هم كه عیب داری
چاو بده رحمتت حـزمتی باری

* * *

{به‌شی هه مه‌جۆر}

وینە ی لوتفی شاعیر له ساڵی ۱۹۸۱

جەرگم پر له خوین

جەرگم پر له خوین پر دهرده دهرهون
 هه‌رچهن سه‌یر نه‌که‌م ره‌فتاری گه‌ردوون
 هه‌یج شادی نییه‌ له‌م دونه‌ی فانی
 پر مه‌ینه‌ت و خه‌م ژانه‌ ژیا‌نی
 به‌شهو خه‌مبارم به‌ دهردی زه‌مان
 به‌ رۆژ بێزارم له‌ ژین و ژیا‌ن
 ناله‌ی دهرهون دی وینە ی نیره‌که‌و
 چهن ته‌قه‌للا ده‌م چاو ناچیتته‌ خه‌و
 له‌ باتی شه‌ریه‌ت زو‌خاوی جەرگم
 نۆش نه‌که‌م قوم قوم تانوا‌یی مه‌رگم
 مه‌ر^۱ (ئهو سه‌عاته‌ راکشیم بێ خه‌م
 دوور بم له‌ دهریو ئازارو سه‌ته‌م
 رووکه‌مه‌ مه‌یدان په‌نا هه‌ر خوا‌یه
 چاو نه‌چیتته‌ خه‌و هه‌تا هه‌تایه
 دل ساریژ نه‌بێ له‌ دهردی دونه‌یا^۲)
 نه‌مینی حه‌ساب لای خۆم و خودا
 (لوتفی) گریسان و ناله‌ت بێ سووده‌^۳)
 چونکه‌ ته‌مه‌عو حه‌رسه‌ت مه‌وجوده‌

^۱ مه‌ر = مه‌گه‌ر، کورت کراوه‌ت‌مه‌وه‌ له‌ به‌ر وه‌زنی شه‌یره‌که‌.

^۲ - ۳ - نه‌م دوو دێره‌ له‌ چاپی یه‌که‌مه‌دا با‌ئونه‌کراوه‌ت‌مه‌وه‌

دوو غەمى گەورە

دالە بە جووتە دوو ميوانت بوو
دوو غەمى گەورە لەسەر شانەت بوو
يەكى ھەژارى دەردى گرانە
دووھەم پىريپە دەس لىك بەردانە
نەخىر ھەزارە ئەتو نازانى
بۆيە ھەميشە حال پەريشانى
يەك خەمى ژنە يەك خەمى منال
ھەلپەي ئىدارەى ئەمسال بۆ ئەو سال
ريش و سەر سىپى ددان كەلووھل
جەستەى لاروخوار وەك دەردى شەلەل
حوكمى چاوەكەم دائىم لە خوارە
نالەى دەروون دىيى دل بىققەرلە
نە بەشەو خەوتەن نە بە رۆژ گەران
دائىم رەق و رووت وەك دارى خەزان
بى نازو حورمەت ناو دۆست ئەحباب
ھەناسەى دەروون قرچەى وەك كەباب
(لوتفى) خەم مەخو دۇنيا فانىيە
ئەم خەمە تەنھا ھەر بۆ تۆ نىيە

بارخانەى نەگبەت

دەبا بنالم لە خانەى خەلوەت
ئەسىرم لە ژىر بارخانەى نەگبەت
لايى نەخووشى و رووتى و رەجالى
لايى خەفەتى پەريشان حالى
خەستەو رەزىل لە خانەى ويران
گىرۆدەى دلوو ئازارى زەمان
بىزم لى ئەكەن قەوم و خووشانم
چونكە زويرو حال پەريشانم
بوومە بە عىبەت لە دۇنياى روشن
خۆى لىم لا ئەدا چ دۆست و چ دوژمن
پىرى و ھەژارى نەبىوونى يەكجار
گشت گرتووينا چوار دەورو كنار
ھەر يەك بە جۆرى پىم ئەدا عەزاب
قرچەى جەرگم دى ھەروەكوو كەباب
رۆژى چەن بەلا بەرۆكم دەگرى^۱

^۱ ئەم ئاگە دىرە لە چاپى يەكەمدا بۆلەنەكراوەتەرە.

لە غەیری خودا روو بنیم لە کێ
 نالەیی دەروونم بێزاری کردووم
 لە داخ ئەم ژینە و عومری رابوردووم
 کە هاوار ئەبەم من بۆ هەر لایێ
 هیچ سوودی نییە بە کارم نایێ
 بنالە (لوتفی) لە تاو دەردی مەرگ
 روو کە بارەگای خودای بزورگ

* * *

دەبا شیوەن کەم

دەبا شیوەن کەم بۆ رۆژی پێشوو
 داخ و نەدامەت خوێشی لە دەس چوو
 بێ باک و بێ هۆش بە رۆژو بە شەو
 وەکوو حیوانات خەریک خوردو خەو
 جاری بۆ گەڕان جاری بۆ سەیران
 هەردەم بە جۆری رامبوارد ژیان
 تەمەنی جوانی هەروەک بوهارە
 لەبەر کەیف و زهوق وەک خەو دیارە
 لە ناکاو زانیم کە چوووە ئەوسەر
 سەمەری نەبوو هەي خاکم بەسەر
 تازە لە دەست چوو تەمەنی جوانی
 بۆم ماوەتەو هەر مال وێرانی
 پیرو کەنەفتم بێ جێ و دەربەدەر^(١)
 عومرم بەسەر چوو باخم بێ سەمەر
 بەرھەم نەبوو لە داری دونیا^(٢)
 رۆژگارم چوواند بە کردەي هەبا
 دەبا هەر شین کەم بۆ پەشیمانی

^١ ٢- نەم دوو بەیتە لە چاپی یەکەمدا باکو نەکراوەتەو.

بۇ كردهموي بەد لہ دونیای فانی
 ئیمرو رۆژ بے رۆژ لہ خۆم بیزارم
 وەك داری بى ئاۋ ھەر روو لہ خوارم
 (لوتفى) بارەكەت يەكجار گرانە
 ھەر رۆژى چەند دەرد لەلات ميوانە

* * *

فەلەك دەردەكەم

فەلەك دەردەكەم بۆچ وا گرانە
 بۇ ھەر بەشى من شىن و گریانە
 فەلەك توو بۆچى لىم كەوتى سەر قار
 خواردنت لەدەم كرده ژەمىرى مار
 فەلەك ھەتا كەى شىوہن و گریان
 ھەتا كەى مەينەت لہ ئاۋ ھامسەران
 فەلەك تۆ بۆچى والىت شىوانم
 وەكوو باز وابووم بآلت شكانم
 فەلەك با بەس بى خەفەت و ئازار
 بۆچى بےم جۆرە من بىم گرفتار
 فەلەك يارەبى دەردت گران بى
 حالت وەكوو من ھەر پەرىشان بى
 دۆستى دلخوازى لى كرده دوژمن
 كردت بە قوپ دا ھەزاران وەك من
 شووشەى حەياتى چەن نەوجەوانان
 بە بەردى غەزەب ھەموويت شكات
 رىت لى ون كرده بى دەلىل ماوم
 ھەروەكوو مەجنوون شىت و شىوالوم
 كەوتوومە خەيال بە حرىكى بى بن

بوومە جىيى تانەي ھەزاران دوزمن
 فەلەك تى ناگەم تاكەي بە مەينەت
 تاكەي خەمخواری لە دەردو زىللەت
 فەلەك رەزىلەم لە ناو دۆستقانم
 تاكەي بەم جۆرە خەم بى ميوانم
 تاكەي پەشيووى حالى زەبوونم
 تاكەي جەرگ سووتاوو دل پر لەخوونم
 تاكەي بارانى مەحنەت بەردەوام
 بيارىتە سەر دلەي بى خەتام
 تاكەي رەھەندەي دەشت و سەحرايم
 تاكەي ئەسیری دەستى بەلا یم
 (لوتفى) چى ئەلى عەقلىت شىئولو
 بەختت گىرۆدەي تەلەسمو دلو

نەم کورانه (۱)

نەم کورانه چەن جوانن
 وەك كۆمەلى غىلمانن
 عومەرو عوبید بە جووتە
 تەسبیح دەستیان یاقووتە
 رەزائو فاتیح لەولاولە
 پرچیان ئاوریشمی خاوە
 یەکی تریشیان ماوە
 نورەدین نوری چاوە
 خوین شیری و نازدارن
 ھەروەك خونچەي بوھارن
 ئاواتە خوازم ھەموو
 بێنە مەیدان زوو بەزوو
 شەوقیان ھەبى وەك چرا
 بۆ دۆست و قەوم و برا
 وەریگرن عیلم و ھونەر
 بۆ نەفەي دین و بەشەر
 ئاگاداریان بى باری

۱ نەم پارچە شیعەری کە لە خوشەریستی کۆپەکانی وتوو لە چاپی یەكەمدا
 بۆلۆنەکراوەتەرە.

کاتی نووستن و یاری
 بژین به سه لاهه تی
 نوور له دهریو مهینه تی
 (لوتفی) ش هر چاو پروانه
 پی بگهن بهم زوانه

* * *

ئه ستیره ی به ختم

ئه ی دل هه تاکه ی یاری خه مباری
 هه تا که ی مهینه ت هه م خاکه ساری
 تاکه ی نه سیری دهستی دهوران به
 تاکه ی رهزیلی ناو هه مسهران به
 تاکه ی دهرده کهم هه روا گران بی
 حاله هه تاکه ی وا په ریشان بی
 نه ستیره ی به ختم تاکه ی بی شهوکه
 جه فاو دهریو خه م له گهردن شهوکه
 دۆستی دلخوازم تاکه ی دۆژمن بی
 عاله م به بی سووچ قینی له من بی
 درهختی به ختم تاکه ی بی بهر بی
 رهنجی فهرهادیم بۆچ بی سه مهر بی
 تاکه ی باری خه م له سه مهر شانم بی
 له جینگه ی شادی هه ر گریانم بی
 فهلهک با بهس بی دهوران بیته کام
 تاوی گوشادی بیته وه بۆلام
 ره بی دهخيله بابسهس بی مهینه ت
 عومریکی کامیل به خشی بهر رحمة
 تهحه موول کهمه لای نه فسی به شهر

رهیبی رزگارم بکهی له خه‌تەر
(لوتفی) چیت ماوه تازه له دونیا
پینچ و دوو رۆژی شه‌ویش هه‌ر ده‌روا

* * *

به‌ختی خه‌والوم (١)

ئیمه‌رۆ دانیشتم له‌ په‌نای دیوار
عاجزو داماو بی که‌س و خه‌مبار
دوونیا زۆر سارد به‌فره‌و په‌خه‌نه‌نان
شه‌خته‌و زقوومی شه‌زو ئاسمان
دلی من گه‌رمه‌ وه‌ک ئاته‌شه‌خانه
قرچه‌ی ده‌روونم شه‌لێی بو‌ریانه
هه‌ناسه‌ی سه‌ردم دوو که‌لی ئاسمان
وینه‌ی تانجه‌پۆ ئاو دی له‌ چاوان
ده‌ردی دوونیا‌یی ده‌وره‌ی لی‌داوم
نه‌ماوه‌ هه‌یزو ته‌واناو تاوم
گه‌رفته‌اری ده‌رد رووی رۆژگارم
شه‌هو رۆژ هه‌ر شه‌ین گه‌ریانه‌ کارم
قه‌ت نه‌بوو رۆژی به‌بی خه‌فه‌ت به‌م
له‌ که‌یف و شادی له‌ ئه‌سه‌راحه‌ت به‌م
هه‌ر له‌ خه‌ودایه‌ به‌ختی خه‌والوم

^١ نهم شیعری له‌ سالێ ١٩٤٥ و توه‌.

قەت پېتىش نەكەوتەم لەره فيقى خۆم
 ھەر رۆژ بۆلايى سەر خۆم ھەلنەگرم
 نازانم خوايە من بۆچ نامرم
 لەتاو ناچارى و دەس كورتى و نەبوون
 جەرگو ھەناووم گشت بوو بە خوون
 دەخیل بە پياوى رەزىل و ئالچاخ
 دلى زامدارم پەر بوو لە داخ
 خسووس دەولەمەند لە ئەم زەمانە
 ھەردەم لە حیرسا دل پەريشانە
 ناوچەوان دايم ترش و تال و سۆز
 پېتىش نەخواتەو وەك مەيمونى نىز
 ھەميشە خەمگين بە رۆژو بە شەو
 نە نانى نانە نە خواردن نە خەو
 گەر بە دەس ئەوى ھەزار نامىنى
 ھەردو بەردو شاخ گشتى ئەستىنى
 رەببى بابەس بى ئىحتياجى نامەرد
 تا بەكەى پەى پەى ھەناسانى سەرد
 تاكەى بەروتى و چلەكن لە ناو عام
 تا بەكەى لۆمەو تەعەنەى خاس و عام
 ئەمجا بەر محەت خالقى بى باك
 بە تەقدىرى خۆت تاك و تەنياى تاك
 بەسە ھەتاكەى جەورى دونياى بوون

بەسە مەینەتى و ھەژارى و نەبوون
 (لوتفى) داوا كە لە دەرگای رەحمەت
 لوقمەيى خەلال زۆر بە ئىسراحت

* * *

دھوران چە پۆکت (۱)

دھوران چە پۆکت دا لە ژيانم
تازەت کردموە کۆنە زامانم
دھوران تۆ بۆچی لێم کەوتیە سەرقار
خەمو خواردنەت کردە زەهری مار
دھوران تۆ بۆچی وا لیت شیانم
بۆچ ئاگرت بەردا دلە ی بوریانم
دھوران چەن بەناز بەختوت کردم
لە ئاقیبەت داچۆن ئابرووت بردم
دھوران عەزیز بووم لەناو خزم و کەس
دائیم ئەگەرەم بە شادی و ھەوس
دات لە دەماخم ئە ی چەرخێ رۆژگار
ھەوانەت کردم بۆ کووچە ی شار
بێ شوین و جینگە بێ ئاوو بێ نان
دلم پر لە دەرد حالم پەڕیشان
پەك کەوتە ی کۆمەل بێ پەروو بآلم
یاخوا هیچ کەسێ نەبێ بە حالم
برکەیی خیزان برسی و رەش و رووت

^۱ ئەم پارچە شیعەرە ی بە ھۆی مال گواستنمە ی بۆ دووھەم کەرەت لە ناوچە ی شوێنمە ی بۆ
شاری کەرکووک لە ساڵی ۱۹۴۷ داتوووە.

سەر و پێ پەتی وەکوو مەلکە مووت
داوتە بە سەرما دھوران من چیکەم
شکات ئە حوال خۆم بۆ لای کێ ببەم
ئەو ی ئامیرە خواوەن ئیشوکار
لە راست بەختی من ئە پوانی بەقار
رەببێ رجامە لە دەرگای رەحمەت
رەنگارم بکە ی لـ بە حری میحنەت
دەلیلی بە خێر رەوانە کە ی بۆم
من عەبدی ھەژار لە ئاستانە ی تۆم
(لوتفی) چاوەرێی رەحیمی خوداکە
لە مەودوا ئیتەر روو لـ مەولاکە

خەمى دەس كورتى (۱)

ئىوارانى بوو لى چىلەي زىستان
خەمى دەس كورتى دوو مال و خىزان
لە سەفەردا بووم گەيشتمەو مال
دورمىيان لى دام گشت مال و مندا
باو لە كوي بووى ئەم ھەفتەي پيشوو
خۇ ئىمە لىرە قەت ھىچمان نەبوو
رۆلە رۆيى بووم بۇ ناو ھۆزى شوان
بەلكو پەيدا كەم شىتى بۇ ژيان
ھىچم دەس نەكەوت خودا كەرىمە
بۇ ئىدارەي عام ھەر ئىمە رەھىمە
كاتىكەم زانى رەشاش و پۇلىس
دورەيان گرتە داميانە بەر لىس

^۱ لە سالى ۱۹۵۳دا لە شارى كەركوك ھاوسىيەكى محمود ناوى ئەبى شەيخ مائەكەي
بەر گولە ئەدرى و ئەوانىش (لوتقى) بە بەرپرسيارى ئەم كارە دىزان، لە ئەنجامى ئەم
روداوە بەند شەكرى، بەلام لە پاش دوو رۆژ ھەر خۇيان لە مەسلىكە خالى دەبن و
پەشيمان دەبنەرە و ئەچن نازادى ئەكەن و دىواي لىبوردنى لى ئەكەن، ئەرىش بەر ھۆزى
ئەم شىعرەي سەرەوھى وتووە.

(قۆمىسىر) ئەمرەكا بۇ دەر شىخ لەتيف
كەلەبچەي بکەن زۆر گورج و زەریف
ئەمەر قەبز ھەيە دەرچەق ئەم زاتە
جوورمى گەورەيە چى دەسەلاتە
خۆمىش نازانم ئەسبابم چىيە
لە خۆم شەك نابەم ھىچ جوورم نىيە
باران ئەبارى بە تاوو توفان
داميانە پىش بىش بىرۇ بەپىيان
بۇ پۇلىس خانە رەوانىيان کردم
لى ئەننىزاردا راگىريان کردم
ئەموراقم رۆيى بۇ خەزەت حاکم
منىش لىە حال خۆم چەندى ھىلاکم
تەوقىفى بىرى بى سونال و جواب
زۆر چاک بەند کرام بى قەيد و خىتاب
بەعزى لە ھاوسى شەرھە لە حال
ھاتن بەوشەو پرسىيان ئەحوال
وتم کاکە گىيان خۆمىش نازانم
شىتى شەك نابەم لایەق عوسىيانم
وتيان ئەلین تۆ دوو شەو بەبى دەنگ
مالى کاک مەحمود داوہ بەر تەفەنگ
سویند ئەخۆم عومرم چل سال تەواوہ
دەسستەم لە قەبزەي تەفەنگ ئەداوہ

(قۇمىسىرى) (رىئدار) سوار سياره بوو
به تهحه پرى مال شىخ له تيف دهرچوو
بينه سى دىنار كرى سىياره
ئەمرى (قۇمىسىرە) چارت ناچاره

✻ ✻ ✻

شین بۆگۆچی دوايی جەنابی
سەید ئەحمەدی خانەقای کەرکوک (۱)

پيغم بليڻ ئيمروڭ روڭ كائينات ھاتە ھەژان
كەوتە جونبش شەارو دەشتو بەيني ئەرزو ئاسمان
دەنگى ھاوارى مەلەك گريان و شينى ئينس و جان
وا ئەزانم كە لە ئونيا پۆتە روڭ ئاخىر زەمان

هەلسەن ئىيۈە ئەي گەلى كورد دەس بکەينە ئاھو شىن
ئەشرەف ئەولادى حوسسەين ئەھل و بەيتى تاھىر
عالمى عىلام و تەرىقەت قائىمى ئەركانى دىن
رووحى شاد بوو سەھىد ئەحمەد ئەمرۆ بو دارولجىنان

وهرن ئىۋە تائىفەى ساداتى كوردستان ھەموو
يەكۈ دوو ھەمىيەك لايى كۆيىنەۋە زووبە زوو
تەغزىيەى سەيد بىكەين چۆن بۆ ھەموومان گەۋرەبوو
سەيىبەرى ئەۋ زاتە پاكە گرتەۋىۋى رووى جىھان

وینە ی لوتفی شاعیر له پێکهوتی ١٩٨٥/١١/١
له تهکییه که ی خۆیدا

۱. نەم پارچە شىعرەي بە ھۆي كۆچى دوايسى خوالىخۇش بوو جەنابى سەيد نەھمەدى خانىقاي كەركوك لە سالى ۱۹۵۲ى زاپىنىدا وتووه.

تاجدارى ئەمەللىرى بەيتى مەدەنى سىدىق سەخا
خاھنى عىزى شەرف بو زومەرى شىرى ئەتقىا
لە زەمانى بۇ شەجاعت ھەروەكوو شای مورتەزا
جوودى حاتم ھەر بە بىستىن جوودى سەيد بەعیان

كاتى چومە خانەقا چاوم كە گىرا خواروو ژوور
فكرى پىشوو كەوتە يادىم سەيلى ئەشكەم ھات بە خوور
ئامى سەردى زەردى سوورم پى نىشاندام نەففى سوور
وانەزانم غەرقى بەحرى خەم بووين سەر تا پىيان

شەرتە ئىتر خزمەكان مەن قەت نەچم بۇ خانەقا
پاشى سەيد خۇم لە قور نىم شان و قۇلم تابەپا
تا بىنىم شەخسەئىكى تر پەيپەروى ئەو زاتە كوا
داخەكەم تەغرىفى مەردى قەت قەلەم نايكا بەیان

وا ئەزانم ئىمە لىم چەرخە كە دوو بالمان ھەبوو
چەن لەخۇشى و كەيف و شادى حال و نەحوالمان ھەبوو
وا ئەزانم پادشا بووين گەرچى ھىچ مالمان نەبوو
غیرەتى ئەحمەد^۱ و مەحمود^۲ بۆم بۆو روتبەو نىشان

داخەكەم زاتى و ھەمما لەم چەرخەدا زۆر كەم بوو
بۇ شىفای ئازارى عالەم دائىمە مەرھەم بوو
بۇ ھەزارو بى نەوايان سەر دەسەى كەرەم بوو
دەستى بەخشەندەى بە دائىم ھەروەكوو دەريای رھوان

گەرچى مەن ھەر خەم بخۇم سەيد لە دەسمان وا گوزەشت
وا ئەزانم رووى سەر ھەرد چۆلە گشتى بۆتە دەشت
ساخودا شادى بکەى رووحى بە سەيرانى بەھەشت
جەننەتى داروالبەقاي بۇ بىتتە جىگەم مەكان

واى كە عومرم قەت نەمىنى دۇنيا تۇ بۇچى و ھەمما
ھەردەمى دۇستى كەسىكى چەندى بى شەرت و ھەمما
چەندى بى شەرم و شەوورى چەندى بى فیکرو ھەمما
سەيدىش وا تۆى بە جىھىشت رۆيى بۇ دارول جىنان

(لوتفى) دۇنيا ھەر و ھەممايە تابەسەر و ھەمما نىيە
ھەروەكوو كاروان سەرايە ھەرچى ھات و رۆيە
سەيدىش ئەل ھەمدولايلا خۇ جىگەى خالى نىيە
(خوسەين) و (كاكە ھەمە) مەرجوودن وەك شىرى ژيان^۳

^۱ ئەحمەد مەبەست لە جەنابى ھەزرىتى كاك ئەحمەدى شىخ - قودىمە سەر

^۲ مەحمود مەبەست لە جەنابى شىخ مەحمودى نەمە، قودىمە سەر

^۳ خوسەين و كاكە ھەمە ئەم دوو زاتە ھەردو كۆپى خوا لىخۇش بوو سەيد ئەحمەدى

خانەقاي كەركوك - نىستا ھەردو كيان كۆچى دوايان كەردو و لە خانەقاي خۇيان

لە كەركوك نىژاوان.

پېنج خشته کی سەیری که مامە حەمە

سەیرکە مامە حەمە شپېرزەو تەنگەتاو
دائیم هیلەو بی هۆش بە دەس مائی دنیاو
نە بەرگی لەبەردایەو نە تیری نان و ناو
لە حەفتا سال رەت بوو پای لە هەشتا داناو
وێکوو گەنجیکی تـازە بوینی ژنی هیناو

سەبرو سـکووتی نییە بە روژ هەتا ئینوار
بە شەو لە خزمەت مالات بە دائیما بی دار
هەلپەیهکی بۆ دەشتە یەکیکی بۆ ناو شار
لە تاو تەماعی دنیا لـە دینی خۆی بیزار
هەر لە پی تا تەوقی سەر غەرقە لە ناو قوڤار

نە خەفەت لـە لای دینی نە خەیاڵ لە ئیمانی
بە لای مامۆستـا ناچی رینگە ی دینی نازانی
روو لە زانایی ناکیا ئەدیپ بە هیچ دەزانی
هەژاری رووی تی بکا نایـداتی لوقمە نانی
ئەم رووکنانە کە فەرزە ئەو بە هیچی داناو

گوی لـە من بگرە ئەفام پیت بلیم قسە ی جوان
رووبەرۆو سەیری من کە فکرم خۆت بۆم کە بەیان
قوناغـت هەتا کوینیە بۆ کوی ئەپۆی بە تەکان
بن پیت هەموو ژاکاوە وشـکە وەك داری خەزان
وەك لادیواری کۆنە دەلاقـەت لی رووخاوە

وێلاشـە کانت هەمووی رویشتن تۆ بە جیماوی
لە سـەد یەکی نەماوە تۆش ئەبی بچی بۆ لای
تاکە ی تۆ فکری ناکی مەشغولی مالی دنیا ی
خەریک جەفای بی سووئورەنج و زەحمەتی هەبای
جـاـمـو عەقـلت بادەوێ ئـەمـجا بۆ لای خوداوە

تەوبە بکە بەراسـتی بگرە رینگە ی شەریعەت
قەزای نوێژو زەکاتت بکە بە فەرزو سـوونـەت
حەج و خیراتت بکە هەتا کوو ماوە فرسـەت
بۆ ئاخیرەت هەر چـاکـە بۆ تۆ ئەبی بە رحمەت
لە خەو هەلسە فرسەتە ئەم چەن روژەت کە ماوە

دوایی پارت بۆ ناکا پەشـیـمانی و نەدامەت
ئەوێ بۆ تۆ بـعـینی هەر داخە لەگەڵ حەسـرەت
بیبەش ئەبی بزانی لە تەقسـیمی مەرحەمەت
بەینی بە هەشت نابینی بە فەوتاوی شەریعەت
(لوتـفی) ئەتۆ ئەزانی وەها فتوا درلەو

گشتى مەجبۇرى تەماعە رۇژو شەو خواردن و خاو
 ھەموى بە يەك دا ئەس—پى زۆر شېرزەو تەنگەتاو
 ناگ—پىتەو ئەبەد ل— پىس و پاك و يا گ—لەو
 ھەر بە شەرتى دەس كەوى چىشتى بە رۇن ناننى گەنىم

پەپرەوى خاساننى خوا كە چىت ئەوى لە فەكرى عام
 ھەر كەسى مەسئۇلى نەفسى خۇيەتى رۇژى قىام
 تۆ بە راستى روو بىكە سەر سووننەتى خەيرول ئەنام
 بەلكو شافىع بى لە بۆ تۆ شافىع زومەرى ئەسىم

بەسىيە ئىتر حىرسى دونيا ئەم خەوى تۆ تاكەيە
 ئەو شەتى سوودى بىي ھەر كەردەوى بۆ چاكەيە
 سەد ھەزاران ھات و رۇيى خاكىش ھەر ئەو خاكەيە
 نەبەتى تووش و بەرپەو دامەنىش— دىل موقىم

خۆت موھەببەت— ئەپۇى بۆ ئاخىرەت يەكجارىيە
 كەيف و شادى و ھەلپەرىنت نىش—انەى بى عارىيە
 ئاقىيەت رووت و قەل—ەندەر ھەر بەشت خەمخوارىيە
 زۆر بترسە لەو س—زايەى دۆزەخ و نارى جەھىم

چوار خىشتەكى

ئەي خودايە چى بىكەم (۱)

ئەي خودا چى بىكەم لە دەستى نەفسى ئەممارەى لەنىم
 ئىتتىفاقى وا لەگەل شەيتاننى مەل—وونى رەجىم
 پادشاھو دەس درىژە نۆكەرو بەندەى ئەویم
 رەبى رزگارم بىكەى گىرۋەدى چەرخى دەنىم

جەموى نەفسى لە دەستىم سەندوۋە شەيتاننى شووم
 وا لەسەر كەندال خەرىكم نازانم بۆ كوى ئەپۇم
 كى دەلىلم كا لە ش—اخ و داخ و ھەردى كەندى چۆم
 ئەي خودا بىمخەيتە سەر رىگەى سىراتەل موستەقىم

چەن ئەكەم سەئى بە دەستىم ناكەوى ناننى جەلال
 ئەۋەندە من ھەول ئەدەم بۆ شەخسىكى عاليم لەحال
 چەن ئەكەم دەس ناكەوى ھاۋرىيەكى خاۋەن كەمال
 تارىكى زولم و گوناھە وا ل—ە دونيادا غەمىم

گەرچى ئىمىرۇ ھۆدەكەت پېر فەرشە مافوورى عەجەم
يا گىلۇپى كەھرىبا رووناك ئەكا ھەوشەو ھەرم
كورسى و مىزت بەرانبەر جىگىسەكەت خۇش و نەرم
بەسەرت قەسەم لە پىشە ئاوى غوساقول ھەمىم

ھاتە دونياۋە گەلى پىياۋانى ۋەك شىرى شىكار
چەن ھەزار مەردى بە غىرەت پالەۋانى نامدار
جۈملە فەوتان و بەسەر چوون بوونە خۇراك موورومار
تۇش كە ئىمىرۇ زۆر بە شەۋقى رۇزى بى يارو نەدىم

چاۋەكانت ھەلپە ئەى مال وىرانى بى خەبەر
سەيرى تەپلۇكەى جىھان كە خاك و خۇلى رەھگوزەر
كوللى گەردىكى ھەيىنى پادىشاھى تا جەۋەر
تۇزى ترست بى لە خزمەت زاتى عزيزول ھەكىم

(لوتفى) بۇ خۇت خەم بخۇ زۆرى نەما رۇزى ئەجەل
تەعقىبى چاكە بىكە مەشغۇل بە بە خەيول ھەمەل
جاھىلو بى عەقلە ھەر كەسى ئەسىرى توولى ئەمەل
(رب انقذنا بفضلك حبذا العفو العمىم)

* * *

۱- نەم پارچە شىعرى بە ھۆى سەردانىك بۇ لاي شىخ حوسىنى خانەقا و تراۋە.

چۈار خىشتەكى

ۋاى برادەر چىم بە خۇم كىرد

ۋاى برادەر چىم بە خۇم كىرد من لە دونيا دەر بەدەر
تازە تازە فەكسەكەم بايىدايەۋە شىن و چەمەر
چۇن لەخەۋدا بووم ھەتا ئىستاكە ھەى خاكىم بەسەر
چۇن لەرووم بى من بلىم ئوومەتى تۇم خەيرەۋلەبەشەر

عومرەكەم سەرقى گوناھو بى ھەيائى كىدوۋە
كىدوۋەى چاكەم لە دونيا بۇ رىيائى كىدوۋە
كۆشىشى رۇزۇ شەو من ھەر ھەۋايى كىدوۋە
دەبىنىشم دەستە ئەزىزۇ مال و وىران و رەنج خەسەر

بۇچ لە داخسان من نەگىرىم بۇچ نە ئالىنىم بەتاۋ
باۋەكۈۋ جۇگە رەۋان بى ناھى سەردىۋ ئاۋى چاۋ
عومرەكەم ھاتە كۆتايى ھاكە نەفسىم بوو تەۋاۋ
عومرى كامىل ۋابەسەر چوۋ ۋام لە ئاسۋگەى خەتەر

پارەناكا سەد پەشيمانى لە سەراي مردن
کردەوهي خۆم بۆتە تەوق و اخرايه گەردن
بۆ قىامت پارە ناكا شين و گريان كردن
چيم بە خۆم كرد من لە دونيا خاكەم هەي خاكەم بەسەر

حەسرەتە بۆ عومـرى فەوتاو نازانم من چى بلىم^١
هەروەكوو بنچك لەبەر با ئاخۆ كۆيە جى و ريم
کردەوهي چاكەم لە دونيا دا نەكرد ساچى بلىم
جەننەتە يا ناره جىگەم ئەي بيناي دادگەر

هينى ئەژنۆم وا نەماوه بەندى پيرى وا لەپام
حوكمى چاوم روو لە خواره رەنگ زەردى بى نەوام
جەستەكەم گشتى زەعيفە وەك فەر وا تىك شكام
وا لەسەر ئاسۆگە وەستام هەروەكوو قەوسى قەمەر
(لوتفى) بىنە يادى خۆت تۆ ئايەتى (لاتەقنەتوو)
سەد هەزار گوناھ بەجارى يەك قەلەم ئەيكا مەحوو
قەترەيى رەحمەت بە جارى لە هەموويان خوش ئەبوو
سەد دەخالەت دەستە دامانم ئەتۆي خەيروول بەشەر

^١ لە شويىنىكى تر نووسراوه، حەسرەتە سەد حەسرەتە نازانم بۆ خۆم چى بلىم

چوار خشتهكى

دەرحەق وەرزی بوهار (١)

گیانە وەرە دەشت ئەوا بوهارە
وعدەي سەيرانى گول و گولـزارە
گول وا لە شەوقە بولبول لە زارە
وختى ديدەنى يارى دلدارە

دونیا خەمـايـو بە گولـى زەردى شين
مەلان بە شادى دەم بە پىكەنين
سەرى دەرھينا رەيحانەو نەسرین
ئيمـرۆ دلـەي من بۆچى زامارە

فەرشى رەنگينى پۆشى دەشت و دەر
با يارى ئەكا بە بالاي عەرعر
تاجى بوھارى گشت نايە سەر سەر
هەمووى لە خوۆشى جوانى بوھارە

^١ چەن دىڤىڤك لەم مۆنرلەويە لەكەل كورتيەك لە ژيانى شاعيرە رۆژنامەي هاوكارىدا لە
ژمارە () ي سالى ١٩٧١دا بڵاوكرائەتەرە.

چىرگى كۆتىرو بولبول ئەخوينن
 سويسكە بە بىركە بەچكە لە شىوينن
 قەبقەبەي كەو بار يەك تر ئەدوينن
 مەپرسە لەمەن دل برىنداره

جا وەرە برۆين ئيمرۆكە بۇ دەشت
 دۇنيا رازاوە بە وىنەي بەمەشت
 تاوى بگەپرين بگەين سەيرو گەشت
 وەرە دانىشە لەم سەر ديارە

شە تاوان ديارە كانى روناكە
 خەيال وا لەسەر بـورجى ئەفلاکە
 لەسەر تەختەكەي تاجى زوفاكە
 خزمەت كاريەتي خوسـرەو دارە
 رەشمال لە پال يەك لە پای دەشت و دەر
 مەرە مال تىكەل وەك رۆژى مەحشەر
 چەن فاسك نازدار چەشنى سەنەبەر
 بالاي وەك نەمام لە پيش دەوارە

دەنگ و ئاوازي شەمشالى شوان
 ھەواي ساف و خوش پاكي بەر بەيان
 لەگەل بۆنى گول وەنەوشەو رەيحان
 لاوايش تىكەل بالاي چنارە

مەرخۆم مال ويران مەجنوونى بى لەيل
 كافىر بە حالە لە سەحراي دووجەيل
 دل لە دوورى يار لە خەم بارى كەيل
 (لوتفى) تابەكەي ئەم شين و زارە

* * *

چوار خشته کی
نہوا پیری هات

نہوا پیری هات بوو به میوانم
چهن عهیبی هیئا دای نا له شانم
بی هیزی ئه ژنوو حوکمی چوانم
هاته کوتایمی مالی ویوانم

رهزیل و خه سته ی پهنای دیوارم
له سهر تا به پیی گشت دهرده دارم
له هیچ جیگه یه ک نییه قهرارم
لایه ق بو مردن چاکه نه مانم

ته مهنی لای به خوشی و شادی
به ههوا رویی به دل ئازادی
به کامو به شوق زور به گوشادی
نہوا تههواو بوو عومری جوانم

سا من به چ روو رووکه مه مهیدان
به روویه کی رهش به کولی عوسیان
به خوم مال کاول سهه جار په شمان
چاو شوپو ریسوای دهورو جیرانم

نهوراق حازره له بهر دهس حاکم
له ئیمرو بهدوا بو مردن چاکم
نهورل له خاک و ناخوری خاکم
پشتم له دونیا روو له قهرانم

هیچ چاکه م نه بوو له داری دونیا
توویشه م هه لئه گرت بو رژی جهزا
روو زمرنو ملکه چ له مهیدانی خوا
هر خوم بی چاره و رهنج به خه سرانم

(لوتفی) تو تازه عومرت له دهس چوو
مه یخه ره یادت زه مانی پیشوو
نهوری که ماوه هه لسه زوو به زوو
بلیی نهی خودا دهخیل ئامانم

چوار خشته کی

دروون پر له نیش

دلہ بۆ دیسان وا لیت شیولوه
بۆ وه کوو فەرهاد جهرگت برلوه
مهلولو خه مـگـین بهدم سزاوه
دروون پر له نیش پر له زووخاوه

ئهی دل بناله شینت له پیشه
قەت دامەنیشـه به بی ئەندیشـه
خوتیش نازانی که چیت له پیشه
چەن داوی گـهـورهت بۆ دانرلوه

هەتاکوو مردن نازانی به خۆت
چی نووسـراوه که چی دیته ریت
به چ جور ئەپۆی سوئال چی ئەلیت
خوتیش له حال خۆت سەرت سورماوه

چەن که سـت بیـنی به بهزم و شادی
دهم به پیکـهـنـین به دل نازادی
چەن که سـیـیش روویی به نامورادی
بی خەبەر بی هوش که دوشی داوه

کاتی ئەزانی وهک تهیری قەفەس
زەلیل و زویر بی هەمسـهـرو کهس
بی پەرو بی بال بی کهس و ههوهس
چاو پر له خوین و مات و داماو

بۆیه من دائیم زارو خه مـبارم
دائیم پر نیشـه دلـه ی بیمارم
هه مـیشـه ههـر شـین گریانه کارم
له کاری خودا سـهـرم سورماوه

(لوتفی) به سیهتی ئەمجا هەلسه پا
به راستی رووکه دهرگاهی خودا
زیکری یا تـهـواب بینه به دلدا
له رجا زیاتر چیت له دەس ماوه

چوار خشتهكى

هه ورازى عومرم

هېچ كەس ناپرسى له حالى دهردم
له ئەشكى چاوم له ناھى سهردم
سەبەبى چىيە ئەم گریانەى من
بۆچى خەمگىن و دانىم رەنگ زهردم

بۆچى عاجـز و بۆ مال ويرانم
بۆچى ھەميشـە چاو له گریانم
بۆچى لەشـكـرى خەم لام ميوانە
بۆچى خەرمانى عومرى سووتانم

بۆچ و ابى ھۆش و بۆچ و سەرخۆشم
له ھەوزى مېجنەت بۆچ بادە نۆشم
بى خەبەر له حال دلەى پر دهردم
وھكوو تازى بار دانىم رەش پۆشم

كووتر ئەخوينى لەسەر گوئى سەربان
بۆچى دلى من ئەكەمويته جەولان
ھەرچەن پەرو بال رائەو شـيـنى
جەرگم ئەسووتى ھەروھكوو بوريان

كەسى ناپرسى كە تۆچ كارى
دانیشـتـووى لادىتى يا خەلقى شارى
مەبەستت چىيە لەم ھۆنـرـلوانە
بە چ جـۆـرە دهرد توو گرفتارى

نازانم ئەھلى بۆزەخم يا نار
يا لىم خوۆش ئەبى زاتى كردگار
لەبەر گوناھـوـو مال ويرانى خۆم
بۆژى رووناكم بۆتە شەوى تار

ھەورازى عومرم وا سەرھو لىژە
جەستەم بەجارى گشت گىژو وىژە
وتن خوڤايى ھىچ سوودى نىيە
(لوتفى) چىي ئەلىي ھەر بۆخۆت بىژە

چوار خشته کی
تازہ بووکه که ی نازداری خوسرمو

ئە ی دل بۆ دانییم پەر لـ خەیاڵی
ئە لئی ناشـ هوان ناشی بە تالی
جەوری زەمانە هەر بۆ تۆ نییە
سەبەبی چییە هەر تۆ ئەنالی

بۆچ خەیاڵ ئە که ی بە رۆژو بە شەو
لات وەکوو زەهره چ خولەردن چ خەو
شـیرینیش نەما فەرهادیش رۆیی
تازە بووکه که ی نازداری خوسرمو

بۆچی نازانی ئـازار دوتیای دوون
جەرگی هەزاری وەك تۆی کردە خوون
بیری لی بکه ی بە شت هەر خەمە
چاو بدمرە سووڕ چەرخە که ی گەردوون

دوتیا بۆ زۆر کەس پـیشتیوانی کرد
هەشت نۆ رۆژیکـه ئەهات و رابوورد
ئەویش بە میحنەت بە سزا رۆیی
لە مالـ که ی خۆی هەر کفنی ئەبرد

بۆ مەرحـەبایی دوتیای بی وەفا
یەك دوو رۆژ لەسەر رووی ئەرزو سەما
خۆت مەخـەرە گێژ قورلوی بی پە ی
خۆت روو زەرد مەکه لە مەیدانی خوا

هەرگیز تیک مەچۆ بە بوون و نەبوون
هەردووکی دەرپا لەسەر دوتیای دوون
هیچ نـرخـی نییە سەروەتی دوتیا
ئەگەر ئالتوون بی کتوی بیستوون

(لوتفی) دەرە کەت زووبکه دەرمان
با لـەم دواپیە نەبی مال ویران
زۆر خەیاڵ دەکه ی لە ئەتواری خۆت
با شـیـتیش نەبی و بکهوییه کتوان

پینج خشته کی ماموستا بورهان جاھید

لە سەر شیعریکی ئوتفی (۱)

شپرزه‌ی نازی ئەو شووخەم شەھیدی تیری موزگانم
نەزانم خۆم خەتابارم غەریقی بەحری عوسیانم
نەماوە تاقەت و سەبەرم شیفای داو دەرمەمانم
زەمانیکە ئەلیم یارەب بە دەرخەیی شوخی جانانم
کە بێت و دەرکەوی بۆ من هیلالی جەژنی قوربانم

سەبەوری من بەھێچ نایی هەزار گولزار و باخ و گول
بە کەس قەلبم فەرەح نابێ بخوینێ سەد هەزار بولبول
جودایی و جەسەرەتی دووری لەناو دڵما وەکوو فلفل
رجام وایە ئەمن خالق لە بۆ دەرمەمانی دەردی دڵ
حەکیمی حازقی خۆم بێ و بکا دەرمەمانی دەردانم

و جـوودی نا توانی من زەعیف و سیس و سست و شل
لە ژێر باری خەمی دۆلبەر ئەنالم وەختە بشکی مل

ئەلیم نەختی وەفا باشە کەچی ئەو لیم ئەبێت سـل
بەشمشیری دوو ئەبرۆی خۆی ژانندی خویننی جەرگەودل
بەجەردەیی پەرچەم و زولفی ئەمن واخانە ویرانم

لەدونیای خۆم پەراگەندە گەلی سورام وەکوو سەرخۆش
گەلی سەربەرزو بێباک و جەفا دیدە بەبێ سەر پۆش
لە غەیری شیعرو ئەبیات بەکەس خۆنەم ئەدا من گۆش
لەتاریکی شەوی زولفی لە دەستم چوو خەزینەیی ھۆش
بە چەرخی روومەتی ئالی ئەسیری چەرخی دەورانم

کە چوومە قەلبی ئەو شووخە فریوی دام منی دز کرد
و ھا بێ ھەستی کردم قورگمی گرت و پری مز کرد
گەلی نازاری دام و عەقڵی بردم عەششقی بارز کرد
سـوورەییای گەردنی ئەو بوو چرای دڵمی کەوا کز کرد
تەرشقەیی تیری جادووی بوو کە خانەیی سەبری رووخانم

بەبێ دۆلبەر چ نەشنە وەرگرم من رەست و ھیا سی گاه (۱)
چ ئیدراکم بەمینی و چون بێم لەو چالە تەم ناگاہ
کە رۆیی و ئەلویداعی کرد لە من تال بوو ھەموو جیگاہ
کە ئەستێرەیی روخی ون بوو بزر بوو لیم ھەموو رینگاہ
بە نەجمی روومەتی ئەو بوو دەلیلی ریتی بیابانم

۱ رەست و سی گاه، دوو جۆرە مقامە لەو ھەشت جۆرەیی مقام.

۱ ئەم پارچە شیعەرە لە ساڵی ۱۹۷۷ لەلایەن خوا لێ خوش بوو ماموستا بورهان (جاھیدی) شاعیرە کراوە بە پینج خشتەکی لە چاپی یەکەمدا بۆ نەکرانەتەرە.

نهوهنده شهـرمهـزاريم دى چـ حاسـلـ بوو وهـيا مهـوجوود
 له دونيا هـر نهـوه گـر بـيـته دهـسـتـت هـر نهـو مهـوجوود
 بهـسه (جاويد) هـهـتـاگـهـى تـو نهـنـالـيـنى بهـبـى مهـقسـوود
 به غـهـمـزه پـيـنى و تـم (لوتـفـى) بهـسه تـاگـهـى جـهـفـاى بـى سوود
 جـهـوابـى يـهـنـسى دـاـدهـسـتم كهـوا فرمـيـسـكه بـا رانـم

* * *

پينج خشته گى ماموستا بورهان جاهيد

له سهر شيعري گى لوتفى (۱)

يار بهـبـى بـا كـى به زارو قهـلـبـى خـوـى نـيـقـرـارى كـرد
 هـمـر كـه زانـى زـالـمـه نهـنـجا هـهـلـات نـيـنـكـارى كـرد
 فـيـرقـهـى هاوـيـشـتـه ناوـدلـ چـو بهـجـيـهـنـشـت بـارى كـرد
 تـيـرى نهـبرـوـى و اـلـه ناوـى جـهـرگـو دـلـدا كـارى كـرد
 هـمـر و كـوـو دـوژـمـن له مـن دهـسـتـى وهـشـانـو غـارى كـرد

نانـى غـهـيـره خـوـشـه يا نانـى تهـمـيـزـو نـالى مـن
 زـور بـلـيـى بـيـگـانه خـوـشـه يـاـزـوبـانـى لـالى مـن
 قـاپـى غـهـيـره خـوـشـه قـوربان يـانه سـهـدـرى مـالى مـن
 رـووى له مـالى غـهـيـره كـرـبوو بـى خـهـبـمـر له حـالى مـن
 شـووشـهـى دـلـمـى بهـجـارى تـووش به سـهـنـگـو خـارى كـرد

^۱ نهم پارچه شيعره له سالى ۱۹۷۷دا له لايمن خوالينخوش بوو ماموستا بورهان (جاويد)ى
 شاعيره كراوه به پينج خشته گى و له چاپى يه كه مـدا بلـاونـه كـراوه تـمـوه

چەن بە دل پاکی لە گەلیا تیکەلاو بوو رووح و گیان
 نەم ئەزانی حیلەو بوختان و غەدەری دوژمنان
 وام ئەزانی بولبولم لەم باخ و گولزارى جیهان
 ساغ و بى عیالەت بەخۆم بووم وەك تەبیبى خالیزان
 زەرەمى رووی خۆی نیشاندەم بەمەرەم دووچارى کرد

مەست و بى باکە گەلى ئەو دولبەرەى من چەشنى میر
 سـووحبەتى نازارە گشتى بۆ هەژارو بۆ ئەسیر
 بەس بە داوی زولفـەکانى بەستراوم بۆیمە گیر
 دل رفینمە چاوەکـانانى نیم نىگاهى چەشنى قیر
 نیوەى عـالەم لە داخى زولمى ئەو فیرارى کرد

من نه موشـتاقم بەلالەو نیرگزو گولزارو گول
 بولبولیکم نامـەوى باخ و چـەمەن یا دارو چل
 بەس گولی خۆم ئەوى تەنیا لە بۆ ئەو کە چ بى مل
 شەوقى روخسارى بەدەرکەوت و رووناك بوو مولکى دل
 پارچەى هەورى غەزەب هات و بەسـەر پیوارى کرد

مـودەییکی زۆرە دوورین دل بەیەك نا گاتەو
 کۆرپەى سـاوايەكەى خۆى زویر بوو نایباتەو
 چاوەرپى لوتـف و نیازم من لـە رێى ساداتەو
 دل وەکوو تەیرى (سـولەیمان) لیم بزر بوو هاتەو
 کارتى (بەلقیسى) لەلایە هەر لـە دور هوارى کرد

بۆچی لیم تاربوو بە جارى رهونهقى هەر چوار تەرهف
 زیكرى ئەللەهـت بکە (جامید) بە شەوقى تەپل و دەف
 شێخ و مورشیید چاوەرپـە حەلقە حەلقە بێنە سەف
 چى ئەکەى (لوتفى) ئەوا چوو تۆى بەجێهێشت و ئەسەف
 وەك کەوى وەحشى بە جارى عەزەمى سەرچنارى کرد

* * *

پینچ خشته کی سەید جەمال سەید ئەحمەد بەرزنجی

ئەسەر شیعریکی (لوتفی) شاعیر

ژینی منداڵیم سەراسەر بێ سوئال و بێ جەواب
سووک و ریسواو شەرمەزاری وەک یەکی بێ داکوباب
کاروکردارم نەبوو هەم بێ زەخیرە نان و ئاب
وای پەشیمانم لە داخی کردووەی نەحس و خراپ
دل ئەنەڵینی لە ترسنا وەکوو چەنگ و روباب

تەرمی دونیایی دەکەم تا کوو نەفەس ماوە برا
دینی ئیسلامی لە عەلەم شەوقی داو وەک چرا
نا ئومێد نیمە لە رحیمەت بەخەرە رێ ئیھتیدا
جسم و جانم تێک شکاوە تاقەتی وای برا
روو لە ناخیدا نەپۆم و نزیکی رۆژی حیساب

چی بکەم زۆرە گوناھم هیچ ژمارە ی بۆ نییە
بارەکەم قورس و گرانی لەو خەمە چارم چییە
بۆ گوناھکار غەیری تەوبە هیچ عیلاجی کە ی نییە
مەزەعە ی گوناھ ی من عەدوو حیسابی قەت نییە
کا کە چی بکەم من لە تاوی مەحشەر و رۆژی عەزاب

رۆژو شەمو هەردەم ئەنەڵینی ئەما هیزو سەبەر
خۆت موهەبە یاکە برادەر بەسییەتی زۆلم و غەدر
پیشی مردن تا کوو ماوی دوا یی داد نادا عووژر
هەستە زوو بە تا کوو ماوە پینچ و دوو رۆژی عومر
تەوبە یی راستی بکەو هەم روو کەرە دەرگە ی سەواب

سەبری ئەیوبی ئەماوە عومری نوحیش هەر مەحال
روو لە دەرگانی خۆداکە رحیمی زۆرە زولجەلال
پیت بەخشیتن لە جەنتەت حۆرو غیلمان و کەمال
پشت لە دنیا کە هەژار تازە بە تووچی مولک و مال
پارمەکی بۆ نەکرد ئەسکەندەر و ئەفراسیاب

عومرەکەت گشتی بە بادا کاتی گەنجی توو بەفیز
هەستە تەوبە ی کە بەرانبەر خالق ی بەرزو حەفیز
پاشی مردن گەر حوکم بوو ی حوکمەت نا کرای تەمیز
چۆن بەبێ باکی و سەفاهەت راتبوارد عومری عەزیز
تازە رۆی و چوو لە دەستت عومری گەنجی و شەباب

نالە ی دل دی بە هەموو دەم هەل ئەکێشم من نەفەس
رووم لە دەرگای رحیمەتە چاو بە گریان و عەبەس
بۆ رەزامەندی (جەمال) کەبشی فیداتە تووی مەبەس
(لوتفی) تەقواکە بە راستی کونجی خەلوەت بگرە دەس
بەلکوو شافیع بێ لە بۆ توو سەیدی عالی جەناب

پېنج خشته گيیه کی تری سەید جەمال سەید ئەحمەد بەرزنجی

لەسەر شیعریکی (لوتفی) شاعیر (۱)

وا لەدونیای بێ وهفای دوون تووشی سەددەریو جەقام
دل بریندارو پەریشانم لەبەر نەفس وەهوام
چی بلیم گەورەم نەجاتم دەگەلی زۆرە خەتام
یا رەسوولەللا دەخیلە روو رەش و نامەسیام
غەیری توو هیچ کەس نییە بۆمن ببی پشت و پەنام

من لە کوردستانەوه هاتوومەتە ئاستانەکەت
بۆ زیارەت هاتووم بۆ مەرقەدو ئەیوانەکەت
جێی وەحی هێنانی جویریلا لەلای یەزدانەکەت
روو رەشی دەرگاھی تووم هاتوومە بەر دەرگاڵەکەت
عاجزو ریسوای گوناھم خاکەساری رووی جەزام

خوا ئەتۆی کردۆتە پیغەمبەر لەسەر رووی زەمین
ئەهلی ئیمانەت نەجات داوه لە دەستی موشرکین
هاتنە سەر رینگە یەدایەت بوونە ئەسحابی مووین
زۆر پەشیمانم ئەگەر چی پارە ناکا دادو شـین
عومری گەنجیم رابوارد گشتی بەبێ هۆشی و ئەقام

هێندە گەورە ی خوا لە قورئانا دەفەرمووی باسی تو
بۆ موسلمانان قەلاتی جان و دل قوریانی تو
سەركزو روو زەرد لە دیوانا لە خزمەت زاتی تو
تازە چی بکەم روو لەکۆی کەم کی بە یادکەم غەیری تو
چاوهرینی لوتفت ئەکەم ئە ی خاوەنی رووتبەو مەقام

توو شەفیعی عەلەمی رۆژی قیامەت لای خودا
بۆ تـکـا کردن لە خزمەت خالقی ئەرزو سەما
رووخسەتی داوه لـە بۆ تو بۆ دوعا رۆژی جەزا
سەری خۆم هەلگرت و هاتم بۆ دەخاڵەت بۆ رجا
ملکەچ و روو زەردو مەنیوسم ئەتووی خەیرولنەنام

بۆ قیامەت هێندە غافل بووم بە دوتیاو هەوس
هەر خەریکی ئیشی دوتیا بووم لە بۆ غایەو مەبەس
بۆ ژيانی مالو منداڵی ئەویش چوو بە عەبەس
تەركی فەرزو سوونەتم زۆرە چە فایده چوو لە دەس
خۆم بە نەسلی توو ئەزانم ئە ی حەیبی لایەنام

خوا ئەتۆي كرىووه بە گەورەي ئەنبيا مورشىلین

۶۰۷ ۴۱۷ ۲۳۵ ۲۵۳ ۶۵ ۲۹۰ = ۱۹۶۷

خاتەمى پىغەمبەرانى ئەي رەسـوولى موشلمىن

تۆپرىشكى بۇ (جەمال) و رەحمەتى بۇ عالەمىن

(لوتفى) دەردى زۆر گـرانە ئەي شەفىعول موزنىبن

رووى لـووتفت سا نىشانده زۆر زەلىل و بى نەوام

* * *

پىنج خىستەكى مامۇستا سەيد ئەنومر بەرزنجى

لەسەر شىعەرىكى لوتفى شاعىر

چى بىكەم بۇ كۆي بچم گـمورەم گەلى زۆرە خەتام

والە دەستى نەفس و شەمىتان لەم جىهانە چوو خەيام

هەند گوناھكارم ئەگەر بژمىرى قەت نابى تەمام

يا رەسـوولەللا دەخىلە روو رەش و نامە سىيام

غەبرى توو هىچ كەس نىيە بۇ من بىي پىشت و پەنام

هەلەپرىوہ گىيان و دل بۇ شەوگەتى پىر شەئىنەكەت

بۇ مەقام و شووین و رىگەو مەركىزى ئىمانەكەت

بۇ خەدىسى پىر لە نوورى صەف دوپى مەرجانەكەت

روو رەشى دەرگاھى تووم ھاتوومە بەر دەرگانەكەت

عاجزو رىسـواي گوناھم خاكەسارى رووى جەزام

رەحمەتەن لـلـعالەمىنى ئەي شەھى دۇنياو دىن

۱- لەم نىوہ دىپرە شىعەرى دوايدا بەپىنى ژمارەي پىتەكانى ئەبجەد سالى چوونە ھەجى
(لوتفى) شاعىر دىارىكراوہ كە مىژووى دانانى غەزەلەكەيەتى لە سالى ۱۹۶۷ لە مەدىنەي
مەنومرە فەرموويەتى:

پادشای سەر رووی زەمینی شافیعی رۆژی موبین
چاوپرێم بۆ رحەمەت ئەو رحەمەتەن لىعالمین
زۆر پەشیمانم ئەگەرچی پارە ناکا دانو شین
عومری گەنجیم رابوارد گشتی بەبێ هۆشو ئەقام

هەر ئەتووی فەخری ریسالەت بێ خیلاف و بێ درۆ
تۆی حەکیمی دەردو ئازاری دلی پر سفت و سۆ
ئەو دەسـوولی موختەرەم تاکەو بکەم دادو بپۆ
تازەچی بکەم روو لە کوێ کەم کێ بەیادکەم غەیری تۆ
چاوپرێی لوتفت ئەکەم ئەو خاوەنی روتبەو مەقام

هەرچی کردم چوو لە دەستم چی بکەم ئەو ئەنەرە
تۆش دوعای خەیرکە لە بۆمان سا لە ریتی پێغەمبەرە
تا نەجاتم بێ لە دونیای دوون بەبێ هۆسو هەرا
سەری خۆم هەلگەرت و هاتم بۆ دەخالەت بۆ رجا
ملکەچو روو زەردو مەئوسـم ئەتووی خەیرول ئەنام

لەو جیهانە چیم نەدی غەیری هەرلەو هۆسو هەوس
عومری گەنجی و شوخوشەنگیم چوو لەدوینیا بەعەبەس
پوول و پارە لەو زەمانە بویته خزم و ئۆست و کەس
تەرکی فەرزوسـووننەتم زۆرە چ فایدە چوو لە دەس
خۆم بە ئەسلی توو ئەزانم ئەو حەبیبی لایەنام

پر بە دەم هاوار دەکەم هەر تووی لە پاشی خواى موعین
هەر ئەتووی نووری هیدایەت هەر ئەتووی مائی مەعین
چاوپرێ هەولت ئە دەم ئەو سەیدی گشت عارفین
لوتفی دەردی زۆر گرانە ئەو شەفیعیول موزنبین
رووی لوتفت سا نیشاندە زۆر زەلیل و بیی ئەوام

٢٣٥ ٤٤٦ ٥٥ ١١ ٨٩ ٧٢٠ ٤١١ = ١٩٦٧ ی.ز

١- لەم نێو دێرە شیعەرەدا بەپێی پیتەکانی ئەبجداد سالی چوونە حەجی (لوتفی)
شاعیر دیاری کراوە کە میژووی دانانی هەزەلەکەیمەتی لە ١٩٦٧دا لەشاری
مەدینەى مەمەرە فرمویەتی.

پېنج خشته کی (هه وری) شیخ عوبید

له سه شيعریکی (لوتفی) باوکی

هه چهنده منی سه و دازده نه ماوه باوه کهم
وهلی یه که خهنده ی یار به سه بۆ دله سوتاوه کهم
شهوکی روخساری هه بی شیت بوومه مهیلی تاوه کهم
چاوه کهانی بۆته باعیس نه شکی روونی چاوه کهم
تیغی نه بروی باعیس سه بۆ مهنی خوریدو خاوه کهم

لاروله نجه ی هوشی بریدو دهست به جی یه خسیری کرد
شیوهیی خوی زوو له ناو دلدا کوتاو جیگیری کرد
شادی و خوشی له ناو برد، ناو غه م داگیری کرد
غه مزه کانی هه ووه کوو تیره له دل ته نسیری کرد
بۆته مهنی خواردن و خه و هیش و نان و ناوه کهم

خهنه دهیه کی لئوی ئالی لا دهبا دهریدو په تا
من هه زارو بی نهوامه پیم بکه ماچی عه تا
زوو به فریای من کهوه گیانم هه دهر نه بووه هه تا
دل ووه کو رلوچی نهویش و بۆته کار ناسکی خه تا
من خه تابارم له بویه بۆته مانیع رلوه کهم

بوومه دیوانه به جاری عومرو ژینم چوو هه دهر
تیکیچووو حالاتم نه مرۆ کهوتمه بهردهستی قه دهر
جورعه ی مهینه دهشت ده نوشم وام له ناو گیزی خه تهر
بیخه بهروک و وحشی و ابوم هه ده سوپام دهشت و دهر
هه ووه کوو تهیری له ناکی او تووشی دان و دلووه کهم

له م ژبان خه شتره زور بیگوم ————— ان مردن ئیت
من له تاو نازاری دووری جهرگه کهم کونکون ئیت
بوومه جیگه ی سه رزه نشتی جهمعی ئینس و جین ئیت
په پرهوی قه یسی بیچاره لازمه بۆ من ئیت
هه ره فیقی و وحشی دهشتی دووری دایکو باوه کهم

تۆ به راستی ناسکی نه ی روو به خال زیاتر له گول
چاوی مهست و پر له نازت جوانه بی سورمه و کوکل
له بۆ گولزاری روخسارت له فیغانم ووه کو بولبول
سه د ووه کو لوقمان که بیت و کوا دهکا دهرمانی دل
دیدهنی نه و کافیه بۆ زامی جهرگه و ناوه کهم

نه و که سه ی یاری له گه ل بوو دهردی فیراقی نییه
ترسی چاودیری ره قیب و و شه پو نیفاقی نییه
نه مرۆ (هه وری) زور زویره بادهو ساقی نییه
بهس ته مه ع (لوتفی) بکه دونیای دوون باقی نییه
خه م بخۆ بۆ مردنی خۆت کوانی تۆپی چاوه کهم

پینج خشته گی (هه وری) شیخ عوبید

له سهه شیخه یکی لوتفی باوکی

کارم هه موو دهم گریان و شینه
جه ستم سهراسه زامو برینه
عه قلی لی ساندووم نهو ماه جه بینه
خه یالم له سهه کتوی سه فینه
گهر باومر ناکه ی وهره بم بینه

له دووریت دهکهم هه دادو فریاد
دلم کهه ته قهت نه بووه گوشاد
هه میسه کهوتوووم کزو نامراد
فکرو نارمزووم هه وه کوو فه رهاد
به رۆژو به شهو خالی شهیرینه

بوهار پهیدابوو دهشت و دهر رهنگین
وا رزگارم بوو من له زارو شهین
مهینه ت باری کرد ناو دلی غه مگین
ئیمه پرو له شادیم دهم به پیکه نین
وام له ناو باخی گول و نه سرینه

گولاله ی دهشت و دهر له یهك ئالا
خوشی دهباری ئههه پرو له هه رلا
کچگهل له سارا سینگ و مل والا
ویردی زمانی چیرۆکی لهه یلا
له دل من وایه ئاوینه ی ژینه

گه نجینه ی دونیا گشت به من بدری
هه زار روو به خال گهر دهورم بگری
سهه باخ و بیستان بو من بهرگری
گهر بیت و چه اووم له تو بپری
بهشم هه مهینه ت زارو گرینه

دهمینکه مه ستم بهو جووته چاوه
شوعله ی روی وهکو تیشکی هه تاوه
له ناکاو بینیم دل پنی کهه راوه
خه م لام باری کرد شادیم گه شاوه
باخچه ی گولاله ی دهورم په ژینه

بیگومان ژینی مروه چه ند تاوه
هه له ناکاوی بینیت تهه واوه
بوچی وا (هه وری) باوشت لی داوه
(لوتفی) بزانه زورت نهه واوه
ئیمه پرو کهه ت وهکو رۆژی پیشینه

پېنج خشته گي (هه وري) شيخ عوبيد

له سهر شيعريكي (لوتفي) باوكي

هوشي بردووم نهو دهـمـهـي وا سينهـي والا نهـبي
هر كهـسي تر بي له جيـي من بيگومان شهيدا نهـبي
جواني لهـم جوړه به تمنها هر له كـاري خوا نهـبي
گهر دني نهـقشي بلووره سـمـنـعـتي حق وا نهـبي
هر لهـگوشتو خويني نينسان شوچرا پيدا نهـبي

تا بلني زور شوخو شهـنـگو دولـبـرو شيرين لهـبه
قامهـتي هر وهـك سـهـروو روخساري ماهو كهوكهـبه
جهرگي دهـبري زوو بهـنيگاي هر كهـسي لاي مهـتلـهـبه
گهرچي موسـووني عهـقل مهـشهووري عيلم و نهـدـبه
يهـك نهـزهر بهـسيه له بـو عاشق له ژين ريسوا دهـبي

چي بليم نهـي خونچه روو دل زور دهـميـكه وا لهـلات
تو كه مـايهـي زيندهـگيمـي هـروهـكوو ناوي حـمـيات
كهوتـه نيو زينداني هـسـرهـت من لهـبو خالي گونـات
تو بـزانه پيت بليم گـهـر يهـك نـيـشـارهـت بو بـكات
تووشـي عيـلـلهـت ساريـيـهـو دهرديكي بي هـمـتا دهـبي

يهـك نـيـگـاهـيـكي مني وا كرده ديوانهـو نهـسـيـر
هـلـدهـكـيـشم ناـهي هـسـسـرهـت دل بريندارو زوـير
خـم هـمـيـشه ناـشـنـامه روژو شهـو هر گوـشهـگـير
چاوـهـكـاني هـلـهـيـناوه وهـك شـهـهـيني نوای نهـچـير
دل وهـكوو دووـراجـي مسـكـينه له ترسا وا نهـبي

بادهـي عهـشـم زوو نوـشي تـازـه ناوم ديته ناو
گـيـرودـهـي تـيرـي جوانيـكم برـي جهرگو هـنـسـاو
روژي روونم وهـك شهـوه حـالم پهـشـيـواوه تـهـواو
من له دهـسـتي خوـم نـيـيه دل تهـيره وا كهوتـوته دلو
هر كهـسيـتر بي نهـويش وهـك من له ري سـهـودا نهـبي

مهـيلهـكهـت بوچي لهـگهـلمان سارده هـمـردهـم ماهـجهـبين
رووبهـرووي نهـغيـار هـمـيـشه تو به خـهـندـو پـيـكهـنين
فـيـتنهـي جوانيت به جاري عاشـقـقـاني خـسـته شـين
روو لهـهر شوينـي بـكهـي وهـك شـيرـيني نهـرمـهـن نشـين
عـالهـمي وړـدو درشـست پر شوپـشو غـوـغا نهـبي

جـاهـي غـم هـمـردهـم له شـانـم خـهـسـته حال و بي نهـوا
من له كوي دهرـمـاني دهردي دل بـكهـم پـهـيدا كوا
(هـمـوري) بهـلكو باي رـحـمـهـت بيت و گهردي دل بشوا
چـاـرهـي دهردي دلـت نـاـكري به من (لوتفي) بهـخوا
روژي نهـوهـل بهـخـتهـكهـت چـون بووه نـيـشـتـاش وانهـبي

له ستایشی لوتفی (۱)

ههلبه سته کانی شیرینی لوتفی
جینی فهخره هه مووی ناکری وه سفی
پر ناموزگاری و په نندو نه سیحه ته
دورو گه وه ره یهک به یهک حمری
ئه لئی (سه عدی) یه له فیراسه تی
ئه لئی (خه یام) له زهوق و که یفی
ئه لئی (نالی) یه له بیننی و تامی
ئه لئی (خافز) له شهر و عورنی
هر کهس تی بگا نه ههلبه ستانه
نه زانی که چون نه قش او هه لفی
ئه لئی یاریکی زور به وه فایه
په ریشان بووه وهک چیننی زولفی
چونکه زور تهنگه لیږه قافییه
(جاهید) ئیکتیفای هینا به نیسفی

^۱ ماموستا بورهان جاهید نه پارچه شیعره له ستایشی لوتفی له سالی ۱۹۷۸ دا وتووه بهلام به هله له چاپی یه که مدام سالی ۱۹۶۷ نووسراوه نه ممر گطی هله ی چاپمه منی له دیوانه که ی دا بهرچاو ده که یئ شهویش ده که رتته وه بۆ بهرینه بهری بهشی کوردی چاپخانه ی نه دیب که به لئنی دا هر هله یه که ی چاپمه منی بوو خوی راستی کاته وه بهلام وا ده رکوت که پشت گوینی خستبوو.

دووباره له ستایشی

لوتفی شاعیره (۱)

چ شیخی روو به خنده نوو کته خوشه
دلیم بۆ دیتنی هه ردهم به جوشه
حه قیقه ت شاعیره شیخیکی بهرزی
له تیف و لوتفی یه زدانی به ته رزی
هه موو فله رنده کانت چاک و پاکن
له ته علیمی نه دهب بی میسل و تاکن
هه تا ماوی وه کوو، نووری له عالم
ئومیدم وایه له ژینه نه خوی خه
سه نا خوانم له نزیك و له دوری
خه تبارم نه بی لیمان بیووری
ئه بی عه فووم بهر مووی شیخه که ی خوم
هه تاکه ی له م دهر و له و دهر و کوو دۆم
منم (جاهید) له شیعره عه شق بازی
نیازم وایه عاله م لیم بی رازی

* * *

^۱ نه پارچه شیعره ماموستای شاعر بورهان (جاهید) له ستایشی (لوتفی) شاعر له سالی ۱۹۷۹ دا وتوویه تی و له چاپی یه که مدام بلاقه کراوه توه.

{بەشى چواريىنەكان}

بۇ مامۇستا جاھىدى شاعىر (۱)

بارەكەللە شافەرىن (جاھىد) لە بۇ ئەشعارى تۇ
 زۇر لە ھەنگوین و شەكەر شىرىن ترە گوشتارى تۇ
 ماىەى شانازىيە بۇ كوردەوارى گشت دەمى
 چۇن دەرىخا بۇ ھەموو كەس راستى رەفتارى تۇ
 بولبولى گولزارى كوردى ھەر بىمىنى شادومان
 چۇن لە مەيدانى ئەدەبدا ھەروەكوو شاسوارى تۇ
 ھەر كەسى ھەلبەستەكانى تۇ بخوینى تى دەگات
 تاچ رادە بۇ وەتەن خاوەن وەفاو كردارى تۇ
 غەزەل و ئەبیات و نەزمت كافىيە بۇ شایەدى
 شاعىرىكى بەرزى ھەردەم ئاشكرلو ناودارى تۇ
 شىعەرى تۇ وەك شىعەرى (نالى) با رەواج و قىمەتە
 تاكوو ئەم دۇنيایە ماوہ باقىيە ئاسارى تۇ
 (لوئى) بازارى نەماوہ شىعەرو دیوانى غەزەل
 لەم زەمانە ون بووہ جەوھەرى ئەفكارى تۇ

* * *

^۱ لوئى ئەم غەزەلەى بۇ مامۇستای شاعىر بورھان جاھىد لە سالى ۱۹۷۹دا وتووھو لە چاپى يەكەمدا بۆلۈنەكراتەوہ.

گەرچى خوشى و زوق نەماو ئەى قەلەم
 حاسىلى پىر سىنە دەردە ياخەمە ياخۇ ئەلەم
 چاوەكەم بۇ شەرحى دەردەم راپەرە مىسلى بەرق
 چى ئەزانى بىرە گوشتار دل ئەوا شەق بوو لەخەم

* * *

رەنگ ئەسەرى لىو شەكەرى قەدەرەرى
 لە جوانیا ھاوتات نىيە ئىنسى و ياخۇ تۆ پەرى
 ئەبرۇ كەوان شىرىن زوبان سەروى رەوان
 چاۋ گەلاۋىژ بالا دىژ چەندە بەنازو دولبەرى

* * *

يا رەسوللەللا دەخىلە دل بىرىندارو حەزىن
 رۆژو شەم غەرقم لەناو بەحرى خەم و گریان و شىن
 دائىمە بەندو زەلىلم من بەدەس نەفس و ھەوا
 بى ئەجەلەم دە دەخىلە تۆى دەلىلى حائىرىن

* * *

دلەكەم ئىمىرۇ لە بەزمايەو خەرىكى شادىيە
 يادى نەورۆزى ئەكە جەژنىكى كۆنى كوردىيە
 سەيرى رووى دونيا ئەكەم گشتى گول و گولزارو شىن
 كۆچى كرد زىستانى سارو روژى بەزم و خوشىيە

* * *

ئەى گۆلى ھىواى كورد ئەى شىخ مەحمودى مەلىك^۱
 ئاگادارت بى خوداى تاكو تەنياو بى شەرىك
 تۆكە فەخرى قەومى كوردى توو زەعمىم و پىشەواى
 خالقى عالەم بەخۇى حىفرت بىكا نەت كا خەرىك

* * *

پىم بلىن ياران چىيە ئىمىرۇكە رووى ئاسمان تەمە^۲
 سەيرى ھەر لايى ئەكەى عالەم غەرىقى ماتەمە
 ئەى فەلەك بالت شىكى بۆ كىردەھو رەفتارەكەت
 بۆچى خالى قەومى كورد دائىم لە جەورو ستەمە

* * *

ئەى زەمانە چەن كەست كوشت و چەنى ما بى پەدر
 چەن ھەزاران نازەنن و پادىشات كرد دەرىدەر
 قەت وەفادارىت لە بۆ ھىچ كەس ھەتاكوو سەر نىيە
 رۆژى چەن كەس خويىنى ئەرزى بىگوناھ ئەپوا ھەدر

^۱ ئەم چوارىنەيى بۇ جەنابى شىخى نەمروتورە.

^۲ ئەم چوارىنەيى لای خوارمۇدە لە چاپى يەكەمدا بۆلۈنەكۈلۈمەتورە.

* * *

ئەرى ئەي نەفسى دىۋانە ھەتاكەي غەفلەت و نووستن
ھەتاكەي مەست و بى ھۇشى لە قوپ گىرى ھەتا گەردن
ھەموو عومرت بەخۇپايى لە دەس چوو خانە ويرانى
پەياكە ئىلتىفاتى بۇ حـزورى حەق لە پىش مردن

* * *

ئەي كوردى سىياھ چارەو پەراگەندەو بيمار
ھەردەم كە ئەنـالىتى بە مەـرزوونى و خەمبار
تۆ بە نازايى و جوان مەردى كە مەشھورى جىهان
ئىستىا بوويتە ژىر چەپۆكەي مامە رىۋى و كەمتيار

* * *

ئايىا رۇژى دەبينم مـن رزگارى قەومى كورد
ياخۇ ئەجەل ئەكاتن شەبەيخون بەدەستوبىرد
خۇزگىايە بىم دىبايە مـن ئەو دەورو زەمانە
وەك بولبولى نەغمەخوان سۆزم بونىاي پر ئەكرد

* * *

شىن و رۇپۇمە بە دائىم رۇژو شەو دل پر ئەسەف
عومرەكەم ھاتە كۆتايى كردەم گشت بى ھەدەف
شەرمەزارو لارە خوارو سەركزو بى چارە خۇم
دەستەدامانم دەخالەت سەروەرم شاھى نەجەف

* * *

بوھارە گشت كەژو كىۋى وەتەن رەنگىنم ئىمىرۇ
شەنەي ئەيامى نەورۇزە كەممايەي ژىنە ئىمىرۇ
چرىكەي بولبول و قومرى لە ناو باخ و لەسەرچل
ئەلى كوردە دەشادى كەن چ وەمدەي شىنە ئىمىرۇ

* * *

رۇژو شەو دائىم ئەنالىنم وەكوو چەنگ و روباب
ئەم ژىمانە كەي ژىمانە پر لە ئەنواعى عەزاب
ھەر مەنم دائىم كەوا سەردارو سەر قافلەي خەم
بى كەس بى يارو ھاودەم خستە حال و مال خراپ

* * *

قەدو بالاي چەن شىرىنە روو بە خەندەو دولبەرى
نيرگىزى كوئىستاقانە چاۋى رەنگ و روخسارى پەرى
تيرى غەمزەي بۇ مەنى بى چارە بۆتە سەد ئەلەم
ئىش و نازارە ژىمانم مـن لە شادى بووم بەرى

* * *

چاۋەكەم ھىندە ھەزىنەم دىل ئەنالى رۇژو شەم
مەيلى توو دائىم لە دىدا لىم ھەرام بوو خورىو خەو
تېرى ئەبرۆو لەشكەرى موزگانى چاۋى دولبەرم
ھېرشى ھىنا بە تـووندى مولكى جان كرد درھو

* * *

جەۋھەرى من وەك دەبانەوتۇش بەيئەنى شىنە تىغ^۱
رووى فەلەك رەشىبى كە من موحتاجى تۆمە سەد درىغ
گلەيى ئاكرى لە ئىنسانى وەكـوو تۆ زاھىرەن
چونكە يەك زەرە ئىمانت لانييە وەك قەۋمى سىغ

* * *

خودا بىگۈرە ئەم دەورە چ دەورى نەحس و درۋارە
ئەۋەى وا بلەو سەر چەۋتە دەيىنى ئەمرو سەردارە
مەھالە پىاۋى چاك ئەمرو بېتتە كار بە دەس لىرە
ھەموو لەملاو لەولا ھاتوۋە ئەك خەلكى ئەم شارە

^۱ ھەر چەندە من بە زۆرى لە خزمەتى لوتقىدا بووم نەز زانىيارىنەنى لەم دىۋانەدا ھاتوۋە
ھەر ھەموۋى لە جەنابى لوتقى خۆى راستەرخۇ ۋەرم گرتوۋە بەلام ئەم چۈرەينىيە كە بەم
چۆرە ھېرشى كىرەتتە سەر يەكى ئازانم كىيەم كەى و لەبەرچى بوۋە .

* * *

ھەر چەن سەير ئەكەم ھالە شىۋاۋە
بۇ مىللەت كورد ئەژنۇم شكاۋە
ۋەك ئاسكى غەرىب لە دەشتىكى چۆل
رەشە راۋچىيەكان دەورىان لى داۋە

* * *

كورستانەكەم نىشتەمانى من
بىناى چاۋانم دىل ۋ گىلانى من
سەيىرى دىمەنى رەنگاۋ رەنگى تۆ
ھۆى نەشائەم ھەم ژيانى من

* * *

كوردە دەخىلە دەس كەن بە خويىندىن
خويىندىن سىلاھە بەرانبەر دوژمن
ھەر بە خويىندە ئەگەى بە ئاۋات
سەربەرزو شادى قا رۇژى مردن

* * *

من روو لەكوى كەم ئەى خوداى بى باك
جىنى ھەژار نىيە لە ئەرزو ئەفلاك
خەمى خاۋەن دىتى و كزىرو كويخا
دىلى عالمىيان گشت كردوۋ خەمناك

* * *

سەمىرىي ويىنەكەم چەن پەرىشسانە
دەردەدارى دەس چەرخى زەمسانە
دەروونم پەر خەم وەك نەى ئەنالى
مەوارگەى دلم چۆل وىرانە

* * *

دەسا غىرەتە ئەى مىللەتى كورد
ئەستىرەى بەختت و اتلوعى كرد
ئىمروىيە رۆژى ئازادى گەلان
راپەرە وەك مەرد ئەتەوش دەستوبرد

* * *

لەبەرکە خانمى كورد بەرگى كوردى
بەلەنجهولارو نازو سەر بلندى
چ چالاکو دليرو خانو مانى
بە ناوبانگى لە عالەمدا بەمەردى
با شىيومان بکەم خەك بە دامانم
وەك جۆگە خوين بى لە چاومكانم
بۆ كزى كوردە شىين و هاوارم
بە رۆژو بە شىمو ھەر لە گريانم

* * *

رەنگ زەردو زەعيف كزو زەبوونم
گىرۆدەى جەورى چەرخى گەردوونم
رۆژگارم پەر خەم شەو نالەى دەروون
مەردەم بى قەرار جگەر پەر خوونم

* * *

دەخيل بە دەرگات شای عالى مەقام
زۆر پەرىشسانم بگەرە فریام
بە رۆژو بە شىمو لە شىين و زارم
دەردم گرانە بى ھيزو توانام

* * *

دونيە وەك ژنە لە دواى حەفتا سال
داوات لى دەكا بازنگ و خرخال
زۆر ناگادار بە لە ريت لائەدات
لەم ناخىرمدا ئەت خاتە ناو چال

* * *

ويىنەى شىيولوم با لە دواى ژيان
تەماشای بکەن دۆستو برايان
دونيەى بىبەقا بۆ كەس نامىنى
پىنچو نوو رۆژە گەدا يا سولتان

* * *

ئىسەدى پارەى بوو پىياۋى تەلۋە
سەدەمىيى ھەبى گىشت داپۇشراۋە
بەلام كەسىكى ھەزارو بى مال
با فەيلەسوف بى پىشتى شكاۋە

* * *

تى ناگەم فەلەك بۇچى بەردەوام
دۇستو ھامپازى بۇ پىياۋى نەفام
كەچى ئىنسانى خاۋەن ھۆش و بىر
دائىم مەخزۇنە لە چەرخى ئەيام

* * *

شۈكۈر بۇخۇا بەسەرچۈۋ دەۋرى خەمناك(۱)
زەمان گۇپراۋە رۇزگارى فەرمەناك
ھەمۇ كەس رو بە شەۋق و دەم بەخەندە
ھەتا سەربىي بە حورمەت شاھى لەۋلاک

* * *

خودايە ئەۋا رووم كىردە لاي تۇ
ھەزار دەخالەت بە بارەگىاي تۇ
گەرچى بە جارى غەرقى گوناھم
ھېچ پەنام نىيە غەيرەز پەناى تۇ

* * *

خودا غەرقى گوناھم شەرمەزارم
گەلى دەردم گىرانە بى قەرارم
لەبەحرى رەحمەتت بۇ قەترەيى من
بە رۇژو شەۋ ھەمىشە ئىنتىزارم

* * *

(۱) ئەم چوارىنەيە لە سالى ۱۹۶۸ى. زوتراۋە

ياران ويئەكەم خەيلى شىۋاۋە
وينەي پىرىكى تەۋاۋ ۋەتەۋە
چەرخى رۇڭگار ھەر لە كەمىندا
بۇ ئازارى دل ھەردەم بە تاۋە

* * *

دل ئىمرۇ گەلى پەست و خەمبارە
دۇنيای رۇشنى ۋەك شەۋى تارە
تەمەنى جوانى وشادى لەدەس چوۋ
بۇيە بەم چەشەنە لە زىن بىزارە

* * *

فەلەك لە داخت دائىم ئەنالم
ناۋ بەحرى مەينەت شىكاۋە بالم
ئەۋ جەۋرەي كەۋا تۇ بەمنتدا
ياخوا ھىچ كەسى ئەبى بە حالم

* * *

پايزو زىستان لەگەل ھاۋىنە
ھەر بنالەنە لە دەس ئەم ژىنە
بەلام فەسلەكەي بوھار زور خۇشە
چونكە لابەرى خەفەت و كىنە

* * *

لاۋى كورد زوۋ كە پشتت بېستە
رووكەرە مەيدان بۇ ئەم مەبەستە
گەر ئىۋە يەك بن دوزمن بى ھىزە
بەسە مەتاكەي لەم خەۋە مەستە

* * *

كوردە دەبا توۋشى تالەي يارت بى
چوار رۇڭ بىگانە خزمەت كارت بى
تاكەي زەلىلى چەرخى دەۋران بى
خەم و پەژارەۋ گىريان كارت بى

* * *

ئەي كوردى زەلىل دەيدە پر لە زار
دەۋون پر لە خەم لە ژيان بىزار
گامەستى بادەي زەھراۋى گەردوون
گاھى گىرۋدەي ژىر دەستى ئەغيار

* * *

نۆز جىڭگە گەرام من لەم ولات
شېرىن و تالىم چەشت لەم حەياتە
هېچى لە يادە نەماوە ئىستات
ئەوھى لە يادە تەنھا ئەم كاتە

* * *

دوو شانزولفى شۆر بازىنگو خرخال
چەن بەلەنجەولار دىتەو بۆ مال
دوو چارى كرىووە ھەزارى وەك من
كە راولەشىيىنى سەر لىكەى دەسمال

* * *

خودا بۆ خاتىر حورمەتى نەبىي
لە گوناھانم سەرانسەر خوش بى
من بەندەيىەكى گەلى رووسىيام
غەرقى قوپراوم رەحمى تۆ نەبى

* * *

تەماشاي وىنەم بىكەن كەوامە
لە ئاۋ گۆرېشىدا ھەستىم تەمامە
پەننام بىردوۋە بۆ زاتى خودا
ئەو پەننايەى من ھەر بەردەوامە

* * *

عومەرو عوسمان، بوو بەكرو عەلى
بە قەولى ئەھسەح ھەر چوارىيان وەلى
لەسەردەس ئەوان ئىسلام پەرمەيسەند
پەيامى دىنيان گەياندا كامىلى

* * *

{ بهشی تاکه کان }

لوتفی شاعر
1905 1989

(۱)

کوردە سەیرکە چۆن بەخوین سووربوو خاکی کوردستان
وەک چرا ئیستا ئەسووتی شەوقی فەخری کوردەکان

(۲)

سەد درێغ بۆ قەومی کورد و کەوتوو مات و زەبوون
شێری مەیدان بوو زەمانی دای لە بالی چەرخێ دوون

(۳)

ئەم خەودایە ئیش و کارو کردەوی چەن نادرە
چونکە خەوایی بی شەریک و تاکو تەنیا و قادەرە

(۴)

نوری عیلم و مەعریفەت ئیمڕۆکە دونیای گەرتوو
لەشکری جەمل و نەزانین لێرە باری کردوو

(۵)

تووشی گێژلوی خەفەت بوومە بە دايم سوبح و شام
شیت و شەیدا بووم لە دووریت دۆلبەری شیرین کەلام

(۶)

زۆلفەکانت وەک تەنەفە چاوەکەم بۆ گەردنم
یەک نێگامەت کافییە گەرچی لە حالی مردنم

(۷)

تابەكەكى من ھەر بىنالم رۇژو شەو دەردو غەزاب
باخى عومرم بى سەمەرچوو خەستە حالو مال خراب

(۸)

ئەي زەمانە بەسىيە مېخنە جەرگەو دل وا بۇ كەباب
تا بەكەكى تۇ پىم دەچىژى رۇژى سەد جۆرە غەزاب

(۹)

بارانى خەم دەبارى بۇ ئەم كوردەوارىيە
روولە ھەر لايى دەكەي خوين وەكوو ئاۋ جار

(۱۰)

نېرگىزى ئاۋ باخو مېرگى يا كنىرەي گوى رووبار
ھىندە جوانو ناسكى مانەندى ئاھوى تەتار

(۱۱)

دل بە دونيا خوش مەكە قەسرو نىگارو نەقشى چىن
مالى ئاخىرمان قورە قورمان بەسەر بۇ كوى بچىن

(۱۲)

دل گەلى غەمگىنە ئىمرۇ ئارەزوۋى گريان دەكا
لەشكرى خەم وا بەرپوۋە مولكى دل ويران دەكا

(۱۳)

ھەر بە زكرى خوا غەزىم تۇ دلت گوشادەبى
بىنگومان خەرمان جوژنو خەم ھەموو بەرپا دەبى

(۱۴)

رۇژو شەو غەزەب ئەبارىي بۇمان
كەركووكمان لى بوو بە كونجى زىندان

*** **

زینت مسجد منبر و محراب
فرموده کسی بگری به تعظیم
بنزانه زینلوی گردوه سلام
امام زمان ضیع عرفان
ضیع حیا لقب ذی النورین
فرموده کسی صرف کایک دهم
اجری او کسه زو بی پایانه
خلیفه چارم اسد غالب
صاحب الفکار مظفر غریب
گر کسی بته باعث مولود
او کسی بایمان دیانت ظفر
یک له اولیا که شیخ معروفه
اعدا محاب عمری خطاب
مولود رسول حضرت سلیم
حدیث و کتاب امور و احکام
خلیفه سیم حضرت عثمان
عجوب قلوب سید الکونین
له گوزبانه رسول اکرم
و ک شهیدی بدر صاحب ایمانه
او فرموتی علی بی طالب
ابن عمر رسول ملک الوهاب
خونید نوه صاحب مقام محمود
دجیه بهشت به بی در دهر
به خارق العادات که و موصوفه
۱۹۹۷

بالتوقيع رقم ١٥٨٦٠٧

واللقب
 اب والجد
 لام واحد
 سجل النفوس العام
 مدينة
 اسم رئيس الدائرة
 التوقيع
 الخارج
 ١٠

١٥٨٦٠٧

[illegible]

الجمهورية العراقية
وزارة الداخلية
مديرية النفوس العامة

دفتر نفوس
صدر بموجب القانون رقم ٩٥ لسنة ١٩٥٥
للكو

٥٩٦٠٩ اللواء : كركوك

تسجيل النفوس العام
.....
للسنة ١٩٦٧

٢٠

٥٩٦٠٩

الجمهورية العراقية - مطبعة الحكومة - بغداد

الاسم والشهرة	الاسم	اللقب
تاريخ وعل	١٩٠٨	١٩٠٨
الولادة	١٩٠٨	١٩٠٨
اسم الأب	محمد	محمد
اسم الأم	صلاوة	صلاوة
الدين	مسلم	مسلم
الهيئة ومن	معلم	معلم
يقراً ويكتب	معلم	معلم
هل متزوج له	متزوج	متزوج
زوجة أو زوجات	صلاوة	صلاوة
لون العين	سوداء	سوداء
لون الوجه	سوداء	سوداء
العلامة الفرقة	العلامة	العلامة
الناحية	الناحية	الناحية
المحل الذي سجل فيه	المحل	المحل
اللواء	اللواء	اللواء
القضاء	القضاء	القضاء
الناحية	الناحية	الناحية
الحلة أو القرية	الحلة	الحلة
رقم السكن	٧٢٩٩	٧٢٩٩
نوع السكن	سكن	سكن

(لادیه رحیمہ لہ مولود نامہ پیغمبر رحیم مکرمی)
 ہو کو توفیق شاعر

سہ رد فتری گشت جمع انبیاء	تا ۲ سہ رسو گشت اولیاء
مرسلہ لبر جمع انس و جان	محبوبہ لہ لای خالق رحمن
اسم محمد ہم مصطفایہ	معلومہ محبوب ذات خدایہ
بہ دل و زبان پیکر اقرار	صلوات لہ سہ رسول پر
خضر گامہ بیان وجود	فی مجرد موجود حضرت مسعود
رسول خدا امین عالم	سرور و رئیس اولاد آدم
ساحب شرق دنیا و آخریہ	شفیع محشر و زری جزایہ
حضرت بر بکر کہ باری غار	معلوم افضل هر چہ ریار
عالم و کامل رفیق شفیق	بویہ لقب ہورہ مدنی
فرمودہ ہر کس صوف کالیگ	لہ مولود رسول شفیع ام
لہ سہ و کافی و کافی و حیف	لہ گل من او کس ای بہ رفیق
امام ہمام فاروق اعظم	قدوة الاسلام خلیفہ دوم

انت

فهره نگوکی دیوانی لوتفی

(پیتی نه لفا)

یەكەم مروڤ و باوه گهره ی مروڤ پیغه مبهری خودا بووه.	ئادەم:
ئاوهدان	ئاباد:
بەردەرگانه	ئاستانه:
ئاسكه - مامز	ئاهوو:
شیواو دووچار	ئاشوفته:
ئاسۆ	ئاسۆگه:
ئاژاوه	ئاشووب:
رهزێل - پیسكه	ئالچاغ:
شهونم	ئاوونگ:
باوهش - كۆش	ئامیز:
كوره ی ئاگر (گونگدان)	ئاته شخانه:
هێمن - ئاسوودهیی	ئاسایش:
ئاشكرا - دیار	ئاشكار:
دییەك بوو له ئاوچه ی شوانی سەر به پارێزگای كهركوك	ئالی بهیان:
فرمیسك	ئەشك:
دوژمن - ئاھەز - بیگانه	ئەغیار:

لوتفی شاعیر
1905 1989

ئەفغان:	ئالە - ھاوار
ئەندېشە:	بىر - خەيال - پەژارە
ئەلەم:	ئىش - نازار
ئەتەم:	كۆي تەمە - خواست
ئەختەر:	ئەمىن ئاغا (۱۸۲۸ - ۱۸۸۶) م كۆپى حاجى بەكر ئاغا كۆپى مەمەد ئاغا جەۋىزىيە شاعىرىكى كورد بوو.
ئەسىرى:	شىخ عبدولخالىق (۱۸۹۰ - ۱۹۶۲) ز كۆپى شىخ حوسەينى نەقشەندىيە شاعىرىكى نىشتەمانپەروەرى كوردو خەلكى كەركوك بوو
ئەلۋەن:	روبىرىكە بەناو شارى خانەقەن دا تىدەپەرى.
ئەفراسىياب:	كۆپى پەشەنگ شاو پاشاى تووران بوو لە سەردەمى كەيانىيەكاندا.
ئەيووب:	كۆپى حەزەتى نىسحاقو پىغەمبەرى خودا بوو
ئەبۇبەكر:	ئاۋى عبدوللايە كۆپى عوسمانە، بەناۋبانگە بە ئەبۇبەكرى سىدىق يەكەم خەلىفەى راشىدىن بوو.
ئىزھار:	اظهار - دەر خست.
ئەملۇبەيت:	بە ئەۋەو ۋەچى پىغەمبەر ئروودى خۋاى لى بى دەۋترىت ۋەكوۋ فاتىمەى زەھراۋ حەسەن ۋ حوسەين (س.خ)
ئەسكەندەر:	ئەسكەندەرى گەۋرە (۲۵۶ - ۲۲۴) پ. ز. بە زولقەرنەين بەناۋبانگ بوو لە خاكى يۇنان پى گەيوو چەند ۋلاتى داگىر كوردوۋەو تا بەشى لە خاكى رووس مۇقىتىكى زۇر ژىرەو دادپەروەرو نازا بوو.

ئىرىس:	ئاۋى ئەختوخ كۆپى ئەلىارد كۆپى مەلايىل كۆپى قىنان كۆپى ئەنۋوش كۆپى حەزەتى شىس كۆپى حەزەتى ئادەمە پىغەمبەرى خودا بوو (د.خ).
ئەلىاس:	كۆپى يس - لە ئەۋەى حەزەتى ھاروۋنە ئەۋىش كۆپى عىمران پىغەمبەرى خودا بوو ئىراۋە بۇ سەر قەۋمى بەنى ئىسرائىلەكان.
ئەحمەد:	ئەحمەد (۱۸۹۸ - ۱۹۳۵) كۆپى ۋەسمان پاشاى كۆپى مەمەد پاشاى كەيخوسرەو بەگى جافە شاعىرىكى بەرزو ئاۋدارو نىشتەمانپەروەرى كورد بوو.
ئەبىيات:	كۆي بەيتە ۋاتە (خشت) دىرە شىعەرە.
ئەممارە:	جۆرىكە لە جۆرەكانى ئەفس - لەۋامە - مەلەمە - فەقىرە - ئاطىقە - عىشقە - كامىل - مەرضىيە - موطمەئىنە.
ئەسبىط:	بە كۆرەكانى حەزەتى يەعقوب دەۋترى خۋاىان لى رازى بىت.
ئىسۋجان:	ۋاتە مۇۋۋو جىۋكە
ئىقبال:	بەخت ۋ تالە
ئىدراك:	ھۆش - ئاگادار
ئىقرار:	دان پىانان
ئىرەم:	باخىكى يەكجار خۆش بوو ئەلەن شەدادى كۆپى ھادى كۆپى ەۋس ئروستى كوردوۋە.
ئىسماعىل:	كۆپى ئىبراھىم كۆپى ئازەر كۆپى تارخ كۆپى ئاھوور لە ئەۋى حەزەتى نوح پىغەمبەرە لە مەككە كۆچى دوايى كوردوۋە.

ئىبراھىم: كۆپى ئازىر كۆپى تارىخ كۆپى ئاھوور لە نەوى ھەزرىتى
نوحە پىغەمبەرى خودا بۇ ئىبراھىم بۇ سەر نەمروود كە
پاشايەكى (بت) پەرستو زالم بوو.
ئەلىيەسە: كۆپى ئەخىرەتە بە پىغەمبەرى خودا بوومو لە قەومى بەنى
ئىسرائىلىيەكان بوو ئىمانيان پى ئەھىتاو.
ئەسفەندىار: كۆپى گوشتاسپ پالەوانىكى بە ئاوبانگى سەردەمى كۆنى
ئىران بوو.
ئىسحاق: كۆپى ھەزرىتى ئىبراھىم كۆپى ئازىر كۆپى تارىخ كۆپى
ئاھوور لە نەوى ھەزرىتى نوحە پىغەمبەرى خودا بوو
ئىبراھىم بۇ سەر خەلىكى شام لە تەمەنى ۱۸۰ سالىدا لە
فەلەستىن كۆچى دوايى كردوو ھەر لەویش بە خاك
سپىراو.
ئەب: باوك- باب- وشەيەكى عەرەبىيە.
ئەسەح: اصح، راستىن
* * *
(پىتەق پى)
بەلىقىس: مەلىكەى ولاتى يەمەن بوو پاشان بوو بە خىزانى
ھەزرىتى سولەيمان پىغەمبەر باسى لە قورئانى پىرۇزدا
كراو.
بالباس: ھۆزىكى گەرەى كوردە لە سنوورى شارۆچكەى رانىە
نىشتەجىن.
بارخانە: بارگە ئەو شتەنى بۇ گەشتو سەفەر ئامانە دەكرى.
بدەت: خورسك- شتى نەبووى يا لە نوى پەيدا بى.

بەيات: ئاۋچەيەكە لە دەوروپەرى (سلمان بەگ) ئاۋى ھۆزىكى
گەرەى عەرەبە ئەم ھۆزە بەشىكى بە زمانى توركمانى
ئاخافتن دەكەن.
بزوورگ: گەرە- مەن
بىستوون: شاخىكى گەرەيە لە نىزىك كرماشان لە ئىران ئەو شاخەيە
كەوا فەرھادى بەردتاش لەعەشقى شىرىن بە قولنگ شەقى
كردوو چەندىن وىنەى لەسەر رووى بەردەكان زۆر
ھونەر مەندانە ھەلەكەندوو.
بورىان: برىن- زام
بلوف: فىل- قول برىن
بايەقوش: كۈنەبوو- كۈندەبوو
بەندە: عەبد- غولام بۇ رىزگرتنە
بۇنياد: سوست كردن- بنىە
بىنەوا: لانەواز- بى جى و رى
بەردەشانى: شاعىرىكى قسەخۇشى كۆنى كورد بوو
بىشنەو: بىيسە- گویت لى بى
بەرىن: پان- فراوان
بەرق: برووسكە
بىدار: ئاگادار- بە ئاگا
بوھتان: بوختان- تاوان خستەنە پال كەسى كە ئاگای لى نەبى
باى وەعدە: ئەو بايەكە سوودى بۇ زىندەوھرو زەوى وزار دەگەيەنى
بىشە: قامىشەلەن- دارستانى زۆر چى
بىخود: مەلا مەحمود (۱۲۶۹-۱۲۷۶) كۆپى مەنى مەلا ئەمىن
كۆپى موفتى گەرە حاجى مەلا ئەھمەدى چاۋ مار
شاعىرىكى ئاۋدارى كورد بوو.

بیسارانی:	مەلا مستەفا (۱۶۶۱-۱۷۰۲) کۆپى مەلا قوتبەدین-ى
	بیسارانىيە شاعىرىكى ئاودارى كورد بوو ھۇنراوھكانى بە
	شىئومزارى (گۆران- ماچۇ) داناوھ.
بارەواج:	بەنرخ- بە بەھا- فرخدار
باباتاهىر:	باباتاهىرى ھەمەدانىيە (۹۲۵- ۱۰۱۰) ئاسراوھ بە
	باباتاهىرى (غورىان) شاعىرىكى بەئاوبانگو پاىەبەرزى
	كورد بوو بەرھەمەكانى بە شىئوھ زارى لووپى داناوھ.
بەدر:	مانگى چواردە
باعىس:	ھۆ- بەلگە
با خەبەر:	خەبەردار- بە ئاگاھ.
	* * *

(پىتىق پى)

پەيكان:	تير- سەر تيرە
پارەپارە:	لەت لەت- پارچە پارچە- رىزە رىزە
پايان:	گۆتايى- تەواو
پىدەر:	باوك- باب
پەروان:	بالەفەرە- فەرىن
پەروانە:	پەپوولە- پەپى
پىئوار:	ئادىار- شاراوھ- داپۇشراوھ
پابەند:	عەلاقەتمەند
پىرەمىرد:	حاجى توفىق (۱۸۶۷- ۱۹۵۰) كۆپى مەحمود ئاغاي
كۆپى ھەمزە	ئاغاي مەسرىف- شاعىرىكى

نیشتمانپەرۋەرى كورد بوو لە سلىمانى	
ھاتووتە دۇنياوھو ھەر لەوئىش مردوھ.	
پەتيارە:	بەرەللا- ھىچ لە دەس نەھاتو- پى دەسەلات.
پشەر:	ئاوچەيەكى كوردەوارىيە سەر بەپارىزگاي سلىمانىيە
پۆشىن:	پارچە قوماشىكى رەشە ۋەكۆرە مشكى جاران ئافرەتان بە
	بەسەر يانەوھ دەبەست.

* * *

(پىتىق تى)

تەن:	لەش- جەستە- لاشە
تەورىز:	شارىكى گەورەيە لە ئىران
تەلخ:	تال- لىخن
تەلەسم:	جادوو- سىحر
تەوق:	گەردىنبەند- حەلقە
تەعنە:	تائە- تائووت
توپرە:	مۆر- ئىمزاىيەك لەسەر پارە ھەلگەندرابى
تاب:	توانا- تاو- ھىز
تائىبان:	كۆي تەوبەيە- پەشىمان بوونەوھو گەرانەوھ بۆلاي خودا
تار:	تارىكى
تەرب:	خوشى- شادى
تاراج:	وئران- تالان كىردن

تیلەکیش:

بەر ئافەرەتە دەوتری که له دواى پالاکانهوه سوآلهى
گه نههکان کۆ دهکاتهوه.

تاروما:

تەفرۆ توونا بوون- کاول بوون- وێران بوون.

تلوع:

دەرچوو- بەدەرکهوت

تار:

جۆره ئامیژیکی موسیقایه

تانهپرۆ:

روباریکه له نزیك شارى سلیمانی

تیشه:

تەشوو- پاچ

تویشه:

خواردەمەنى رێگا له کاتى سهفەرۆ دوور کهوتنهوهدا.

تاهیر:

تاهیربەگ (١٨٧٥-١٩١٨)ن) کوپی وهسمان پاشا کوپی

محەمەد پاشای کوپی که یخوسرهو بهگی جاف-ه

شاعیریکی شیرین زوبانی کورد بووه.

تالووت:

ناوی شاوول کوپی قیس کوپی صارو له نهوهى بنیامینی

کوپی حمزەتى یهعقوب لهسەردەمى شمویل پیغه مبهردا

کراوه به مەلیک و نێراوه بۆ سەر جالووت که مەلیکیکی

زالم و خوینریژ بووه له شەڕێکدا که حمزەتى داوودیان

لهگەڵ بووه ئەو مەلیکه کوژراوه و له پاشان کچی خۆی

داوه به حمزەتى داوود (قصص الانبیاء) ل ٢٥٤.

تەودیع:

بهخیر هاتنى کردین

تەتار:

هۆزیکى تورکن له ناسیای ناومراستدا نیشتهجین.

* * *

(پێتیی جیه)

جانهوه:

گیان لهبهریکی ترسناک- درنده

جاف:

هۆزیکى گهوهى کورده له زۆر جیگهى کوردستان

نیشتهجین

جاو:

جۆره قوماشیکی تەنراوی کۆنه وهکوو شال وایه

جان:

گیان- لهش

جان:

کۆی جنۆکه

جاگیر:

جیگر

جهباری:

هۆزیکى کورده به زۆرى له سنوورى شارى کهرکوک

نیشتهجین

جله:

بۆ و لاخى بهرزه بهکار دیت

جو:

جۆگه- جوبار

جهفا:

نازار- ئیش

جerman:

ئelman

جهولان:

جوله- گهران- هاتوچۆ

جیغه:

بۆگەن- مەبهست له تەماح و مالى حەرامى دونیا

جورعه:

فری- قومى خواربنهوه

جوبریل:

مەبهست له حمزەتى جوبرائیل- يهکیکه لهو چوار

مەلانیکه موقەربانەى خودا له لایەن زاتى خوداوه وهى

هیناوه بۆ پیغه مبهرد

جەزیری:

شیخ ئەحمەد (١٤٠٧-١٤٨١)ن) کوپی شیخ محەمەدى

جەزیریە شاعیریکی پایەبەرزى نهتهوهى کورد بووه

جوودی:

ناوی شاخیکه که کهشتییه کهى حمزەتى نوح پیغه مبهردى

لى گیرساوهتهوه، کهوتوته کوردستانى باکوورهوه.

جوود:

بهخشندمى

جەور: زولم و خراپەكارى و زۆردارى
 جورم: گوناھ- تاوان
 جەوھەر: دىيەك بوو لە ئاۋچەي شوانى كەركوك ئىستا ويرانىيە
 جنبوش: جوولانەو
 جىران: ھاوسى
 جەبىن: ئاۋچەوان
 جەرجىس: پىغەمبەرى خودا بوو لە بنچىندا خەلكى فەلەستىن بوو
 رەوانەى سەر قەومى كراو لە نەينەواو ئىمانىيان پى
 نەينەواو لە پاشان خوا غەزەبى ناردۆتە سەريان (قصص الانبياء) ل ۵۸

* * *

(پىيتى چىم)
 چوار كۆمەي ھۆزىكى كوردە لە دەورووبەرى شارۋچكەي قانر كەرم لەم
 گوندانە
 شىخان: نىشتەجىن: چالەودوانە، مىرناسر، قەلغانلو، داربەسەر،
 نەورۆز.
 چەنگ: جۆرە ئامىرىكى مۇسقىايە
 چەشم: چاۋ- سەرچاۋە
 چىن: بەولاتى صىن دەوترى
 چۆغە: جۆرە قوماشىكى رەشى ئەستورە زۆرتىر بۇ غەباي پىاوانە
 بەكار دەھات.

چىھرە: چارە- روخسار
 چەمىدە: چەماو
 چادر: جۆرە چىراۋىكى ئەستورە ئاۋ دانادا بۆرەشمال و زۆر
 شتى تىر بەكارى دى.
 چەمەن: چىمەن
 چەتفە: پارچە قوماشىكە پىاوان وەكورو جامانە لەسەرى دەبەستىن
 چەتوون: لاسار- ھاروھاج
 * * *

(پىيتى چى)

چەيدەر: مەبەست لەئىمامى عەلى كۆپى ئەبو تالىبە چوارەم
 خەلىفەى راشدىن بوو.
 حازىق: شارمزا- سەلىقەدار
 حاتەم: كۆپى عەبدوللاى تائىبە بە چاوتىرى بەناۋبانگ بوو بە
 نەتەو غەزەبە
 حەماقەت: بى عەقلى- تى نەگەشتو
 حافز: خواجە شەمسەدىنى محەمەدى حافزى شىرازىيە،
 شاعىرىكى بەناۋبانگى ئىرانى بوو ھەلبەستەكانى
 گۆراۋەتە سەر چەند زمانى دەلەين بە رەگەز كورد بوو..
 حەرەم: ھاوسەرى پىاۋ- ئەو شوينەى مروۋ دەپارىزى بۇ خىزان لە
 ناومەوى خانوودا.

هزمرکه:	ئاگەداربە- وشيار بە	خەرامان:	کچى يەكى له خاقانەکانى چىنى بوو له جوانى و شوخيدا
هەريق:	مەلا صالح (١٨٥١-١٩٠٧)ن کوپى مەلا نەسروللاى		کەم وینە بوو.
	زێوەییە، شاعیریکی شیرین گوشتاری نەتەوێ کورد بوو.	خار- دېرک	
هەمدى:	نەحمەد بەگ (١٨٧٦-١٩٢٦)ن کوپى فەتاح بەگى	خەیلی:	زۆر- گەلى- فرە
	ئەرازییە، لە بنەمالەى صاحب قرانە شاعیریکی ناودارو	خەندان:	پێکەنین
	نیشتمانی پەرەزە کورد بوو.	خوون:	خوین
هەبیبی	مەبەست لە هەزەرەتى محەمەد کوپى عەبدوللا پینگەمبەرى	خوردەسال:	منالى گەم تەمەن
	خودایە (د.خ)	خاسان:	چاکەکان
لایەنام:		خانە:	مال- خانەوادە
حکیم:	پزىشک	خاموش:	دامرکاندن- هێمنی
هەزین:	خەمبار- خەمگین	خوراسان:	ناوچەپەکە لە ئێران
هەتەب:	حطب- دارى وشک	خان ومان:	شوڤ و شەنگ- جوان و خنجیلانە
حائزین:	حائز- سەرلى شىواو	خوشخوان:	ئەوێ بە چاکى بخوینیتەو
		خەزان:	پایز- گەلاریزان
		خاس:	چاک- باش
		خەیرول ئەنام:	مەبەست لە هەزەرەتى محەمەد پینگەمبەرە (د.خ)
(پیتی غى)		خەنخوار:	خوین خۆر- خوینمژ
		خەلە:	دەغل و دان
خەوالۆ:	خەفۆک	خەدەم:	خەزەتکار
خاو:	خەو- نووستن	خەل:	یەکیکە لە ئەولیاکانى خودا، بە خەل زیندە بەناوبانگە،
خەستە:	نەخۆش- وشەیهکی تورکیە		هاوچەرخى مووسا پینگەمبەر بوو دەلێن ئاوى حەياتى
خالخالان:	شاخیکە لە ناوچەى شوانى سەر بە پارێزگای کەرکووکە.		خواربوو هەتا کۆتایی دونیا نامری.
خورد:	خواردن	خەيام:	غیاسەدینی ئەبول فەتەح عومەرى کوپى ئیبراھیم بە خەيام
			بەناوبانگە لە سەدەى پینجەمى کۆچیدا لە شارى

نەيشاپور لە داىك بوو ھەر لەو شارەش مەدوھ شاعىرو
فەيلەسوفىكى بەناوبانگى فارس بوو شىعرەكانى
ومرگىراوھ بۇ سەر چەن زمانى.

خالىسى:

نازناوى شىخ عەبدولرەھمانى تالەبانييە شاعىرىكى
پايەبەرزى كورد بوو باوكى شاعىرى ناودارى كورد شىخ
رمزى تالەبانييە.

خانى:

مەلا ئەحمەد (١٦٥٠-١٧٠٧ز) كۆرى شىخ ئەلىياس-ە و
خەلكى ولاتى بايەزىدو بۇتائە شاعىرىكى ناودارى
پايەبەرزى كوردبوو.

خەتا:

ناوى كۆنى ولاتى چىن بوو.

* * *

(پىيتى دال)

داوود:

كۆرى ئىشاوھىيە لە نەوى يەھوزاى كۆرى ھەزرەتى
يەعقوب پىغەمبەرى خودا بوو زەبوورى بۇ ھاتووتە
خوارەوھ لە تەمەنى سەد سالىدا كۆچى دوايى كردووھ لە
ولاتى شام نىژراوھ.

دوچەيل:

ئەو بىابانەيە كە مەجنون تىيدا دەگەرا

دانيال:

يەككە لە پىغەمبەرەكانى خودا ھەندى دەلەن ئارامگاى
پىرۆزى لە كەركوكە ھەندىكەش ئەلەن لە شارى
ئەسكەندەرۆنەى مىسرە.

دەرحال:

دەس بەجى، ئىستە

دوراج:

لەقىكە لەھۆزى ھەمەوھندو دىيەكەيان ھەيە لە نەزىك
چەمچەمال بە پۇریش دەوترى.

دوون:

نەزم- كەم نەمود

دۆزەخ:

بەشىكە لە جەھەننەم.

دارەخورما:

دىيەكى گەورە بوو لە بتارى چىاي (قەرەچوڭ) سەر بە
ناحىيەى كەندىناوھىيە لە پارىژگاى ھەولير.

دارا:

دوا پاشاى بنەمالەى ھەخامە نشنى بوو لە ئىراندا لە
دواى بەزىنى لە شەرى ئەسكەندەرى مەكدوونى لە سالى
(٢٢٠) پ.ز لە نەزىك شارى ھەولير كۆژراوھ.

دىوانە:

شىت

دەعيە:

فەيز- لووت بەرز- روح زل.

دەبان:

جۆرە خەنجەرىكى جەھەردارى بەناوبانگى كوردەوارىيە.

ديار:

مال- ولات- شوين- جىگا.

دەستار:

دوو پارچە بەردى بازەنيە گەنم و ساوەر و برۆشى پى
دەھاپن.

دەھر:

زەمان- رۆژگار- چەرخ.

دەوار:

رەشمال

دووچار:

گىرۆدە- تووش بوون.

* * *

(پىيتى رى)

روباب:

جۆرە ئاميرىكى مۇسقىايە

رۆڭى جەزا: رۆڭى زىندوو بوونەمەى مۇڭ بۇ ھېساب

رۇخانى: رۇبارىكە لە نىزىك شارۋچكەى قاسىركەم

رۆڭى كل: رۆڭى مردن ئەو كاتەى مۇڭ دونيا بەجى دىلى.

رەقىپ: ناھەز- دوزمن

رەست: جۆرىكە لەو ھەشت جۆرەى مەقام

رىزوان: رضوان- بەھەشت

رەنجوورى: مەلا عومەر (۱۱۶۴- ۱۲۲۴) كۆى خالىد بەگى زىنگەنىيە

شاعىرىكى ناودارى كورد بوو.

رۇستەم: كۆرى زالە نەمەى سامە يەككە لە پالەوانە ھەرە

بەناوبانگەكانى سەردەمى كۆنى ئىران لە شانامەدا ناوى

ھاتووە، ناسراوہ بە تەھمەتەن ياتاج بەخش.

رىدار: شارۋچكەيەكە لە ناوچەى شوانى سەر بە پارىزگاي

كەركوك.

رەشماراچىيەكان: بەچەند راوچىيەك دەگوتىلى لە ھەر چوار لاوہ دەورى

نىچىرى دەگرى.

* * *

(پىڭتى زى)

زەكەريا: كۆرى يۇخەننايە لە نەمەى ھەزەرەتى سولەيمانەو

پىڭمەبرى خودا بوو رەوانەى سەر قەومى بەنى

ئىسرائىلىيەكان كراوہ

زىندان: بەندىخانە- گرتووخانە

زەخم:

برىن- زام

زوحاك:

يەككە لە شاھە كۆنەكانى ئىرانى پازدەھەمىن پادشاي

بنەمالەى پىشدادىيان بوو لەزالى و خويترىژيدا ناوبانگى

دەركردووہ.

زەپنىگار:

بەزىر نەخشراو

زىنگە:

مۆزىكى گەورەى كوردە لە زۆر شوين لە كوردستان

نىشتەجىن.

زىللەت:

ذلة- داماوى- چەوساوەيى

زولەيخا:

خىزانى ەزىزى مىسر بوو لە پاشان ھەزى لە ھەزەرەتى

يوسف كوردووہ لەو بارەيەوہ زۆر نازارى كىشاوہ باسى لە

قورئانى پىرۇزدا ھاتوہ.

زىنھار:

نازاردان- ژان و ئىش.

زاغ:

قەلەپەش- قازو

زىدومەنوا:

نىشتەمان- ولات- شوين- جىگە.

زار:

گريان- نالە

زى رووح:

گيانلەبەر- زىندەومەر

زومرە:

دەستە- تاقم

زومرە:

ناوى ئەستىرميەك

زەھاوى:

جەمىل صدقى زەھاوى (۱۸۶۲- ۱۹۲۶) شاعىرىكى

ناسراو بوو.

زەپ:

زىپ- ئالتون

ژى كەوان:

ئەو پارچە چەرمەيە كە لوول كراوہ بە كەوانەكەوہ بۇ

نەمەى تىرى پى بەاويژن.

سەفیه:	بى ھۆش - گىژو وىژ
سەدا:	دەنگ
سەقەر:	شۈبھىگە لە دۆزەخ
سەنگى خارا:	بەردى زۆر رەق بەردە زېرە
سەحابى:	بە يارانى پىغەمبەر (د.خ) دەوتىرى ئىروودى خاويان لى بى
سەرھەنگ:	پايە يەكى سووپايىيە
سايە:	سەبەر
سالم:	عەبدولرەھمان بەگ (۱۸۰۰ - ۱۸۶۶ز) كۆپى نەھمەد
	بەگى ساحىب قرانە، شاعىرىكى پايە بەرزو ئاودارى كورد
	بوو.
سەرگەشتە:	سەرگەردان - ئاوارە
ساغوبىژ:	جۆرە قوماشىكى خۇمالى كۆنە
سەرەبزۈتە:	گرىيدارى كە نەسووتى و بە نىوھى بىمىنىتەو
سەفا:	خوشى - سەيران
سەرخىل:	سەركە ھۆز
سەفین:	شاخىگە لە سنوورى ھەولېر دەرۋانىتە شارۋچكەى
شەقلاو:	
سوغرە:	نىش پى كردن بەزۆر بەخۇپايى - بىگار
سەرچىنار:	ھاوینە ھەوارىگە لە سەلىمانى

سولهيمان:	كوپى حمزەتتى داۋودە پىئەمبەرى خودا بوۋە زامانى
	ھەممۇ گىيانلەبەرىكى زانىۋمو (با) لە ژيئر فەرمانى ئەو زاتە
	دابوۋە باسى لە قورئانى پىرۋزدا كراۋە
سەگرە:	زنجىرە شاخىكە لە نزيك شارۋچكەى سەنگاۋ
سورەيا:	جۈرە چرايىكە بەبن مىچى خانوۋدا ئاۋىزان دەكرىۋ ناۋى
	ئەستىزەيەكى پرشنگداريشە
سەدەمە:	گىرۈگرفت - دووچارى ناخۋشى - ئاستەنگە.
ستەمكار:	زۆردار - زالم - خوينېرژ.
سەياح:	گەرىدە - گەشتەۋەر
سىگاھ:	جۈرىكە لە ھەشت جۈرەى مەقام
سىروان:	روبارىكە لە سەروۋى شارى دىالەۋە
سىم:	زىۋو
سەربىسات:	سەر روۋى زەۋى
سەعدى:	شىخ سەعدى شىرازىيە خاۋەنى كىتئىبى گولستانە
	شاعىرىكى گەرەۋ بەناۋبانگى فارسى بوۋە.
سوۋى زەن:	سۇ الضمن - گومانى خراب
سەينئات:	خراپەكارى
سەحەر:	بەرەبەريان - پىنش مەلا بانگدان - گزنگ
سەلام:	كوپى شىخ ئەھمەد (۱۸۹۲ - ۱۹۵۹) كوپى شىخ
	عەبدولكەرىمى عازەبانىيە شاعىرىكى نىشتەمانپەرۋەرى
	كورد بوۋە.
سەما:	ئاسمان.
سىاھ:	رەش
سىغ:	جۈرە ئاينىكە بە زۆرى لەناۋ ھىندستاندا باۋە.

سەنگ:

بەرد.

* * *

(پىيتى ھىداد)

صالح:

كوپرى كانووك لە ئەوێ سامى كوپرى ھەزرەتى نووحە
پىغەمبەرى خودا بوو
كراوە كە قەومىكى بت پەرست بوونە.

صلاح الدين: نازناوى يوسف كوپرى ئەيوب كوپرى شادىيە لە بنچىنەدا
خەلىكى شارى (دوين)

لە ناوچەى نازربايجان و لە كوردى كۆچەرى ئەو ناوچەيە
لەبەر بارى بشوینى ئەو ولاتە باوكى روى كردۆتە خاكى
عیراق لە كاتى خەلافەتى (المسترشد بالله) لە سالى (٥٣٢
هـ) لەبەر زىرەكى و ھۆشیارى خەلیفە ئەيوب دەكا بە
(شەھنەى شارى تکریت) يوسف لە تکریت لە دایك بوو
بە سولتان صلاح الدين ئەيوبى بەناوبانگ بوو ھوكمى
ولاتى ميسرو شام و فەلەستینى كردوو بە دادپەروەرى
بەناوبانگ بوو- پروانە كتيبە ميژووى ئەھلى ھەلب و
قارەمانى كورد صلاح الدين ئەيوبى دانراوى مامۆستا
محەمەد جەمیل عوسمانى چاپخانەى كامەرانى سلیمانى
چاپى يەكەم سالى ١٩٦٠ز.

صافى:

كاك مستەفاى ھىرانى (١٨٧٦-١٩٤١ز) كوپرى كاك عەولای
سانییە شاعیریكى پایە بەرزى كورد بوو.

صابرى:

شیخ نەجمەدین (١٨٩٠-١٩٤٤ز) كوپرى شیخ
عەبدولرحمانى شۆریجەى قەرەحەسەنى بەرزنجییە
شاعیریكى كورد بوو.

* * *

(پىيتى شین)

شوعەیب:

كوپرى صفوان كوپرى عیفا كوپرى ثابت لە ئەوێ ھەزرەتى
ئىبراھیم و پىغەمبەرى خودا بوو.

شەبەبخوون:

شەوئخوون ئەو ھىزشەى شەو لەكاتى نووستندا دەكرێتە
سەر شارێك یا گوندى

شاپوور:

یەكێكە لە شاھە كۆنەكانى ئێرانى

شەڕەنگیز:

شەڕانى- گنچەلاوى- شەڕ فروش.

شیخان:

دییەكە لە ناحیەى (قوشتەپە)ى سەر بە ھەولێر

شكۆھ:

پایەدار- ریزدار

شاھى نەجەف:

بە عەلى كوپرى ئەبو تالیب دەوترى ئەم زاتە خەلیفەى

چوارەم بوو لە تەمەنى (٦٠) سالیدا شەھید كراوە

لەشارى كووفە لە خاكى عیراق نێژراوە.

شەھین:

باز- دووبرا

شەب:

شەو، وشەيەكى فارسىیە.

شەوین:

ناوى ئەسپەكەى خوسرەوى پەرویزە یەكێكە لە شاھە

ناودارەكانى سەردەمى كۆنى ئێرانى.

شېس: كۆپى ھەزرەتى ئادەم و پېغەمبەرى خودا بوو ئارمىگاي پېرۋىزى لە شارى موسىلدايە.

شەمعوون: يا شمويل يا ئەشمویل كۆپى بالى كۆپى یرخام لە نەوى ھەزرەتى ھاروون پېغەمبەرى خودا بوو.

شای كەربەلا: مەبەست لە ئىمامى حسين كۆپى ئىمامى عەلى كۆپى ئەبو تالیب لە كەربەلا شەھید كراو.

شېرى ئەتقىا: ناویكە بۆ ھەزرەتى عەلى كۆپى ئەبو تالیب كە خەلیفەى چوارەمى ئىسلام لە شارى (كوفە) بە خاک سپېردراو.

شە عیاء: كۆپى ئە مضياء و پېغەمبەرى خودا بوو.

شكار: راو

شەغره: ئامېرىكە لە دار نروست دەكراو ئەخرايە سەر پىشتى ولاخى بەرزە لە پەریزەو قرچەیان پى دەگواستەو سەر خەرمان.

شەفیعلول: مەبەست لە ھەزرەتى محەمەد كۆپى عەبدوللایە پېغەمبەرى خودایە واتە تەكاكارى

موزنەین: گوناھنكارانە لە رۆژى مەحشەردا .

شامى ئەجەف: مەبەست لە ئىمامى حوسەین كۆپى ئىمامى عەلییە

شەشەدر: شەش دەرگا، بە یەكی دەوترى لە ھیچی كەم نەبى

شەداد: كۆپى عاد كۆپى عەوص پادشایەكى گەلى زالم و بت پەرسە بوو باخىكى یەكجار خوشى نروست كەردووو ناوى ناوە باخى نیرەم.

شېخ مەحمود: (۱۸۸۴-۱۹۵۶) كۆپى شېخ سەعیدى شەھید ھەفیدی ھەزرەتى كاك ئەحمەدى شېخ لە نەوى شېخ محەمەدى نۆدیھییە لە نوای شەرى جیھانى (۱۹۱۴-۱۹۱۸) لە

دوای نەوى ئینگلیزەكان عێراقیان داگیرکرد لە سالى ۱۹۱۹ز كرايە مەلىكى كوردستان لە پاش ماوەیەكى كەم ھەندى بيانوى پرپوچیان پى گرتو لە سەر حوكم لایان برد ئەویش پەناى بۆ چەك برد تا سالى ۱۹۳۱ز دوا شەرى لە ئاو باریك تەواو ئینگلیزەكانى شپەزەکرد بەلام چەن ھۆزىكى كورد كە چاوەڕنى ئەوھیان لى نەدەكرا، ھەزىشكى گەورەیان كەردە سەر چەكدارەكانى شېخ لە كاتى نان خواردنا دەوریان گىراو شە دەستى پىكرد، بەلام چەكدارەكانى شېخ بە جوامىرى و زىرەكى خویان توانیان بگەنە چیاكان دوای ئەم رووداوە شېخ بە ناچارى و دل شكایى لە ۱۲ى مايسى سالى ۱۹۳۱ز خۆى دایە دەستەو بە دەس بەسەرى ماوە تا سالى ۱۹۴۱ز پاشان لە كودەتاكەى رەشىد عالى گەیلانى ۱۹۵۶لە یەكێك لە نەخۆشخانەكانى بەغدا كۆچى دوایى كرد. لە مزگەوتى گەورەى لە سلیمانى لە تەنیشەت مەرقەدى كاك ئەحمەدى شېخ بە خاک سپېردراو.

* * *

(پەتە عەین)

عوسمان: كۆپى عەفانە بەناوبانگ بوو بە زونوورەین، سێھەمین خەلیفەى راشیدین بوو بۆ یەكەمجار قورئانى پېرۋى نووسیوەتەو.

عومەر: كۆپى خەتاب دووم خەلىفەى راشىدىن بوو لى
 دادپەرورەيدا بەناوبانگ بوو.
 عيسا: كۆپى خاتوو مەريەم پىغەمبەرى خودا بوو. بەسەرھاتى
 لە قورئانى پيروزدا باسكراو.
 عەيام: ئەيام- رۆژگار
 عايىد: خواپەرست
 عوبەيە: جۆرە ماينىكى رەسەن
 عەدەم: ئەبوون
 عام: گشت- ھەموو
 عالى جەناب: پاىەبەرز- جىگەدار- ناسراو
 عەبەس: فيروز- بى سوود- بى كەلك
 عيشو: ناز- لارو لەنجە
 عەيان: ئاشكرا- ديارى
 عوقبا: رۆژى قىامت
 عودال: ئاوارە- دەرەدەر
 عەبد: بەنە- غولام
 عەرەر: ئىختىكى زۆر راست و بالا بەرزە
 عوزەير: كۆپى جىروە كۆپى سوريق كۆپى عديايە لى نەوى
 حەزەرتى ھارونە و پىغەمبەرى خودا بوو (د.خ)
 عەبدوللا: عەبدوللا (۱۸۶۲-۱۹۱۲) كۆپى ئەحمەد بەگ كۆپى
 رۇستەمى بابا عومەرە لى بنەمالەى بابامىرييە، شاعىرىكى
 ئاودارى كورد بوو.

عەلى: عەلى (۱۸۸۶-۱۹۷۴) كۆپى باپىر ئاغايە كۆپى چراغ.
 ئازناوى شىعەرى (كەمالىيە) شاعىرو رۆژنامەنووسىكى
 ئاودارى كورد بوو.
 عەلى: عەلى ھەيرى (۱۰۱۰-۱۰۷۷) زىاوە شاعىرىكى
 بەناوبانگ بوو لى سەردەمى خۇيدا.
 عەتا: بەخشىن.

(پىدى غەين)

غەران: لەخۇبايى- لەخۇپازى- نەفس بەرز
 غەزال: ئاسكە- مامز
 غەوغا: دەنگە دەنگە- ھەرا
 غەمگوسار: غەمخۆر كەسى خەمى كەسىكى تر بخوا
 غەدر: دەس ئىريژ كەرنە سەر كەسانى بى تاوان و ئازار دانىان .
 غەرىب: ئامۆ- نەشارمزا
 غلىمان: بىو دەستەيە دەوترى كە لەبە ھەشتا خزمەتى ئىمانداران
 دەكەن
 غەوس: ئەبا محەمەد محىدىن عبدولقاسر ۵۶۱/۴۷۱ى كۆچى،
 كۆپى صالح سىدىق موسا، جەنگى دۆست گەيلانىيە
 دەگاتەو سەر ئىمامى خەسەنى كۆپى ئىمامى عەلى
 بەشىخ عبدولقاسرى گەيلانى. بەناوبانگە، ئارامگاي
 پىروزی لى شارى بەغدايە. زۆربەى موسلمانانى جىهان
 دەچنە زيارەتى.

غەيرەن: جگە- بېجگە
غايەتەن: يەجگار- گەلى- فرە
غەرىق: نوqm بوون لە ئاودا

(پىيتى قاف)

* * *

قەيسى: قەيسى بەنى عامرىيە بە مەجنوون بەناوبانگە دلدارى لەيلا
بووموۋە خەلكى (نەجدە).
قولى بەگ: دىيەك بووۋە لە ناوچەى شوانى سەر بە پارىزگاي
كەركوك.
قەلەندەر: بى قالىح- مەردەگەر
قەبقەبە: قاسپەقاسپى كەو- خوئندنى كەو
قەعرە: ناخ- بن- قولابى
قانانى: شاعىرىكى بەناوبانگى سەردەمى كۆنى فارس بووۋە، ناوى
مىرزا حەبىب و خەلكى خوراسان بووۋە لە سالى ۱۲۷۰ى
قەمەرى مردوۋە.
قەيسەر: نازناوى پادشاهانى كۆنى روسە.
قەرمز: سەور شاعىرە كلاسيكىەكانى كورد ئەم وشەيەيان زۆر
بەكار هېناۋە لەناو غەزەلەكانياندا.
قانغ: شىخ محەمەد (۱۸۹۸- ۱۹۶۵) شىخ مەبدولقارى كورپى
شىخ سەعیدى (دۆلاشە) شاعىرىكى نىشتەمانپەروەرى
بەناوبانگى كورد بووۋە.
قانر: حاجى قانر (۱۸۱۵- ۱۸۹۲) كورپى مەلا ئەحمەدە لە دىنى
(گۆپ قەرەج)ى رۆژئاۋاي شارى كۆيەو لە دايك بووۋە لە

(پىيتى ھى)

فەنەر: كورەى ئاگر
فاسوڭ: جۆرە قوماشىكى كۆنە لە خورى ئروست كراۋە.
فەرھاد: پالەوانىكى بەھىزو مەنەندىكى بەتوانا بووۋە ئارمىزوى
لە شىرىنى ئەرەن كەردوۋە كەخىزانى خوسرموى پەروىز
بووۋە .
فىغان: ئالە- ھاۋار
فیرەن: پاشايەكى گەلى زالم بووۋە داۋاي خوايەتى كەردوۋە، گەلى
ئازارى ھەرزەتى موساي داۋەو ئيمانى پى ئەھىناۋە.
فەرىب: فەرىودان- مەلخەلەتان
فەنا: لەناوچوون- نەمان
فەرقەت: فەراق- جىابوونەۋە
فەرەمۆش: لە ياد كەردن- لەيىر كەردن
فەريادپەس: بەھاۋارەۋە چوۋ مەبەست لەزاتى خوايە
فەرزەندە: مەندال، وشەيەكى فارسىيە.
فەقى تەيران: مەلا محەمەد خەلكى (ماكو)يە لە نىۋان سالانى ۱۳۰۷-
۱۳۷۵) زىاۋە شاعىرىكى ئاۋدارى كورد بووۋە.

ئەستەمبول كۆچى دوايى كوردو، شاعىرىكى
نىشتىمانىپىرەو بەناوبانگى كورد بوو.

قەقنەس: مەلىكى ئەفسانەى دەنگ خۇشە خۇى دەھاوئىتە ناو گېرى
ئىگرەمەو دەسووتى يا ئەومندە ئارمىزوى لە فرىنە تا
پەرەكانى نەسووتى نانىشىتەو.
قوسىر: ئەفسەرى بەرپىرسى بىنگەى پۇلىس.

* * *

(پىتى گف)

كەيخوسرەو: كۆرى سىياھ وەحش يەككە لە شاھانى سەردەمى كۆنى
ئىرانى.

كەيقوباد: شاھىك بوو لە شاھە كۆنەكانى ئىرانى.
كەى كاووس: شاھىك بوو لە شاھەكانى كۆنى ئىرانى.
كارىز: دىيەكە لە ناوچەى شوانى سەر بە كەركوك
كوردى: مستەفا بەگ(۱۸۰۹-۱۸۴۹)ن كۆپى مەحمود بەگ لە
بەمالەى ساحىب قرانە شاعىرىكى ئاودارى كورد بوو.
كنىر: جۆرە گولنىكى جوان و بوھارىيە رەنگەكەى شىنە.

كەنفت: پەك كەوتوو- بى ھىز
كووچە: كۆلان
كارووش: جۆرە رووەككە
كەيد: فیل
كوچەل: كل

كەرگەس:
كەيفى:

كەرىم خان:

كۆلەبال:

جۆرە دالىكى گەورەيە كەلاكى ئازەلى تۆپىو دەخوات.
مەلا فەتھوللاى جوانرۆيىيە (۱۸۱۴-۱۸۸۲)ن شاعىرو
نووسەرىكى بە توانى كورد بوو.
بە كەرىم خانى زەند بەناوبانگ بوو يەككە لە شاھە
كۆنەكانى ئىران لە ھۆزى زەندو بە نەتەرە كورد بوو لە
سالى ۱۱۱۲ك ھاتووەتە دونياو
لە تووكى بەرخ نروست دەكرى و پىنى دەوترى (بەرەگن)
وەستاي كارگەچى تايبەتى و نامىرى خۇى ھەيە نروست
دەكا بۇ شوان و پالە و رەنجەر لەبەرى دەكەن بۇ سەرماو
كەرما زۆر سوودى ھەيە.

* * *

(پىتى گف)

گەنیم: گەنم
گۆش: گۆى
گريیە: گریان
گەلالى: ھۆزىكى كوردە
گرىبان: يەخەى كراس- بەرۆك
گەدا: ھەزار
گوفت: ئاخافتن- قسە
گوزمر: تىپەر بوون
گوزەشت: بەسەرچوو.

گەلاوئىژ: ئەستىزەيەكى پرشنگدارە
 گزىر: پياۋى ئاغا- پياۋى دوو روو
 گوم بوو: بىز بوو- ون بوو
 گوشاد: گەشاۋە- كراۋە
 گروھ: تاقم- دەستە- كۆمەل
 گولباتمان: جۆرە قوماشىكى بە نىرخى سەردەمى كۆنى ژنانە بوو.
 گەلباخى: ھۆزىكى گەورەى كوردە لەدەورەبەرى شارى سەنەى
 كوردستانى ئەودىو لە (ھۆ باتو) و (سارالو) و (قەرە دەوار) و چەن شوئىنىكى دىكە نىشتەجىن.

* * *

لاف: فېشال- خۆ ھەلگىشان
 لاجيومرد: جۆرە قوماشىكى گران بوھارى سەردەمى كۆنە
 لوقمان: كۆپى سرون پزىشكىكى زۆر شارەزاۋ زاتىكى پىرۆز بوو،
 لە چەن سەرچاۋەيەك ھاتوۋە ئەلەين پىغەمبەرى خودا بوو
 لە قورئانى پىرۆزدا باسى كراۋە.
 لاين: كار بەدەستىكى سەردەمى ئىنگلىز بوو لە عىراق
 لالە: جۆرە گوللىكى سوورە لە كوردستان لە زۆر شوئىن دەپوئى.
 لووت: لوپ، كۆپى ھاران كۆپى تارخ پىغەمبەرى خودا بوو لەبەر
 رەۋشت ناشىرىنى قەۋمەكەى خودا غەزەبى لىيان گرتوۋە.
 لەيلا: ناۋى دلدەرەكەى (مەجنون) قەيسى عامرىيە.

لۆم: لۆمە- سەرزەنەشت- گلەيى- سەركۆنە
 لالۆ: مامە
 لەولاك: مەبەست لە ھەرزەتى مەمەد كۆپى عەبدوللايە،
 پىغەمبەرى خودا بوو (د.خ) ئىشارەيە بۇ ئەو ھەدىسى
 قودسىيە كە خۋاى مەزن ھەرموويەتى (لولاك لولاك لىما
 خلقت الافلاك) واتە ئەگەر تۆنەبوايە مەن ئاسمانەكانم
 لىروست نەئەكرد.

* * *

(پىقتى مەم)

موسا: موساى كۆپى عىمران كۆپى ھاھىتى كۆپى لاۋى كۆپى
 ھەرزەتى يەعقوب و پىغەمبەرى خودا بوو بەسەرھاتى لە
 قورئانى پىرۆزدا بە لىژى باسى كراۋە.
 موژگان: موژگانى
 مەزار: گۆپ- ئارامگا.
 مەر: كورت كراۋەى مەگەرە.
 مامز: ئاسكە
 مەمات: مردن
 مەمەر: ناۋى جۆرە قوماشىكى گران بە ھاى كۆنە
 مەي: ناۋ مەبەست لە شەراب
 مەلاى جەبارى: مەلا سەيد فەتاح (۱۸۰۶- ۱۸۷۶) كۆپى سەيد مستەفاى
 جەباريە شاعىرىكى بەناۋبانكى كورد بوو لەگەل

مەولەویدا نامەى شىعەرىيان گۆڭرۈپتەو شىعەرمكانى بە
شىۋە زارى (ماچۆ- گۆران) داناو.

مەنگور: ھۆزىكى كوردە لە سنوورى شارۆچكەى رانىە بەلام
بەشىكى دىكەيان لە كوردستانى رۆژمەلات نىشتەجىن

مشكىن: بۆن خوش

مينا: شارىكە لە ولاتى عەرەبستانى سعودى

موشترى: يەككە لە ئەستىرە گەرەكان

مەدھوش: سەرخوش- بىئاگاھ

مەھجەبىن: روخسار يا روو وەك مانگ

مەولەوى: مەلا عەبدولرەھىمى تاوگۆزى (۱۸۰۶- ۱۸۸۲) كۆپى

مەلا سەعید- لە بنەمالەى مەلا بەكرى موسنىف شاعىرو

فەيلەسوفىكى بەناوبانگى كورد بوو مەلەستەكانى بە

شىۋە زارى (ھەورامى) يە.

موناجات: پارانەرە لە خودا

مەجوى: مەلا شىخ مەمەد (۱۸۳۰- ۱۹۰۴) كۆپى مەلا وەسمان

بالخىيە شاعىرىكى بەناوبانگى پاىەبەرزى نەتەوھى كورد

بوو.

مەئموور: فەرمانبەر ئەو كەسانەى ئىش و كارى دەولەت دەبن

بەرتەو.

مەجنون: قەيسى عامرىيەو خەلكى ولاتى ئەجە.

مەلەك: فرىشتە- مەلائىكە

مانەند: وەكوو- موشابھە- ھاوتا

مەھور: رووناكى- رووناك كوردنەو.

موكەدەر: دل شكاو زویر

مۆدە: بابەت و خووى تازە داھاتوو

مەعسوم: بى گوناھ- پاك

مەلۇول: خەمبار- خەمگىن

مەولا: مەبەست لە زاتى خوايە

مەعرووف: كۆپى عەبدولغەنى رەسافى (۱۸۷۵- ۱۹۴۵) شاعىرىكى

ئاودار بوو لە شارى بەغدا لە دايك بوو، لە ھەمان

شارىشدا كۆچى دوايى كردوو.

مەلاى باتەيى: مەلا ئەحمەدى (۱۴۱۷- ۱۴۹۵) ژباوھ خەلكى ناوچەى

ھەكارىيە لە گوندى (باتى) شاعىرىكى ئاودارى كورد بوو.

مەلاى كۆيە: مەلا مەمەد (۱۸۸۰- ۱۹۴۳) كۆپى حاجى مەلا عەبدوللا

كۆپى حاجى مەلا ئەسەدى جەلى زادەيە شاعىرىكى

ئاودارو نىشتەمانپەرومى كورد بوو.

مەولانا خالىد: مەولانا خالىد (۱۷۷۷- ۱۸۲۶) كۆپى ئەحمەدى كۆپى

حوسەين مىكانىلىيە لە ھۆزى جاف- رابەرى رىگەى

نەقشەبەندى بوو، ھۆنراوھى بە زمانى فارسى و كورد

بوو.

مەعرووف: شىخ مەرف (۱۷۵۳- ۱۸۲۷) كۆپى شىخ مەمەدى

(نۆدى) يە لە ناوچەى شارباژىر شاعىرو نووسەرى گەرەو

بەناوبانگى كورد بوو. چەن كىتەبىكى دەريارەى ئايىن و

تەسەووف داناو.

موسەيب: شارۆچكەيەكە لە باشوورى عىراق.

* * *

(پىيتى نوون)

نوح: کوپی لىك كوپى متوشلخ كوپى ئىدىرىس- پىڭمىبىرى
خودا بووه دەلىن ئارامگاي پىرى لە شارى مووسل دايە.
ئادىشاھ: يەككە لەشاھە كۆنەكانى ئىران سوپايەكى زۆرى هېنا بۆ
سىر مووسل و ھەرچەندە پىرسى بە شىخ ھەسەنى گلەزەردە
كردووه بۆ ئەو شەپەرە. بەلام ئامۇزگار يىكەكانى بە ھەند
و ھەنگەرتووه و شىكسىتى ھىناو ھەپرايەو ھە بۆ ئىران.
ئاقووس: زەنگ- زەنگى كلىسا
نىگون: ئەمان- سىر بەرەو خوار بوون
نەمروود: كوپى كەنەان- پادىشاھەكى زالم و بت پىرسىت بووه داواى
خوایەتى كردووه و زور ئازارى ھەزەتى ئىبراھىم
پىڭمىبىرى داو ھە (د.خ).
ئارى: مەلا كاكە ھەمە (۱۸۷۴- ۱۹۴۴) كوپى مەلا ھەمەد
بىلوويە لە ناوچەى مەريوان شاعىرىكى پاىەبەرزى كورد
بووه.
نەفى سوز: ئەو كاتەيە ھەو ھەمەرى بە شاخدا لەلایەن ھەزەتى
ئىسرافىل ھەو واتە كۆتايى دونىادى و ھەموو مردووهكان
زىندوو ئەبنەو ھە ئەو ھەى كەردەو ھاك بى لە بەھەشت و
ئەو ھاى خراپ بى دەچى بۆ دۆزەخ لە جىياتى خراپەكانى
دەسووتى لە ئاگردا.
نەوشىروان: يا ئەنەوشىروان يەككە لە شاھە كۆنەكانى ئىران بە
دادپەرەوى لەسەردەمى ھاى بەناو بانگ بووه.
نېھان: نەينى- پەنھان- شاراوھ
نەى: شەمشال- بلوئىر

ئاف: ئاوك
نەنگ: ھەبەكارى ئاشايستەو ئاشرىن و نەشیاو
ئامدار: ئاودار- بەناوبانگ
نەشئە: شەوق- ھاوشى
نەسل: رەگ- تۆو- بىنەمالە
ئالى: مەلا خىر (۱۷۹۸- ۱۸۵۵) كوپى ئەھمەد شاوھىيە
شاعىرىكى بەناوبانگى كورد بووه.
نەجم: نەستىرە
ئاس: بى وىنە- دىگەن.

* * *

(پىتى واو)

ولگە: گەلا
وچان: پشودان- ھەسانەوھ
وئلداس: وشەيەكى توركىيە ماناى: ھاوپى- برادەر-
وھفايى: ھاچى مىزا رەھمى (۱۸۲۸- ۱۸۹۹) كوپى مەلا غەفوورە
لە نەو ھەى مەلاى (جامىيە) شاعىرىكى بەناوبانگى كورد
بووه.

* * *

(تىپى ھى)

هاروون: کوپى عيمران کوپى فاهيتى کوپى لاوى کوپى حەزرەتى يەعقوب و براى حەزرەتى موسا پىڭمەبەر بووه.

هیلال: مانگى دوو شەوہ

هوود: کوپى عەبدوللا کوپى (عوص) لە نەوہى سامى کوپى حەزرەتى نووح پىڭمەبەر (د.خ) نىراوہ بۆ سەر قەومى (عاد) كە لە نىوان (عەمان) و (حەزرە موت) دا ژياون.

هەدەر: خۆپايى - بەفیرۆچوون - خەسار

هەمەوہند: ھۆزىكى گەورەى كوردە لە زۆر شوین لە كوردستاندا نىشتەجین بە ئازايەتى و چالاكى بەناوبانگن.

ھەريز: ناوچەيەكى كوردەوارىيە لە سنوورى ھەولیز

ھاوسەر: ژن و مێرد - ھاوسەرين

ھامراز: ھاودەم - ھاوقسە - ھاوپر

ھانا: ھاوار: پەنا

ھۆشمەند: ھۆشيار - زانا - ژير

ھەنگامە: كۆپ - بەزم - مەجلىس

ھامان: كوپى صرخايە و مزيرو راويژكاري فيرەوون بووه نژی حەزرەتى موسا پىڭمەبەر (د.خ) وەستاوہتەوہ

ھۆلاکو: يەكئىكە لە پىشەوای مەغولى كۆچەرەكان لە ئاسىيائى ناوېراستەوہ ھاتووہ لە سالى (٦٥٦) كۆچى بەغداى داگیر كردووہ و خەلىفەى عەباسى (المستعصم بالله) بە ئازارو ئەشكەنجە كوشتووہ و خۆى چووہتە جىگەى ھەروہا سوريائى گرتووہ و ئەنجا بەرە و لاى مىسەر چووہ بەلام

سەرکەوتوو ئەبووہ بە شكاوى گەراوہتەوہ جىگەكەى خۆى. بە زۆردارى و خويىنپىژى بەناوبانگ بووه.

(پىيتى يى)

يووشەخ: كوپى نوون كوپى ئەفرائيم كوپى حەزرەتى يوسف پىڭمەبەرى خودا بووه نژىكەى (١٢٠) سال ژياوہ .

يەعقوب: كوپى حەزرەتى ئىسحاق پىڭمەبەرى خودا بووه، لە تەمەنى (١٦٠) سالىدا مردووہ لە فەلەستين بە خاك سپيژدراوہ (د.خ).

يەحيا: كوپى زەكەريا كوپى يوحەنايە لە نەوہى حەزرەتى سليمانەو پىڭمەبەرى خودا بووه (د.خ).

يونس: كوپى مەتييە پىڭمەبەرى خودا بووه نىژدراوہ بۆ سەر خەلكى ئەينەوا لە دەورى شارى موسلى ئىستا كە ھەر لەویش وەفاتی كردووہ، كۆپى لە شارى موسلە.

يوسف: كوپى حەزرەتى (يەعقوب) پىڭمەبەرى خودا بووه باسى بەسەرھاتى لە قورئانى پيروزدا كراوہ (د.خ).

يەخ: شەختە - زقووم

يەختەسار: ويران - قالان - كاول - خاپوور.

ياقووت: جوړه بەردىكى رووناك و بەنرخه خۆى بە چەند جوړى دەنوینى

يال: جىگەى بەرزايى - سەر يال - بان بەرزايى.

ناوەرۆك

ناوی شیعر

لایپەرە

پیشەکی	۵
لوتفی کییه	۷
لوتفی و ئەدەبیات	۱۷
لوتفی و پیاوێ ناو دارەکانی کورد	۱۹
لوتفی و شیعرە کوردی	۲۱
بەشی نایینی	۳۵
وای پەشیمانم	۳۶
تیری ئەبرۆی	۳۷
ئەو چاوی برێژە	۳۸
ئیلاهی ھەر تۆی	۳۹
یا رەسوولە لای دەخیلە	۴۰
لایەتی زۆلم و جەفا خۆم	۴۱
وای کە روو زەردو زەلیل	۴۲
روو رەشی دەرگای تۆم	۴۳
گەر ئەبێسن دەنگی گریان	۴۴
ئەو برادەر چی بکەم	۴۶
ئەو ئەسیری تەوق و قەیدی	۴۷
ئەو دڵ بێزارە لە ژین	۴۹
ئەم دوو کەسە عالیمن	۵۰

ئەو برادەر بۆ زویری	۵۲
دڵە شیوەن کە	۵۳
ئەو کۆچی کرد	۵۵
فیکر لە کردەو	۵۷
لە تاو جەوری زەمانە	۵۹
لە گوێم دی	۶۰
ئەو خودایە	۶۲
ئەو رەئیس جەمعی مەخلوق	۶۳
ئەو رەئیس خۆشەویستم	۶۴
خەیاڵم وا ئەلی ئیمرق	۶۵
لەسەر چی ناساغ	۶۶
بە فریام کەو	۶۸
پەنا بە دەرگات	۶۹
خاکی رەهگوزەر	۷۱
بارم گرانی	۷۳
یاران دەرە کەم	۷۵
دڵە شیوەن کە	۷۸
بۆ شارێ خامۆش	۸۰
برای خۆشەویستم	۸۲
ناسک نازداران	۸۴
مونا جات	۸۶
خەمی دۆنیا	۸۹
چوار خشتەکی - کام خاک بەسەر کەم	۹۴
چوار خشتەکی - مووی رووخسار سپی	۹۵
چوار خشتەکی - لە ناو سوپای خەم	۹۸
بەشی نیشتمانی	۱۰۱

۱۰۲	روو له کوی که م
۱۰۳	کورده بۆچ
۱۰۴	هیزشی خه م
۱۰۵	کوردستان شهرته
۱۰۶	دهس گرن گه وره بچوک
۱۰۷	ئیمېرۆ چ رۆژه
۱۰۹	کورده بنواره
۱۱۰	هاوار هاواره
۱۱۲	لاوی کورد
۱۱۳	ههوری میحنهت
۱۱۴	وه کوو بیستومه
۱۱۶	کاکی کوردم
۱۱۷	دل له دووریت وا دیاره
۱۱۸	بۆ نه گرییم من به دائیم
۱۱۹	چاوه کانه وا دیاره
۱۲۰	کوردستان مژده
۱۲۲	ئه ی کوردی کاکم
۱۲۳	بارانی میحنهت
۱۲۵	کورده ده هه لسه
۱۲۶	دله که م هینده گوشاده
۱۲۷	گیانه بوهاره
۱۲۹	بۆ کۆچی دواپی شیخ مه حمودی نه مر
۱۳۱	کورده راپه ره
۱۳۲	نه ورۆز ئه واهات
۱۳۴	کورده نازانی
۱۳۶	ئه ی وهتهن

۱۳۹	کوا سه لاهه دین
۱۴۲	چه ند م ئاواته
۱۴۴	نه که یف نه شادی
۱۴۶	بۆچی نه گرییم
۱۴۸	کورده تۆ بۆچی
۱۵۰	یادی شاعیران
۱۵۴	ئه ی خودا ده خیل
۱۵۶	شین بۆ کۆچی دواپی جه نابی سه ید ئه حمه دی خانه قای که رکوک
۱۵۹	چوار خشته کی - خودا په نام ده ی
۱۶۱	بهشی دلداری
۱۶۲	ته گیر که ن ره فیکانم
۱۶۳	تیری غه مزه ی
۱۶۴	چاوه کانه بۆته باعیس
۱۶۵	زه مانیکه ئه لیم یاره ب
۱۶۶	خه مبارو دهرده دارم
۱۶۷	تا بمیتم من به قوربان
۱۶۸	وه ره یاری خونچه ده م
۱۶۹	دل داگیرساوه
۱۷۰	ئه مشه و له خه ودا
۱۷۱	تیمار که دهردم
۱۷۳	نه له یل نه شیرین
۱۷۵	باخه وانی باخی گول بووم
۱۷۶	هه ره کوو لاله ی بوهاران
۱۷۷	سه یری بوهار چه ند جوانه
۱۷۹	چییه ئیمېرۆ دلی من
۱۸۱	به په یکانی تیر

۲۲۲	مامه خله سولاره.....
۲۲۳	شەوئى دانىشتىم.....
۲۲۴	ئەي دل ساكن به.....
۲۲۵	سىنەم پىر لە خەم.....
۲۲۶	هەلسە وەكوو مەرد.....
۲۲۸	ئەي خودا چى بىكەم.....
۲۳۰	هەزارانى وەكوو تۆ.....
۲۳۱	نازانم مامە حەمە.....
۲۳۲	دلە ئىمىرۇ تۆ.....
۲۳۳	لالۇ حەمەي ريش ىرىژ.....
۲۳۴	بۆچ ناپرسى تۆ.....
۲۳۶	داخ لە دەس ئەھلى.....
۲۳۸	ھەر چەن سەير ئەكەم.....
۲۳۹	دەروونم پىر خەم.....
۲۴۱	بۆچى خەمبارى.....
۲۴۴	كزەي دەروون.....
۲۴۵	ئەي دل ھەتاكەي.....
۲۴۷	ئاشووفتەي ھالى.....
۲۴۹	ژيانىكى تال.....
۲۵۱	كاكى بازىرگان.....
۲۵۳	جەورى رۆزگار.....
۲۵۵	دل زۆر غەمبارە.....
۲۵۶	دەبا بىنۆشم.....
۲۵۸	رۆلە گوى بگرە.....
۲۶۰	بارى خەمناك.....
۲۶۲	دل پىر لە ئاوات.....

۱۸۲	فىكىرو ئارەزووم.....
۱۸۳	مژدە.....
۱۸۴	نىگاي ئەو شۇخە غەيارە.....
۱۸۵	گەردنى نەقشى بلورە.....
۱۸۶	دلەم پىر لە خەيالە.....
۱۸۷	نەغمەي وا بەتام.....
۱۸۸	سىروانى ئەشك.....
۱۸۹	دەختى بەخت.....
۱۹۱	گولى مەھجەين.....
۱۹۳	دەيەكى زۆر خوش.....
۱۹۹	بەشى ئامۇزگارى.....
۲۰۰	داخ لە دەست جەورى زەمانە.....
۲۰۱	بەسىيە واز بىنە.....
۲۰۲	وا خەيالەم سوارى ئەسپى.....
۲۰۵	گەرچى خۆم رووت و رەزىلم.....
۲۰۷	عومرىكت وا رابوارد.....
۲۰۹	چەرخى گەردوون.....
۲۱۰	وەرە سەر باسى.....
۲۱۱	زەمانە ئىشت.....
۲۱۲	چەن سالە ئەمەن.....
۲۱۳	ئەي براى ئازىز.....
۲۱۴	ئەي فەلەك بەسىيە.....
۲۱۵	باركراوى بارى خەم.....
۲۱۶	لە ستايشى غەشیرەتى شوان.....
۲۱۹	رۆژى لە تەقدیر.....
۲۲۱	دل لە داخى جەورى دنيا.....

٢٦٤	توش جیرانی باش.....
٢٦٦	وہسیہت بۆ کوردکانم.....
٢٦٩	ئە ی برای مەژار.....
٢٧٣	بەشی مەمەجۆر.....
٢٧٤	جەرگم پەر لە خوین.....
٢٧٥	دوو غەمی گەرە.....
٢٧٦	بارخانە ی نەگبەت.....
٢٧٨	دەبا شیوەن کەم.....
٢٨٠	فەلەك دەرەکەم.....
٢٨٢	ئەم کورانه.....
٢٨٤	ئەستیرە ی بەختم.....
٢٨٦	بەختی خەوالۆم.....
٢٨٩	دەوران چە پۆکت.....
٢٩١	خەمی دەس کورتی.....
٢٩٤	شین بۆ کۆچی دوا یی سەید ئەحمەدی خانەقا.....
٢٩٧	پینج خشتەکی - سەیریکە مامە حەمە.....
٢٩٩	چوار خشتەکی - ئە ی خودا چیبکە م.....
٣٠٢	چوار خشتەکی - وای برادەر چیم بەخۆم کرد.....
٣٠٤	چوار خشتەکی وەرزی بوهار.....
٣٠٧	چوار خشتەکی - ئەوا پیری هات.....
٣٠٩	چوار خشتەکی - دەروون پەر لە ئیش.....
٣١١	چوار خشتەکی - مەورازی عومرم.....
٣١٣	چوار خشتەکی - تازە بووکەکە ی نازداری خوسرەو.....
٣١٥	پینج خشتەکی مامۆستا بورهان جاھید لەسەر شیعری لوتفی.....
٣١٨	پینج خشتەکی مامۆستا بورهان جاھید لەسەر شیعری لوتفی.....
٣٢١	پینج خشتەکی سەید جەمال ئەحمەد بەرزنجی لەسەر شیعری لوتفی.....

٣٢٣	پینج خشتەکی سەید جەمال ئەحمەد بەرزنجی لەسەر شیعری لوتفی.....
٣٢٦	پینج خشتەکی مامۆستا سەید ئەنۆمەر بەرزنجی لەسەر شیعری لوتفی.....
٣٢٩	پینج خشتەکی (هەوری) شیخ عوبید لەسەر شیعری (لوتفی) باوکی.....
٣٣١	پینج خشتەکی (هەوری) شیخ عوبید لەسەر شیعری (لوتفی) باوکی.....
٣٣٣	پینج خشتەکی (هەوری) شیخ عوبید لەسەر شیعری (لوتفی) باوکی.....
٣٣٥	لە ستایشی لوتفی.....
٣٣٦	دووبارە لە ستایشی لوتفی شاعیردا.....
٣٣٧	بۆ مامۆستا جاھیدی شاعیر.....
٣٣٧	بۆ کۆچی دوا یی (لوتفی) باوکم.....
٣٣٨	بەشی چوارینەکان.....
٣٥٣	بەشی تاکەکان.....

ئارامگاى لوتفى شاعىر گۆنېستانى پەھىماۋە / كەركوك

ھەرگىز تېڭ مەچۈبە بوون و نەبوون
ھەردووكى دەروا لەسەر دونىاي دوون

ھىچ نرخی نىيە سەرۋىتى دونىا
نەگەر ئالتوون بى كىۋى بىستوون

زۆر جىگە گەرام مەن لەم وولاتە
شېرىن و تالىم چەشت لەم حەياتە

ھىچى نە يادم نەماۋە ئىستا
نەۋەى نە يادە تەنھا نەم كاتە

لوتفى